

Որտեղ Չիպուրունեն տրորում է իշխան
Լիսնոնի ստորը

Իպուրինոն Չիպուրունեի տղան էր: Նա յոթ եղբայր ուներ՝ Չիպուրեատան, Չիպուրատան, Չիպուրչան, Չիպուրաչչան, և այսպես մինչև վերջ, ամենահարմար անունները ստիսի բնատանիքի համար: Պետք է ուզողակի ասել, որ նրանք լավ մարդիկ էին, միայն թե կյանքում բախտները չէր բանում: Ի՞նչ կարող ես անել, որանոց ստիս կա, այնտեղ էլ արցունք:

Չիպուրունեն, նրա կինն ու տղաները տպրում էին վախճալ խրճիթում, որ սաճիլի արկղից մի քիչ էր մնծ:

Երբ պատահմամբ այդ կողմերը սրեկ հարուստ էր բնկնում, քիթը տնտնաթյամբ կնճռատում էր ու մոթմոթում. «Քյու, ինչ ստիս հոտ է փչում» և հրամայում էր կառապանին, որ կառքն արագ քշի:

Մի անգամ քաղաքի ծայրամասը որսչեց այցելել երկրի սերն ու տիրահանը, իշխան Լիսնոնը: Պալատապանները խիստ անհանդուստացան: Ստիս հոտը հանկարծ չկալչի՞ նորին մեծության քիթին:

— Ի՞նչ կասի իշխանը, եթե հանկարծ այդ աղքատության հոտն առնի:

— Կարելի է աղքատների վրա օժանդիք ցանել, — առաջարկեց Ավագ Սենեկապետը:

Անմիջապես մի խումբ Լիսնոնուկ-զինվարներ ուղարկեցին ծայրա-

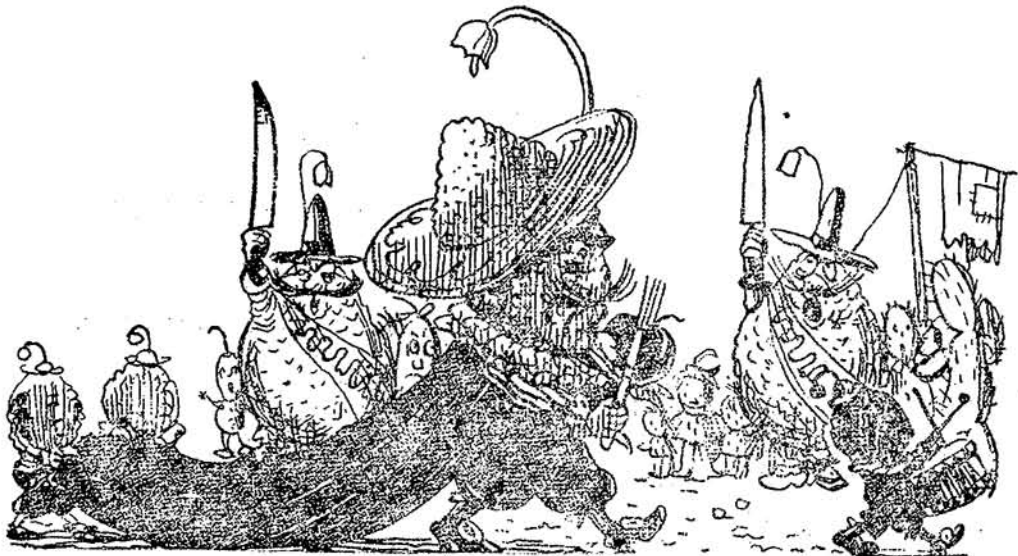
մաս, որպեսզի օժանելիք ցանեն նրանց վրա, ումից սուխ հոտ էր դալիս: Այս անգամ զինվորները իրենց թնդանոթներն ու սրերը թողեցին դորանոցներում և շարահերն առան սրակերու հարմարանք ունեցող հսկայական տախաններ: Տախանների մեջ լցված էին ծաղիկ օժանելիք, մանուշակի հյուսթ և նույնիսկ ամենալավ տեսակի վարդաշուր:

Հրամանատարը Չիպուրոններին, նրա որդիներին և բոլոր հարագասներին հրամայեց տնակներից դուրս գալ: Չինվորները նրանց շարք կանգնեցրին և բոլորի վրա սախից-դուխ օղեկալոն շաղ ավին: Այդ հատակա անձրևից Չիպուրինոն խիստ հարբուխ կախալ: Նա սկսեց ուժեղ փռչալ և չլսեց հեռվից հնչող շեփորի ձայնը:

Այդ իշխան կիմոնն էր, որ ծայրամաս ժամանեց կիմոնների, կիմոնուկների և կիմոնիկների շքախմբով:

Իշխան կիմոնը ստից դուխ գեղին էր հագել, և նրա գեղին գլխարկի վրա զնգզնգում էր մի սպիտակ գանգակ: Պարասական կիմոնների զանգակներն արծաթից էին, զինվոր կիմոնուկներինը՝ բրոնզից: Այդ բոլոր գանգակներն էլ անընդհատ զնգզնգում էին, այնպես որ հրաշալի երաժշտութուն էր ստացվում: Ունկնդրելու համար հալաքվել էր ամբողջ փողոցը: Մարգիկ կարծում էին, թե թափառաշրջիկ նվաղախումբ է եկել:

Չիպուրոնեն և Չիպուրինոն առաջին շարքումն էին: Հետևում կանդնածները հենվել էին նրանց վրա, և անընդհատ հրում էին ու սաքե-

րով խփում: Վերջապես խեղճ ծերուկ Չիպուրնենն այլևս չկարողացավ համբերել ու դուռաց.

— Ե՛տ, ե՛տ գնացե՛ք...

Իշխան Լիմոնն ականջները սրեց.

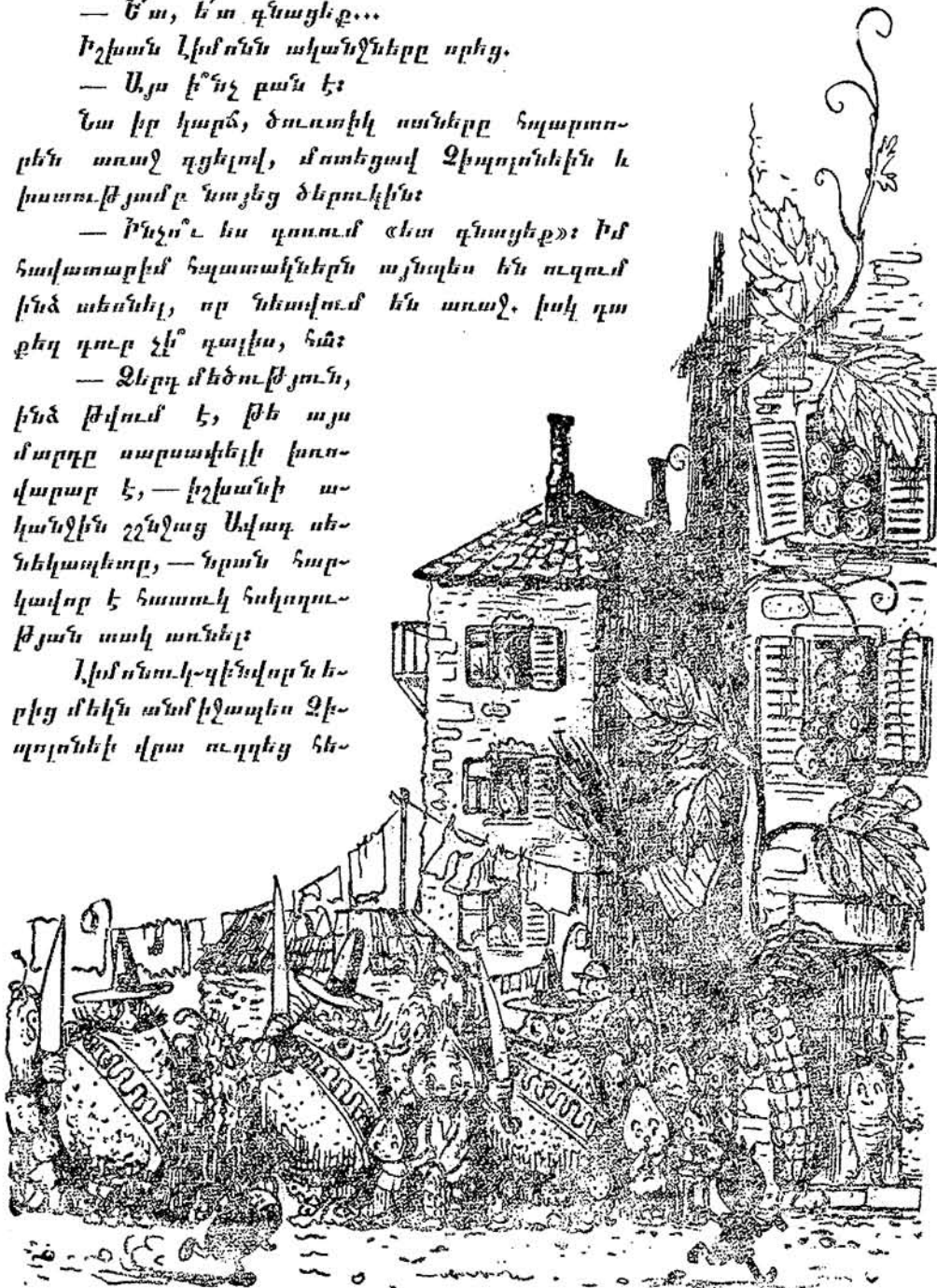
— Այս ի՞նչ բան է:

Նա իբր կարճ, ծուռտիկ ստները հպարտորեն առաջ դրելով, մտռեցավ Չիպուրնեին և խառությամբ նայեց ծերուկին:

— Ի՞նչո՞ւ ևս դուռւմ «եա գնացե՛ք»: Իմ հավատարիմ հպատակներն այնպես են ուզում ինձ անտեսել, որ նեամում են առաջ, իսկ դա քեզ դուր չէ՞ դալիս, հմ:

— Ձերդ մեծություն, ինձ թվում է, թե այս մարդը սարսափելի խռովարար է, — իշխանի ականջին շնչաց Ավագ սենեկապետը, — նրան հարկավոր է հատուկ հսկողության տակ առնել:

Լիմոնուկ-գինգորն երկց մեկին անմիջապես Չիպուրնեի վրա ուղղեց հե-

ուարիտակը, որ գործ էր անվում խոռվորարներին հսկելու: Ամեն մի
Լիմոնուկի մոտ այդպիսի հեղափոխակ կար:

Զիպուլոնեն վախից մեռելի դույն ստացավ:

— Զերդ մեծություն, — շշնջաց նա, — արքա նրանք ինձ ոտնա-
տակ կտան:

— Եվ շատ էլ լավ կանեն, — որոտաց իշխան Լիմոնը: — Այդպես
էլ քեզ պետք է:

Այստեղ Ավագ Սենեկապետը ամբոխին դիմեց այսպիսի ճառով.

— Մեր սիրելի հպատակներ, — ասաց նա, — նորին մեծությունը
շնորհակալություն է հայանում ձեզ հավատաբարության համար և այն
եռանդուն աքացիների համար, որոնցով դուք հյուրասիրում եք իրար:
Ավելի թափով հրեցեք իրար, ինչքան ուժ ունեք, սեղմեցեք:

— Բայց նրանք ձեզ էլ կաբող են ցած դցել, — վտորձեց հակաճա-
ռել Զիպուլոնեն:

Անմիջապես մի ուրիշ Լիմոնուկ հեռադիտակն ուղղեց տղայի վրա,
և Զիպուլոնեն տեսավ, որ ավելի լավ է թաքնվի ամբոխի մեջ:

Սկզբում հեռուի շարքերը այնքան էլ ուժեղ չէին հրում առաջին-
ների, բայց Ավագ Սենեկապետն այնպես կատաղի նայեց ջանացող-
ներին, որ ի վերջո ամբոխն արկածվեց, ինչպես շուրջ ատշառակի մեջ:
Ծերուկ Զիպուլոնեն ճնշմանը չդիմանալով, գլուխկոնձի տվեց և պա-
տանմամբ արտեց իշխան Լիմոնի ոտքը: Նորին մեծությունը, որի
ոտքերին բավականաչափ կոշտուկներ կային, առանց պալատական
աստղագետի օգնության, երկնքի բոլոր աստղերը տեսավ: Տասը Լիմո-
նուկ-զինվոր ամեն կողմից նետվեցին դժբախտ Զիպուլոնեի վրա և
ձեռքերին երկաթե ձեռնակապեր անցկացրին:

— Զիպուլոնեն, Զիպուլոնեն, որդիս, — շփոթված շուրջը նայելով
ձայն էր ասելու ծերուկը, երբ վիճվորները թևերից բռնած տանում
էին նրան:

Զիպուլոնեն այդ բուպեին շատ հեռու էր դեպքի վայրից և մաքուր
էլ չէր անցնում, թե ինչ է կատարվում, բայց բերանբացները, որ
քարշ էին գալիս մոտերքում, արդեն ամեն ինչ գիտեին և, ինչպես
լինում է նման դեպքերում, նույնիսկ ավելի շատ զիտեին, քան իրոք
կղել էր:

— Լավ է, որ նրան ժամանակին բռնեցին, — ասում էին պարսպ
շողակրասները:

— Մի դրան տեսեք, ուզում էր դաշույնով խփել նորին մեծությանը:

— Այդպէս չէ՛, չարադործի զրպանում գնդացիք է եղել:

— Գնդացիքը, դրպանում: Ձի կարող սլատահել:

— Իսկ դուք, ի՞նչ է, կրակոցներ չի՞ք լսում:

Իրականում գրանք բոլորովին էլ կրակոցներ չէին, այլ իշխան Լիմոնի սլատալին կազմակերպած մանական հրավառության ճարճատյուներ: Բայց մարդիկ այնպէս սարսափահար եղան, որ գլխապատառ փախան այս ու այն կողմ:

Ձիպուլինոն ուղում էր ճշալ, այդ բոլոր մարդկանց ասել, որ իբ հոր զրպանում ոչ թե գնդացիք է եղել, այլ սիզարի մի փոքրիկ մնացորդ, բայց մտածեց որ միևնույն է; լեւրանբացների ձայնը չի կարող կարել և խոհեմաբար լսեց:

Խեղճ Ձիպուլինոս, նրան հանկարծ այնպէս թվաց, որ վտա է սեւնում, այդ նրանից էր, որ աչքերին արցունքի մեծ կաթիլներ հայտնվեցին:

— Ե՛ս դարձեք, հիմարներ, — նրանց վրա գոռաց Ձիպուլինոն և ատամները սեղմեց, որ լաց չլինի:

Արցունքները վախեցան, կուտա գնացին և այլևս չեբկացին:

* * *

Կարճ ատած, ծերունի Ձիպուլինին գաստապարտեցին ցմահ բանտարկության. և ոչ միայն ցմահ, այլև մահից հետո էլ շատ-շատ տարիների բանտարկության, քանի որ իշխան Լիմոնի բանտերին կից գերեզմանոցներ էլ կային:

Ձիպուլինոն տեսակցություն հաջողեցրեց և հանդիպելով ծերունի հորը, պինդ գրկեց նրան:

— Իմ խեղճ հայրիկ, քեզ գողերի և ավազակների հետ, որպէս ոճրագործի, զնգտն են նստեցրել:

— Ի՞նչ ես ասում, ի՞նչ ես ասում, որդյո՛ւկ, — քնքշորեն ընդհատեց նրան հայրը, — ախր բանտերը լեփ-լեցուն են ազնիվ մարդկանցով:

— Իսկ ինչի՞ համար են նրանք նստած, ի՞նչ վտա բան են արել:

— Ոչ մի բան, որդի՛ս: Ա՛յ, դրա համար էլ նրանց նստեցրել են: Կարգին մարդիկ իշխան Լիմոնի սրտովը չեն:

Ձիպուլինոն մտածմունքի մեջ ընկավ:

— Ուրեմն բանա ընկնելը մեծ սլատալ՞ է, — հարցրեց նա:

— Դուքս է դալիս, որ այդպէս է: Բանտերը կառուցվել են նրանց համար, սվքեր գողություն են անում և մարդ սպանում, բայց իշխան

Լիմոնի մոտ ամեն ինչ հակառակն է արված, գողերն ու մարդասպանները նրա պալատումն են, իսկ բանտերում աֆնիփ մարդիկ են նստած:

— Ես էլ եմ ուզում աֆնիփ մարդ լինել, — հայտարարեց Չիպուլինոն, — բայց բանա ընկնել չեմ ուզում: Մի քիչ համբերիր, ես կվերագառնամ և բոլորիդ կազատեմ:

Ծերուկը ժպտաց:

— Դու քեզ վրա շատ ես վստահ, դա այնքան էլ հեշտ գործ չէ:

— Այ, կանոնես, ես իմ ստածը կանեմ:

Այդ ժամանակ պահակախմբից ինչ-որ Լիմոնուկ եկավ և հայտարարեց, որ տեսակցությունն ավարտված է:

— Չիպուլինո, — հրաժեշտ տալիս ասաց հայրը, — հիմա արդեն դու մեծ ես և կարող ես գլուխդ պահել: Մորդ և եղբայրներիդ մասին կհոգա քեռի Չիպուլան, իսկ դու դնա աշխարհ տես, խելք ու խրատ սովորիր:

— Ինչպե՞ս սովորեմ: Գրքեր չունեմ, և փող էլ չունեմ, որ գնեմ:

— Բան չկա, կյանքը կտոխրեցնի: Միայն թե աչքերդ լայն բաց արա, աշխատիր բոլոր տեսակի խաբերաներին ու խարդախներին լավ ուսումնասիրել, հասկապես նրանց, սվքեր իշխանություն առնես:

— Իսկ հետո՞, հետո՞ ինչ անեմ:

— Ժամանակը որ դա, ինքդ կհասկանաս, թե ինչ անես:

— Դե, պրծեք, հերիք է բլբլաք, — գոռաց Լիմոնուկը: Իսկ դու, քրջոտ, եթե չես ուզում, որ բանա ընկնես, այսանդից հեռացիր:

Չիպուլինոն Լիմոնուկին կպատասխաներ մի ծաղրական երգով, բայց մտածեց, որ քանի դեռ կարգին գործ չի սկսել, չարժե բանա ընկնել:

Նա պինդ համբուրեց հորն ու դուրս վազեց:

Հաջորդ օրը նա մորն ու յոթ եղբայրներին հանձնեց բարի քեռու-Չիպուլայի խնամքին, որին բախար մի քիչ ավելի էր ժպտացել կյանքում, քան մյուս բարեկամներին: Սա ինչ-որ տեղ ծառայում էր որպես դոնապան:

Քեռուն, մորն ու եղբայրներին հրաժեշտ տալով, Չիպուլինոն իր ունեցած-չունեցածը մի կապոց արեց, կախեց ձեռնափայտի ծայրին և, ուսին դնելով, ճամփա ընկավ: Գնաց ուր աչքը կկարեր, բայց երևի ձիշա ճանապարհ էր ընտրել:

Մի քանի ժամից հետո նա հասավ մի փոքրիկ գյուղ, այնքան փոքրիկ, որ ոչ ոք նույնիսկ չէր փորձել որևէ սյան կամ առաջին տան վրա այդ գյուղի անունը դրել: Ստենք այդ առաջին տունն էլ ոչ թե տուն էր, այլ ինչ-որ փոքրիկ շնաբուն, որ կարող էր միայն բակային փոքրիկ շանը պեռք վալ: Պատուհանի մոտ մի շիկամորուս ծերունի նստած, նայում էր դուրս և կարծես ինչ-որ բանով մտահոգված էր:

— Տեսնենք, — բզով ծոծրակը քորելով ասում էր վարպետ Սադրը, — վեց անգամ յոթ՝ քառասուներկու... Իննը հանած... Մի խոսքով, ընդամենը դու ասանյոթ աղյուս ունես:

— Իսկ ի՞նչ ես կարծում, հերի՞ք է ասն համար:

— Իմ կարծիքով՝ ոչ:

— Իսկ ի՞նչ անեմ:

— Այդ արդեն քո դործն է: Տան համար հերիք չի անի՝ դու էլ աղյուսից նստարան շինիր:

— Ինչի՞ն է պետք: Այդում ինչքան ասես նստարան կա: Իսկ երբ նրանք դբաղեցրած լինեն, ես կարող եմ նույնիսկ կանդնել:

Վարպետ Սադրը բզով քորեց նախ աջ ականջի հեակը, հետո՝ ձախ և սուս ու փուս դնաց իր արհեստանոցը:

Իսկ քավոր Դդումը մտածեց, մտածեց, վերջը որոշեց ավելի շատ աշխատել և քիչ ուտել: Այդպես էլ արեց: Արդեն նրան հաջողվում էր տարեկան երեք-չորս աղյուս դնել:

Նա նիհարեց, դարձավ լուցկու հատ, բայց աղյուսների կույտը քանի գնում ավելանում էր:

Մարգիկ ասում էին.

«Մի նայեք քավոր Դդումին, կարելի է կարծել, թե նա աղյուսը սեփական փորից է դուրս քաշում: Ամեն անգամ, երբ աղյուս է ձեռք բերում, մի կիլոգրամ պակասում է»:

Այսպես անցնում էր տարին տարու հեակից: Վերջապես հասավ այն օրը, երբ քավոր Դդումը զգաց, որ ծերանում է և այլևս չի կարող աշխատել: Նա նորից գնաց վարպետ Սադրի մոտ:

— Արի իմ աղյուսները մեկ էլ հաշվիր, — ասաց նա:

Վարպետ Սադրը բիզը վերցրեց, դուրս եկավ արհեստանոցից, նայեց աղյուսի կույտին ու ասաց.

— Վեց անգամ յոթ՝ քառասուներկու... Իննը հանած... Մի խոսքով, ընդամենը հարյուր ասանութ աղյուս ունես:

— Հերիք կանի՞ ասն համար:

— Իմ կարծիքով՝ ոչ:

— Իսկ ի՞նչ անեմ:

— Զգիտեմ ի՞նչ ասեմ քեզ... Հավարուն շինիր:

— Ախր ոչ մի հավ չունեմ:

— Ուրեմն կատու կապրի այնտեղ: Գիտե՞ս, կատուն շատ օգտակար դադան է, մկներ է բռնում:

— Դե, այդ ճիշտ է, բայց կատու էլ չունեմ: Ճիշտը որ ասեմ, գեռ մկներ էլ չկան: Որանցից լինեն և ո՞ւմ են պետք:

— Ինչ ի՞նչ ես ուզում ինձանից, — բզով կատաղորեն ծոծրակը քորելով փնչաց վարպետ թաղողը: — Հարյուր տասնութը՝ դա հարյուր տասնութ է, ոչ ավել, ոչ պակաս, ճի՞շտ է:

— Դու ավելի լավ գիտես, թվաբանությունն ևս սովորել:

Քավոր Դուռնը մի երկու անգամ հառաչեց, բայց տեսնելով, որ դրանից այդուսները չեն ավելանում, որոշեց ստանց ավելորդ խոսքի կառուցումն սկսել:

— Ես աղյուսից մի փոքրի՛կ-փոքրի՛կ տուն կշինեմ, — աշխատելով մտածում էր նա: — Ինձ պալատ պետք չէ, ես այնքան էլ մեծ չեմ: Իսկ եթե աղյուսը հերիք չսնի, թղթով կշարունակեմ:

Քավոր Դուռնը դանդաղ և զգուշորեն էր աշխատում, վախենալով, թե իր թանկարժեք աղյուսները շուտ կվերջանան: Նա այնքան զգուշությամբ էր մի աղյուսը դնում մյուսի վրա, կարծես դրանք ապակուց լինեին:

Դե նա լավ գիտեր, թե ամեն մի աղյուսն ի՞նչ գնով է ձեռք բերել:

— Այ, այս մեկը, — աղյուսներից մեկը վերցնելով և շոյելով, ինչպես կատվիկին են շոյում, ասաց նա, — հենց այն աղյուսն է, որ ես ձեռք բերեցի տասը տարի սուսջ ծնունդի օրին, այն վողերով, որ հավաքել էի՝ տոնին հավ դնելու համար: Ոչի՛նչ, հավի միս ես կճաշակեմ, երբ շինարարությունն ավարտեմ, իսկ սուսյո՛ւմ առանց դրա էլ յուր կգնամ:

Ամեն մի աղյուսը դնելիս նա խոր հառաչում էր: Չնայած դրան, երբ աղյուսները վերջացան, նա դեռ հառաչանքի մեծ պաշար ուներ, իսկ անակն աղավնաասան նման վողքիկ սասցվեց:

«Եթե աղավնի լինեի, — մտածում էր խեղճ Դուռնը, — սա շատ հարմար կլիներ ինձ համար»:

Եվ անա անալիք լիովին պատրաստ է: Քավոր Դուռնը փորձեց ներս մտնել, բայց ծունկը խփեց անաստաղին, և քիչ մնաց ամբողջ շինությունը փուլ դար:

«Մերացել եմ և անճուռնիացել, հարկավոր է ավելի զգուշ լինել»:

Նա ծունկի իջավ դռան մոտ և փնչալով չորեքթաթ ներս մտավ: Բայց այստեղ նոր դժվարություններ եղան. առանց կտուրը քանդելու հնարավոր չէր ոտքի կանգնել, հասակին չէր կարելի պռակել, քանի

որ հատակը շատ կարճ էր, իսկ կողքից կողք դառնալ հնարավոր չէր նեղութեան պատճառով: Բայց կարևորն այն էր, թե ինչպես վարվի ոտները: Կեանքն առնու էս մտեալ, պիտի ոտներդ էլ ներս տանես, թե չէ անձրևի տակ հո չէ՞ս թողնի:

«Տեսնում եմ, — մտածեց քափոր Դդումը, — որ ես այս տանը պետք է նստած ապրեմ»:

Այդպես էլ արեց: Նա զգուշորեն շունչ առնելով նստեց հատակին, պատուհանից երևացող նրա դեմքն ամենամուսայլ հուսահատութեամբ էր արտահայտում:

— Հը, ինչպե՞ս ես քեզ զգում, հարևան, — դիտին իր արհեստանոցի պատուհանից դուրս հանելով, հետաքրքրվեց վարպետ Սաղոյը:

— Ծնորհակալ եմ, վատ չեմ... — հառաչելով պատասխանեց քափոր Դդումը:

— Իսկ ուսերդ մոտ նեղվածք չէ՞:

— Ո՛չ, ո՛չ: Ախր էս տունը հենց իմ չափսին եմ շինել:

Վարպետ Սաղոյը, ինչպես միշտ, ծոծրակը քորեց և ինչ-որ անհասկանալի բան փնթփնթաց: Իսկ այդ ժամանակ քափոր Դդումի տունը անսնելու համար բոլոր կողմերից մարդիկ էին գալիս: Երեխաների մի ամբողջ բազմութեամբ հավաքվեց: Տղաներից ամենափոքրը թռավ կտուրը, պարելով սկսեց երգել:

Ծեր Դդումի ձեռքը աջ
Սոհանոցի մեջ է, տե՛ս,
Պատշգամումն է դրված
Նրա ձախ ձեռքը կարծես,
Իսկ մեծ քիթը, տես, ահա,
Մնդուկի մեջ է պահած:

— Զգո՛ւյ՛շ, տղա՛, — աղերսեց քափոր Դդումը: — Այդպես տունս կքանդես, ախր տունս շահել է դեռ, բոլորովին հոր է, մի օրական էլ չկա:

Որպեսզի երեխաների սիրտը շահի, նա հանեց մի բուռ կարմիր ու կանաչ մոմպաս, որ ով գլխի երբվանից էին ընկած դրպանում, և բաժանեց երեխաներին: Նրանք ուրախ ճղճղոցսով իլեցին մոմպասները և իրար մեջ բաժանելիս էլ մի բով կովեցին:

Այդ օրվանից քափոր Դդումը երբ մի քանի սուգո փող էր ճա:

բում, կոնֆեա էր առնում և երեխաների համար դնում լուսամուտի գոգը, ոնց որ ծաերի համար հացի փշրանք են դնում: Այդպես էլ երեխաները նրա հեա բարեկամացան:

Երբեմն Դդումը աղաներին թույլ էր տալիս հերթով մանկի անակը, իսկ ինքը դրսից ուշագիր հեառում էր, որ երեխաները մի փորձանք չբերեն:

* * *

Ահա՛ հենց այս բոլորի մասին էլ քավոր Դդումը պատմում էր Ջիպոլինոյին, երբ գյուղի ծայրին փոշու թանձր ամպ բարձրացավ: Անմիջապես, կարծես խոսքները մեկ աբած, բոլոր պատուհանները, դռներն ու դարբանները սկսեցին ճռռոցով ու շրխոցով փակվել: Վարպեա Խաղովի կինն էլ շատաւեց իրենց պարտեղի դուռը փակել:

Մարդիկ փակվեցին իրենց աներում, սնց որ փոթորկից առաջ են անում: Նույնիսկ հավերը, կատուներն ու շները սկսեցին իրենց համար թաքնվելու տեղ փնտրել:

Ջիպոլինոն դեռ գլխի չէր ընկել, թե ինչ է կատարվում, երբ փոշու ամպը ճայթյունով ու դղրդյունով անցավ գյուղի միջով և կանգ առավ հենց քավոր Դդումի տան առաջ:

Փոշու ամպի միջից հայտնվեց մի կառք, որին լծված էին չորս ձի: Ծիշան ասած, դրանք այնքան էլ ձիեր չէին, այլ վարուսդներ, քանի որ այն երկրում, որտեղ տեղի է ունենում այս ամենը, բոլոր մարդիկ և անասունները աղգակից էին որեէ մրդի կամ բանջարեղենի:

Փքվելով ու փնչալով կառքից դուրս եկավ ամբողջովին կանաչ հագած մի գեր մարդ, թվում էր, թե նրա կաբիր, փափլիկ ուռած ալտերը ուր որ է հասած պամիդորի նման կպայթեն:

Իս հենց ասպեա Պամիդորն էր, հարուստ կալվածատիրուհիներ, կամսուհի Բալերի կառավարիչն ու անտեսը: Ջիպոլինոն իսկույն գլխի ընկավ, որ այդ ախլից ոչ մի լավ բան չի կաբելի սղասել, եթե նրան դեռ չտեսած բոլորը փախչում են, և ավելի լավ համարեց մի կողմ քաշվել:

Սկզբում ասպեա Պամիդորը ոչ ոքի վատ բան չտրեց: Նա միայն նայում էր քաղոր Դդումին: Երկար ու սեեուուն նայում էր նա և չարագուշակ ձևով գլուխը շարժելով լուում:

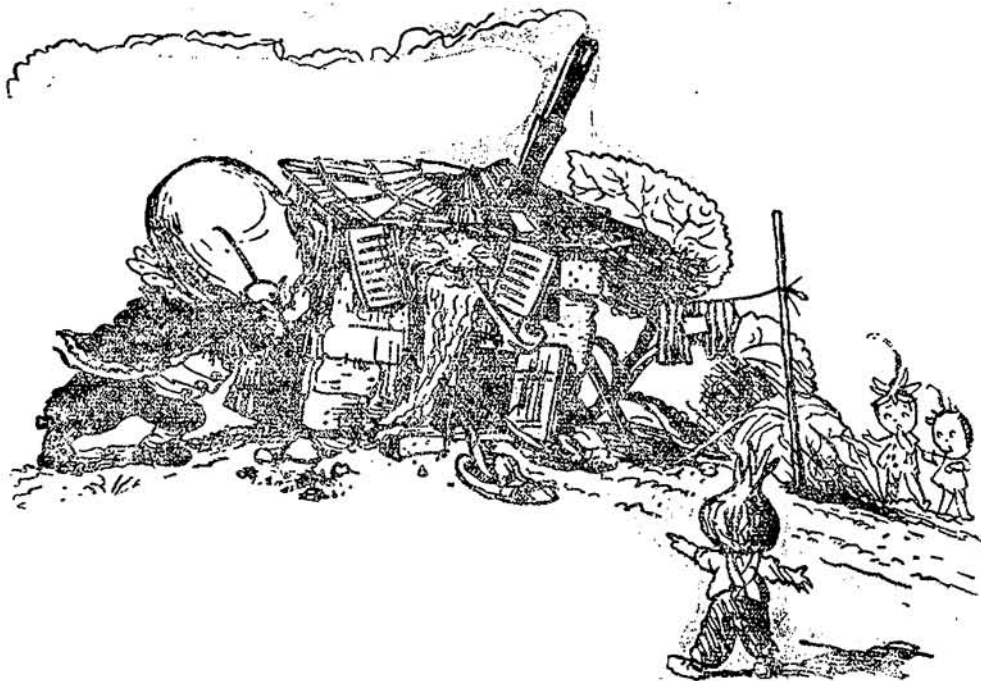
Իսկ խեղճ քափոր Դդուժն այլ ըսպեին պատրաստ էր իր տնակի հետ գեանի տակն անցնել: Քրախնքն առվակի նման հոսում էր նրա ճակատից և լցվում բերանը:

Քափոր Դդուժը սիրա չէր անում նույնիսկ ձեռքը բարձրացնել, որպեսզի դեմքը սրբի, և այդպես էլ հնազանդորեն կուլ էր սալխա քրախնքի ազի ու դառը կաթիլները:

Վերջապես նա աչքերը փակեց և սկսեց մտածել այսպես. «ո՛չ մի սինյոր Պամիլոսը էլ այստեղ չկա, ես նստած եմ իմ տնակի մեջ և լուզում եմ ինչպես ծովայինը նավով Սաղսղ օվկիանոսումն է լուզում: Եուրջս ջուր է, կապրնւյտ-կապրնւյտ, խաղանդ-խաղանդ... Ինչքան մեղմ է օրորվում իմ նավակը»:

Իհարկե, շուրջը ոչ մի ծով էլ չկար, բայց քափոր Դդուժի տնակն իսկապես օրորվում էր մեկ աջ, մեկ ձախ: Այլ նրանից էր որ սապեա Պամիլոսը մի ձեռքով բռնել էր կարի մի ծայրից, երկրորդով՝ մյուս ծայրից և ինչքան ուժ ուներ, տնակը թափ էր սալխա. կառուին այնպես երերաց, որ խնամքով դարձված կլմ'ինգլներն սկսեցին այս ու այն կողմ թափվել:

Երբ սինյոր Պամիլոսը այնպես կատաղորեն մոռնաց, որ հարեան աների գոներն ու լուսամուսներն ավելի ամուր փակվեցին, իսկ ով-

քեր բանալին միայն մի անդամ էին պտտեցրել, շտապեցին երկրորդ անգամ էլ պտտեցնել, քալոր Դոլումն աչքերն ակամա բացեց:

— Չարագործ, — գոռում էր սինյոր Պամիլոսը, — ավագակ, դո՛ղ, խռովարա՛ր, ապստամբ: Դու այս պարտաբ կառուցել ես մի հողի վրա, որ պատկանում է կոմսուհի Բալերին: Դու քո կյանքի վերջին օրերն անդործությամբ ես ուզում անցկացնել և ուզում ես ոտնահարել երկու խեղճ, գառամյալ այլի սինյորաների, երկու լրիվ որբերի իրավունքները: Ես հիմա քեզ ցույց կտամ:

— Ձերդ սղորմածություն, — աղերսեց քալոր Դոլումը, — հավատացնում եմ ձեզ, որ ես թույլտվություն ունեի սուսն կառուցելու համար: Ինձ այդ իրավունքը ժամանակին սինյոր կոմս Բալն է ավել:

— Կոմս Բալը մեռել է երեսուն տարի առաջ, խաղաղություն նրա ոսկորներին: — Իսկ հիմա հողը պատկանում է միանգամայն կենդանի կոմսուհիներին: Դրա համար էլ առանց ավելորդ խոսակցության դուրս կորիր այստեղից: Մնացածը քեզ փաստաբանը կբացատրի:

... Հեյ, Սիսեռիկ, սրտե՞ղ եք դուք, շուտ արեք:

Սինյոր Կանաչ Սիսեռիկը, գյուղական փաստաբանը, ըստ երեվույթին պատրաստ սպասում էր, քանի որ անմիջապես, ինչպես Սիսեռը պաճի միջից, չգիտես սրտեղից դուրս եկավ: Սմեն անգամ, երբ Պամիլոսը հայտնվում էր գյուղում, նա կանչում էր այդ ճարտար մարդուն, որպեսզի սա իր կարգադրությունները օրինքի համապատասխան հոգվածներով հաստատեր:

— Ես այստեղ եմ, ձերդ սղորմածություն, պտտրաստ եմ... Խոնարհվելով և վախից ամբողջովին կանաչած՝ բլրլաց սինյոր Սիսեռիկը:

Բայց նա այնքան փոքրիկ էր և այնքան արագաշարժ, որ նրա բարեբ ոչ ոք չհնկատեց: Վախենալով, թե կարող է այնքան էլ քաղաքավարի չերևալ, նա վեր թռավ և ոտքերը օդում թափահարեց:

— Էյ, ի՞նչ էր ձեր անունը, այս անբան Դոլումին ասեք, որ թագավորության օրենքների համաձայն նա պարտավոր է անմիջապես հեռանալ այստեղից: Եվ բացատրեցեք այստեղի բոլոր բնակիչներին, որ կոմսուհի Բալերը մասդիր են այս շնաբնում տեղավորել իրենց ամենակատարյալ շանը: Այդ շունը կոմսի կալվածքները պետք է պաշտպանի չարանճի տղաներից, որոնք վերջերս սկսել են իրենց չափազանց վատ պահել:

— Այո՛, այո՛, իսկապես սր շատ վատ... այսինքն... — վախից ավելի կանաչելով փնթվնթում էր Սիսեռիկը: — Այսինքն՝ ոչ իսկապես վատ:

— Այդ ի՞նչ է՝ «խկապետ» կամ «ոչ խկապետ»: Փաստաբա՞ն կը դուք թե ոչ:

— Օ՛հ, այո, ձերդ ողորմածություն, ես մասնագետ եմ քաղաքացիական, քրեական, ինչպէս նաև կանոնական իրավունքներէ: Վերջացրել եմ Սալամանիկի համալսարանը: Իրաւում և կոչում ունեմ:

— Դե եթե դիպում և կոչում ունեք, ուրեմն դուք կհաստատուք, որ ես իրավացի եմ: Իսկ հետո արդէն կարող եք դնալ ձեր դործին:

— Այո, այո, սինյոր ասպետ, ինչպէս որ դուք ցանկանում եք... — Եվ սինյոր փաստաբանն ալեւ չսպասեց, որ իրեն երկրորդ անգամ խնդրեն, միան պոչի նման արագ և աննկատելի մի կողմ քաշվեց:

— Հը, լսեցի՞ր ի՞նչ ասաց փաստաբանը, — քալոր Դուսմին դիմելով՝ հարցրեց Պամիրգորը:

— Բայց նա ոչինչ էլ չասաց, — լավեց ինչ-որ մեկի ձայնը:

— Ինչպե՞ս, դու համարձակվում ես դեռ ինձ հետ վիճել, թշվառական:

— Ձերդ ողորմածություն, ես խիլի բերանս էլ չեմ լացել... — թոթովեց քալոր Դուսմը:

— Բա ո՞վ էր, որ դու չէիր: Եվ ասպետ Պամիրգորը սպառնազին շուրջը նայեց:

— Խաբէբա՛, խարդա՛խ, — նորից լավեց նույն ձայնը:

— Այդ ո՞վ է խոսում, ո՞վ: Երևի քաֆթառ վարպետ Խաղոզն է այդ, — որոշեց ասպետ Պամիրգորն ու, մտանալով կոշկակարի արհեստանոցին, մահակով լավեց դուսմն ու մոնչաց. — Վարպետ Խաղոզ, ես շատ լավ գիտեմ, որ ձեր արհեստանոցում իմ և կոմսուէի Բալիւրի դեմ հաճախ հանդուգն ու խռովարարական խոսքեր են ասվում: Դուք ոչ մի հարգանք չեք տածում գեպի այդ զաւամյալ, մեծատոնմ սինյորա այրիները, որոնք բոլորովին սրը են: Բայց սպասեք, ձեր հերթն էլ կգա, կտեսնենք, թե ո՞վ է վերջում ծիծաղելու:

— Քո հերթն ավելի շուտ կգա, սինյոր Պամիրգոր: Օ՛րս, շուտով դու կտրաքես, անպայմա՞ն կտրաքես:

Այդ խոսքերն արտասանողը ուրիշ մեկը չէր, այլ Ձիպոլինոն: Ձեռքերը զրպանները դրած, նա այնքան հանգիստ ու վստահ էր մտտենում անեղ ասպետ Պամիրգորին, որ սրա մտքովն էլ չանցավ, թե ճշմարտությունն իր աչքերի մեջ համարձակվում է ասել այդ խղճուկ սղան, այդ վտրբիկ թափուռաշրջիկը:

— Իսկ դ՞ու որտեղից հայտնվեցիր, ինչո՞ւ աշխատանքի չես:

— Ես դեռ չեմ աշխատում, ես միայն սովորում եմ, պատասխանեց Չիպոլինոն:

— Իսկ ի՞նչ ես ուսումնասիրում, սրտե՞ղ են գրքերդ:

— Ես ուսումնասիրում եմ սրիկաներին, ձերդ ողորմածություն: Հենց հիմա նրանցից մեկը կանգնած է իմ դեմ, և ես երբեք հարմար առիթը բաց չեմ թողնի, որպեսզի ինչպես հարկն է ուսումնասիրեմ նրան:

— Ա՛խ, դու ուսումնասիրում ես սրիկաներին: Այդ շատ հետաքրքիր է: Ասենք, գյուղում բոլորն էլ սրիկաներ են: Եթե դու նոր սրիկա ես դաել, ցույց տուր ինձ:

— Հաճույքով, ձերդ ողորմածություն, — խորամանկորեն աչքը ճակելով պատասխանեց Չիպոլինոն:

Այստեղ նա ձեռքը տարավ ձախ գրպանն ու հանեց մի փոքրիկ հայելի, որով նա սովորաբար խաղում էր արևի ճառագայթների հետ: Բոլորովին մոռանալով սինյոր Պամիլոսին, Չիպոլինոն հայելին բռնեց նրա քթի մոտ ու ասաց.

— Ահա նա, այդ սրիկան, ձերդ ողորմածություն: Եթե ցանկանում եք, ուշադիր նայեք սրան: Ճանաչում եք:

Ասպետ Պամիլոսը չկարողացավ իրեն դապել և մի աչքով նայեց հայելու մեջ:

Հայանի չէ, թե այնտեղ ի՞նչ տեսնելու հույս ուներ, բայց իհարկի, տեսավ իր կրակի նման կարմիր, փոքրիկ ու չար աչքերով, դրամարկղի բացվածքի նման լայն բերանով կերպարանքը:

Այստեղ էլ սինյոր Պամիլոսը հասկացավ, որ Չիպոլինոն ուզողով ձեռ է սռնում իրեն: Այ թե կատաղեց: Մտադրովին շառաղանած, երկու ձեռքով բռնեց Չիպոլինոսի մազերից:

— Օ՛յ-օ՛յ-օ՛յ, — չկորցնելով իրեն հասուկ կենսաբախությունը, ճշաց Չիպոլինոն, — ա՛խ, ինչքան ուժեղ է այդ սրիկան, որին դուք տեսաք իմ հայելու մեջ: Հավա-

տայնում եմ ձեզ, նա մեն-մենակ մի ամբողջ ավազակախումբը արժի:

— Ես քեզ ցույց կտամ, խաբե՞ք... — գուցե ասպես Պամիլոնը ու այնպես ուժգին ձիգ տվեց Չիպուլինոյի մազերից, որ մի ամբողջ փունջ պակվեց ու մնաց նրա ձեռքում:

Բայց այստեղ ակզի ունեցավ այն, ինչ պիտի լիներ: Պոկելով Չիպուլինոյի սոխե մազերը, անեղ ասպես Պամիլոնը հանկարծ աչքերում և քթի մեջ սուր ծակծկոց գգաց: Մեկ-երկու անգամ նա փոշաց, իսկ հետո արցունքը նրա աչքերից դուրս ցայտեց շատրվանի նման: Արցունքի շիթերը, առվակներն ու դեակերը այնքան առատ էին հոսում նրա սյուրով, որ ամբողջ փողոցը թրջեցին, կարծես դռնասպանն էր սեփնե խոզովակով շքել:

«Այսպիսի բան ինձ հետ դեռևս չէր եղել», — մտածում էր վախեցած սինյոր Պամիլոնը:

Եվ խկապես, նա այնքան անսիրտ և դաժան մարդ էր (եթե միայն Պամիլոնին կարելի է մարդ համարել), որ երբեք լաց չէր լինում, և քանի որ նա միաժամանակ հարուստ մարդ էր, երբեք չէր պատահել, որ սոխ մաքրած լիներ: Այնինչ ակզի ունեցածը այնքան վախեցրեց ասպեխին, որ նա թուով կառքի մեջ, մտրակեց ձիերին ու սլացավ: Քիչ հետո ես դարձավ ու գուցե:

— Է՛յ, Դոն՛ամ, նայիր, հա՛, ես քեզ զուշացրի... Իսկ դու, ստոր լակոս, քրջատի մեկը, դու ինձ թանկ կվճարես այս արցունքների համար:

Չիպուլինոն ծիծաղից թուլացավ, իսկ քավոր Դոն՛ամը միայն ճակատի քրտինքը սրբեց:

Բայց սինյոր Միսեռիկի տանից, մնացած բոլոր աների դռներն ու պատուհանները սկսեցին կամաց-կամաց բացվել, վարպետ Սաղոզը լայն բաց արեց իր պարտեպի վանդակագուռը և, բզով կատաղորեն բոբկավ ծոճրակը, դուրս թռավ փողոց:

— Երբվում եմ աշխարհի բոլոր մոմած թեթերով, — բացազանչեց նա, — վերջապես գտնվեց մի սողա, որ սախեց ասպես Պամիլոնին լաց լինել... Որտեղի՞ց հայտնվեցիր, տղա՛:

Եվ Չիպուլինոն վարպետ Սաղոզին ու նրա հարեաններին պատմեց իր ամբողջ պատմությունը, որ դուք արդեն գիտեք:

Որտեղ պատմվում է պրոֆեսոր Տանձի, Սոխ
Պրասի եւ Հագարուսուսի մասին

յդ օրվանից Չիպոլինոն սկսեց աշխատել վարպետ Սաղոզի արհեստանոցում և շուտով հոշկակարուժյան մեջ մեծ հաջողութունների հասավ: Թե՛լ էր մոմում, կրունկներ էր խփում, ներքաններ դնում, պատվիրատուների ոտքերի շափան էր առնում և այս բոլորի հետ շարունակում էր կատակել:

Վարպետ Սաղոզը գո՛հ էր տղայից, և արհեստանոցի գործերը հիանալի էին գնում ոչ միայն նրա համար, որ երկուսն էլ եռանդով էին աշխատում, այլև այն պատճառով, որ շատերը արհեստանոց էին գալիս տեսնելու այն համարձակ տղային, որ ասպետ Պամիրոսին ստիպել էր լաց լինել:

Կարճ ժամանակում Չիպոլինոն շատ ծանոթներ ձեռք բերեց:

Առաջինը եղավ երաժշտության ուսուցիչ, պրոֆեսոր Տանձը՝ շուժախը թևի տակ: Նրա հետևից ներս թափանցեց ճանճերի ու բուռերի մի ամբողջ ամպ, որովհետև պրոֆեսոր Տանձի շուժախը սարքված էր հոտափետ, հյութեղ կիսատ տանձից, իսկ ճանճերը, հայտնի բան է, ամեն տեսակ քաղցրեղենի սիրահար են:

Շատ հաճախ, երբ պրոֆեսոր տանձը համերգ էր տալիս, ունկրողները դանլիճից բացագանչում էին:

— Պրոֆեսսօ՛ր, ուշադրութեամբ դարձրեք, ձեր շուքակի վրա մի մեծ ճանձ է նստած, դրա համար էլ եղանակը սխալ է ստացվում:

Այստեղ պրոֆեսսորը նվագն ընդհատում էր և այլևս չէր վերականգնում այնքան ժամանակ, քանի դեռ նրան չէր հաջողվում կրնանաոցով վերջ սալ ճանձին:

Իսկ երբեմն նրա շուքակի մեջ էր սողոսկում սրևէ որդ և այնտեղ երկար, ծուռ ու մուռ միջանցքներ էր փորում, դորժիքը դրանից փչանում էր, և պրոֆեսսորն ստիպված նորն էր ձեռք բերում, որպեսզի նվագելիս եղանակը սխալ դուրս չդա:

Պրոֆեսսոր Տանձից անմիջապես հետո գալիս էր պարտիզպան Սոխ Պրասը: Նա ճակատին թափափող խիտ մազափունջ ունեւր և երկար, շատ երկար բեղեր:

— Այս բեղերի պատճառով, — դանդաասվում էր Սոխ Պրասը Զիւլոլինոյին, — ես քիչ սահճութեամբներս մեջ չեմ ընկնում: Երբ կինս սպիտակեղեն է փռում չորացնելու, ինձ նստեցնում է պատշգամբում, բեղերս կապում մեխերից և նրանց վրա կախում իր սավանները, շապիկներն ու գուլպաները: Իսկ ես ստիպված նստում եմ արևի տակ այնքան ժամանակ, քանի դեռ սպիտակեղենը չի չորացել: Այ, տեսնո՞ւմ ես, ինչ հեռքեր են մնացել իմ բեղերին:

Իրոք, Սոխ Պրասի բեգերի վրա փայտե բռնիչները հետքեր կային: Մի անգամ արհեստանոց եկավ Հազարոտանուկի ընտանիքը՝ հայրն ու երկու որդիները: Որդիները ոչ մի բայե չէին կարողանում հանգիստ կանգնել տեղում:

— Նրանք միշտ այդպես անհանգիստ են, — հարցրեց Ջիպոլինոն:

— Ի՞նչ եք ասում, — հառաչեց Հազարոտանուկ հայրը, հլմա դեռ հրեշտակի նման հանգիստ են, այ, դուք մի ականեիք, թե ի՞նչ են անում, երբ կինս լուրացնում է նրանց: Մինչև նա կլվանա սրանց առաջին հարյուր ոտները, նրանք կեղտառում են հեռեի ոտները, լվանում է հեռեիները՝ առաջինները նորից սև են ձյութի նման: Նա անվերջ ատնջվում է սրանց ձեռքին և ամեն անգամ մի ամլույջ արկղ օձառ է փչացնում:

Վարպետ Սաղոյը ծոծրակը քորեց և հարցրեց.

— Հ՛ը, ձեր ճուտիկների շափան առնե՞մ թե չե:

— Ի՞նչ եք ասում, ասաված ձեզ հետ, մի՞թե ևս կարող եմ այդքան կոշիկ պատվիրել: Ես ստիպված պիտի ամբողջ կյանքում աշխատեմ, որպեսզի հազար գույգ կոշիկի վին կարողանամ վճարել:

— Ծիշտ է, — համաձայնեց վարպետ Սաղոյը, — ասենք իմ արհեստանոցում այդքան կաշի չի էլ ճարվի:

— Դե դուք նայեք, թե կոշիկներից ո՞րն է ավելի շատ մաշված. դո՞նե մի քանի գույգ կփոխենք:

Քանի դեռ վարպետ Սաղոյն ու Ջիպոլինոն աղաների ներբաններն էին ստուգում, Հազարոտանուկն ու Հազարաթաթիկը աշխատում էին մի կերպ հանգիստ կանգնել, բայց այդ նրանց այնքան էլ չէր հաջողվում:

— Ահա, — ասաց կոշկակարը, — այս պատիկի համար հարկավոր է փոխել առաջին երկու և երեք հարյուրերորդ գույգերը:

— Ո՛չ, երեք հարյուրերորդը դեռ կարող է պետք գալ, — շատակալով հակաճառեց հայր Հազարոտանուկը, — կրունկները խփեք, հերիք է:

— Իսկ մյուս տղան պիտի աջ կողմից տասը կոշիկ իրար հեռեից փոխի:

— Ինչքան եմ սրանց ասել, որ ոտքերով չփոքրեն գետինը: Է՛, մի՞թե սրանք գիտեն քայլել: Վաղվում են, մի ոտքի վրա պարում, թռչկոտում: Եվ ի՞նչ է ստացվում, վերջ ի վերջ՝ բոլոր աջ կոշիկները ձախերից շուտ մաշվեցին: Ահա՛, միշտ այսպես նեղություն ենք քաշում մենք՝ հազարոտանուկներս:

Վարպետ Սողոյը միայն ձեռքը թափ ասկեց.

— Է՛ր, բայց երեխաներն էլ մեկ են: Երկու սոք ունեն թե հազար, փաստորեն միևնույն է: Նրանք նույնիսկ ընդունակ են մի սոքի վրա հազար դույլ կռչիկ մաշել:

Վերջապես հազարամանակի բնտանիքը գտնուեցավ հեռացավ: Հազարամանակն ու հազարաթաթիկը այնպես սլացան, կարծես կառք նրասած լինեին: Հայր Հազարամանակը չէր կարող այդքան արագ շարժվել, նա մի քիչ կալում էր, բայցսովին քիչ, ընդամենը հարյուր տասնութ սոքով:

Թե ինչպես Չխպոչիևն իտարեց Մաստիկոն Շակը,
որը շատ ծարավ էր

«Ինչ եղավ քափոր Դդուժի տունը:

Մի բուրբուխ էլ ոչ գեղեցիկ օր չորս վարունգ լծած իր կառքով եկավ ասպետ Պամիգորը: Այս անգամ նրան մի տասնյակ կրճիտակներ էին ուղեկցում: Առանց երկար-բարակ խոսելու սրանք քափոր Դդուժին դուրս արեցին սանից, իսկ նրա տեղը Մաստիկոն անունով մի անպին անպահ շուն գրեցին:

— Ահա, — սպառնալին շուրջը նայելով, հայտարարեց Պամիգորը, — հիմա ձեք բոլոր լակոսները կսփռեն ինձ հարգել և առաջին հերթին՝ այն եկվոր գլխորդ, ոքին վարպետ Սաղոյը վերցրել է իր մաս:

— Ճիշտ է, ճիշտ է, — խուլ հաչեց Մաստիկոն:

— Ինչ վերաբերում է հիմա ձերուկ Դդուժին, — շարունակեց սինյոր Պամիգորը, — նա այսուհետև կսովորի իմ հրամաններին ենթարկվել: Իսկ եթե շատ է ուզում ծածկի սակ ապրել, ապա նրա համար միշտ էլ մի հարմար տեղ կճարվի բանտում: Այնտեղ բոլորի համար էլ տեղ կլինի:

— Ճիշտ է, ճիշտ է, — նորից հաստատեց Մաստիկոն:

Վարպետ Սաղոյն ու Չխպոչիևն արհեստանոցի շեմքին կանգնած՝ ամեն ինչ տեսնում և լսում էին, բայց ձերուկին սչնչով չէին կարող օգնել:

Քավոր Իդուամը ախուր նստել էր մի կոճղի և մորուքի մազերն էր փետում: Ամեն անգամ քաշելիս ձեռքին մի փունջ մաղ էր մնում: Վերջ ի վերջո նա սրտեց թողնել այդ դբադմունքը, սր անմորուք չմ'նա, սկսեց կամաց-կամաց հառաչել: Ախր դուք հիշում եք, քավոր Իդուամը հառաչանքի մեծ պաշար ունի:

Վերջապես սինյոր Պամիդորը մտավ իր կառքը: Մասաինոն կանգնեց առջևի թաթերին և իր ախրոջը պոչով պատելով ավեց:

— Տևա, հա, կպահպանես, — հրամայեց ասպետ Պամիդորը, մտրակեց Վարունգներին, և կառքը փոշու ամպ բարձրացնելով, առաջ սլացավ:

Ամառային հրաշալի շոգ օր էր: Տիրոջ գնալուց հետո Մասաինոն շոգից լեզուն դուրս դցած, պոչը հովհարի նման թափ առնելով, մի քիչ դբասնեց սնակի առաջ: Բայց ոչինչ չէր օգնում: Շունը շոգից ուժասպառ եղավ: «Հիմա վառ չէր լինի, որ մի բաժակ սառը ջուր խմեի», — մասածում էր նա:

Շուրջը նայեց, տեսնի մի հարմար երեխա չկա՞, որ ուղարկի մտտակա պանգոկը՝ դարե՛ղուր բերելու, բայց փողոցում թարսի պես ոչ ոք չկար: Ծիշտ է, կոշկակարի արհեստանոցում բաց դռնից երևում էր Չիպոլինոն, սրը եռանդով թեկ էր մոմում, բայց նրանից սոխի այնքան կծու հոտ էր փչում, որ Մասաինոն սիրտ չէր անում նրան կանչել:

Սակայն Չիպոլինոն ինքը նկատեց, որ շունը շոգից նվազում է:

«Ես Չիպոլինոն չլինեմ, եթե դրա գլխին մի օլին չբերեմ», — մասածեց նա:

Իսկ շոգը քանի գնում ուժեղանում էր, սրտիհեռե արևն ավելի էր բարձրանում: Խեղճ Մասաինոն այնպես խմել էր ուզում:

«Ի՞նչ եմ կերել ևս այսօր, — փորձեց հիշել նա, — գուցե սուսլը շատ աղի էր, բերանիս մեջ ոնց սր կրակ լինի լցրած, իսկ լեզուս այնպես է ծանրացել, կարծես վրան մի քսոն ֆունտ ձյաթ է կպել»:

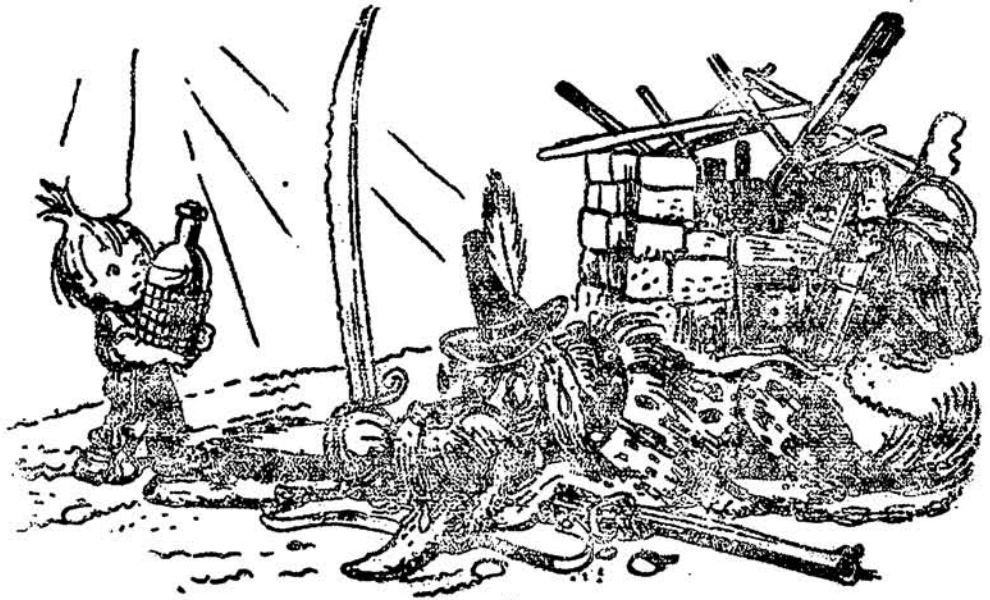
Այստեղ Չիպոլինոն գլուխը դռնից դուրս հանեց:

— Է՛յ, Է՛յ, — թույլ ձայնով նրան կանչեց Մասաինոն:

— Դուք ի՞նձ և՞ք կանչում, սինյոր:

— Ձեզ, պատանյակ, ձեզ: Գնացեք ինձ համար մի շիշ սառը լիմոնադ բերեք, խնդրում եմ:

— Ախ, ես մեծ ուրախությամբ կգնայի, սինյոր Մասաինո, բայց իմ տերը հենց նոր կարկատելու ավեց այս կոշիկը, և ես ոչ մի կերպ չեմ կարող բացախայել: Շատ ափսոսում եմ:

Եվ Չխպուլինոն առանց ավելորդ խոսակցութեան, վերադարձավ իր արհեստանոցը:

— Մո՛ւշլ, անքաղաքավարի՛, — մոթմոթաց շունը, անիծելով շրդթան, որ խանդարում էր պանդոկ գնալուն:

Մի քիչ հետո Չխպուլինոն նորից երևաց:

— Սինյորինո, — համարյա թե լալով ասաց Մաստինոն, — գուցե քոֆ ինձ մի բաժակ հատարակ ջուր բերեիր:

— Ես մեծ հաճույքով կրեբեի, — ասաց Չխպուլինոն, — բայց հենց ներ տերս հրամայեց սինյոր սրբազանի սուֆլու կրանկները նորոգել:

Ճիշտն ասած, Չխպուլինոն ամբողջ հոգով խղճում էր ծարավից առնչվող շանը, բայց նրան դուր չէր գալիս այն արհեստը, որով զբաղվում էր Մաստինոն, բացի այդ ուզում էր մի անգամ էլ դաս տալ սինյոր Պամիլոսին:

Մոտ ժամը երեքին արեն այնպես սկսեց այրել, որ վտոգոցում նույնիսկ քարերը քրտնեցին: Մաստինոն շուրջ ու ծարավից քիչ մնաց կատաղեր:

Վերջապես Չխպուլինոն վեր կացավ իր նստարանից, մի շիշ ջուր լցրեց և մեջը ավելացրեց այն սպիտակ գեղափուշուց, որ անքնաւթյան դեմ ընդունում էր վարպետ Խաղոսի կինը:

Նա մատով փակեց շշի բերանը, մոռեցրեց շրթունքներին, ցոռցց ալով, թե խմում է:

— Ա՛խ, — փորը շոյելով ասաց նա, — ի՞նչ հրաշալի սառը ջուր է: Մասախնոյի թուքը հասեց, այնպես որ մի պահ նա նույնիսկ իրեն լավ զղաց:

— Մինչոր Ձիպուլինո, իսկ այդ ջուրը մաքու՞ր է:

— Իհարկե, արցունքի պես զուլայ է:

— Իսկ մեջը բացիլներ չկան:

— Ի՞նչ եք ասում, այս ջուրը մաքրել և քամել են երկու նշա- նափոր պրոֆեսոր, սրոնք միլլոբները թողել են իրենց, իսկ ջուրը ինձ ավել, որսմհեաև ես կարկատել եմ նրանց սուֆլիները:

Եվ Ձիպուլինոն նորից շիշը բերանին մոռեցնելով, ցույց ավեց, թե խմում է:

— Մինչոր Ձիպուլինո, — զարմացած հարցրեց Մասախնոն, — այդ ինչպե՞ս է ձեզ մտա ստացվում, որ շիշը միշտ լիքն է մնում:

— Բանն այն է, — պատասխանեց Ձիպուլինոն, — որ այս շիշը իմ սղորմածիկ պապի նվերն է: Մա կախարդական շիշ է և երբեք չի դա- տարկվում:

— Իսկ դուք ինձ չե՞ք թողնի, որ մի քիչ խմեմ, դո՛նե մի կում: Մի կում միայն:

— Մի կո՞ւմ: Խմեք ինչքան ուզում եք, — պատասխանեց Ձիպու- լինոն, — ես ձեզ ասացի, որ իմ շիշը երբեք չի դատարկվում:

Կարո՞ղ եք պատկերացնել, թե ինչքան ուրախացավ Մասախնոն: Նա անընդհատ շնորհակալություն էր հայտնում Ձիպուլինոյին, լիպում էր նրա տաները և պոչը շարժում: Նույնիսկ իր տիրուհիների, կամ- սուհիների Բալերի հետ նա երբեք այդպես չէր վերաբերվել:

Ձիպուլինոն ջուրը մեկնեց Մասախնոյին: Մա շիշը խլեց աղայի ձեռքից և ազահորեն ամբողջ ջուրը մի կում արեց: Դատարկ շիշն նայելով, նա զարմացավ.

— Ինչպե՞ս, արդեն վերջացավ: Իսկ դուք ինձ ասում էիք, թե շի...

Այդպես էլ նա չկարողացավ վերջացնել, ընկավ ու քնեց:

Ձիպուլինոն շղթան հանեց, շանը շալտիեց և տարավ այն ամբողջի մոտ, սրտեղ ապրում էին կոմսուհի Բալերն ու ասպետ Պամիրոֆը: Ես դառնալով, նա տեսավ, որ քալոր Դուռմը արդեն նորից աիթացել է իր անակին: Ծերուկի դեմքը և պատահանից դուրս ընկած քրքրված մորուքը աննկարագրելի ուրախություն էին արտահայտում:

«Յեղձ շուն, — մտածում էր Չիպուլինոն, դեպի ամբոց գնալով, — դու ինձ ներիր, խնդրում եմ, բայց ես պարտավոր էի այդպես վարվել: Միայն հայտնի չէ, երբ քնից զարթնես, ինչպե՞ս շնորհակալ կլինես իմ աված թարմ ջրի համար»:

Ամբոցի դարբասները բաց էին: Չիպուլինոն շանը դրեց այդուխտների վրա, քնքշորեն շոյեց նրան և սասց.

— Ասպետ Պամիգորին ինձնից բարև արա. երկու կոմսուհիներին էլ:

Մասաինոն պատասխանեց երանելի մուշտոցով: Նա երազում տեսնում էր, թե իբր լողանում է լեռնային լճում, հաճելի, սառը ջրում: Լողանալով՝ նա խմում է սրտի ուզածի չափ և ինքն էլ աստիճանաբար ջուր է դառնում. նրա պոչը ջուր էր դարձել, ջուր էին դարձել ականջներն ու չորս թաթերը՝ թեթև ու երկար շաարվանի շիթերի պես:

— Հանգիստ քնիր, — ավելացրեց Չիպուլինոն և վերադարձավ գյուղ:

Քափոր Համալրգիև դուևերի վրա գողերի
հաւնար զսևզակ է կախոււմ

Երազաւնալով պլուզ, Չիպոլինոն տեսավ, որ Իդումի անաղի մաս շատ մարդիկ են հաւաքուել: Նրանք սազնապահար ու կխտձայն խոսում էին իրար հետ: Երևում էր, որ կարդին վախեցած են:

— Տեսնես էլի՞ որեէ բան կանի սապեա Պամիլորը, — տխուր ու մտահոգ հարցրեց պրոֆեսոր Տանձը:

— Ես կարծում եմ, որ այս պատմութեանը վատ կվերջանա: Ինչ ուզում ես արա, նրանք են այստեղ սերն ու տիրականը, դրա համար էլ ինչ սրաներն ուզում է, անում են, — ստում էր սանամեր Իդումը:

Սոխ Պրասի կիսն անմիջապես համաձայնեց նրան և, ամուսնու բեղերը սանձի պէս բանելով, ճշտեց.

— Հապա մի տուն դնանք, քանի դեռ մի վատ բան չի պատահել:

Նույնիսկ վարդեա Սաղսղը սազնապած օրորում էր վրուխը:

— Սապեա Պամիլորն արդեն երկրորդ անգամն է հիմար վիճակի մեջ բնկնում: Նա անպայման կուզենա վրեժ լուծել: Միայն քափոր Իդումը չէր անհանգստանում: Նրա պրզանում էլի կանֆեա կար և նա բոլոր ներկա եզրդներին ուրախ դեպքի առթիվ հյուրասիրեց:

Չիպոլինոն մի կանֆեա վերցրեց և, բերանը դնելով, սկսեց մտածել:

— Ես էլ եմ կարծում, որ Պամիդորը հեշտությամբ չի դիջի, —
անոց նա:

— Բայց այդ դեպքում... — վախեցած հառաչեց Դդումբը:

Ուրախ ժպիտը նրա դեմքից խկույն չքացավ, կարծես արեգակը
մտավ ամպերի տակ:

— Ես կարծում եմ, մեզ միայն մի բան է մնում՝ սուսը թաք-
ցրնել:

— Ինչպե՞ս թե՛ թաքցնել:

— Շատ հասարակ: Եթե սա պարտա լինեք, մեզ, իհարկե, չէք
հաջողվի թաքցնել: Բայց ավր սուսն այնքան վաքը է, սր կարելի
կլինի ձորձահավաքի սայլակով տանել:

Ձորձահավաքի սղան՝ Լորեկը, վաղեց սուսն և խկույն, սայլակը
քարը տալով, վերադարձավ:

— Դուք ուզում եք անակր բարձել սայլակի վրա՞, — անհանդսա-
ցած հարցրեց քավոր Դդումբը:

Նա վախենում էր, թե իր թանկագին անակը հանկարծ քարու-
քանդ կլինի:

— Մի՛ անհանգստացիր, անակիդ ոչինչ չի լինի, — ծիծաղեց Չի-
պոլինոն:

— Իսկ ուր տանենք, — նորից հարցրեց քավոր Դդումբը:

— Առայժմ կարելի է տանել իմ նկուղը, — առաջարկեց վարպետ
Ռադոդը, — իսկ հետո՝ կտեսնենք:

— Իսկ եթե սինյոր Պամիդորը սրե է կերպ խմանա:

Այստեղ բոլորը միանգամից նայեցին փաստաբան Սիսեռիկին, որ
կարծես թե պատահաբար անցնում էր այդպեղով և այնպես էր ցույց
տալիս, թե անցնողը բոլորովին էլ ինքը չէ:

Փաստաբանը կարմրեց, բարեկեց ու սկսեց երգվել.

— Ասպետ Պամիդորն ինձանից ոչինչ չի խմանա, ես խաբարբղիկ
չեմ, ես ազնիվ փաստաբան եմ:

— Նկուղում անակը կխոնավանա և կարող է փուլ դալ, — երկչոտ
հակաճանեց քավոր Դդումբը: — Իսկ ինչո՞ւ չպահենք անասուսը:

— Իսկ այնտեղ ո՞վ կհսկի անակը, — հարցրեց Չիպոլինոն:

— Անասուսըն է ապրում իմ ծանոթը, քավոր Հավամբղին, —
ասաց պրոֆեսոր Տանձը, — կարելի է անակը նրան փաստենել: Իսկ հետո
կտեսնենք, թե ի՞նչ անենք:

Այդպես էլ որոշեցին:

Մի քանի ընդունում տնակը դրեցին սայրակի վրա: Դավոր Գրոմբը հառաչելով հրաժեշտ ավեց տնակին և դնաց իր թոռնիկի, սանիկ Դիմիկի մոտ, որ այս բոլոր հոգուժանիքից հետո մի փոքր հանդուստանա:

Իսկ Չիպուլինոն, Լոբիկն ու Տանձը տնակն անտուտ տարան: Տանին այնքան էլ դժվար չէր, քանի որ տնակը ավելի ծանր չէր քան թռչնավանդակը:

Գավոր Հավամբզին սուրբում էր անցյալ տարվա շաղանակի հասա և փշտ կեղևի մեջ: Դա շատ նեղ բնակարան էր, բայց քավոր Հավամբզին իր ամբողջ առնեցվածքով, որ բազկացած էր մկրատի մի կեսից, ժանդոտած ածելուց, ասեղ ու թելից և պանրի մի կտորից, բավական հարմար էր տեղավորվել:

Երբ քավոր Հավամբզին լսեց, թե ի՞նչ են իրենից լսողբում, նա սկզբում սարսափելի անհանդսուսացավ:

— Ապրեւ այդքան մեծ տանը, ոչ, ես երբեք չեմ համաձայնի: Դա անհնարին է: Ես մեհն-մեհնակ ի՞նչ պիտի անեմ այդ հակաշական դատարկ պարսուտում: Ես ինձ լավ եմ զգում իմ շաղանակի կեղևում: Գիտե՞ք հին առածը Ասում են՝ սեփական տանը պատերն էլ են մարդու օգնում:

Սակայն, երբ քավոր Հավամբզին խնայեց, որ անհրաժեշտ է օգնել քավոր Դիմիկին, անմիջապես համաձայնեց:

— Ես միշտ խոճացել եմ ձերուկին: Մի անգամ ևս նրան զուշացրի, որ վզի մոտ որդ է սուղում: Ախր դրանով, կարելի է ասել, կործանումից փրկեցի:

Տնակը դրեցին մի մեծ կաղնու տակ: Չիպուլինոն, Լոբիկը և Տանձը քավոր Հավամբզին օգնեցին, որ սա իր ամբողջ հարստությունը նոր տուն տեղափոխի և, խոստանալով շուտով վերադառնալ, հրաժեշտ ավեցին:

Մենակ մնալով, քավոր Հավամբզին լրջորեն անհանդսուսացավ: Հանկարծ ու զուրբը հարձակվեւն:

«Հիմա, երբ իմ տունն այսքան մեծ է, պարզ է, որ ինձ կուշենան թալանել: Ո՞վ պիտի, կարող է քնած տեղս ինձ նույնիսկ սպասեն, և թագրելով, թե մոտս գանձ կա»:

Նա մտածեց, մտածեց և որոշեց դաան վրա մի զանդակ կախել, իսկ մեջը դնել սպազիլը սառելիով գրված այս գրությունը.

«Խոնարհաբար լսողբում ենք սինյոր զողերին, որ այս զանդակը

զնգացնեն: Նրանց խակույն կթողնեն ներս, և սինյոր գողերը իրենց սեփական աչքերով կտեսնեն, որ տանը գողանալու ոչինչ չկա»:

Գրությունը գրելով, նա հանգստացավ, և երբ մթնեց, հանգիստ պառկեց քնելու:

Կես-գիշերին նա արթնացավ զանգի ձայնից:

— Ո՞վ է, — հարցրեց քավոր Հավամբզին, պատուհանից դուրսը հանելով:

— Գողեր են, — պատասխանեց մի կոպիտ ձայն:

— Գալիս եմ, գալիս, միայն, խնդրում եմ, սպասեք խալաթս հագնեմ, — ասաց քավոր հավամբզին:

Նա խալաթը հագավ, դուռը բաց արեց և գողերին խնդրեց, որ ամբողջ սուսը խուզարկեն: Գողերը երկու հսկայական, բարձրահասակ, սևամորուս տղաներ էին: Նրանք հերթով, զլուշտրեն, որպեսզի ուռույցքներ չստանան, գլուխները ներս մացրին և շուտով համոզվեցին, որ տանելու բան չկա:

— Տեսնո՞ւմ եք, սինյորներ, համոզվեցի՞ք, — ուրախացած ասաց քավոր Հավամբզին, ձեռքերը շփելով:

— Հը՛մ... այո՛..., -- մոխմոխացին հիասթափված գողերը:

— Հավատացեք, ինձ համար տհաճ է ձեզ դատարկ ձեռքով ճամփու գնելը, — շարունակեց քավոր Հավամբզին, — չե՞մ կարող ձեզ որևէ օգուտ տալ: Սփրվել չէի՞ք ուզենա, ես այստեղ ամելի ունեմ, ճիշտ

է, հին է, իմ ապու պապից մ'նացած ժառանգությունն է, բայց թվում է, մի կերպ կսփռի:

Գողերը համաձայնեցին: Նրանք ժանգոտած ածելիով մի կերպ սփռվեցին և, մի քանի անգամ տանախրոջը շնորհակալություն հայանելով, գնացին: Մի խոսքով՝ նրանք կարգին աղաներ դուրս եկան:

Ով գիտի, թե ինչո՞ւ էին նրանք այդքան վատ արհեստ ընտրել: Քավոր Հավամբղին նորից անկողին մտավ և քնեց:

Ժամը երկուսին նրան արթնացրեց երկրորդ գանգահարությունը: Ելի երկու գոյ էին եկել:

— Ներս մտեք, — ասաց քավոր Հավամբղին, — միայն հասկանալի է՝ հերթով, թե չէ՝ սուներ կքանդվի:

Այս գողերը մորուք չունեին, բայց նրանցից մեկը բաճկոնի վրա կոճակներ էլ չուներ:

Ոչ մի կոճակ: Քավոր Հավամբղին նրան նվիրեց ասեղն ու թելը և խորհուրդ տվեց զբոսանքի ժամանակ սաքերի առկապելի ուշադիր նայել:

— Գիտե՞ք ինչ, ճանապարհի վրա միշտ շատ կոճակներ են թափված լինում, — բացատրեց նա գոյին:

Այս գողերն էլ գնացին իրենց գործին:

Մի խոսքով, քավոր Հավամբղուն ամեն գիշեր արթնացնում էին գողերը, որոնք դանդաղը գնդացնում էին, ներս էին մտնում, նայում և հո գնում, չնայած առանց ավարի, բայց շատ գոհ, որ ծանոթացան այդ բարի ու քաղաքավարի փոքրիկ տանախրոջ հետ:

Այսպիսով, ինչպես տեսաք, քավոր Գլմի անակը լավ հսկողության առկ էր: Այժմ եկեք բաժանվենք նրանից և տեսնենք, թե ինչ է կատարվում մյուս անգերում:

Որտեղ սրտանկում է այն մասին, թե ինչքան
գլխացավանք ու տհամաբոլորն սրտածառեցին
կամսուհիներին նրանց ազգականները՝ բարոն
Նարինջև ու հերցոգ Մանդարինը

Իմա մեզ անհրաժեշտ է մտնել կամսուհիներ
Բալերի ամբոցը, որոնք, ինչպես դուք երեկ
հասկացել եք, ամբողջ գյուղի՝ աների, հողի և նույնիսկ զանգակաձայնով
եկեղեցու աերն ու անօրենն էին:

Այն օրը, երբ Չիպուլինոն քավոր Դուամի առևնր տեղափոխեց ան-
աստ, ամբոցում արտակարգ աշխուժություն էր տիրում. ամբոցի աե-
բերի մոտ էին եկել նրանց ազգականները:

Ազգականները երկուսն էին՝ բարոն Նարինջը և հերցոգ Մանդա-
րինը: Բարոն Նարինջը սինյորա կամսուհի Ավագի հանգուցյալ ամուս-
նու հորեղբոր ազան էր: Իսկ հերցոգ Մանդարինը սինյորա կամսուհի
Կրասերի հանգուցյալ ամուսնու հորեղբոր ազան էր: Բարոն Նարինջը
արտակարգ մեծ փոր ուներ: Ի միջի այլոց, զարմանալու ոչինչ չկա
այստեղ, նա բացի ուտելուց ուրիշ ոչինչ չէր անում, և միայն քնելիս
էին նրա ծնոտները մի երկու ժամ հանգստանում:

Երբ դեռ բարոն Նարինջը ջանել էր, քնում էր երեկոյից մինչև

առավուս, սրբուհոյի կարողանալը ամբողջ օրվա կերածը մարսել: Բայց հետո նա սասայ.

«Քե՛նե՛՛ այդ նշանակում է ժամանակ կորցնել, չէ՞ որ երբ քնում եմ, ոչինչ չեմ կարողանում ուտել»:

Իրա համար էլ նա սրտեց սնվել նաև գիշերը, մարսողության համար օրվա մեջ թողնելով միայն մեկ-երկու ժամ: Որպեսզի հադեցնեն բարսն Նարնջի քաղցր, նրա բազմաթիվ հողերից, որ ստորածված էին ամբողջ մարդում, ամեն օր ըստման ուտելիքներով բարձած մեծաթիվ քարավաններ էին ուղևորվում նրա մաս:

Խեղճ գյուղացիները չլիտեին, թե էլ ի՛նչ ուղարկեն նրան: Նա խմում էր ձվեր, հավեր, խոզեր, այծեր, կովեր, ճաղարներ, մրգեր, բանջարեղեն, հաց, պաքսիմատ, գաթա... Երկու ծառա զբաղված էին Նարնջի բերանը գնելով այն բոլորը, որ բերվում էր նրա համար: Երբ սրանք հողնում էին, նրանց փոխարինում էին ուրիշ երկուսը:

Վերջ է վերջո գյուղացիները նրա մաս մարդ ուղարկեցին, որ ասի, թե այլևս ուտելու ոչինչ չի մնացել: Ամբողջ անասունը կերված է, ամբողջ մրգեղենը ծառերից սլոկված:

— Այդ դեպքում ծառերը ուղարկեք ինձ, — հրամայեց Նարնջը:

Գյուղացիները ծառերն ուղարկեցին, և նա, տերևներն ու արմատները ձիթաղաղել յուղի մեջ թաթախելով և վրաները աղ լցնելով, ծառերն էլ խմուց:

Երբ բոլոր պարտու ծառերը կերտվ վերջացրեց, բարոնը սկսեց իր հողերը վաճառել և սասայած փողերով աստիճա գնել: Ամբողջ կալվածքը վաճառելուց հետո, նամակ գրեց սինյորա կոմսուհի Ավագին, թուղթովության խնդրեց նրա մաս հյուս գնալու:

Ճիշտն ասած, սինյորա կոմսուհի կրտսերն այնքան էլ գոհ չէր:

— Բարոնը մեր ամբողջ կարողությանը կուտի: Նա մեր ամբողջ մի ավսե մակարոնի նման կուլ կտա:

Սինյորա կոմսուհի Ավագը լաց կորավ:

— Դու չես ուզում իմ հարստաներին ընդունել: Ա՛խ, դու երբեք չես սիրել իմ խեղճ հաստափոր բարոնին:

— Կա՛մ, — սասայ կոմսուհի կրտսերը, — կանչիր քո բարոնին, բայց ես էլ կկանչեմ հերցոգ Մանդարինին, իմ խեղճ հանգուցյալ ամուսնու հորեղբոր ողային:

— Խնդրեմ, — արհամարհանքով պատասխանեց կոմսուհի Ավագը, — դե նա հավի ճախի էլ քիչ կուտի: Դու խեղճ ամուսնու (սասայած հոգի՛ն

լուսավորի) ազգականներն այնքան մանր ու նիհար են, որ գետնի վրա չեն երևում: Իսկ իմ խեղճ հանդուցյալ ամուսնու (ասաված հոգին լուսավորի) ազգականները սնց որ ջսկածուրիկ լինեն՝ բարձր են, հաստ ու նշանավոր:

Եվ խնայակես, բարոն Նարինջը շատ նշանավոր անձնավորութիւն էր. նա մի կիլոմետրի վրա էլ սարի չափ էր երևում: Ստիպված նրա համար ծառա վարձեցին, որպէսզի նրա մեծ փորը տեղափոխի: Ինքը բարոնն ի վիճակի չէր քարշ տալու իր հսկայական փորը:

Պամիզորը մարդ ուղարկեց ձորձահավաք Լորուն կանչելու, որ սա իր սայլակով դա ամբողջը: Բայց Լորին սայլակը չգտավ. ինչպէս գիտեք, սայլակը վերցրել էր նրա սղան՝ Լորիկը: Դրա համար էլ նա քարշ տալով բերեց մի ձեռնասայլակ, որով սովորաբար սըմնադիրները կիր են տեղափոխում:

Սինյոր Պամիզորը բարոն Նարինջին օգնեց փորը ձեռնասայլակին գնելիս և դռաց.

— Դե, գնացինք...

Լորին ինչքան ուժ ուներ սկսեց քաշել հին, ջարդված ձեռնասայլակը. բայց ոչ մի սանտիմետր էլ չկարողացավ տեղից շարժել՝ բարոնը հենց նոր էր կուշա նախաճաշել:

Երկու ծառա էլ կանչեցին: Նրանց օղնութիւնք բարոնին վերջապէս հաջողեց այդու ծառուղիներում մի փոքր վրոսնել: Ձեռնասայլակի անիվը երբեմն ելնում էր ամենաբարձր և սուր քարերին, և ցնցումներն այնպէս էին ազդում խեղճ բարոնի փորի վրա, որ ճակատը սառը քրտինքով ծածկվեց:

— Չգտ՛ւյ՜ եղեք, այստեղ քարեր կան, — ձայն էր տալիս նա:

Լորին ու ծառաներն սկսեցին զգուշորեն անցնել բոլոր քարերի կողքից, որպէսզի սրանք անիվի տակ չընկնեն: Բայց այդ պատճառով էլ հենց ձեռնասայլակը փոսի մեջ ընկավ:

— Հեյ, բերանբացներ, ի սեր ասածո, էլ փոսերը չընկնեք, — ազգականեց բարոնը:

Սակայն, չնայած ցնցումներին ու ցավերին, նա չէր ընդհատում իր սիրած գրադմունքը և ճանապարհին եռանդով կրճում էր տապակած մի հնդկահավ, որ սինյորա կոմսուհի Ավագն էր պատրաստել նրա համար:

Հերցոգ Մանդարինը նույնպէս տանախրուհիներին և ծառաներին բիշ գլխացտիանք չէր պատճառում: Սինյորա կոմսուհի կրտսերի աղա-

խինը, խեղճ Մորին, առափոտից իրիկուն Մանդարինի շապիկներն էր արդուկում: Երբ նա բերում էր արդուկած սպիտակիզներ, հերցոգը դժգոհ տեսք էր ընդունում, փնչում էր, հեծկլտում, խոկ հետո բարձրանում պահարանի վրա և ամբողջ տնով մեկ ճչում.

— Օգնեցե՛ք, մեռնում եմ:

Գլխապատաս փողում դալիս էր սինյորա կոմսուհի Կրասերը:

— Միրելի Մանդարին, ի՞նչ է պատահել:

— Ա՛խ, այնքան վատ են այստեղ շորերս արդուկում, որ ինձ մնում է միայն մեռնել: Երևում է ես ո՛չ ոքի, ո՛չ ոքի այս աշխարհում այլևս պեաք չեմ:

Որպեսզի նրան համողի կենդանի մնալ, սինյորա կոմսուհի Կրասերը իրար հետևից Մանդարինին էր նվիրում իր հանդուցյալ ամուսնու մեատաքսե շապիկները:

Հերցոգն զգուշորեն իջնում էր պահարանից և սկսում շապիկները փորձել:

Մի քիչ հետո նրա սենյակից դարձյալ դուրսուց էր լսվում.

— Օ՛, երկինք, ես մեռնում եմ:

Մինյորա կոմսուհի Կրասերը սիրտը բռնելով նորից պանսում էր նրա մոտ:

— Իմ թանկագին Մանդարին, ի՞նչ պատահեց:

Հայելու կատարից Հերցոգը ճշում էր.

— Օ՛, ես կորցրել եմ օձիքիս ամենալավ կոճակը և չեմ ուզում այլևս ապրել: Մա ախրքան ծանր կորուստ է ինձ համար:

Որպեսզի հանդստացնի հերցոգին, կոմսուհի Կրասերը վերջ ի վերջո իր հանդուցյալ ամուսնու օձիքի բալտը կոճակները նվիրեց նրան, էսկ այդ բոլոր կոճակները ոսկուց, արծաթից և թանկագին քարերից էին:

Մի խոսքով, դեռ արևը մայր չէր մտել, իսկ սինյորա կոմսուհի Կրասերն արդեն ոչ մի թանկարժեք իր չուներ, իսկ հերցոգ Մանգաւրինը մի ամբողջ ճամպրուկ նվերներ էր ստացել և լուքնագոս ձեռքերն էր շփում:

Երկու ազգակիցները անսահման ազահաւթյունը լրջորեն անհանգըստացնում ու հուզում էր կոմսուհիներին, և նրանք իրենց զայրույթը թափում էին խեղճ Բալուկի վրա, որը կոմսուհիների ազգականն էր ու ս'չ հայր ուներ, ս'չ մայր:

— Ձրխակեր, — գոռում էր նրա վրա սինյորա կոմսուհի Ավազը, — անմիջապէս գնա խնդիրներդ լուծիր:

— Բայց ես արդեն բոլորը լուծել եմ:

— Նորերը լուծիր, — խստորեն կարգադրում էր սինյորա կոմսուհի Կրասերը:

Բալուկը հնազանդորեն գնում էր նոր խնդիրներ լուծելու: Յուրաքանչյուր օր նա ախրքան խնդիրներ էր լուծում, որ մի քանի տեսակ էր գրասում, և շարաթվա մեջ տեսարակները մի ամբողջ կույտ էր գոյանում:

Ազգակիցների գարսայան օրը կոմսուհիները անընդհատ հարձակվում էին Բալուկի վրա:

— Մույլ, ի՞նչ ես այտակ քարշ գալիս:

— Ես ուզում էի այգում մի քիչ զբոսնել:

— Այդքան զբոսնում է բարոն Նարինջը. այտակ քիչ նման անգործների տեղը չէ: Անմիջապէս գնա գասերդ սովորիր:

— Բայց ես արդեն գասերս սովորել եմ:

— Վաղվա գասերը սովորիր:

Միշտ հնազանդ Բալուկը վաղվա գասերն էր սրտորաստում: Յուրաքանչյուր օր նա ախրքան գասեր էր պատրաստում, որ արդեն անգիբ էր արել իր բոլոր գասազրբերը և կարգացել էր ամբողջ գրագարանի բոլոր գրքերը: Բայց կոմսուհիները հենց որ Բալուկի ձեռքին գիբք էին տեսնում, ավելի էին բարկանում:

— Անմիջապէս գիրքը գիր սեղր, հանդուդն, թե չէ կըլտանուս:

— Բայց ինչպե՞ս պիտի գտանք առանց զբքի սովորեմ:

— Անդիր սովորիր:

Բայուհը գնում էր իր սենյակը և սկսում էր սովորել ու սովորել, աչս անգամ արդեն, հասկանալի է, առանց զբքի: Անպագար սովորելուց նրա գլուխն սկսում էր ցալիլ, և կամսուհիները նորից էին վրան զուգոտում:

— Գու միշտ հիմնդանում ես, սրայհեան անընդհատ մտածում ես: Քիչ մտածիր, դեղերի վրա քիչ ծախս կանենք:

Մի խոսքով, Բալուհը ինչ էլ որ աներ, կամսուհիները գծգոհ էին մնում:

Բայուհը չդիտեր, թե ինչպէս մի քայլ անի, որ հանդիմանութուն չսաանաւ: Նա իրեն սարսափելի գծրախա էր զգում:

Ամբողջ ամբոցում նա միայն մի բարեկամ ուներ, դա ողորմին Մորին էր: Նա խղճում էր այդ փոքրիկ, խեղճ ողորմին, սրն ակնոց էր

կրում, և որին ոչ ոք չէր սիրում: Մորին Բալուկի հետ սիրալիր էր, և երեկոները, քնելուց առաջ, թաքուն, միշտ մի համեղ բան էր բերում նրան:

Բայց այսօր բարոն Նարինջը ըստը համեղ բաները կերել էր:

Հերցոգ Մանդարինն էլ էր քաղցրեղեն ուզում: Նա անձեռոցիկը գցեց հատակին, բարձրացավ բուֆետի վրա և վայնասուն բարձրացրեց. — Բռնեցե՛ք ինձ, թե չէ ես ինձ ցած կդնեմ:

Սուկայն այս անգամ նրան ոչ մի վայնասուն էլ չօղնեց. բարոնը միանգամայն հանգիստ կերավ-պրծավ քաղցրեղենը և ըստըովին էլ ուշադրութիւն չդարձրեց Մանդարինի վրա:

Մինյորա կոմսուհի Կրտսերը ծնկի եկավ բուֆետի առաջ և արցունքն աչքերում աղաչեց իր թանկագին աղագականին, որ ծաղիկ հասակում չմեռնի:

Իհարկե, հարկավոր էր որևէ նվեր խոստանալ, որ Մանդարինը ցած իջներ, բայց կոմսուհին արդեն ոչինչ չուներ:

Վերջապէս հերցոգ Մանդարինը հասկացավ, որ ոչինչ չի կարող ստանալ, և երկար համոզելուց հետո որոշեց ցած իջնել ասպետ Պամիրի օգնութեամբ, որը հուզմունքից ու զոռից ամբողջովին քրտնեկ էր:

Հենց այդ բոլորին էլ սինյոր Պամիրի լուր բերեցին քաօր Դոուսի տնակի խորհրդավոր անհայտացման մասին:

Ասպետը երկար չմտածեց, նա անմիջապէս բողոք ուղարկեց իշխան Լիմոնին և խնդրեց մի երկու տասնյակ Լիմոնուկ ոստիկաններ ուղարկել գյուղ:

***

Լիմոնուկները գյուղ հասան հաջորդ օրը և տեղնուտեղը դուրսում կարգ ու կանոն հաստատեցին. շրջեցին բոլոր աները և ով պատահեց՝ ձերբակալեցին:

Առաջին բանտարկվածներից էր վարպետ Խաղողը: Կոշկակարը բիզը հետը վերցրեց, որ ազատ ժամանակ ծոծրակը քորի, և հետևեց ոստիկաններին: Բայց Լիմոնուկները նրա բիզը խլեցին:

— Դու հետզ գենք վերցնելու իրավունք չունես, — ասացին նրանք վարպետ Խաղողին:

— Իսկ ինչո՞վ ծոծրակս քորեմ:

— Հենց որ քորվել ուզենաս, ասա մեր պետերից մեկն ու մեկին: Տե՛ս թե մենք այն ժամանակ քո գլուխը ո՞նց կքորենք:

Եվ Լիմոնուկն իր սրածայր թրով խուտուտ ավեց կոշկակարի ծածրակը:

Պրոֆեսոր Տանձին էլ ձերբակալեցին: Սա խնդրեց, որ թույլ ասն հեար վերցնի ջութակն ու մի մոմ:

— Մոմն ի՞նչ ես անում:

— Կինս ասում է, թե ամբողջի նկուղում շատ մութն է, իսկ ես պիտի նոր նստաներ սովորեմ:

Մի խոսքով, գյուղի բոլոր բնակիչները ձերբակալվեցին: Փրկվեցին միայն սինյոր Սխեռիկը, որովհետև նա փաստաբան էր, և Սոխ Պրասսը, որին պարզապես չգտան:

Իսկ Սոխ Պրասսը չէր էլ թաքնվել: Նա հանգիստ նստած էր իր պատշամբում: Նրա բեղերը ձգված էին սլարանի փոխարեն և դրանց վրա սպիտակեղեն էր փռված: Սավանները, շապիկներն ու գուլպաները տեսնելով, Լիմոնուկները անցան նրա մոտով և այդպես էլ չնկատեցին տան ախրոջը:

Քավոր Դուամը գնում էր Լիմոնուկների հետևից և իր սովորության համաձայն խոր հոգոց հանում:

— Ինչո՞ւ ես այդքան հառաչում, — խստորեն հարցրեց սպան:

— Ինչպե՞ս չհառաչեմ: Ամբողջ կյանքում աշխատել եմ և միայն հառաչանքներ եմ հավաքել: Օրական մի հառաչանք... Հիմա մի քանի հազար հառաչանք ունեմ կուտակած: Պետք է, որ մի կերպ նրանց օգտագործեմ:

Կանանցից ձերբակալեցին միայն սանամեր Դդումին, և քանի որ սա հրաժարվեց բանա գնալ, խփելով դեցեցին ցած, և նա այդպես մինչև ամբողջ գլորվեց: Դե նա այնքան կլոր էր, ո՞ր...

Բայց ինչքան էլ Լիմոնուկները խորամանկ էին, էլի նրանց չհաջողվեց Ձիպոլինոյին ձերբակալել, չնայած որ նա մի Բողկ անունով աղվիա հետ նստած էր ցանկատատին և կամակոր հայացքով նայում էր ոտիկաններին:

Ցանկապատի մոտով անցնելիս Լիմոնուկները նույնիսկ նրան ու Բողկին հարցրին, թե մոտերքում չե՞ն ատեսել մի վտանգավոր խոտվարարի Ձիպոլինո անունով:

— Տեսե՛լ ենք, ատես՛լ, — ճղճղացին նրանք, — նա քիչ առաջ թաքնվեց ձեր սպայի եռանկյունի գլխարկի տակ:

Եվ բարձր ծիծաղելով, երեխաները հեռու վախանաւ:

Նույն օրը Չիպուլինոն և Բողկը գնացին ամբոցի կալմը հետախուզութեան: Չիպուլինոն որոշեց ինչ գնով էլ լինի գերբնէրին ազատել, իսկ Բողկը, հասկանալի է, խոստացաւ ամեն ինչում օգնել նրան:

Որտեղ Բալուկը ուշադրություն չի դարձնում
սինյոր Մադդալենուսի հայտարարություններին

տմուռհիներ Բալուկի տմբոցը բլրի գագաթին էր: Սմբոցը շրջապատված էր մի հսկայական ալյուրի: Ս. յոու զուան մոտ հայտարարություն էր կախված, որի մի երեսին զրված էր «Մուաքը արգելված է», իսկ մյուս երեսին՝ «Ելքը արգելված է»:

Հայտարարության առաջին երեսը գյուղացի երեխաների համար էր, որպեսզի նրանք երկաթե ցանկապատը չանցնեին: Իսկ հակառակ կողմը Բալուկի համար էր նախատեսված, որպեսզի նա հանկարծ դուրս չգա ալյուրից և զնա գյուղացի երեխաների մոտ:

Բալուկը մեն-մենակ շրջում էր ալյուրի: Նա զգուշորեն քայլում էր ուղիղ ծառուղով և անընդհատ մտածում էր այն մասին, թե ինչպե՞ս անի, որ հանկարծ ոտքը չդնի ծաղկաթմբի վրա և տրորի ծաղիկները: Նրա գաստիարակը, սինյոր Մադդանոսը, ամբողջ ալյուր մեկ հայտարարություններ էր կախել, որոնցում ասվում էր, թե Բալուկին ի՞նչ է թույլատրվում և ի՞նչ է արգելվում:

Այսպես, սակե ձկնիկների ավազանի մոտ կախված էր՝

«Բալուկին արգելվում է ձկնքերը մտցնել ջրի մեջ» — մակազրությունը:

Այստեղ ուրիշ հայտարարություն էլ կար.

«Ձկները հետ արդելվում է խոտել»:

Մաղկաթմբի մեջտեղում շողշողում էր այսպիսի մի մակազրու-
թյուն՝

«Արդելվում է ծաղիկներին ձեռք տալ: Սախտողը կմնա առանց
քաղցրավենիքի»:

Նույնիսկ այսպիսի զգուշացում կար.

«Նա, ով խոտը կարողի, պարտավոր է երկու հազար անգամ գրել
հեռեկայ ըստերը՝ «Ես անդաստիարակ տղա եմ»:

Այս բոլոր մակազրությունները հնարել էր սինյոր Մաղդանոսը՝
Բալուկի անային ուսուցիչը և դաստիարակը:

Մի անգամ տղան իր բարձրագարմ հորաքույրներին խնդրեց, որ
իրեն թույլ տան հաճախելու դյուզակիան գալոսը այն երեխաների հետ,
որոնք ուրախ-ուրախ վազվզում էին ամբոցի մոտով ու դրոշակները
պես թափահարում իրենց պայուսակները: Բայց սինյորա կոմսուհի
Ավագը սարսափահար եղավ:

— Ինչպե՞ս կարող է կոմս Բալը մի նստարանի վրա նստել ինչ-
որ հասարակ դյուզացու հետ: Դա չտեսնված բան է:

Սինյորա կոմսուհի կրտսերը հաստատեց.

— Բալերը երբեք չեն նստել դպրոցական շոր նստարանին: Այդ-
պես չի եղել և երբեք էլ չի լինի:

Վերջ է վերջո Բալուկի համար անային ուսուցիչ վարձեցին սին-
յոր Մաղդանոսին, որը շատ տարօրինակ մի հատկություն ուներ.
հանկարծ հայտնվում էր չգիտես ո՞րտեղից և միշտ անհարկի: Օրինակ,
եթե Բալուկը դասերը պատրաստելիս ուշադրություն է դարձնում
թանաքի մեջ գրել սովորելու համար ընկած ճանձին, անմիջապես,
չգիտես ո՞րտեղից, հայտնվում է սինյոր Մաղդանոսը: Նա բաց է
անում իր հակայտկան կարմիր և կտպույտ վանդակներով պատած
թաշկինակը, քիթը շրխկոցով մաքրում ու սկսում խեղճ Բալուկի գլխին
ճառ կարդալ:

— Վատ կլինի այն տղաների բանը, որոնք կարվում են իրենց
պարապմունքից և նայում ճանձերին: Այստեղից էլ սկսվում են բո-
լոր դժբախտությունները: Մի ճանձից հետո մյուսը կգա, նրանից հե-
տո՝ երրորդը, չորրորդը, հինգերորդը... Հետո այդ տղաներն աչքները
չառնում են սարդերի վրա, կատուների, մյուս բոլոր կենդանիների վրա
և, իհարկե, մոռանում են դասերը: Իսկ նա, ով դասերը չի սովորում,
չի կարող բարոյական տղա դառնալ: Անբարոյական տղան չի կարող

բարեկիրթ մարդ դառնալ: Իսկ ոչ բարեկիրթ մարդիկ վերջ ի վերջո բանա են ընկնում: Այսպես, Բալուկ, եթե չես ուզում կյանքդ բանաւում անցկացնել, էլ ճանճի մի՛ նայիր:

Իսկ եթե Բալուկը դասերից հետո վերցնում է ալբոմը, որ մի քիչ նկար անի, տեսար էլի սինյոր Մադդանոսը հայտնվեց: Նա դանդաղ բաց է անում վանդակավոր թաշկինակն ու իր ճառն սկսում.

— Վաս կլինի այն տղաների վերջը, որոնք ժամանակ են կորցնում թուղթ մրտաւուռ վրա: Ի՞նչ կդաւնան նրանք, երբ մեծանան: Լայպուեյն դեպքում կդաւնան ներկարար, այն կեղտոտ, վաս հազնըված աղքատներից, որոնք ամբողջ օրը պատերի նախշեր են քաշում, իսկ հետո բանա են ընկնում, որովհետեւ դրան արժանի են: Բալուկ, մի՞թե դու ուզում ես բանա ընկնել: Մտածի՛ր, Բալուկ:

Բանտից վախենալով, Բալուկը ուղղակի չգլխեր, թե ի՛նչ գործ աներ:

Բարեբախտաբար, երբեմն պատահում էր, որ սինյոր Մադդանոսը մի քիչ քնում էր կամ հաճույքի համար խաղողի օղի էր խմում: Այդպիսի բացառիկ ըողկներին Բալուկը ազատ էր լինում: Սակայն սինյոր Մադդանոսն այսպիսի դեպքերում էլ միշտ իր ներկայութեանն զգացնել էր տալիս: Ամեն տեղ կախ էին աված նրա խրատական մակագրութեանները: Դա նրան հնարավորութեան էր տալիս մի քիչ երկար քնել: Սովորաբար ծառի տակ հանդստանալով, նա համոզված էր, որ իր սանն իր ուր տեղը ժամանակ չի կորցնում և այդուհանդերձ յուրացնում է իր խրատները:

Բայց երբ Բալուկն անցնում էր այդ հայտարարութեանների կողքով, սովորաբար ակնոցները հանում էր: Այսպիսով, նա չէր տեսնում, թե ի՛նչ է գրված տախտակների վրա, և կարող էր հանդիստ մտածել ինչի՛ մասին ուզում էր:

Այսպես՝ Բալուկը իր մտքերով տարված շրջում էր այդում, երբ հանկարծ լսեց, թե ի՛նչպէս բարակ ձայնով մեկը կանչում է իրեն.

— Սինյո՛ր Բալուկ, սինյո՛ր Բալուկ:

Բալուկը շուտ եկավ և ցանկապատի մյուս կողմում տեսավ իր տարիքի մի տղայի, որ աղքատ էր հազնված և ուրախ ու խելացի դեմք ուներ: Տղայի հետեից մտա տասը տարեկան մի աղջիկ էր գալիս: Նրա մազերը հյուսված էին և նման էին բողկի պոչի:

Բալուկը քաղաքավարի գլուխ տվեց ու ասաց.

— Բարեւ ձեզ, սինյորներ: Ես ձեզ հետ ծանոթ լինելու պատիվը չունեմ, բայց ձեզ հետ ծանոթանալը շատ հաճելի կլիներ ինձ համար:

— Դե էլ ինչո՞ւ մտաիկ չեք գալիս:

— Դժբախտաբար չեմ կարող. այստեղ հայտարարություն է կալված, որ ես իրավունք չունեմ գյուղացի երեխաների հետ խոսելու:

— Գյուղացի երեխաները հենց մենք ենք, որ կանք, իսկ դուք արդեն մեզ հետ խոսում եք:

— Որ այդպես է, հիմա կմտտենամ ձեզ:

Բալուկը շատ լարեկիրթ և ամաչկոտ աղա էր, բայց վճռական քոպեններին կարողանում էր գործել համարձակ, առանց աստանման: Նա քայլեց խոտերի վրայով, մոռանալով որ խոտ արորեն արգելվում է, և ընդհուպ մոռեցավ ցանկապատի ճաղերին:

— Իմ անունը Բողկ է, — ներկայացավ աղջիկը, — իսկ սա Չիպուլինոն է:

— Շատ հաճելի է, սինյորինա: Շատ ուրախ եմ, սինյոր Չիպուլինո: Ես ձեր մասին արդեն լսել եմ:

— Իսկ ումի՞ց:

— Ասպետ Պամիրյորից:

— Այդ դեպքում, իհարկե, նա իմ մասին ոչ մի լավ բան չի ասել:

— Իհարկե ոչ: Բայց հենց դրա համար էլ ես մտածեցի, որ դուք երևի հիանալի տղա եք: Եվ տեսնում եմ, որ չեմ սխալվել:

Չիպուլինոն ժպտաց.

— Շատ հրաշալի է: Ուրեմն էլ ինչո՞ւ ենք ձևակահույթյուն բանեցնում և հին պալատականների նման «դուք»-ով խոսում: Արի «դուք»-ով խոսենք:

Բալուկն իսկույն հիշեց խոհանոցի դռան մակադրությունը, որտեղ ասված էր. «Ոչ ոքի «դուք» չասել»: Այս հայտարարությունն ուսուցիչը կախել էր այն բանից հետո, երբ Բալուկին ու Մորուսն տեսել էր իրար հետ մտերմորեն զրուցելիս: Չնայած դրան, Բալուկը որոշեց խախտել նաև այդ կանոնը: Նա ուրախ պատասխանեց:

— Համաձայն եմ, խոսենք «դուք»-ով:

Բողկն անշափ գոհ էր:

— Իսկ ի՞նչ էի ես քեզ ասում, Չիպուլինո, տեսնո՞ւմ ես. Բալուկը հիանալի տղա է:

— Մերսի, սինյորինա, — խոնարհվելով ասաց Բալուկը, բայց իսկույն կարմրելով ավերացրեց, — շնորհակալ եմ, Բողկի:

Երեքն էլ ուրախ ծիծաղեցին: Սկզբում Բալուկը միայն ընթանի
ունկյունով էր ծիծաղում, չմտանալով սխեյսը Մազգանոսի խորհուր-
վը, որը միշտ ասում էր, թե բարեկիրթ ողաների համար բարձրաձայն

ծիծաղելն անհարմար է: Բայց հետո տեսնելով, թե ի՛նչպես էին Ձիպոլինոն ու Բողիք բարձր քրքջում, նա էլ սկսեց լիաթոք ծիծաղել: Այդքան ուրախ ու զրնգուն ծիծաղ ամբոցում դեռ չէր լսվել: Երկու աղնվաբարո կոմսուհիներն էլ այդ բոլորն պատշաճամբում նստած թեյ էին խմում:

Սինյորա կոմսուհի Ավագը լսելով ծիծաղի ձայնը, ասաց.

— Ես ինչ-որ տարօրինակ աղմուկ եմ լսում:

Սինյորա կոմսուհի Կրասերը գլխով համաձայնության նշան արեց:

— Ես էլ ինչ-որ ձայներ եմ լսում: Երեխ անձրև է գալիս:

— Քույրիկ, համարձակվում եմ ասել, որ սչ մի անձրև էլ չկա, — իբրատական տոնով արտասանեց սինյորա կոմսուհի Ավագը:

— Չկա, ուրեմն կլինի, — վճռական հակաձայնեց սինյորա կոմսուհի Կրասերն ու նայեց երկնքին, որպեսզի այնտեղ իր ասածը հաստատող որևէ բան գտնի:

Սակայն երկինքն այնքան մաքուր էր, որ կարծես հինգ բույս առաջ ավլել և լվացել էին: Այնտեղ ոչ մի ամպիկ չէր երևում:

— Ես կարծում եմ, որ այդ շատրվանն է աղմկում, — նորից սկսեց սինյորա կոմսուհի Ավագը:

— Մեր շատրվանն աղմկել չի կարող: Ախր հայտնի է ձեզ, որ ջուր չկա այնտեղ:

— Երեխ պարտիզպանը նսրոգել է արդեն:

Պամիդորը նույնպես լսեց տարօրինակ աղմուկը և հուզվեց:

«Ամբոցի ներքնատանը շատ բանտարիկայնիս կան, — մտածեց նա, — հարկավոր է զգուշ լինել, թե չէ ինչ ասես կարող է պատահել»:

Նա որոշեց շրջել այդում և հանկարծ ամբոցի հետևում, որտեղից անցնում էր գյուղի ճանապարհը, հանդիպեց երեխաներին, որոնք կանգնած ուրախ զրուցում էին:

Եթե հանկարծ երկինքը ճաքեր ու այնտեղից հրեշտակները թափվեին երկրի վրա, ասպետ Պամիդորն այդքան չէր վարմանատ Բալուկը արորում է խոտը: Բալուկը մտերմորեն խոսում է երկու գլխոսի հետ... Դեռ այդ քիչ է՝ այդ երկու գլխոսներից մեկը նա էր, որ վերջերս ստիպեց իրեն դառը արտասուք թափել:

Ասպետ Պամիդորը կատապեց: Նրա դեմքն այնպես բոցկապաց, որ մոտերքում, եթե հրշեջներ լինեին, անուղայման հրդեհային սագնապ կբարձրացնեին:

— Սինյոր կոմս, — բողոքեց Պամիլոյն օտարոտի ձայնով:

Բալուկը շուռ եկավ և դունստաված կոպով ճաղերին:

— Բարեկամներ, — շնչաց նա, — փախե՛ք՝ քանի ասպետ Պամիլո-
րը հեռու է: Ինձ որ նա ոչինչ չի համարձակվի տնել, իսկ ձեր բանը
բուրդ կլինի: Յանսություն:

Զիպուլինոն և Բողկը ինչքան ուժ ունեին փախան, բայց երկար
ժամանակ նրանք լսում էին ասպետ Պամիլոյրի մուկեզին ճիչերը:

— Այս անգամ մեր արշավանքն անհաջող անցավ, — հառաչելով
ասաց Բողկը:

Բայց Զիպուլինոն միայն ժպտաց.

— Իսկ իմ կարծիքով այսօր շատ հաջող օր է: Մենք մի նոր
բարեկամ ունենք, և դա քիչ չէ արդեն:

Այդ նոր բարեկամը, այսինքն՝ Բալուկը, մենակ մնալով սպասում
էր, որ իրեն ամենադաժան ձևով անխուսափելիորեն կառաժեն և
զլխին նախատինքներ կթափեն թե՛ ասպետ Պամիլոյրը, թե՛ սինյոր
Մադգանոսը, թե՛ սինյորա կոմսուհի Ավազը, թե՛ սինյորա կոմսուհի
Կրասերը, թե՛ բարոն Նարինջն ո՛ր հերցոգ Մանգարինը:

Երկու աղգախաններն էլ վաղուց արդեն զլխի էին ընկել, որ ով
տանջում է Բալուկին, դրանով հաճույք է պատճառում նրա կոմսուհի
հորաքույրներին և, առիթը բաց չէին թողնում, որպեսզի խոսքեն ան-
պաշտպան երեսային: Այդ բոլորին նա վաղուց էր սովոր:

Բայց այս անգամ Բալուկի կոկորդին մի դուռը էր կանգնել և
նա դժվարությամբ էր արցունքները զսպում: Նրան բոլորովին չէին
վախեցնում այդ ճիչերը, հանդիմանություններն ու սպառնալիքները:
Իրեն ի՞նչ, թե երկու կոմսուհիները կճղճղան, թե սինյոր Մադգա-
նոսը բարոյական ձանձրալի ճա՞եր կկարգա, թե քավթառ հերցոգ
Մանգարինը կծաղրի: Բայց նա իրեն շատ դժբախտ էր զգում: Կյան-
քում առաջին անգամ նա ընկերներ դասավ, առաջին անգամ կուշտ
խոսեց ու ծիծաղեց ամբողջ սրտով, և ահա նորից մենակ է... Այն
սրահից, երբ Զիպուլինոն և Բողկը բլրից ցած վազեցին, նրանք Բալու-
կի համար հավիտյան կ՞բանե էլ կտեսնի՞ նրանց երբեք: Ինչ ասես
չէր տա Բալուկը, միայն թե կրկին լիներ նրանց հետ, այնտեղ, ազա-
տության մեջ, ուր չկան հայտարարություններ ու արգելքներ, որանդ
կարելի է խոտերի մեջ վազվզել ու ծաղիկներ փնջել:

Առաջին անգամ կյանքում Բալուկը սրտում զգաց այդ տարօրինակ անտանելի ցավը, որ տանջանք է կոչվում: Այն արդեն նրա համար շատ էր և Բալուկն զգաց, որ չէ կարող այդ ցավը տանել: Նա ընկավ գետնին և սկսեց հուսահատորեն հեկեկալ:

Ասպետ Պամիրոսը նրան բարձրացրեց, կապոցի նման գրեց թևի տակ և ծառուղով դնաց ամբոց:

Մորին աշխատում էր, ինչքան հնարավոր է, խեղճ աղային հան-
զըստացնել, բայց ոչինչ չէր օգնում: Ազջիկն այնքան հուզվեց, որ
ինքն էլ սկսեց նրա հետ լաց լինել:

— Այս բոլորին վաճառունդ թող, անպետք ազջիկ, թե չէ ես
քեզ դուրս կանեմ, — սպառնաց սինյորա կոմսուհի Ավազը:

Վշտից Բալուկը նույնիսկ հիվանդացավ: Նա սկսեց այնպես դո-
ղացնել, որ մահճակալը ցնցվում էր, իսկ իրը հազում էր, ցնցվում
էին սլատուհանների ապակիները: Ձառանցելով նա անընդհատ կան-
չում էր.

— Չիպտի՛նո, Չիպտի՛նո, Բո՛ղի, Բո՛ղի...

Սինյոր Պամիլոնը հայտարարեց, երևի երեխոն այն բանից է հի-
վանդացել, որ նրան սարսափելի վախեցրել է ամբողջ շրջակայքում
թափառող մի վտանգավոր հանցագործ:

— Ես կհրամայեմ, որ վաղը նրան բանտարկեն, — ասաց նա, որ-
պեսզի հիվանդին հանդատացնի:

— Օ՛, ո՛չ, ո՛չ, խնդրում եմ, պետք չէ, — հեկեկում էր Բալուկը —
Ավելի լավ է ինձ ձերբակալեք, նետեր ամենախորտանիկ նկուղը, միայն
թե Չիպտիկնային ձեռք մի՛ տվեք: Չիպտիկնոն այնքան լավ աղա է,
Չիպտիկնոն իմ միակ, իմ իսկական ընկերն է:

Սինյոր Մադդանոսը վախեցած մաքրեց քիթը:

— Երեխան զուտանցում է: Դրությունը ծանր է, — ասաց նա:

Մարդ ուզարկեցին ամենանշանավոր բժիշկներին կանչելու:

Նախ եկավ սինյոր բժիշկ Ճանճասողանը և չորացած ճանճերից
սլատարասած դեղ գրեց: Բայց դեղը բոլորովին չօգնեց: Եկավ բժիշկ
Թխենին և հայտարարեց, թե չորացած ճանճերը շատ վտանգավոր են
նման հիվանդությունների դեպքում, և շատ ավելի օգտակար է հի-
վանդին ճաղոնական թխենու պտղի հյութով թրջած սավանի մեջ
փաթաթել:

Մի տասնյակ սավան կեղտոտեցին թխենու հյութի մեջ, բայց
Բալուկը չլավացավ:

— Իմ կարծիքով, — առաջարկեց բժիշկ Արտիճուկը, — հարկավոր
է նրա կողերին արտիճուկներ դնել:

— Փշերո՞վ, — վախեցած հարցրեց Մորին:

— Անպայման, հակառակ դեպքում դեպի օդուս չի տա:

Սկսեցին Բալուկին բուժել ուղղակի թմբից քաղած հում արո՞:

ճուղիններով: Սևղճ աղան ճշում էր, ծակոցներից վեր-վեր էր թռչում, կարծես թի նրան քերթում էին:

— Տեսնո՞ւմ եք, տեսնո՞ւմ եք, — ձևոքերը շփելով ասում էր բժիշկ Արաիճուկը, — պատանի կոմսին իմ դեղն արդեն օգնում է, շարունակեցեք բուժել:

— Այդ բոլորը դատարկ բաներ են և հիմարութուն, — բացազանչեց նշանավոր պրոֆեսոր սինյոր Սալաթ-Սպանաղը: Այդ ո՞ր էջն է արտիճուկներ նշանակել: Փորձեցեք հիվանդին թարմ սալաթով բուժել:

Մորին թաքուն մարդ ուղարկեց բժիշկ Շազանակին կանչելու, որն ապրում էր անտառում, մի մեծ շազանակնուռ տակ: Նրան աղքատների բժիշկ էին ասում, որովհետև նա հիվանդների համար քիչ դեղեր էր դուրս գրում և դեղերի արժեքն էլ վճարում էր ինքը:

Երբ բժիշկ Շազանակը մոտեցավ ամբոցի դարբասին, ծառաները նրան չէին ուզում ներս թողնել, քանի որ նա եկել էր ոչ թե կառնթով, այլ ոտքով:

— Առանց կառքի բժիշկը անսպասան խորեբա կլինի, — ասացին ծառաները և ուզում էին դռները փակել բժշկի առաջ, երբ հայտնվեց սինյոր Մադգանոսը:

Մադգանոսը, ինչպես արդեն գիտեք, միշտ չզիտես թե ո՞րտեղից էր հայտնվում: Բայց այս անգամ նա ճիշտ ժամանակին երևաց և հրամայեց ներս թողնել բժշկին: Շազանակը ուշադիր քննեց հիվանդին, նայեց լեզուն, շոշափեց դարկերակը, ցածրաձայն մի քանի հարց տվեց Բալուկին, իսկ հետո ձևոքերը լվաց և լուրջ ու տխուր ասաց.

Ոչ մի տեղն էլ չի ցավում,
Սիրտն էլ լավ է աշխատում,
Երեխալին, իմացեք,
Մենակութունն է հլուծել:

— Ի՞նչ եք ուզում ակնարկել, — կոպտորեն ընդհատեց Պամիրորը:

— Ես չեմ ակնարկում, այլ ճշմարտութունն եմ ասում: Այս տղան ոչ մի հիվանդութուն էլ չունի: Նա մելամաղձոտ է:

— Այդ ի՞նչ հիվանդութուն է, — հարցրեց սինյորա կոմսուհի Ավագը:

Նա բուժվել շատ էր սիրում և հենց որ մի նոր հիվանդության անուն էր լսում, իսկույն իր վրա էլ էր այդ ցավը դանում: Դե կոմսուհին այնքան հարուստ էր, որ բժշկի և դեղերի ծախսերը նրան չէին վախեցնում:

— Դա հիվանդութիւնն չէ, սինյորա կոմսուհի, դա տխրութիւնն է, թախիծ: Երեխային միջնակայք է պետք, անհրաժեշտ են ընկերներ: Ինչո՞ւ դուք նրան չեք ուղարկում ուրիշ երեխաների հետ խաղալու:

Ա՛խ, ավելի լավ էր, նա այդ բանը չստեր: Խեղճ բժշկի գլխին ամեն կողմից հանդիմանութիւններն է վերավորանքների կարկուտ տեղացի:

— Շուտ կորնք այսօ՞րէից, — հրամայեց սինյոր Պամիլոօրը, — թե չէ ծառաներին կհրամայեմ վզակոթիդ տալով դուրս անեն:

— Ամաչեք, — վրա բերեց սինյորա կոմսուհի կրտսերը: — Ամաչեք, որ այդպէս չարաշահում եք մեր վստահութիւնն ու հյուրասիրութիւնը: Դուք խարերայութեամբ սողոսկեցիք մեր տունը: Եթե ես ուզենամ, ինքնազուլուխ և բռնի կերպով մասնավոր աներ ներխուժելու համար կարող եմ ձեզ դատի տալ: Ճիշտ չէ՞, սինյոր փաստաբան:

Եվ նա շուռ եկավ սինյոր Սիսեռիկի կողմը, սրբ միշտ մոտերքումն էր լինում, երբ նրա կարիքն զգացվում էր:

— Անշուշտ, Սինյորա կոմսուհի: Սա քրեական շատ ծանր հանցանք է:

Եվ փաստաբանն իսկույն նշեց իր հուշատետրում. «կոմսուհիներէից, բժիշկ Շապահակի բռնի ներխուժման գործի մասին կոնսուլտացիա տալու համար ստանալ տասը հազար լիր»:

Թե ի՛նչպես բժիշկ Շագանակին անբոցից
վռնդեցին

ալուկն ամբողջ երեկո լաց եղավ: Հերցոգ Ման-
զարինն անընդհատ նրան ձեռ էր առնում:

— Մեր պատանի կոմսը արցունքից հալումաշ կլինի, — ասում
էր նա, — Բալից միայն կորիզը կմնա:

Բարոն նարինջը, ինչպես այդ հաճախ է լինում հաստ մարդկանց
հետ, դեռևս մի փոքր զուժ ուներ: Բալուկին մխիթարելու համար նա
լր ատրտից մի կտոր առաջարկեց սրան: Ճիշտ է, շատ փոքրիկ կտոր,
մի փշուր միայն: Բայց հաշվի առնելով բարոնի ազահուժյունը, պետք
է նրա առատաձեռնությունը դնահասել:

Իսկ երկու կոմսուհիները ոչ միայն չէին աշխատում Բալուկին
մխիթարել, այլև ծիծաղում էին նրա արցունքների վրա:

— Մեր Բալուկը կարող է փչացած շատրվանին փոխարինել, —
ասում էր սինյորա կոմսուհի Սվագը:

— Արցունքի շատրվան կլինի, — ասում էր սինյորա կոմսուհի
Կրասերը:

— Վազը ես քեզ կստիպեմ, — սպառնում էր սինյոր Մադդա-
նսը, — երե՛ք հազար անգամ գրել. «Ես չպետք է սեղանի վրա լաց
լինեմ», քանի որ խանգարում եմ մեծահասակների մարտոզությունը»:

Երբ վերջապես սարգվեց, որ Բալուկը լացը թողնելու միտք չու-
նի, նրան ուղարկեցին քնելու:

Մկնէրի գլխաւոր հրատանաւորարն տոխպլած է յիկուժ նախանջի հրատան տալ

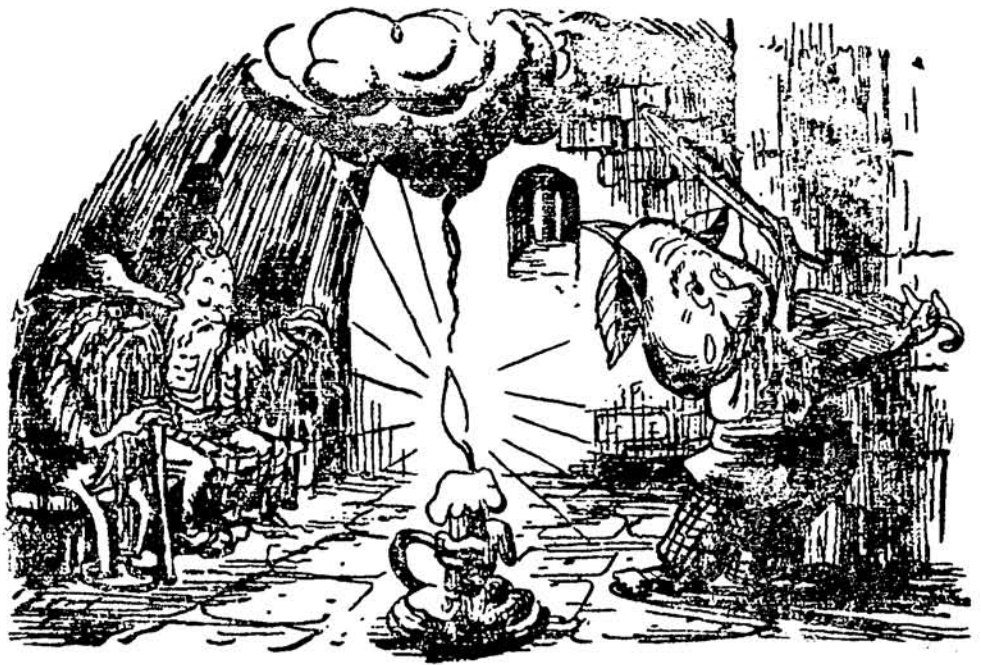

ուք, իհարկէ, ուզում եք իմանալ, թե ի՞նչ են անում բանտարկյալները, այսինքն՝ քաւոր Դդուժը, պրոֆեսոր Տանձը, վարպետ Խաղողը, սանամեր Դդուժը և գյուղի մյուս բնակիչները, որոնց ասպետ Պամիդորը հրամայեց բանտարկել և զցել ամբողջի նկուղը:

Բարերախտաբար պրոֆեսոր Տանձը լավ իմանալով, որ ամբողջի նկուղները մութ կլինեն և մկներով լեփլեցուն, իր հետ մի կխաւառ մոժ էր վերցրել: Մկներին քշելու նպատակով պրոֆեսորն սկսեց ջութակ նվագել: Մկները լուրջ երաժշտություն չեն սիրում: Ջութակի ականջ ծակող հնչյունները լսելով, նրանք թողեցին փախան՝ անիծելով այդ զգվելի գործիքը, որն իր ձայնով կասովի մլավոց է հիշեցնում:

Սակայն վերջապես երաժշտությունը ոչ միայն մկներին, այլև վարպետ Խաղողին սկսեց ջղայնացնել: Պրոֆեսոր Տանձը մեղամաղձոտ մարդ էր և միշտ այնքան տխուր մեղեդիներ էր նվագում, որ մարդ ուզում էր լալ: Դրա համար էլ բոլոր ձերբակալածները խնդրեցին, որ էլ չնվագի:

Բայց դեռ նոր էր լուություն տիրել, երբ մկները, ինչպես կարելի է սպասել, հարձակման անցանտ նրանք շարժվում էին երեք շա-

րասյունով: Հարձակումը գլխավորում էր գլխավոր հրամանատարը, գեներալ Մուկ Երկարապոչը:

— Առաջին շարասյունը հարձակվելու է ձախ թևից և առաջին հերթին զրավելու է մամը: Բայց վա՛յ նրան, ով փորձի ուսել: Ես ձեռ գեներալն եմ և առաջինը ես պետք է իմ ատամները խրեմ այդ մամի մեջ: Երկրորդ շարասյունը կմանի աջից և կնետվի ջութակի վրա: Այդ ջութակը սարքված է հյութեղ տանձի կեսից և, ըստ երևույթին, հիանալի համ ունի: Երրորդ շարասյունը պետք է ճակատից հարձակվի և ոչնչացնի թշնամուն:

Շարասյուների հրամանատարները խնդիրը բացատրեցին շարքային մկեներին: Գեներալ Մուկ-Երկարապոչը արշավեց տանկով: Ճիշտն ասած, դա տանկ չէր, այլ կավի մի խեցի, որ կապված էր տասը մրկների պոչից: Փողահարները գրոհի ազդանշան ավին, և մի քանի ըսպեում ճակատամարտն ավարտվեց:

Մակայն մկեներին չհաջողվեց ջութակը խժոխել, քանի որ պրոֆեսորն այն պահել էր իր գլխավերևում: Բայց մամն անհայտացավ, կար-

ծես չէր էլ եղել, և մեր բարեկամները մնացին մթաթյան մեջ: Մի րան էլ անհայտացավ, բայց թե ինչ՝ ոչ հետո կիմանաք:

Քավոր Դդումն անհանդիստ էք.

— Թե՛ս, և այս բոլորը իմ պատճառով:

— Ինչո՞ւ քո պատճառով, — վնթվնթաց վարպետ Խաղողը:

— Եթե ես դուքս չմտցնեի այն հիմար միտքը, թե պե՛տ է աւենում իմ սեփական տունը, մեղ հեռ այս գծբախտությունը չէր պատահի:

— Դե հաղոստացիր, խնդրում եմ, — բացականչեց սանամեր Դդումը: — Հո դ՞ուք չեք մեղ բանա նռանցրեք:

— Ես արդեն ծեր եմ, ինչի՞ս էր պետք տունը... — շարունակում էր արտնջալ քավոր Դդումը: — Ես կարող էի այդում, որեէ նստարանի տակ գիշերել. այնտեղ ես ոչ սքի չէի խանդարի: Բարեկամներ, խնդրում եմ կանչեցեք բանասպաններին, ասացեք նրանց, որ ես տնակը կնվիրեմ ասպետ Պամիդորին և կասեմ, թե որտեղ ենք այն թաքցրել:

— Դու նրանց և ոչ մի խոսք չես ասի, — բարկացավ վարպետ Խաղողը:

Պրոֆեսոր Տանձը տխուր ծնդացրեց իր ջութակի լարերն ա ջըջընջաց.

— Եթե դու բանասպաններին ասես, թե որտեղ է պահված տունակը, այն ժամանակ քավոր Հավամբգիին էլ կխառնես այդ գործին և...

— Սա՞ն, — ասաց սանամեր Դդումը: — Անուններ մի՛ տվեք, այստեղ պատերն էլ ականջներ ունեն:

Բոլորը լռեցին և վախեցած սկսեցին իրենց շուրջը նայել, բայց առանց մոմի այնքան մուլն էր, որ նրանք ոչ մի կերպ չէին կարող տեսնել՝ պատերն ականջ ունե՞ն թե ոչ:

Իսկ պատերն իսկապես որ ականջ ունեին: Մի կլոր անցք կար, որից մի խողովակ գաղտնի հեռախոսի նման գնում էր ուղիղ ասպետ Պամիդորի սենյակը և ինչ որ խոսվում էր նկուղում, հաղորդում էր նրան: Բարեբախտաբար, այդ բոլորն սինյոր Պամիդորն ականջ չէր դնում, որովհետև զբաղված էր հիվանդ Բալուկով:

Լուսթյան մեջ նորից լսվեցին շեփոթի ղլլ հնչյունները. մկներն աղում էին գրոհը կրկնել: Նրանք լցված էին պրոֆեսոր Տանձի ջութակը պատվելու վճռականությամբ:

Նրանց վախեցնելու նպատակով պրոֆեսորը որոշեց համերգ տալ։ Նա շուքակը դրեց ծնոտի տակ, կնոնտոցը ազևարված շարձրացրեց։ Բոլորը շունչները պահած սպասեցին, բայց սպասումը բավական երկար տևեց։ Վերջապես նվաճանավորները նորից շունչ քաշեցին, բայց գործիքն այնպես էլ ձայն չհանեց։

— Ի՞նչ է, չի՞ սասցլում, — հետաքրքրվեց վարպետ Խաղողը։

— Ա՛խ, մկները կերել են կնոնտոցիս կեսը, — արցունքներն աչքերում սասց Տանձը։

Եվ հսկապես, կնոնտոցն ամբողջովին կրծստված էր, այնպես որ մնացել էր ընդամենը մի ջանի սանախմնար։ Ասանց կնոնտոցի, ինչ խոտք, նվազել չէր կարելի, իսկ մկներն արդեն մարտական անդ բացականչություններով անցան հարձակման։

— Ա՛խ, և այս բոլորն իմ պատճառով, հատուցում էր քավոր Դդումբը։

— Ախ ու վախոյ թո՛ղ և օղնիք մեզ, սասց վարպետ Խաղողը, — եթե զու այդքան լավ կարողանում ես հոտաչել ու անքալ, ապա կկորոպանաս նաև մլավել։

— Մլավել, — չիրավորվեց քավոր Դդումբը, — զարմանում եմ քեզ վրա, թվում է, թե լուրջ մարզ ես, բայց այսպիսի ժամանակ կատակ ես անում։

Վարպետ Խաղողը նրան խկի չպատասխանեց էլ, այլ այնքան վարպետորեն մլավեց, որ մկները զանակը կանգ առալ։

— Մյա՛ ս՛ւ՛ւ՛ւ, մյա՛ ս՛ւ՛ւ՛ — մլավում էր կոշկահարը։

— Մյա՛ու, մյա՛ն, — լալաղին կրկնում էր պրոֆեսորը, որ դեռ ողբում էր իր կնոնտոցի անփառունակ վախճանը։

— Երվում եմ իմ հանգուցյալ պապի, բոլոր նկուղները և ամբարների քաղավոր Մուկ Ծրբորդի հիշատակով, ոչ նատու են ճերել այտեղ, — բացազանչեց գեներալ Մուկ-Երկարաչոյը և անմիջապես արգելակեց իր տանկը։

— Գեներալ, մեզ գավաճանել են, — վայնասունը չցելով, նրա մոտ վազեց շարքերից մեկի հրամանատարը։ — Իմ շարքը ընդհարվեց մինչև ատամները զինված մառանային կատունների մի ամբողջ գլխիկայի հետ։

Բայց իրականում նրա զորքերը և ոչ մի կատվի չէին հանդիպել, նրանք միայն վախեցել էին անչափ։ Իսկ, ինչպես հայտնի է, վախեցածին ամեն ինչ թվում է։

Պենհերայ Մուկ-Ներկարապոչը թաթով պոչը շփեց: Երբ նա մտա-
նողված էր լինում, միշտ կաթով շիտում էր պոչը, և հաճախ շփելուց
նրա մարմնի այդ մասն աճյնպես էր տուժել, որ զինվոր-մկները իրենց
հրամանատարին թաքուն զենհերայ Անպոչ էին անվանում:

— Երգվում էմ իմ հանդուցյալ նախահոր, Մուկ-Ներկարապոչ
Առաջինի՛ ըստը ամբաշների կայսեր հիշատակով, որ դավաճաններն
իրենց կարգախուժյա՛ն համար դեռ կհատուցեն: Իսկ հիմա նահանջի
ազգանշան տվեք:

Հրամանատարներն էլ չսպասեցին, որ նա երկրորդ անգամ հրա-
մայի Շեփոջները շեփոջահարեցին ավարտ, և ամբողջ բանակը գեներ-
րալ Անպոչի դիտավորությամբ, որն անխնա մարտկում էր ասնկը
բաշոյ մկներին, անմիջապես հեռացավ:

Այսպիսով բարեկամները արխարար ետ մղեցին թշնամու հարձա-
կումը:

Տարած հաղթանակի համար մեկը մյուսին շնորհավորելով, նրանք
հանկարծ լսեցին, որ ըարակ ձայնով ինչ-որ մեկը կանչում է իրենց:

- Քավո՛ր Դդում, քավո՛ր Դդում:
- Այդ գո՛ւք եք ինձ կանչում, պրոֆեսսոր:
- Ո՛չ, ասաց Տանձը, — ես չեմ:
- Իսկ ինձ թվաց, թե ինչ-որ մեկը կանչում է:
- Սանամեր Դդում, սանամեր Դդում, — նորից լավից նույն
ձայնը:

Սանամեր Դդումը շուտ եկավ վարպետ Սաղոդի կողմը.

- Վարպետ Սաղոդ, այդ գո՛ւք եք այդպես ծվծվում:
- Ի՞նչ է պատահել քեզ: Ես միտք էլ չունեմ ծվծվալու: Ես միայն
ծոծրակս եմ քորում, որովհետև իմ մտքում մի միտք կա, որ ինձ
անընդհատ տանջում է:

— Սանամեր Դդո՛ւմ, դե պատասխանեք վերջապես, այդ կա կամ,
Մորէ՛ն:

- Իսկ որտե՞ղ ես դու:
- Ես ասպետ Պամիրորի սենյակումն եմ և ձեզ հետ խոսում եմ
նրա դադոնի հեռախոսով: Դուք ինձ լսո՞ւմ եք:
- Այո, լսում ենք:
- Ես էլ ձեզ եմ լավ լսում: Պամիրորը շուտով կլա այստեղ: Ինձ
խնդրել են, որ ձեզ բան հաղորդեմ:
- Ո՞վ է խնդրել:

— Ձեր բարեկամ Չիպոլինոն: Նա խնդրում է, որ դուք չանհանգրտանաք: Հուլիսի դրեք նրա վրա: Նա կաշխատի ձեզ բանտից ազատել: Միայն թե ասպետ Պամիրոյին չասեք, թե Դոմի տնակը նրան է գտնվում: Չհանձնվեք: Չիպոլինոն ամեն ինչ կհաջողացնի:

— Մենք ոչ ոքի ոչինչ չենք ասել և կապասենք, — բռնաբեր փոխարեն պատասխանեց վարպետ Ստոլոյը: — Բայց Չիպոլինոյին ասա, որ շատալի, բանի որ այստեղ մեզ շքազատել են մկները, և մենք չցիտենք, թե ինչքան կարող ենք դիմանալ: Դու չես կարող արդյոք լուցկի ու մոմ հասցնել մեզ: Մենք մի կլուսավառ մոմ ունենե՞նք, այն էլ մկները կերան:

— Մի քիչ սպասեք, ևս հիմա կվերադառնամ:

— Իհարկե, կապասենք, ո՛ւր կարող ենք գնալ:

Մի քիչ հետո նորից լսվեց Մորու ձայնը.

— Բռնեք, ևս մոմ եմ ղցում:

Ինչ-որ թմբկաց լսվեց, և մի բան զիպավ քափոր Դոմի քթին:

— Այստեղ է, այստեղ է մոմը, — սուրբ բացահանչեց ծերուկը:

Փաթեթի մեջ մի ամբողջ մոմ կար և լուցկու մի չբանեցրած տուփ:

— Շնորհակալ ենք, Մորի, — ձայն տվեցին բոլորը մխասին:

— Ցտեսություն, ես պե՛տք է փախչեմ, Պամիրոյը գալիս է:

Եվ իսկապես, այդ նույն վայրկյանին սինյոր Պամիրոյը մտավ իր սենյակը: Մորուն իր գազանի հեռախոսի մոտ տեսնելով, ասպետը սարսափելի անհանգստացավ:

— Ի՞նչ ետ անում այստեղ:

— Այո թակարդն էի մաքրում:

— Ի՞նչ թակարդ:

— Այո... Մի՞թե սա մկան թակարդ չէ: Պամիրոյը թեթևացած շունչ քաշեց: «Փառք աստծու», — մտածեց նա, — աղախինն այնքան հիմար է, որ իմ գազանի հեռախոսը մկան թակարդի սեղ է ընդունում:

Նա ուրախացավ և նույնիսկ Մորուն կոնֆետի թուղթ նվիրեց:

— Ահա, վերցրու, — մեծահոգորեն ասաց նա, — կարող ես լիզել այս թուղթը, շատ քաղցր է, մի տարի առաջ սրա մեջ ումուլ կոնֆետ էր փաթաթած:

Մորին խոնարհվեց և ասպետին շնորհակալություն հայտնեց:

— Իմ ծառայության յոթ տարիները ընթացքում դուք արդեն երբորդ կոնֆետի թուղթն եք նվիրում ինձ, ձերդ ողորմածություն:

— Ահա տեսնում ես, ուրեմն ես բարի տեր եմ, — հետևում ասաց Պամիրգորը, — քեզ լավ պահիր, և դու դահ կլինես:

— Ով ազատ է՝ դահ կլինի, — սուսածով պատասխանեց Մորին և մի անդամ էլ գլուխ տալով, վազեց գնաց իր գործին:

Ասպետ Պամիրգորը ձեռքերը շփում էր ու ինքն իրեն մասածում. «Ա՛յ, հիմա ես կնասեմ իմ դադարնի հեռախոսի մոտ և կխմանամ, թե ինչի մասին են կալանավորները խոսում: Երեի շատ հետաքրքիր բաներ իմանամ: Գուցե և ինձ հաջողվի լուսնայ, թե ո՛րտեղ են նրանք պահում այդ անիծյալ տնակը»:

Մակայն կալանավորները, որոնց ճիշտ ժամանակին Մորին նախազուգահեռ էր, լսելով, որ նինյոր Պամիրգորը մոտենում է գաղանի անցքին, որոշեցին ծեբուկին մի քիչ հաճաք պատճառել և սկսեցին նրան թունդ հասցնել:

Պամիրգորը քիչ էր մնում ձայն տար՝ «Խո՛նե՛ց ցուցց կտամ», բայց չուզեց իրեն մատնել: Իրա համար էլ նա, արվեստի վերավորական խոսքեր այլև: չափ, ասիլի լավ համարեց պտուղի ջնել: Քնելուց առաջ նա շորով ակնից փակեց իր հեռախոսը, որ խոսազուգի փոխարեն մի սովորակած գինի լցնելու ձաղաք աներ:

Իսկ նեղուղում վարակտ խաղաղը նոր մեծ միակց: Բարըր նայեցին վերև, առաստաղի անկյունում նկատելով դադարնի հեռախոսի անցքը, մի լավ ծիծաղեցին սինյոր Պամիրգորի վրա, որք երեի ականջ դնելով կալանավորների խոսակցությանը, շարությունից պայթում էր:

Մակայն ուրախությունը բանաում երկաք շտեկց: Հետախույ Մուկը խցիկում լույս տեսնելով, իմացավ բանն ինչ է, և ժամանակ չկորցնելով սլաքավ դեներալ Անպոչի մոտ: գեկուցելու:

— Ձերդ գերազանցության, — ուրախ գեկուցեց նա, — կատուները գնացել են, իսկ մարդկանց մոտ մի նոր մոմ կա:

— Ի՞նչ, մո՞մ:

Անպոչի թուքը շուրթերից թափվեց, և նա լստակեց բեղերը, որոնցից գեռ դալիս էր կիսավառ մոմի հոտն ու համը:

— Շեփո՛ր փչել, — տեղն ու տեղը հրամայեց նա:

Երբ դորքերը շարվեցին, դեներալ Երկարապոչը, այսինքն՝ գեներալ Անպոչը, մի կրակոտ ձառ ասաց:

— Քաջեր, մեր նկուզը վտանգի մեջ է: Հարձակվեք թշնամու վրա և ձեռք գցեք ձարսե մոմը: Իհարկե, մոմը ես կուտեմ, բայց

Նախքան ուտելը թույլ կտամ, որ դու ք հերթով ձեր լեզուն կպցնեք նրան: Առա՛ջ, կրճուկներ:

Թիչները հրձվանքից ծվձվացին, սոսները բարձրացրին և նորից նետվեցին մարտի:

Բայց այս անգամ վարչեւս նազողը մոմը գրել էր պատի փոսի մեջ, երկու աղյուսի մեջակողր, որը հատակից շարձր էր Բզուր էին մկները աշխատում բարձրանալ հարթ ու բզրճուն պատն ի վեր նրանց այդպես էլ չհաջողվեց հասնել մոմին: Ամենաճարտիվները մի քիչ կրճուտեցին պրոֆեսոր Տանձի ջութակը: Բայց այդ հարձակվողներն էլ ստիպված թողին հեռացան: Գեներալ Անպոչն անհաջողութունից կատաղած, որոշեց ավելի խիստ լինել: Առանց երկար խոսելու նա իր գործը մի շարքով շարեց և հրամայեց վախկոտության և թալանի համար մահապատժի ենթարկել յուրաքանչյուր տասներորդին:

Հենց այդ գիշեր անսպասելի դեպքեր տեղի ունեցան:

Զիպոլինոն, Մորին և Բողկը հանդիպեցին այդու ցանկապատի մոտ, որպեսզի որոշեն իրենց հետագա անելիքները, և այնպես տաք-

վեցին իրենց խոսակցութեամբ, որ շուրջէ ոչինչ չէին տեսնում: Նրանք չնկատեցին նաև Մաստլինս շանը, որ այդ ժամանակ իր պահակային շրջադաշտումն էր կատարում: Երեխաներին շունը տեսավ և կատաղած հարձակվեց նրանց վրա: Աղջիկներին նա ձեռք չափեց, բայց Չիպոլինոյին զցեց ցած և ընկնելով նրա կրծքին՝ այնքան հաշեց, մինչև հալոնվեց սինյոր Պամիլոսը և աղային բանտարկեց:

Պատկերացրեք, թե սապեան ինչքան դոհ էր:

— Որպեսզի ասպայուցեմ իմ հասուկ վերաբերմունքը զո նկատմամբ, — ասում էր նա ծաղրելով Չիպոլինոյին, — ես քեզ մի մուխ մենախուց կզցեմ: Հասարակ բանտը արժանի չէ քեզ նման սրիկային:

— Խնդրեմ, ինչպես որ կուզեք, — առանց հուզվելու պատասխանեց Չիպոլինոն:

Ուրիշ ի՞նչ կարող էր նա ասել: Գուցե կարծում եք, թե նա պետք է լաց լիներ և ներսումն խնդրեր:

Ո՛չ, Չիպոլինոն այն ասելով ստիի ընտանիքից էր, որն ինքն ուզում էր կարող էր ստիպել լաց լինել, իսկ ինքը ոչ մի գեպքում լաց չէր լինի:

Զիպոլիսոյի եւ խորոյի ճանապարհորդութիւնը
մի բանտից մյուսը

Իշերը Զիպոլիսոն արթնացաւ: Նրան թվաց, թէ ինչ-որ մեկը դուռը թակում է: «Տեսնես ո՞վ կարող է լինել, — մտածեց նա, — բայց գուցե ինձ միայն թվաց, թէ թակում են»:

Նա դեռ գլխի չէր ընկել, թէ ո՞վ էր իրեն արթնացնողը, երբ նորից ազմուէկ լավեց: Դա մի հավասար ու խուլ ձայն էր. կարծես թէ մոտեքքում ինչ-որ մեկն աշխատում էր քլուհով:

«Մեկն ու մեկը ընդհատակյա անցք է փորում», — մտածեց Զիպոլիսոն, ահանջը դնելով այն պատին, որտեղից ձայնն էր լսվում:

Նա նոր էր արել այս եղբակացութունը, երբ հանկարծ պատից հող թավովեց, հետո պոկվեց ու ընկավ մի աղյուս, իսկ աղյուսից հետո ինչ-որ մեկը թռավ նկուղ:

— Այս ո՞ւր ընկա ես, սատանան ասնիք:

— Իմ խցիկը, — պատասխանեց Զիպոլիսոն, — այսինքն՝ կոմսուհի Բալերի ամբոցում ամենամութ նկուղը: Ներեցեք, որ այս անիծյալ խավարի մեջ ես չեմ կարող ձեզ լսվ տեսնել և, ինչպես հարկն է, բարևել ձեզ:

— Իսկ դուք ո՞վ եք: Ներեցեք, ես սովոր եմ մթության, իսկ այստեղ շատ լույս է: Ես լույս փամանակ ոչինչ չեմ տեսնում:

— Ահա թէ ինչ, ուրեմն դուք Սլուրդն եք:

— Միանգամայն ճիշտ է, — պատասխանեց Սլուրդը, — ես վաղուց էի ուզում այս կողմը անցք փորել, բայց ազատ ժամանակ չէի գտնում: Ախր իմ ստորանցքները զետեղի տակով տասնյակ կիլոմետրներ են ձգվում: Հարկավոր է այդ ստորանցքները վերանայել, նորոգել, մաքրել: Երբեմն ջուր է լցվում այնտեղ, դրանից էլ ես միշտ հիվանդանում եմ հարբուխով: Իսկ այդ անտանելի սրգերը ուր ասես սողոսկում են և ուրիշի աշխատանքը չեն հարգում: Ա՛յ դրա համար էլ այս պործը մի շաբաթից մյուսին էլ հետաձգում: Բայց այսօր առավոտ ինքս ինձ ասացի. «Սիւնյոր Սլուրդ, եթե դուք իրոք հետաքրքրասեր եք և ուզում եք աշխարհ տեսնել, ապա ժամանակն է, որ նոր միջանցք փորեք»: Եվ ճամփա ընկա...

Բայց այստեղ Չիպոլինոն ընդհատեց սիւնյոր Սլուրդի պատմութունն ու անհրաժեշտ համարեց ներկայանալ:

— Իմ անունը Չիպոլինո է, որ նշանակում է «փոքրիկ սախի գլուխ»: Ես ասպետ Պամիլոբի գերին եմ:

— Մի անհանդատացեք, բացատրության կարիք չկա: Ես ձեզ հոտից անմիջապես ճանաչեցի: Ես անկեղծորեն ձեզ խղճում եմ: Դուք ստիպված եք գիշերօթիկ մնալ այսքան անտանելի լույս սեղում, իսկ դա իսկական պատիժ է:

— Ինձ թվում է, թե այստեղ շատ մութն է...

— Դուք կատակ եք անում, բայց ես ձեզ անսահման խղճում եմ: Այո, մարդիկ չար են: Ես այսպես եմ կարծում, եթե ուզում եք արև է մեկին գնդան գցել, ապա թող այդ զնդանում կարգին մութ լինի, որտեղ մարդու աչքերն իսկականից կկարողանան հանդատանալ:

Չիպոլինոն գլխի ընկավ, որ բնավ միտք չունի լույսի ու մթության մասին վիճել Սլուրդի հետ, որը վարժվելով իր ստորանցքների խավարին, այդ մասին բոլորովին առանձնահատուկ կարծիք ուներ:

— Այո, ես պետք է խոստովանեմ, որ լույսն ինձ էլ է անհանդրստացնում, — հառաչելով ձևացավ Չիպոլինոն:

— Ահա, տեսնում եք: Իսկ ես ի՞նչ էի առում:

Չիպոլինոյի խոսքերը Սլուրդին շատ հուզեցին:

— Եթե դուք ավելի փոքր լինեիք... — սկսեց նա:

— Ե՛ս, ես միթե մեծ եմ: Հավատացնում եմ ձեզ, որ կարող եմ մտնել ուզածդ Սլուրդի անցքը, այսինքն՝ բույնը:

— Գուցե, գուցե, երբաասարկ: Միայն թե բարե եղեք իմ ստո-

րանցքերին մեկ էլ անցք կամ բուռն չասեք: Այսպես ուրեմն, զուրկ լինձ հաջողվի ձեզ այստեղից դուրս բերել:

— Ես հեշտաթխամբ կմտնեմ այն ստորանցքը, որ դուք հենց նոր փորեցիք, — ասաց Չիպուլինոն: — Միայն խնդրում եմ առաջ դուք գնացեք, որովհետև ես կարող եմ կորչել: Լսել եմ, որ ձեր ստորանցքն երբ շատ խառնիխուռն են:

— Հնարավոր է, — պատասխանեց Սլուրդը, — ես ձանձրանում եմ միշտ միևնույն ճանապարհով գնալ: Ուզո՞ւմ եք մի նոր ճանապարհ փորեմ:

— Իսկ ձր կողմը, — վրա բերեց Չիպուլինոն:

— Է՛, որ կողմն ուզում եք, — պատասխանեց Սլուրդը, — միայն թե մի ասեղ հասնենք և շրնկնենք սրա նման լուսավոր տեղ, անհծք սրան:

Չիպուլինոն խելույն մտածեց այն գնդանի մասին, որտեղ տառապում էին Դդոմը, Սաղոզը և մյուսները: Այ թե կգարմանն, եթե նա բնգհատակյա անցքով հանկարծ հասնի այնտեղ:

— Ես կարծում եմ պետք է փորել դեպի աջ, — առաջարկեց նա Սլուրդին:

— Աջ թե ձախ՝ ինձ համար մեկ է: Եթե դու այդպես ես ուզում՝ գնանք աջ:

Եվ Սլուրդը առանց երկար մտածելու, զլուխը խրեց պատի մեջ ու սկսեց այնպես արագ փորել, որ Չիպուլինոն ոտից-գլուխ հողոսվեց:

Տղան մտա քառարդ ժամ հալում ու փորը տում էր: Երբ հազն ու գնգոսոցն անցավ, նա լսեց Սլուրդի ձայնը, որն անհամբեր կանչում էր նրան.

— Այդ լինչ է, երիտասարդ, — գալո՞ւ եք իմ հետեից թե ոչ:

Չիպուլինոն լացիկեց Սլուրդի փորած ստու-

բանցքը, որ բախտականապէս լայն էր, որպէսզի նա կարողանար առանց որևէ դժվարութեան առաջ գնալ: Խլուրդը կայծակի արապութեամբ աշխատելով, արդեն մի քանի մեար փորել էր:

— Ես այստեղ եմ, ես այստեղ եմ, — քրթմնջաց Չիպուլինոն, — անբնդհատ թքոտելով և սլաշաղանակելով Խլուրդի թաթերի տակից գուրս թռչող հողակոշտերից, սը ընկնում էին ուղիղ նրա բերանը:

Սակայն նախքան Խլուրդի հետեից գնալը, Չիպուլինոն իր խցի պատի մեջ մի անցք բաց արեց:

«Երբ ասպետ Պամիգորը նկատի, որ փախել եմ, — մտածեց նա, — թող չիմանա, թե ո՞ր կողմն եմ ես փախել»:

— Ինչպի՞ս եք ձեզ զգում, — հարցրեց Խլուրդը շարունակելով աշխատանքը:

— Շնորհակալութեամբ, հիանալի եմ զգում, — պատասխանեց Չիպուլինոն: — Այստեղ այնքան անթափանց խափար է, որ...

— Ես ախր ասում էի ձեզ, որ իսկույն ձեզ լավ կզգաք: Ուղեւում եք, մի քիչ կանգնե՞նք:

Ի միջի ալոց, ես կղերազասեի ճանապարհը շարունակել, որովհետև շտապում եմ: Բայց դուք ձեզ համար դժվար կլինի իմ ստորանցքներով այսքան արագ քայլել, քանի որ սովոր չեք:

— Ո՛չ, ո՛չ, շարունակենք, — պատասխանեց Չիպուլինոն, մտածելով, որ արագ գնալով նրանք ավելի շուտ կհասնեն այն նկուղը, որտեղ գտնվում են իր բարեկամները:

— Շատ լավ: — Եվ Խլուրդն սկսեց արագ առաջ գնալ:

Չիպուլինոն հաղիվ էր հասնում նրան:

Չիպուլինոյի փախուստից քառորդ մաս հետո նրա խցիկի դուռը բացվեց: Մի ուրախ երգ սուլելով, զնդան մտավ սինյոր Պամիգորը:

Ինչպիսի՞նչ շարութեամբ էր քաջ ասպետը սպասում այդ ըսպեին: Երբ նա նկուղ էր իջնում, նրան թվաց, թե ամենաքիչը մի քանի կիլոյով թեթևացել է:

«Չիպուլինոն ձեռքս է ընկել, — ինքնազոհ մտածում էր նա: — Ես նրան կտախտեմ ամեն ինչ խստապանել, իսկ հետո կխախտեմ: Այո՛, այո՛, կխախտեմ: Գրանից հետո վարպետ Թադոլին և մնացած հիմարներին բաց կթողնեմ. նրանցից արդեն վախենալու բան չաւնեմ: Ահա և այն խուցը, որտեղ նստած է իմ կալանավորը: Ա՛խ, ինչքան հաճե-

լի է մտածել այդ փոքրիկ սրիկայի մասին, որ երևի այնքան է լաց եղել, որ արցունքներն սպառել է արդեն: Նա, իհարկե, կընկնի իմ ոտներն ու ներումն կխնայի: Կարող եմ երգվել, որ կլիկի կոշիկներս: Ի՞նչ կա որ, կթողնեմ, որ մի քիչ թավալվի ոտներիս մոտ և նույնիսկ ազատելու որոշ հույսեր կտամ, իսկ հետո կհայտնեմ վճիռս՝ «կախազան»:

Սակայն երբ ասպետ Պամիդորը մեծ բանալիով բացեց խցիկի դուռը և վառեց զբոսանի լաստերը, հանցագործի հետքն էլ չգտավ: Խուցը դատարկ էր, բոլորովին դատարկ:

Պամիդորն իր աչքերին չէր հավատում: Նրա մոտ կանգնած բանտապանները տեսան, որ նա չարությունից կարմրեց, դեղնեց, կանաչեց, կապտեց և, վերջապես, սևացավ:

— Ո՞րտեղ կարող էր թաքնվել այդ տղան: Չիպոլինո, ո՞րտեղ ես անպիտանի մեկը, թաքնվել ես, հմ:

Հարցը բավական անտեղի էր: Բայց այնուամենայնիվ, ո՞րտեղ կարող էր Չիպոլինոն թաքնվել, երբ նեղլիկ խցում հարթ ու մերկ պատերից, նստարանից և ջրով լի կժից բացի, ուրիշ ոչինչ չկար:

Ասպետ Պամիդորը նայեց նստարանի տակ, զննեց ջրի կուժը, նայեց առաստաղին, հետախուզեց հատակի ու պատերի յուրաքանչյուր սանտիմետրը, բայց ամեն ինչ իզուր էր. դերին անհայտացել էր, կարծես գոլորշիացել:

— Ո՞վ է նրան բաց թողել, — սպառնալիկ հարցրեց Պամիդորը՝ դիմելով լիմոնուկներին:

— Չգիտեմք, սինյոր ասպետ: Չէ՞ որ բանալին ձեզ մոտ է, — հա, մարձակվեց հիշեցնել պահակապետը:

Պամիդորը ծոծրակը քորեց, իսկապես, բանալին իր մոտ էր:

Որպեսզի գաղտնիքը լուծի, նա որոշեց նստել նստարանին:

Նստած ավելի հեշտ է մտածել, քան թե կանգնած: Բայց նստած էլ նա ոչինչ չկարողացավ հասկանալ:

Հանկարծ քամու հանկարծակի հոսանքը դուռը փակեց:

— Բա՛յ արեք, ավարանե՛ր, — ճչաց Պամիդորը:

— Չերդ բարություն, այդ հնարալոր չէ: Լսեցի՞ք, թե ինչպես փականքը չիկաց:

Ասպետ Պամիդորը փորձեց դուռը բանալիով բացել, բայց փականքն այնպես էր շինված, որ միայն դրսից կարելի էր բացել:

Վերջնական սինյոր Պամիդորն համոզվեց, որ ինքը իրեն բանտ է նստեցրել և կտատարւթյունից քիչ մնաց պայթեր:

Նա նորից ունայտէլ, կտտտեց, կանաչեց, կարմրեց, դեղնեց և սիրեց ուրախանալ, թե անմիջապէս բոլոր բանտատարներին կընդակահարի, եթէ նրանք երկու ժամուս իրեն չազատեն:

Կաշն ասած, որպէսզի գուռը բացեն, հարկավոր էր գինամլտով պայթեցնել այն:

Այդպէս էլ արեցին: Յնչուսկեց սինյոր Պամիդորը գլուխկոնծի տվեց և ոտից-գլուխ թաղվեց հողի տակ, Լիմոնուկները նետակցին ասպետին հողի տակից հանելու, և ետեւը չարչարվելուց հետո գուռս բաշեցին նրան, որ նոր հանած կաշտութիւն նման ամբողջովին հողտվել էր: Հետո նրան տարան զներ, թաղ տեղեցին և սկսեցին գննել, որպէսզի տեսնեն, թե գլուխը, քիթը, ոտներն ու ձեռները հո չեն վնասվել:

Պամիդորի գլուխն առողջ էր, բայց քիթը կարգին տուժել էր: Վնասվածքին կաշուն լաթ փակցրին, և ասպետն իսկույն անկողին մտավ: Նա անհարմար էր զգուժ աչք ուռույցքը քիին՝ մարդկանց երևար:

Չիպոլինոն և Սլուրդն արդեն հեռու էին երբ լսեցին պայթյունի արձագանքը:

— Ի՞նչ կարող էր լինել այդ... — հարցրեց տղան:

— Օ, մի՛ անհանգստացեք, — բացատրեց Սլուրդը, — այդ երևի զինգորական պաշտպաններ են: Իշխան Լիմոնն իրեն մեծ գորավար է պատկերացնում և չէ հանգստանա մինչև պատերազմ չհնարի, թեկուզ սուտ պատերազմ:

Յուանշուլ փորելով ստորիկըյա միջանցքը, Սլուրդն անընդհատ դուրս էր իշավարը և վատտարանում լույսը, որը նա ամբողջ հողով ստում էր:

— Մի՛ անգամ, — ասաց նա, — այնպէս պատահեց, որ ես մի աչքով նայեցի՛ ժողով... երգում եմ, երբ իմացա, թե դա ինչ լան է, ինչքան տոններումս ուժ կար՝ փախա:

— Իհարկէ, — հառաչեց Չիպոլինոն, — սրող մտմեր շատ պայծառ են վատվում:

— Ի՞նչ ես ասում, — պատասխանեց Սլուրդը, — այդ մոմը չէր վատվում: Բարերախտարար հանգած էր: Ի՞նչ կլինեիր իմ բանը, եթե վատված լիներ:

Չիպուլինոն մնացել էր դարմացած. ինչպես կարող էր հանդած մտմբ վնաս սալ տեսողութիւնը: Բայց այդ ժամանակ Քլուրդը հանկարծ կանգ առաւ:

— Ես ձայներ եմ լսում,—ասաց նա:

Չիպուլինոն սկանջնիրը սրեց, նրան հետափոր խոսակցութեան հասալ, թեև չէր կարողանում ձայները որոշել:

— Լսում եք, — ասաց Քլուրդը: — Ո՛րտեղ մարդկային ձայն, այնտեղ էլ մարդ: Իսկ որտեղ մարդ կա, այնտեղ էլ լույս: Ասկիլ լալ է ուրիշ կողմ գնանք:

Չիպուլինոն նորից սկանջ դրեց և այս անգամ նա պարզ լսեց վարպետ Քալոյի ձայնը: Միայն թե նա չկարողացալ հասկանալ, թե ինչ է ասում կոշկակարը:

Տղան ուզում էր ամբողջ ձայնով կանչել, որպեսզի իրեն լսեն, ճանաչեն, բայց լակոյն մտածեց. «Ո՛չ, թող Քլուրդն առայժմ չիմանա, թե գրտնք իմ բարեկամներն են: Առաջ հարկափոր է սրան համոզել, որ մինչև նկուղը անցք փորի, թե չէ կարող է համառել, և իմ բոլոր պլանները փուլ կգան»: —

— Մինչոր Քլուրդ, — գլուշորեն սկսեց Չիպուլինոն, — ես լսի եմ մի շատ, շատ մութ անձավի մասին, որն իմ կարծիքով պետք է հենց այս կողմերում լինի:

— Իմ ստորանցքից մեթ, — բացարձակ կասկածանքով հարցրեց Քլուրդը:

— Ես ալիլի մեթ, — վճռականորեն ասաց Չիպուլինոն. — Երևի այդ մարդիկ, սրտնց ձայները մենք լսում ենք, եկել են այդ անձավը, որպեսզի հանդիստ տան իրենց հողնած աչքերին:

— Հը՛մ... — մոթմոթաց Քլուրդը, — ինչ-որ չեմ հավատում... բայց եթե շատ եք ուզում այդ անձավում լինել, թող ձեր ասածը լինի Իհարկե, պատասխանատւութեանը ձեզ վրա է ընկնում:

— Խնդրում եմ, սինչոր Քլուրդ: Ձեզ անչափ շնորհակալ կլինեմ, — խնդրեց Չիպուլինոն. — Իսկ դուք կծանոթանաք նոր անձավին: Մարդ ինչքան ապրի, այնքան կտոբրի, ճիշտ չէ:

— Լա՛վ, — համաձայնեց Քլուրդը, — իսկ եթե ուժեղ լույսից իմ աչքերը ցավեն, ձեր բանը վատ կլինի:

Մի քանի րոպե հետո ձայները ավելի մոտիկից լսվեցին:

Չիպուլինոն պարզ լսեց, թե ինչպիս է քայլը Դիւմբը ծանր հառաչում:

— Օխ, այս բոլորի համար ես եմ մեղավոր... Ա՛ս... ան, եթե Չիպուլինոն դար ե մեկ այս նեղութունից ազատեր...

— Եթե չեմ սխալվում, — ասաց Քլուրդը, — այնտեղ ձեր անունը տվեցին:

— Իմ անունը, կարծես թե ոչինչ չհասկանալով՝ հարցրեց Չիպուլինոն, — չի կարող պատահել, ես չեմ լսում, թե ի՞նչ են խոսում:

Բայց այդ մամանտի հնչեց վարպետ Ռադոլփի ձայնը.

Չիպուլինոն խոստացավ, որ մեկ կապտաի, ուրեմն անպայման կգաւ ես բոլորովին չեմ կասկածում:

— Լսո՞ւմ եք: Ձեր մատին են խոսում, — պնդեց Քլուրդը, — ձեր մասին: Ո՛չ, ո՛չ. ինձ մի հավատացրեք թե չեք լսում: Ավելի լավ է ասեք, թե ի՞նչ մտադրութամբ դուք ստիպեցիք, որ այստեղ գամ:

— Սինյոր Քլուրդ, — խոստովանեց Չիպուլինոն, — դուք իբրոք ավելի լավ կլինեիք, որ ես ձեզ սկզբից ամբողջ ճշմարտութունն ասեիք Բայց թույլ սովեք զոնե հիմա ասել, թե բանն ի՞նչ է: Այս ձայները, որ դուք լսում եք, գալիս են կոմսուհիների Բալերի զնդանից: Այնտեղ տառապում են իմ բարեկամները, որոնց ես խոստացել եմ ազատել:

— Եվ դուք այդ որոշել եք իմ օգնութամբ անել:

— Իհն՞րկե, սինյոր Քլուրդ, դուք այնքան բարի եղաք, որ արդեն այսքան երկար միջանցք վերցրեք: Չէ՞ք ուզենա մի քիչ էլ աշխատել, որպեսզի ազատեինք իմ բարեկամներին:

Քլուրդը մի քիչ մտածեց ու ասաց.

— Լավ, համաձայն եմ. ի՞նչ համար, ճիշտն ասած, միևնույն է թե որ կողմն եմ հողը վարում: Ոչինչ, ձեր ընկերներին համար ստորանցք կրացեմ:

Չիպուլինոն հաճույքով կհամբուրեր ձեր Քլուրդին, բայց ազայի դեմքը այնպես էր հողտավել, որ նա ինքն էլ չզիտեր, թե որտեղ է գտնվում իր բերանը:

— Ամբողջ սրտով շնորհակալ եմ ձեզից, սինյոր Քլուրդ: Մինչև մահ ձեզ պարտական կլինեմ:

— Դե լավ... վնեթվնեթաց հուզված Քլուրդը — Ավելի լավ է մամանակ չկորցնենք շաղակրատելով և շուտ հասնենք ձեր բարեկամներին:

Նա նորից սկսեց իր աշխատանքը և մի քանի վայրկյանում նկուզի պատը ծակեց: Սակայն, զժլատատարար այն պահից, երբ Քլուրդը

մտավ նկուղ, վարպետ Սաղոզը լուցկի վառեց, որ տեսնի, թի ժամը քանիսն է:

Սեղծ Սլուրդի վրա լուցկու բոցն այնպես աղղեց, որ նա անմիջապես ետ-ետ գնաց ու կորավ խալարի մեջ:

— Ճտեսություն, սինյոր Չիպոլինո, — հեռանալով ձայն տվեց նա, — դուք լավ տղա եք, և ես անկեղծորեն ուզում էի ձեզ օգնել: Բայց դուք պարտավոր էիք նախազուգահե՛սել ինձ, որ մեզ այդպիսի կուրացուցիչ լույսով կրիմավորեն: Դուք չպետք է ինձ խտրեիք:

Նա այնքան արագ էր վազում, որ հետևից փլվեց հենց նոր փորած ստորանցքի առաստաղը, պատերը նստեցին, և ամբողջ ստորուղին հողով լցվեց: Շուտով Չիպոլինոն Սլուրդի ձայնն այլևս չէր լսում: Նա ինքն իրեն փնթփնթալով տխրությամբ հրաժեշտ տվեց Սլուրդին... «Ճտեսություն, բարի ծերուկ Սլուրդ: Աշխարհը նեղ է, և գուցե մենք դեռ հանդիպենք երբևէ, ու եո ձեզ խաբելու համար ներողություն կի՛նդրեմ»:

Այսպես բաժանվելով իր ճանապարհորդության ընկերոջից, Չիպոլինոն ինչքան հնարավոր էր թաշկինակով դեմքը մաքրեց և վազեց իր բարեկամների մոտ այնքան ուրախ և անհոգ, կարծես տոնի էր եկել:

— Բարի օր, բարեկամներս, — զննումն ձայնով դռնից նստ

Պատկերացրե՛ք ձերբախալվածների ուրախությունը: Նրանք նետվեցին Չիպոլինոյի գլխից և համբույրի անձրև տեղացին նրա զլխին: Մի ակնթարթում նրա վրա նստած կեղտը մաքրվեց: Ումանք գրկում էին նրան, ումանք բարեկամաբար կամթում, ումանք խփում ուսին:

— Հանգի՛ստ, հանգի՛ստ, — համոզում էր Չիպոլինոն, — դուք ինձ կտոր-կտոր կանեք:

Նրանք շատ չհանդստացան, բայց նրանց ուրախությունը փոխվեց հուսահատության, երբ Չիպոլինոն պատմեց իր շարաբաստիկ արկածների մասին:

— Ուրեմն, ախպերս, դու է՛լ մեզ նման գերի ես, — հարցրեց վարպետ Սաղոզը:

— Այդպես է դուրս գալիս, — պատասխանեց Չիպոլինոն:

— Բայց եթե պահակները դան, քեզ կզոնեն:

— Այդ արդեն պարտադիր չէ, — ասաց Չիպոլինոն: — Ես միշտ էլ կարող եմ թաքնվել պրոֆեսոր Տանձի ջութակի մեջ: Բարեբախտաբար ես այնքան էլ մեծ չեմ:

— Օ՛յ, իսկ ո՞վ մեզ այտեղից կհանի, — շնչաց սանամեր Դը-
գումբը:

— Եվ այս բոլորը իմ մեղքով, — ծանր հառաչեց քավոր Դըումբը:—
Այս բոլորն իմ պատճառով եղավ...

Զիպոլինոն ուզում էր ընկերներին աշխուժացնել, բայց նրա բո-
լոր ջանքերը իզուր անցան: Դե, սսենք, նրա արամազըությունն էլ
բանի նման չէր:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

Որտեղ հայտնի է դառնում, որ ապակա Պամիդորը գուշակերով քննելու առիտրություն ունի

ասկանալի է, որ Պամիդորը բոլորից թաք-
ցրեց Չիպուլինոյի վախուստը: Նկուզում էր
հետ ելած Լիմոնուկներին նա կարգադրեց, որ լռեն, և եթե մեկն ու
մեկը հարցնի, ասեն թե հանցադործին ընդհանուր խուց են տեղափո-
խել: Եվ որպեսզի ոչ ոք չտեսնի նրա քթի ուռուցքը, նա անկողնուց
չէր ելնում, ոչ ոքի չէր ընդունում: Մորին ուշադիր հետևում էր նրան,
բայց այդպես էլ չէր հաջողվում խմանալ, թե Պամիդորը նկուզների
բանալին սրտեղ է պահում: Վերջապես նա որոշեց խորհուրդ հարցնել
Բալուկից, որը, ինչպես ձեզ հայտնի է, դեռ հիվանդ էր և անընդհատ
լաց էր լինում: Բայց Մորին դեռ ամբողջ եղածը չէր պատմել, երբ
Բալուկն արցունքները սրբեց և ոտքի թռավ:

— Չիպուլինոն բանտո՞ւմն է: Նա ո՞չ մի բոլակ չպետք է մնա այն-
տեղ... Շուտ այստեղ աուր սկնոցա:

— Ի՞նչ ևս ուզում անել:

— Ես նրան կաղստեմ, — վճռականորեն ասաց Բալուկը, — Չիպու-
լինոյին և մնացած բոլորին:

— Բայց ինչպես Պամիդորի մոտից բանալիները կվերցնես:

— Կթոցնեմ: Միայն դու պատրաստիր շոկոլադի լավ տորտ և վրան քնեկու դեղ ցանիլը Իմ հորաքույրների մտտ այդ փոշուց կա: Սինյոր Պամիլյորը շոկոլադ շատ է սիրում, և հենց որ քնի, ինձ խմաց տուր Իսկ տալով հա զնամ տեսնեմ՝ գործերը ոնց են ընթանում:

Մորին իր աչքերին չէր հավատում: Փխրուն ու քնքուշ Բալուկը որակելից էր այդքան համարձակություն ու վճռականություն ձեռք բերել:

— Ինչպես է վտխվել, ասոված իմ, ինչպե՛ս է վտխվել, — շշնջում էր Մորին:

Այդ օրը ով տեսնում էր Բալուկին, նույն բանն էր ասում: Կոմսուհիները, սինյոր Մադդալեսոսը և հերցոգ Մանդարինը զարմացած նայում էին աղային:

— Նա բոլորովին առողջացել է, — տեսնելով, թե ինչպես են փայլում աղայի աչքերն ու ինչպես են այտերը վառվում, բացադոնչեց սինյորա կոմսուհի Ավալը:

— Նա ձեզ ասում էի, չէ՞, որ նա բոլորովին էլ հիվանդ չէ, — հայտարարեց հերցոգը: — Նա ուղղակի ձեացնում էր:

Կոմսուհի Կրասերն իսկույն համաձայնեց իր կամակոր ազդականի հետ, թե չէ, ո՞վ գիտե, նա կարող էր նորից բարձրանալ պահարանի վրա և սղառնալ, թե իր կյանքին վերջ կտա, եթե նրան որևէ նվիրաբերումով չգթան:

Իսկ այդ ժամանակ Բալուկը Լիմոնուկներից մեկից խմացավ, որ Ջիպոլինոն բանալից փակել է: Նրան այդ շատ ուրախացրեց, Սակայն նա որոշեց, ինչ զնով էլ լինի, մյուս գերբիներին էլ աղատել:

— Ջիպոլինոյի բարեկամները նաև իմ բարեկամներն են, — ասաց նա և անմիջապես գործի անցավ:

Բանաստղանների հետ լսոսելով, նա խմացավ, որ սինյոր Պամիլյորը նկուղի բանալիները պահում է դուրալայի ներսի կողմում կարած հատուկ գրպանում:

«Գործերը վատ են, — մտածեց Բալուկը: Բոլորին հայտնի է, որ Պամիլյորը միշտ դուրալաներով է քնում: Ուրեմն հարկավոր է նրան այնպես քնեցնել, որ դուրալաները հանելիս չլարթնի»:

Նվ նա Մորուն խնդրեց, որ աորաի մեջ քնելու փոշի շատ լցնի:

Երբ գիշերը եկավ, աղախինը ասպետին մի հրաշալի շոկոլադե տորտ բերեց: Սինյոր Պամիլյորն ուրախությունից ամբողջ տորտը միանգամից կերավ:

— Դու չպետք է քո ավերոջից բողոքես, — ասաց նա Մորուն, — երբ ես առողջանամ, անպայման քեզ կհավիրեմ անցյալ տարվա իմ կերած շոկոլադի թուղթը, շատ բուրավեա ու քաղցր է այդ թուղթը: Մորին ի նշան շնորհակալութեան ապակեին խոր գլուխ ավեց, և երբ մեջքն ուղղեց, Պամիլոբն արդեն խումփացնում էր, կարծես կոնտրաբասից և սրնգից կազմված մի ամբողջ նվագախումբ էր նվագում:

Մորին վազեց Բարուկին կանչելու: Ձեռք ձեռքի տված նրանք ոտների թաթերի վրա ամբողջ միջանցքներով վազեցին դեպի ասպետի ննջարանը:

Նրանք անցան Մանդարինի սենյակի մոտով. հերցոգը մինչև ուշ զիշեր թուխքի վարժութուններ էր անում: Որպեսզի կարողանար սինյորա կոմսուհի Կրասերից որևէ բան պոկել, նա թախքները համար պետք է վարժվեր:

Իրար հետևից բանալու անցքից նայելով, Մորին ու Բալուկը տեսան, թե ինչպես հերցոգը երես տված կատվի նման պահարանից թռչում է շահի վրա, մահճակալի գլխից՝ հայելու գլխին, և զարմանալիորեն արագ մազլցում է դասն վարադույրներն ի վեր: Կարճ ժամանակում նա իսկական լարախաղաց էր դարձեց:

Սինյոր Պամիլոբի սենյակը բավական լուսավոր էր: Մորին դիտմամբ պատուհանները բաց էր թողել, այնպես որ լուսամուտից լսեսնի առատ լույս էր թափանցում:

Ասպետն առաջվա նման ուժեղ խումփում էր: Այդ բողոքն նա երազում տեսնում էր, թե ինչպես Մորին նրա համար հեծանիվի անվի մեծութեան մի ուրփշ աօրա է բերում: Բայց հենց որ ուզեց ուտել, սենյակ մտավ բարոն Նորինջը և պահանջեց, որ Պամիլոբը տորտի կեսը իրեն սառ: Ասպետը սուրը հանեց, որ իր իրավունքները պաշտպանի: Վերջ ի վերջո Բարոնը նահանջեց՝ անխնա մտրակելով ձորձանավաքին, որը սալակի ծանրութունից քրտնքի մեջ կորել էր: Սինյոր Պամիլոբը դեռ չէր սկսել ուտել, երբ այս անգամ հայտնվեց հերցոգ Մանդարինը, որը բարձրանալով բարձր բարդու կատարը, ճչաց. «Տվեք, տվեք ինձ տորտի կեսը, թե չէ ես այստեղից ինձ գլխիվայր ցած կզցեմ»:

Մի խոսքով, Պամիլոբի քուենը շատ անհանդիստ էր. ծանոթ թև անձանոթ հաղում էր նրանից չարաբասաէկ տորտը խլել. հետո այդ տորտը ասպետին դառնորեն հիասթափեցրեց: Չգիտես ինչու, նա շուկազից սավարաթղթի վերածվեց:

Սինյոր Պամիլոնը ոչինչ չկատկածելով, ա-
տամները խրեց սուրախ մեջ, և նրա բերանը լըց-
վեց սառնարաճիճով, կոշտ, կպչուն և անհամ
ստվարաթղթով:

Այն ժամանակ, երբ
սինյոր Պամիլոնը հաղթա-
հարում էր այդ ծանր երազ-
ներք, Մորին զգուշությամբ
նրա ոտքից դուրպան հանեց,
իսկ Բալուկը գուլպաչի միջից
հանեց բանալիները:

— Ամեն ինչ արված
է, — շնորհակալ նա Մորուն:

Աղջիկը նայեց իր քնած
ախրոջն ու ասաց.

— Այ թե կկատարի Պամիդորր, երբ արթնանա ու տեսնի թե ինչ են արել իր հետ:

— Փախչենք, քանի չի արթնացել:

— Ձէ՛, վախենալու բան չկա. ես այնքան քնափողի եմ ցանկ, որ ամենաքիչը մի տասը մարդու կրավականացնեի:

Նրանք կամաց դուրս եկան սենյակից, դուռը ծածկեցին և աստիճաններով շնչակառուր ցած իջան:

Հանկարծ Բալուկը կանգ տուավ և կամացուկ ասաց.

— Իսկ պահակները:

Իսկապես, նրանք այդ մասին չէին մտածել:

Մորին մասը դրեց բերանը. դժվար պահերին նա միշտ այդպես էր անում: Մատը ծծում էր, և վլխում միշտ լավ մաքիր էին ծագում:

— Գահ, — վերջապես ասաց նա, — ես կղնամ տան հետևը և կսկսեմ օգնություն կանչել, իբր թե ավաղակներն են հարձակվիլ վրատ Իսկ դու բանտի պահակներին կանչիր և ուղարկիր ինձ մոտ օգնության: Հենց որ մենակ մնաս, երկու անգամ պտտեցրու այ այս բանալին, և խցի դուռը կբացվի:

Այդպես էլ արեցին: Մորին այնպես էր «օգնեցե՛ք» կանչում, որ քիչ էր մնում ծառերն էլ օգնության հասնելու համար արմատներից պոկվեին: Բանտապաններն իրար անցան և, ինչպես բարակներն են դադանի հետևից վազում, նետվեցին աղմուկի կողմը:

— Շտապե՛ք, աստված կսիրեք, շտապեք, բանալիանե՛ր են, բանդիրաներ, — նրանց հետևից կանչում էր Բալուկը:

Մենակ մնալով, նա բանալին անցքի մեջ մտցրեց, բաց արեց ծանր դուռը և մտավ նկուղ: Ինչքա՞ն նա դարձացավ, երբ բանտարկյալների մեջ տեսավ իր բարեկամ Ջիպոլինոյին:

— Դու այստե՞ղ ես, Ջիպոլինո՞, ուրեմն չե՞ս փախել:

— Բալուկ, քեզ հետո ամեն ինչ կզատեմ: Իսկ հիմա պետք չէ ժամանակ կորցնել:

Եվ իսկապես, փախստականները պետք է շտապեին:

— Այստե՛ղ, այստե՛ղ, — բարեկամներին ցույց տալով դեպի անտառ տանող շավիղը, շնչահատվելով ասում էր Բալուկը: — Մի՛ անհանգստացեք, բանտապանները ձեզ չեն տեսնի, նրանք վաղեցին հակառակ կողմը:

Սանամեր Դդումին, որը չափից դուրս հաստ էր և չէր կարող արագ վազել, խոկական դդումի նման ճանապարհով զլորեցին:

Չիպոլինոն մի բոսկոպ ընկերներէից ետ ընկա՛վ և Չերմորեն շնորհակալութիւն հայանեց Բալուկին, որի աչքերը արցունքէջ փայլում էին:

— Սպրե՛ս, — ասաց Չիպոլինոն, — ևս չէի հավատում, թե դու իսկականից հիվանդ ես: Ես քանի դեռ ազատ էի, միշտ ուզում էի քեզ մոտ դալ:

— Փախի՛ր, շուտ փախի՛ր, թե չէ քեզ կրննեն:

— Լա՛վ, փախչում եմ, բայց շուտով կտեսնվենք: Խոսք եմ տալիս քեզ, որ դեռ Պամիդորի հախից կզանք:

Ես շտապ հասա՛վ իր բարեկամներին և օգնեց, որ սանամեր Գդու՛մին գլորեն: Իսկ Բալուկը շտապեց ամբոց, որ բանալիները տեղը դնիւ-այսինքն՝ սինյոր Պամիդորի աջ գուլպայի մեջ:

Բայց ի՞նչ եղա՛վ բանտի պահակների հետ, որոնք վազեցին Մո, բուն բանդիտներից ազատելու:

Բանտապահները հասան Մորուն և տեսան, որ նա լաց է լինում: Մինչև նրանց գալը, Մորին գողնոցը պատառոտեց և դեմքը ճանկոտեց, որպեսզի պահակները հավատային, թե իրոք նրա վրա բանդիտներ են հարձակվել:

— Ո՞ր կողմը փախան, — արագ վազելուց շնչահատվելով հարցրին Լիմոնուկները:

— Ահա՛ այն կողմը, — գլուղի կողմը ցույց տալով, պատասխանեց Մորին:

Բանտապահները սլացան այդ ուղղութիւնը: Երկու թե երեք անգամ պտտվեցին գլուղում և, փողոցներում ոչ սքի չգտնելով, նրանք ձերբակալեցին միայն գլուղական Կատվին, թեև սա վճռական կերպով բողոքում էր:

— Չեմ հասկանում, — գայրույթով մլավում էր Կատուն, — կարծեմ մենք ապրում ենք քաջա՛տ երկրում, և դուք ինձ ձերբակալելու ոչ մի իրավունք չունե՛ք: Բացի այդ, դուք վրա հասաք հենց այն ժամանակ, երբ երկու ժամ անընդհատ ինձ սպասեցնող մուկը, փերջապես, իր բնից դուրս պիտի գար:

— Բանտում դուք ինչքան ասես մուկ կդոնիք, — պատասխանեց պահակապետը:

Կես ժամ հետո Լիմոնուկները ամբոց վերադարձան: Պատկերացնում էք, թե ինչ արեցին նրանք, երբ բանտը դատարկ դտան: Նրանք

Կատվին շտապ փակեցին խցում, և Պամիդորի զայրույթից վախենալով՝ հրացաններն ու սրերը այս ու այն կողմ նետեցին, փախան:

Ասպետն առափոտյոն որթնացավ և տռաջին հերթին նայեց հայելու մեջ:

«Քիթն լավացել է, — ինքն իրեն սասց նա, — կարելի է լաթը պոկել և գնալ նկուղ բանտարկյալներին հարցաքննելու»:

Ճանապարհին նա հեռը տարավ սինյոր Սիսեռիկին, որպես իշխանական քրեական օրենքները լավ իմացողի, և սինյոր Մադդանոսին, որպեսզի բանտարկյալների ցուցմունքները դրի առնի:

Երեքն էլ օրենքի ներկայացուցիչներին վայել հպարտ կեցվածքով խմբով իջան նկուղ: Պամիդորն աջ գուլպայի միջից բանալիները հանեց, բաց արեց ծանր դուռը, լայց այնքան արագ ետ ընկրկեց, որ իր ետևում կանգնած սինյոր Մադդանոսին ցած գլորեց: Սցից խզմալի տնքոց էր լավում — «Մյուս, մյուս, — անասնելի ասնջանքներից կծկվելով մլավում էր դյուղական Կատուն»:

— Դուք ինչ եք անում այստեղ, — վախից դողալով հարցրեց Պամիդորը Կատվին:

— Ա՛խ, փորս ցավում է, — դառնորեն բողբոջեց Կատուն, — իրնդրում եմ ինձ ամբուլանտ րիա տանեք, կամ բժիշկ ուղարկեք այստեղ:

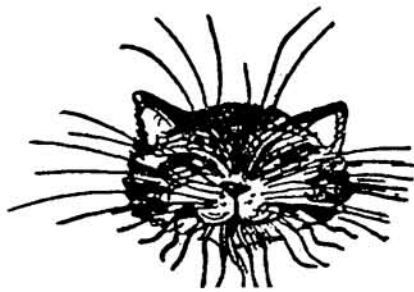
Բանից պարզվեց, որ Կատուն ամբողջ վիշեր մուկ է բռնել ու այնքան է կերել, որ նրա բերանից ոչ պակաս երկու հարյուր մկան պոչ էր դուրս ղցվել:

Ասպետը Կատվին բաց թողեց և թույլատրեց մեկ-մեկ մկներ բռնելու համար բանտ գա: Հրաժեշտ տալով, նա Կատվին սասց.

— Եթե դուք այնքան սիրալիր կլինեք, որ իբրև իրեղեն ապացույց ձեր օգտակար գործունեության՝ պահեք ձեր կերած մկները պոչերը, ապա ամբողջի դեկավարությունը որոշ քանակության պաշի համար ձեզ մի փոքրիկ թոշակ կնշանակի:

Իրանից հետո Պամիդորն անմիջապես հեռագիր ավեց թագավորության տեր ու աիրական իշխան Լիմոնին, որտեղ ստում էր.

«Կոմսուհիներ Բալերի ամբողջում անկարգություն է տիրում, բարեհաճեցեք Լիմոնուկները մի գումարտակ գործուղել: Ցանկալի է ձերդ մեծության անձնական ներկայությունը: Պամիդոր»:

Որտեղ Սոխ Պրասը պարզևվատրվում է եղ
պարտավում

հնց հաջորդ օրը իշխան Լիմոնը քառասուն պալատական Լիմոնների և մի ամբողջ գումարտակ Լիմոնուկների գլուխ անցած, ժտով դյուղէ Խնչպես արդեն գիտեք, իշխան Լիմոնի պալատում բոլորը գլխաբեկներէ վրա գանգակներ էին կրում: Եբը պալատական զոբքերն անցած ճանապարհով, այնպիսի կրաժշտություն բարձրացավ, որ կովերը գագաբեցին արածելուց, մաածելով, թե նոր նախիր են քշում բերում:

Ջողզնոցը լսելով, Սոխ Պրասը, որ այդ բուպեին հայելու առաջ կանդնած ընդերն էր սանրում, գործն ընդհատելով՝ գլուխը պատահանից դուրս հանեց: Հինց այստեղ էլ նրան նկատեցին: Լիմոնուկները լուծեցին տուն, ձերբակալեցին նրան ու բանտ տարան: Նրա ընդերից մեկը ցցված էր վեր, մյուսը ցած էր կախված:

— Խույլ ավեք զոնն ձախ բեղս էլ սանրեմ, — խնդրում էր Սոխ Պրասը պահակներին:

— Լու՛ր, թե չէ մենք կբարենք քո ընդերը, առաջ կկարենք ձախը, հետո՝ աջը և դրանով էլ քեզ կսպասենք սանրելու հոգսից:

Սոխ Պրասը իր մխակ հարստությունը կորցնելուց վախենալով, լսեց:

Փաստարան Սիսեռիկն էլ բանտարկից: Նա երկար ժամանակ

ճշում էր, փորձում էր ազատվել, խոսքեր էր թափում սխեռի պես, բայց իզուր:

— Սա թյուրիմացութունն է: Ես աշատեղի շատաբանն եմ և ծառայում եմ ասպետ Պամիրշոշի մոտ: Սա զարգացես թյուրիմացութունն է: Անմիջապես ինձ ազատ արձակիր:

Բայց նրա խոսքերը իզուր էին անցնում. ոնց որ սլափի վրա սխեռ ցանես:

Զինվոր Լիմոնուկները տեղափոխվեցին այդում: Մի առժամանակ նրանք զբաղվում էին նրանով, որ կարդում էին սինյոր Մազդանուսի հայտարարութունները, իսկ հետո, որպեսզի չձանձրանան, սկսեցին արորել կանաչն ու ծաղիկները, որսայ ավազանների ոսկե ձկները, ծաղկանոցների ապակիներին նշան բռնել և նման այլ զվարճութուններ հնարել:

Կոմսուհիները մազերը փետելով, մի-պետից մյուսի մոտ էին վազում:

— Խնդրում ենք ձեզ, սինյորներ, հրամայեցե՛ք ձեր մարդկանց, որ հանդատանան: Նրանք մեր ամբողջ այգին կոչնչացնեն:

Բայց պետերը լսել անգամ չէին ուզում:

— Մեր քաջերին, — հայտարարում էին նրանք, — ռազմական սխրագործութուններից հետո զվարճութուն է հարկավոր: Ինչքան որ է շնորհակալ լինեք, որ նրանք պահպանում են ձեր հոնդիտը:

Կոմսուհիներն ուզում էին ասել, թե Սոխ Պրասին և սինյոր Սիսեռիկին ձերբակալելն այնքան էլ մեծ խիղախութուն չէ, բայց սպասները սպառնացին:

— Շատ լավ: Այդ դեպքում մենք կկարգադրենք, որ ձեզ էլ ձերբակալեն: Նրանք հենց ուճիկ են ստանում, որպեսզի շուրջ գժգոհներին ձերբակալեն:

Կոմսուհիները ստիպված էին հեռանալ և բողոքել իշխան Լիմոնին: Իշխանն իր քառասուն պալատականների հետ տեղափոխվել էր ամբոցում, դրավելով, ինչպես պետք էր սալասել, ամենալավ սենյակները: Նրանք դուրս էին մղել ասպետ Պամիրշոշին, բարոնին, հերցոգին, սինյոր Մազդանուսին և նույնիսկ կոմսուհիներին:

Բարոն Նարինջը շատ էր մտահոգված:

— Ա՛յ, կտեսնեք, — շուկով ասում էր նա, — այդ Լիմոններն ու Լիմոնուկները մեր ուտելիղենի ամբողջ պաշարը կխժռեն, և մենք սովից կմեռնենք: Քանի դեռ ամբոցում ուտելիքի պաշար կա, նրանք

այստեղ կմնան, իսկ հետո, մեզ թողնելով բախտի քմահաճույքին, կլինան: Ա՛խ, սա մի այնպիսի դժբախտություն է, իսկակա՛ն կործանում:

Իշխանն հրամայեց Սոխ Պրասին բերել և հարցաքննել:

Քիթը իր վանդակավոր թաշկինակով լավ մաքրելուց հետո, սինյոր Մադդանուսը պատրաստվեց զբի տոնելու. մեղադրյալի պատասխանները, իսկ ասպետ Պամիդորը նստեց իշխանի կողքին, որպեսզի նրան թեկադրի, թե ինչպես հարցաքննել:

Բանն այն է, որ իշխան Լիմոնը, թեև գլխին ոսկե զանգակ էր կրում, այնքան էլ խելոք մարդ չէր, բացի այդ, աչքի էր ընկնում ցրվածությամբ:

Նվ անա հիմա էլ գեռ զերուն ներս չէին բերել, երբ նա բացահանչեց.

— Ա՛խ, թնչ հոյակապ բեղեր ունի: Երգվում եմ, որ ինձ ենթակա երկրներում ևս երբեք այդքան գեղեցիկ, երկար ու լավ սանրված բեղեր չեմ տեսել:

Պեսաք է ասել, որ Սոխ Պրասը բանտում անընդհատ հարդարում ու սանրում էր իր բեղերը:

— Շնորհակալ եմ, ձերդ մեծություն, — համեստ ու քաղաքավարի սասց նա:

— Դրա համար էլ, — շարունակեց իշխան Լիմոնը, — ես ուզում եմ նրան պարգևատրել Արծաթե Բեղի շքանշանով: Այստեղ եկեք, իմ Լիմոններ:

Պալատականներն անմիջապես հայտնվեցին:

— Այստեղ բերեք Արծաթե Բեղի ասպետի թագը:

Բերեցին թագը, որն իրենից գլխի շուրջը պսակի նման ոլորած բեղ էր ներկայացնում: Հասկանալի է, որ բեղը շինված էր մաքուր արծաթից:

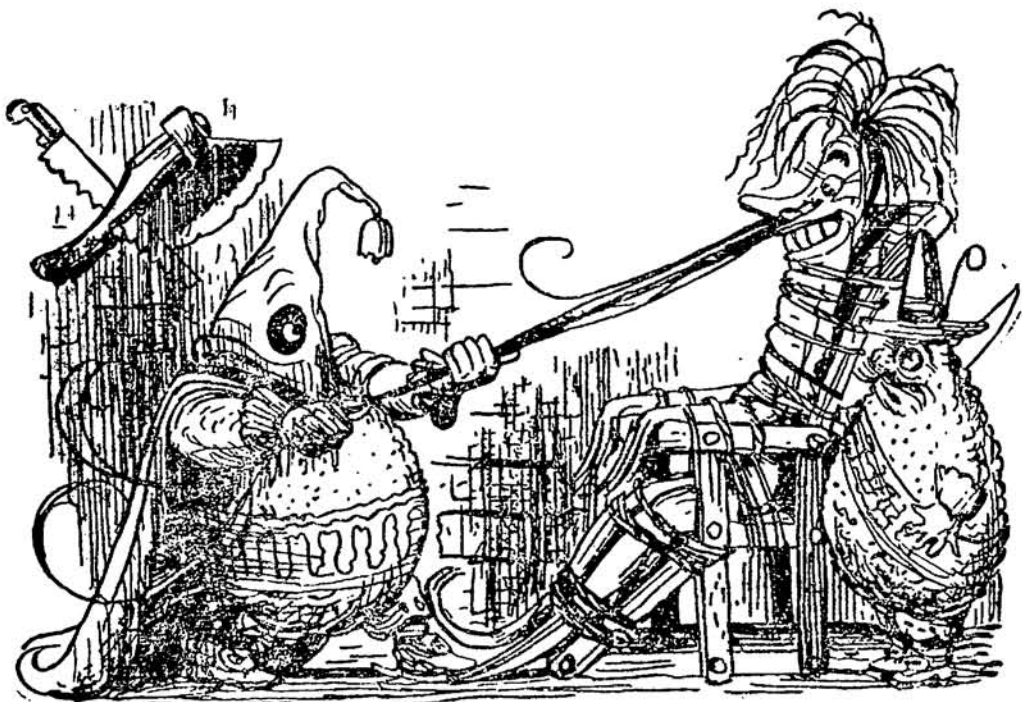
Սոխ Պրասն իրեն կորցրեց: Նա կարծում էր, թե իրեն հարցաքննության են բերել, մինչդեռ նման պատվի են արժանացնում:

Նա հարգանքով խոնարհվեց Իշխանի առաջ, որն անձամբ թագը դրեց նրա գլխին, զրկեց և համբուրեց բեղերը, նախ աջ, հետո ձախ բեղը: Ապա Իշխանը վեր կացավ և ցրվածության պատճառով մտածելով, թե ինչ որ պետքն է արեց, ուղում էր գնալ:

Այստեղ ասպետ Պամիդորը կուսցավ և նրա ականջին շշնջաց.

— Ձերդ մեծություն, հարգանքով հիշեցնում եմ ձեզ, որ դուք ասպետական կոչում տվեցիք մի հայտնի հանցագործի:

— Ս, յն ըստեից, երբ ես նրան աստեա գարձրի, — գոտոգարար ասաց Իշխանը, — նա ալեւ հանցագործ չէ: Չնայած դրան, եկեք հարցաքննենք:

Եվ վերադառնալով Սոխ Պրասի մոտ, Իշխանը հարցրեց, թե հայտնի է նրան ուր են փախել ձերբակալվածները: Սոխ Պրասն ասաց, որ ոչինչ չգիտի: Հետո նրան հարցրին, թե գիտի որտեղ է թաքցրած Դյոււմի տունը, Սոխ Պրասը նորից պատասխանեց, որ իրեն ոչինչ հայտնի չէ:

Սինյոր Պամիլոսը կատաղեց.

— Ձերդ մեծութուն, այս մարդը խաբոււմ է: Ես առաջարկոււմ եմ նրան կալանքի ենթարկել և բաց չլինելի՛ մինչև ճշմարտութիւնը չստի մեզ: Մաքող ճշմարտութիւնը, և միա՛յն ու միա՛յն ճշմարտութիւնը:

— Շա՛տ լալ, շա՛տ լալ, — ձեռքերը շփելով հաստատեց Իշխան Լիմանը:

Նա բոլորովին մոռացել էր, որ մի քանի րոպե առաջ Սոխ Պրասին պարզեաւորել էր շքանշանով և ուրախացավ, որ մարդ տանջելու

առիթ է լինուած: Նա շատ էր սիրում ներկա լինել ամենապատշաճ խոշտանդումներին:

— Ինչպիսի կոտանքի ենթարկենք հիմա, հարցրեց դահլճը, որ իշխանին ներկայացավ իր բոլոր գործիքներով՝ եղանակ, կացնով, ունելիով, ինչպես նաև լուցկու տուխով:

Լուցկին խարույկ վառելու համար էր:

— Պոկեցեք գրա բեղերը: Երևի նրա համար աշխարհում ամենաթանկ բանը բեղերն են:

Դահլճն սկսեց Սոխ Պրասի բեղերը քաշել, բայց նրանք այնքան ամուր էին, սպիտակեղենի ծանրութունից այնպես էին կոխվել, որ դահլճն իզուր էր շարժարվում ու քրտինք թափում: Բեղերը չէին պոկվում, և Սոխ Պրասը սչ մի ցավ չէր զգում:

Վերջի վերջո դահլճն այնպես հողնեց, որ ուշաթափ ընկավ: Սոխ Պրասին մի գազանի խուց տարան և նրա գոյության մասին մոռացան: Նա ստիպված կերակրվում էր հում մկներով, և նրա բեղերն այնքան երկարեցին, որ երեք անգամ պտավում էին գլխի շուրջը:

Սոխ Պրասից հետո հարցաքննության կանչեցին սինյոր Սիսեռիկին:

Փաստաբանը ընկավ Իշխանի առաջ և սկսեց համբուրել նրա ոտներն ու աղաչել.

— Ներեցեք ինձ, ձերդ մեծութուն, ևս մեղավոր չեմ:

— Վա՛ս է, շա՛տ վատ է, սինյոր փաստաբան, եթե դուք մեղավոր լինեիք, ևս ձեզ անմիջապես կազատեի: Բայց եթե դուք ոչնչով մեղավոր չեք, ապա ձեր գործը շատ վատ ընթացք կստանա: Սպասե՛ք, սպասե՛ք... Իսկ դուք կարո՞ղ եք մեզ ասել, թե որտեղ են վախել գերիները:

— Ո՛չ, ձերդ մեծութուն, — ամբողջովին գողալով պատասխանեց սինյոր Սիսեռիկը: Նա իրոք չգիտեր:

— Ա՛յ, տեսնո՞ւմ եք, — բացազանչեց իշխան Լիմոնը, — էլ ինչպե՞ս ձեզ ազատենք, երբ ոչինչ չգիտեք:

Սինյոր Սիսեռիկը մի աղաչական հայացք գցեց Պամիդորի վրա, բայց ստպեալ ձեացավ, թե շատ տարված է իր մտքերով և աչքերն ուղղեց առաստաղին:

Սինյոր Սիսեռիկը հասկացավ, որ ամեն ինչ կորած է: Բայց նրա հուսահատութունն իսկական կատաղության փոխվեց, երբ տեսավ, որ իր տերն ու խնամատարը, որին նա ջերմհռանդությամբ ծառայում էր, իրեն այդքան նենգորեն լքեց:

— Իսկ դուք գոնե կարո՞ղ եք ստել, թե որակո՞ղ է պահված չարագործ Դյոււմի սնակը:

Փաստարտոնն այդ գիտեր, որովհետև ժամանակին նա ականջ էր դրել Չիպուլինոյի և իր համադյուղացիների խոսակցութեանը:

«Եթե ես գաղտնիքը բացեմ, — մտածեց նա, — ինձ բաց կթողնեն: Բայց ի՞նչ օգուտ: Ես հիմա տեսնում եմ, թե իմ նախկին բարեկամներն ու հովանավորներն ու՞րեք են: Երբ պետք էր իմ գիտելիքներն ու ընդունակութեաններն օգտագործել ուրիշներին խաբելու. համար, նրանք ինձ ճաշի ու ընթրիքի էին հրավիրում, իսկ հիմա, դժբախտութեան մեջ, լքեցին: Ո՛չ, այլևս չեմ ուզում սրանց օգնել: Ի՞նչ ուզում է լինի, սրանք ինձանից ոչինչ չեն խմանա»:

Եվ նա բարձրաձայն հայտարարեց.

— Ո՛չ, իշխան, ոչինչ չգիտեմ:

— Ուարում ես, — աղաղակեց սինյոր Պամիդորը, — դու լավ գիտես, բայց չես ուզում ստել:

Այսակո՞ղ սինյոր Սիսեոիկն ազատութուն տվեց իր դայրույթին: Նա, որպեսզի ավելի ըոյով երևա, բարձրացավ թախելի վրա, մի արհամարհական հայացք նետեց Պամիդորին և ճչաց.

— Այո, գիտեմ, հիանալի գիտեմ, թե որակո՞ղ է սնակը պահված, բայց ձեզ երբեք չեմ ասի:

Իշխան Լիմոնը մոռայվեց:

— Լավ մտածեք, — սասց նա, — եթե գաղտնիքը չասեք, ևս ձեզ ստիպված կախել կտամ:

Սինյոր Սիսեոիկի ծնկները սարսափից սկսեցին դողալ: Նա երկու ձեռքով բռնեց իր պարանոցը, կարծես թե ուզում էր օղակից ազատվել, բայց նրա վճիռն անդրդվելի էր:

— Կախեցե՞ք ինձ, — սասց նա հպարտ, — անմիջապես կախեցե՞ք:

Այս խոսքերն ասելով, կանաչ Սիսեոիկն ամբողջովին սպիտակեց և հնձած խոտի պես ընկավ գետին:

Սինյոր Մադգանտան արձանագրութեան մեջ գրեց.

«Մեղադրյալը ամոթից և խղճի խայթից գիտակցութեանը կորցրեց»:

Հետո իր վանդակավոր թաշկինակով մաքրեց քիթը և մատյանը փակեց: Հարցաքննութեանն ավարտված էր:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ

Այն մասին, թե ի՞նչպես սինչոք Սիսեռիկը հակառակ իր ցանկության փրկեց ապետի կյանքը

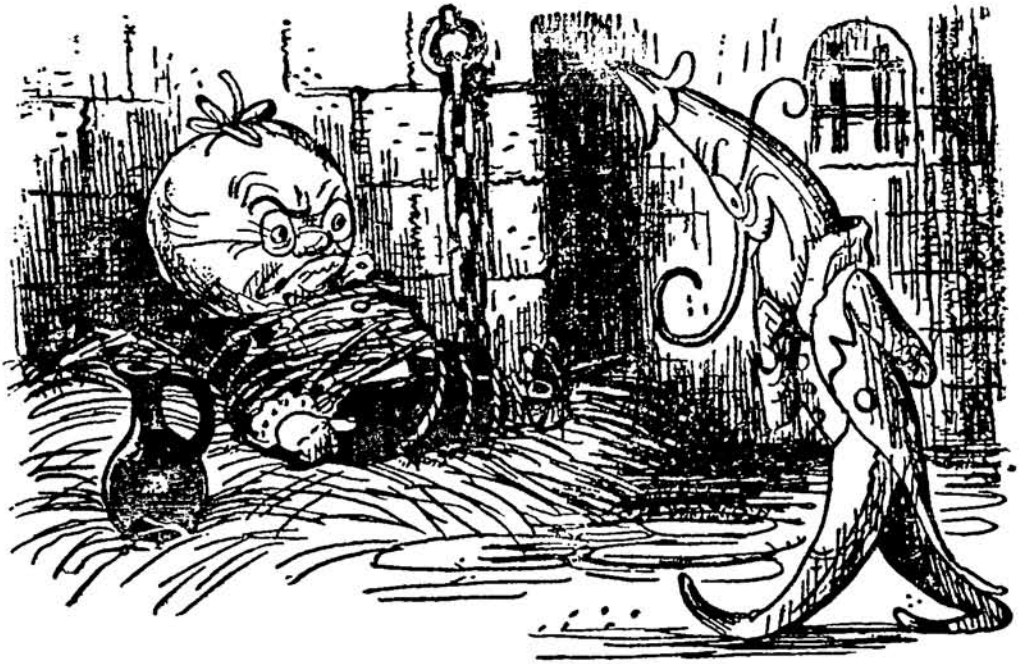
Ըբ սինյոր Սիսեռիկն ուշքի եկավ, շուրջը
անխափանց լսավար էր ախրում: Փաստա-
բանը մտածեց, թե իրեն երևի արդեն կախել են:

«Ես մեռել եմ, — մտածեց նա, — և ի՞նչ խոսք, ընկել եմ դժոխք:
Ինձ միայն մի բան է զարմացնում՝ ինչո՞ւ այստեղ կրակն այսքան
քիչ է: Ճիշտն ասած, իսկի չկա էլ: Շատ զարմանալի է: Դժոխք՝ առանց
դժոխքի կրակի»:

Այդ ժամանակ նա լսեց, թե ինչպես է խցի փահանի մեջ բանա-
լին ճռում: Սիսեռիկը, քանի որ փախչելու տեղ չուներ, կուչ եկավ
անկյունում և սարսափած սկսեց նսյել լրացվող դռանը: Նա կարծում
էր, թե հիմա կտեսնի Լիմոնուկ-պահակներին և դահճին:

Լիմոնուկներն իսկապես որ հայտնվեցին, բայց նրանց հետ եկավ...
ձեր կարծիքով ո՞վ. ինքը՝ ասպետ Պամիլոսը իր սեփական անձով՝
ձեռքերն ու ստները կապած:

Սինյոր Սիսեռիկն ուզում էր բռունցքներով հարձակվել նրա վրա՝
բայց հետո իրեն զսպեց: «Այս ի՞նչ եմ ես անում, չէ՞ որ նա էլ ինձ
նման կալանավոր է»:

Եվ թեև Սիսեռիկն իր նախկին տիրոջը բողբոլովին չէր խղճում, այնուամենայնիվ հարցրեց.

— Ուրեմն ձեզ է՞ր են ձերբակալել:

— Ձերբակալել է Ավիլի լավ է ասեր, որ ես մահվան եմ դատապարտված: Վաղը առավոտյան ինձ կկախեն ձեզանից անմիջապես հետո: Դուք երեխ չգիտեք, որ մենք գտնվում ենք կախաղաւի դատապարտվածների խցում:

Փաստաբանը պարմանքից չէր կարողանում ուշքի գալու նա զիտեր, որ իրեն մահապատիժ է սպասում, բայց երբեք չէր հաշատա, որ իր հետ կկախեն նաև առաջևին:

— Իշխան Լիմոնը շատ էր դճայրացել, — շարունակեց Պամիդորը, — որ իրեն չի հաջողվում մեղաճորներին դտնել: Եվ գիտե՞ք, թե վերջ ի վերջո նա ինչ հնարեց: Կոմսուհիների, հյուրերի ու ծառաների ներկայութամբ ինձ մեղադրեց այն բանի մեջ, թե ես՝ ասպետ Պամիդորս դավադրության գլխավոր կազմակերպիչն եմ: Դրա համար էլ հենց նա ինձ կախաղանի դատապարտեց: Այո, այո, կախաղանի:

Սինյոր Սիսեռիկը չգիտեր ուրախանա՞, որ ասպետին այդքան ծանր սլատիժ է սպասում, թե՞ խղճա նրան: Վերջապես նա ասաց.

— Դե եթե այդպէս է, արխացեք, ասպետ: Կմեռնենք միասին:

— Այնքան էլ միխիթարական չէ, — նկատեց սինյոր Պամիլոյրը, — Ինչեւէ, թույլ տվեք ներողութիւն խնդրել ձեզանից՝ հարցաֆնութեան ժամանակ ձեր նկատմամբ ցուցարեւրած անտարբերութեան համար: Գուք պիտի հասկանաք, այդ ժամանակ իմ բախան էլ էր վճռովում:

— Դե այդ արդեն անցած-գնացած ընդ է... եղածի մասին չխոսենք, — սիրալիր առաջարկեց սինյոր Սիսեռիլը, — մենք դժբախտութեան ընկերներ ենք: Աշխատենք իրար օգնել:

— Ես էլ եմ այդպէս կարծում, — մի փոքր աշխուժանալով համաձայնեց Սինյոր Պամիլոյրը: — Շատ ուրախ եմ, որ դուք հիշաշար չեք:

Նա դրողանից մի կտոր տորա հանեց և եղբոր պէս կիսեց փատարանի հետ: Փաստաբանն իր աչքերին չէր հավատում: Նա ասպետից այդքան բարութիւն ու առատաձեռնութիւն չէր սպասում:

— Դժբախտաբար նրանք ինձ սրանից ավելի սչինչ չթողեցին, — ավարտութեամբ գլուխն օրորելով, ասաց ասպետ Պամիլոյրը:

— Այո, այսպէս է մեր մեղավոր աշխարհը: Դեռ երեկ դուք ամբողջի լիակատար տերն ու անօրէնն էիք, իսկ այսօր դերի եք միայն: Ասպետ Պամիլոյրը սչինչ չէր պատասխանում և շարունակում էր տորա ուտել:

— Գիտե՞ք, — վերջապէս ասաց նա, — ինձ նույնիսկ մի փոքր դուր է դալիս այդ շարաճճի Չիպոլինոյի արարքը: Ճիշտն ասած, նա շատ ճարպիկ ողա է և ինչ որ անում էր՝ աղքատներին օգնելու համար էր, նրան իր բարի սիրան էր այդպէս թելադրում:

— Ես էլ եմ այդպէս կարծում, — համաձայնեց սինյոր Սիսեռիլը:

— Ո՞վ գիտե, — շարունակեց Պամիլոյրը, — ո՞վ գիտե, թե որտեղ են նրանք հիմա, այդ բանտից փախածները: Հավատացե՛ք, ես հաճույքով նրանց համար որեւէ լավ բան կանխել:

— Ե՛վ ի՞նչ կարող եք դուք նրանց համար անել այս վիճակում:

— Ա՛խ, դուք իրավացի եք, ես հիմա նրանց օգնելու համար շատ անզոր եմ: Բո՛ցի այդ, ո՞վ գիտե, թե որտեղ են նրանք:

— Ես էլ չգիտեմ, — սինյոր Պամիլոյրի վարմունքից շոյված անկեղծորեն ասաց սինյոր Սիսեռիլը: — Ինձ միայն հայանի է, թե որտեղ է թաքցրած քավոր Դիոմի տնակը:

Այդ լսելով ասպետը լեղուն կծեց:

«Պամիրդուր, — ասաց նա ինքն իրեն, — ուշադիր լսիր, թի ինչ կասի այս հիմարք. գուցե դեռ փրկութեան հույս ունենաս»:

— Դուք խնայե՛՛ս պիտեք, — հարցրեց նա:

— Իհարկե զիտեմ, բայց երբեք ոչ ոքի չեմ տալու ևս այլևս այդ աղքատ մարդկանց վնաս տալու միտք չունեմ:

— Դա ձեզ պատիւ է, բերում, սինյոր փաստաբան: Ես էլ զազտ-նիքը չէի ասի. ես չէի ուզենա, որ իմ պատճառով այդ աղքատների գլխին նոր փորձանք գար:

— Որ այդպես է, — ասաց սինյոր Սիսեռիկը, — ես ուրախութեամբ կանդամեմ ձեր ձեռքը:

Սինյոր Պամիրդուրը ձեռքը մեկնեց նրան, և սինյոր Սիսեռիկը պինդ սեղմեց այն: Վերջի վերջս փաստաբանն այնքան հուզվեց, որ ցանկացաւ իր դժբախտութեան ընկերոջ հետ մի քիչ անկեղծորեն զրուցել:

— Դուք միայն պատկերացրեք, — խորհրդավոր շշու՛նջով ասաց նա, — նրանք տնակը թաքցրել են ամբողջ մասերքում, իսկ մենք այնքան հիմար էինք, որ խկի չէինք էլ կասկածում:

— Իսկ որտե՞ղ էին նրանք թաքցրել, — անտարբերութեամբ հարցրեց սինյոր Պամիրդուրը:

— Հիմա արդեն ձեզ կարող եմ ասել, — գառնորեն ժպտաց սինյոր Սիսեռիկը: — Ձե՞ որ վաղը մենք երկուսս էլ կմեռնենք և զազտ-նիքը մեզ հետ կտանենք զերկրման:

— Դե ինձ՛րկե: Դուք լավ գիտեք, որ վաղը մեզ մահապատժի կենթարկեն և մեր աճյունը քամուն կտան:

Այստեղ փաստաբան Սիսեռիկն ավելի մտակցով իր խոտակցին և նրա ականջին կամաց ասաց, որ քավոր Դիւմիտի տնակը գտնվում է անտառում, և նրան պահպանում է քավոր Համբարկին:

Ասպետն այդ բոլորը լսեց, ջերմորեն զրկեց փաստաբանին և բացազանչեց.

— Իմ թանկագին բարեկամ, ես այնքան շնորհակալ եմ, որ ինձ հույսնեցիք այդ կարևոր լուրը: Դուք փրկում եք իմ կյանքը:

— Ես փրկում եմ ձեր կյանքը: Կատակ եք անում, ինչ է:

— Բողբոլի՛ն էլ ոչ, — տեղից վեր թռչելով ասաց Պամիրդուրը:

Նա նետվեց դեպի դուռը և ինչքան ուժ ուներ սկսեց բռնեցք-ներով ձեռել, մինչև բանտապահ կամսուկները բաց արեցին այն:

— Այս բողբոլին ինձ տարեք նորին մեծութեան իշխան կիմսնի:

մոտ,— հրամայեց սինյոր Պամիլոթը,— ևս նրան շատ կարևոր բան
ուշենմ հազարգիլու։

Ասպետին անմիջապես ամբոց տարան։ Նա իշխանին պատմեց
ամեն ինչ, որ լսել էր սինյոր Սխեռիկից և ներումն ստացալ։

Իշխան Լիմոնը շատ դո՛ւ մնաց և հրամայեց իր Լիմոնուկներին
հաջորդ օրը սինյոր Սխեռիկի մահապատժից հետո զնալ անսառ և
քավոր Դգումի անակը բերել։

Որտեղ պատմվում է, թե ի՛նչպես սխևյոր
Սխևեռիկը կառավարական գնաց

յուզական հրատարակում կախազան պատ-
րաստեցին: Դատապարտվածը պետք է բարձ-
րանար տախտակամածը, որի մեջտեղում, ուղիղ կախազանի տակ, մի
փոքրիկ գոնակ կար: Սինյոր Սխևեռիկն օղակը վզին այդտեղ պետք է
բնկներ:

Եբբ եկան դատապարտվածին հրատարակ տանելու, սինյոր Սխև-
եռիկը որպես փորձված փաստարան, ամեն ինչ արեց, որ ժամանակը
երկարի: Օրենքի զանազան հոդվածներ վկայակոչելով, նա պահանջեց,
որ նախ իրեն սափրվելու ժամանակ տան, հետո ցանկացավ զլու-
խը լվանալ, ապա հայտնարեբեց, որ ոտքերի եզունդները երկարել են,
և ուզում է մահապատժից առաջ եզունդները կտրել:

Դահլիճը, որ ժամանակ չէր ուզում կորցնել, սկսեց վրձնել, բայց
վերջ ի վերջո զիջեց: Հին սովորության համաձայն, մահվան դատա-
պարտվածի վերջին ցանկությունը պետք է կատարվեր: Դրա համար
էլ մի ամանով տաք ջուր, տաշտ, մկրատ և ածելի բերեցին բանտ:
Փաստարան Սխևեռիկն առանց շտապելու սկսեց իր գործը: Երկար ժա-
մանակ նա կարգի էր բերում իրեն՝ սափրվում էր, լվացվում և հա-
մարյա երկու ժամ անընդհատ զբաղված էր եզունդները կտրելով:
Հնայած դրան, նա վաղ թե ուշ սափրված էր գնալ մահապատժի
վայրը:

Երբ Սիսեռիկը բարձրանում էր առխտակամածը, սարսափը պատեց նրան: Այստեղ, կառավինարանի աստիճանների վրա նա առաջին անգամ պարզորոշ կերպով զգաց, որ պետք է մեռնի: Այդքան փոքրիկ, այդքան չաղլիկ, այդքան կանաչ, մաքուր լվացված գլխով ու կարված եղունգներով, նա այնուամենայնիվ պետք է մեռնի:

Թ՛մբուկները չարագուշակ կերպով թնդացին: Դահլիճն օդակը հագցրեց փաստաբանի վզին, մինչև սասներեք հաշվեց և կոճակը սեղմեց: Ոտների սակի Կոնակը բացվեց, և սինյոր Սիսեռիկն օդակը ձգելով ընկավ խափարի մեջ: Դրանից առաջ նա կարողացավ մտածել. «Այս անգամ, թվում է, թե խիականից մեռա»:

Հանկարծ նա մի խուլ ձայն լսեց.

— Կարեցեք, շուտ կարեցեք, սինյոր Չիպոլինո: Այստեղ այնքան լույս է, որ ես ոչինչ չեմ տեսնում:

Ինչ-որ մեկը կարեց փաստաբանի պարանոցը խեղդող պարանը, և նորից լավեց նույն ձայնը.

— Մեր կարտոֆիլի հիսնալի հյուժից մի կում ավեք զրան: Մենք, խուրդներս, երբեք չենք բաժանվում այդ հրաշալի դեղից:

Իսկ ի՞նչ պատահեց. ի՞նչ զարմանալի դիպվածով փրկվեց փաստաբան Սիսեռիկի կյանքը:

Որ բացատրում է նախորդ գլուխը

Իսկ անա թե ինչ էր պատահել: Մորին, որ գիտեր ամբողջում տեղի ունեցող ամեն մի իրադարձություն, վնդեց անտառ և Բողկին պատմեց սինյոր Սխեռիկին սպանանացող վտանգի մասին: Իսկ Բողկը դա անմիջապես հայտնեց իր բարեկամ Չիպուլինոյին: Նա Չիպուլինոյին գտավ քափոր Դղումի տնակից ոչ այնքան հեռու ընկած մի անձափում, որտեղ ազան թաքնվում էր մնացած փախստականների հետ:

Չիպուլինոն ուշադիր լսեց, իսկ հետո վարպետ Խաղողից բիզը խնդրեց, որ ծածրակը քորի, քանի որ հարցը շատ լուրջ էր, և որևէ ելք գտնելու համար անհրաժեշտ էր մի լավ քորվել:

Մի քիչ մտածելով Չիպուլինոն բիզը վերադարձրեց վարպետ Խաղողին և կարճ ասաց.

— Շնորհակալություն, գիտեմ, թե ինչ պիտի անել:

Եվ անմիջապես վազելով ինչ-որ տեղ գնաց: Ոչ ոք չկարողացավ հարցնել, թե ինչ է նա մտածել:

Քափոր Դղումը խորը հառաչելով, ասաց.

— Ախր եթե Չիպուլինոն ասում է, որ մի բան հնարել է, հանգիստ մնացեք, նա շուտով ամեն ինչ կկարգավորի:

Սակայն Չիպուլինոն շատ թափառեց դաշտերում ու մարդագետնում՝ մինչև գտավ իր փնտրածը: Վերջապես հասավ ամբողջովին

փխրուն հողաթմբերով ծածկված մի մարգագետին: Ամեն բույս այստեղ սունկի նման մի նոր փխրուն հողաթումբ էր բարձրանում:

Չիպուլինոն որոշեց սպասել: Եվ ահա, երբ մի թումբ բարձրացավ համարյա թե նրա ոտների մոտ, նա ծունկի իջավ և կանչեց.

— Սինյոր Խլուրդ, սինյոր Խլուրդ, այդ ևս եմ, Չիպուլինոն:

— Հը՛մ, այդ դո՞ւք եք, — պատասխանեց Խլուրդը շորությամբ, — ճիշտն ասած, մեր առաջին հանդիպումից հետո ես միայն կիսով չափ կուրացա: Երևի դուք մի նոր ստորերկրյա ճանապարհորդութուն եք առաջարկում, որն ինձ լրիվ կզրկի տեսողութունից:

— Այդպես մի ասեք, սինյոր Խլուրդ, ես երբեք չեմ մոռանա ձեր լավությունը: Ձեր շնորհիվ ես հանդիպեցի իմ բարեկամներին: Մեզ հաջողվեց ազատվել, ու մենք մեզ համար ժամանակավոր ապաստարան ճարեցինք մոտակա մի անձավում:

— Շնորհակալ եմ նորության համար, բայց այդ ինձ բոլորովին չի հետաքրքրում, ցտեսություն:

— Սինյոր Խլուրդ, լսեցեք ինձ, սինյոր Խլուրդ, — ձայն տվեց Չիպուլինոն:

— Ի՞նչ արած, խոսեցեք, միայն մի կարծեք, թե ես ձեզ առաջվա պես կօգնեմ:

— Գործը ոչ թե ինձ է վերաբերում, այլ մեր գյուղական փաստաբանին, որին Սխեռիկ են ասում: Նրան վազը առավոտյան կախելու են:

— Շատ էլ լավ կանեն, — բարկացած պատասխանեց Խլուրդը, — ես հաճույքով կօգնեի, որ պարանը պե՛ն նրա վրիպ: Տանել չեմ կարողանում փաստաբաններին, իսկ սխեռ ըստրովին չեմ սիրում:

Խեղճ Չիպուլինոն քիչ չչարշարվեց, սրպեսզի համառ Խլուրդին համոզի: Բայց նա հավատացած էր, որ չնայած իր կոպտությանը, Խլուրդը ոսկի սիրտ ունի և երբեք չի հրամարվի արդար գործին օգնելուց:

Այդպես էլ եղավ: Վերջ ի վերջս Խլուրդը մի քիչ մեղմացավ և հաստատ, հեղությամբ ասաց.

— Բավական է շաղակրատենք, սինյոր Չիպուլինոն: Ինչպես երևում է, դուք ճարպիկ լեզու ունեք: Ավելի լավ է ցույց տվեք, թե ո՞ր կողմը փորեմ:

— Հյուսիս — հյուսիս-արևելքի ուղղությամբ, — ուրախությունից վեր-վեր թռչելով պատասխանեց Չիպուլինոն:

Կարճ ժամանակում Խլուրդը մի լայն ու երկար միջանցք փորեց մինչև կառավարանի տակը: Այստեղ նա և Չիպուլինոն նստեցին ու սպասեցին, թե ինչ կլինի: Երբ փոքրիկ դռնակը բացվեց, և սինյոր Սիսեռիկը պարանը վզին ընկավ ցած, նա մի ակնթարթում պարանը կտրեց և փաստաբանին կարտոֆիլի բուժիչ հյութ տվեց խմելու, որ Խլուրդը միշտ հետը ման էր ածում: Բացի այդ, Չիպուլինոն կամաց սկսեց խփել փաստաբանի ալոտրին: Կարտոֆիլի հյութը և ապասկները փաստաբանին ուշքի բերեցին: Սինյոր Սիսեռիկն աչքերը բացեց, բայց դե գիտե՞ք, այնքան շմամ էր, որ իր փրկությանը չէր հավատում:

— Օ՛, սինյոր Չիպուլինո,— բացազանչեց նա, — ուրեմն դուք էլ ինձ նման մեռել եք: Ի՞նչ երջանկություն է, որ մենք հանդիպեցինք դրախտում:

— Ուշքի եկ, փաստաբան, — միջամտեց Խլուրդը:— Այստեղ ոչ դրախտ կա, ոչ էլ դժոխք: Ես էլ ոչ սուրբ Պետրոսն եմ, ոչ էլ սատանա, այլ ձեր Խլուրդն եմ և պետք է գնամ գործիս: Դրա համար էլ

և կեք ինչքան կարելի է ալտուրից շուտ գուրս գանք, և աշխատեցեք իմ աչքին քիչ երեւայր Ամեն անգամ, երբ ես հանգիպում եմ Չիպոլինոյին, արեահարվում եմ:

Իրականում կառափնարանի տափ կատարյալ խափար էր տիրում, բայց այդ նկուշն էլ այնքան լուսավոր էր թվում, որ նրա աչքերն ու զլուխը ցավեցին:

Վերջապես սինյոր Սիսեոնիկը գլխի ընկավ, որ Չիպոլինոյի և Խլուրդի շնորհիվ փրկվել է մահից: Փաստարանն անընդհատ շնորհակալութուն էր հայտնում իր փրկիչներին: Սկզբում նա առանձին-առանձին գրկեց նրանց, հետո ուղեց երկուսին միասին գրկել, բայց դա չհաջողվեց, քանի որ ձեռները շատ կարճ էին:

Երբ վերջապես Սիսեոնիկը հանգստացավ, երեքով ճամփա ընկան արգեն պատրաստի ստորանցքով: Հասնելով ստորանցքի ծայրին, Խլուրդը մի միջանցք էլ փորեց մինչև այն անձավը, որտեղ թաքնվում էին վարպետ Խաղողը, քավոր Դուռը, պրոֆեսոր Տանձը և մյուս վախաստականները:

Փաստարանին և նրա փրկարարներին նրանք գիմավորեցին ուրախ բացադանչութուններով: Բոլորն էլ մոռացան, որ դեռ վերջերս սինյոր Սիսեոնիկն իրենց թշնամին էր:

Իր նոր բարեկամներին հրաժեշտ տալով, Խլուրդը չկարողացավ արցունքները պահել:

— Սինյորներ, — ասաց նա, — եթե դուք գոնե մի կաթիլ առողջ դատողութուն ունենայիք, դուք ինձ հետ կրնակվելիք հողի տակ: Այնտեղ ոչ կախաղան կա, ոչ ասպետ Պամիդոր, ոչ իշխան Լիմոն, ոչ էլ նրա Լիմոնուկները: Հանգստութուն և մթութուն, ահա թե ինչն է կարևոր այս աշխարհում: Բոլոր գեպքերում, եթե ես ձեզ պետք գամ, ահա այս անցքի մեջ մի գրութուն պեք: Ես երբեմն կգամ այստեղ, որպեսզի սեանեմ, թե ինչպես են գնում ձեր գործերը: Իսկ այժմ՝ հաջողութուն ձեզ:

Նրանք ջերմորեն հրաժեշտ տվին ծեր Խլուրդին, և դեռ բոլորը չէին ողջագուրվել, երբ սինյոր Սիսեոնիկն այնպես խիեց իր ճակատին, որ չկարողացավ ոտքին մնալ և ընկավ մեջքի վրա:

— Ի՞նչ թափթվածն եմ ես, ի՞նչ բերանբացը: Իմ ցրվածութունը վերջ ի վերջս ինձ կկործանի:

— Դուք որևէ բան եք մոռացել, — վաստաբանին գեանից բարձ-

բացնելով և նրա շորերին փոշին թափ տալով, քաղաքավարու թյամբ հարցրեց սանամեր Դյումը:

Այստեղ սինյոր Սիսեռիկը փախտատականներին պատմեց Պամիլոյի հետ ունեցած իր խոսակցության և ասպետի նոր զավաճանության մասին:

Նա իր ճառն ավարտեց հետևյալ խոսքերով.

— Սինյորներ, գիտե՞ք, որ հենց այս ընթացին, երբ մենք այստեղ գրուցում ենք, Լիմոնուկները քրքրում են ամբողջ անտառը: Նրանց հրամայված է զանեկ ձեր տնակը և տանել ամբողջ դարբասի մոտ:

Առանց մի խոսք ասելու Չիպոլինոն նետովից անտառի խորքը և շուտով հայտնվեց կաղնու սակ քափոր Հավամբղու մոտ Բայց տնակն արդեն այնտեղ չէր...

Քափոր Հավամբղին կաղնու արմատների մոտ կուչ եկած հոնգուր-հոնգուր լաց էր լինում:

— Ախ՛, իմ սիրուն տնակ, իմ լնով, հարմարավետ տնակ:

— Լիմոնուկներն այստեղ եղև՛ են, հարցրեց Չիպոլինոն:

— Այո՛, այո՛, նրանք ամեն ինչ տարան, և՛ տնակը, և՛ մկրատի կեսը, և՛ ածելին, և՛ հայտարարությունը, և՛ նույնիսկ գանդա՛կը:

Չիպոլինոն ծոծրակը քրեց: Այս անգամ նրան երկու բիգ էր հարկալոր, որ կարողանար մի բան հնարել, բայց նա նույնիսկ մեկը չուներ: Քնքշորեն շոյելով քափոր Հավամբղու ուսերը, Չիպոլինոն նրան ստրավ քաբանձավ, իր բարեկամների մոտ:

Ո՛չ որ նրանց հարց չովից: Առանց խոսքի էլ բոլորը հասկացան, որ տնակն անհայտացել է, և որ այդ իրենց երզվյալ թշնամու՛ ասպետ Պամիլոյի արածն է:

Միտար Գազարոյի եւ Նասիր Բունիր շան
արկածները

Խտար Գազարոն...

Սպասեցեք մի րոպե. իսկ ձեզ է միտար Գազարոն: Այդ անձնավորութեան մասին գեռ խոսք չի եղել: Որտեղի՞ց նա հայտնվեց: Ի՞նչ է պետք նրան: ՄԵ՞ծ է նա թե փոքր, նա՞ստ է թե բարակ:

Հիմա ձեզ ամեն ինչ կբացատրեմ:

Համոզվելով, որ փախտատեղաների հետքն անգամ չկա, իշխան Լիմոնը հրամայեց ամբողջ շրջապատը փոխել: Լիմոնուկները զինվեցին փոցխերով և սկսեցին դաշտերն ու անտառները, մարզազեափններն ու պուրակները փոցխել, որպեսզի մեր բարեկամներին զոնեն: Չինվորներն աշխատում էին օր ու գիշեր, նրանք մի ամբողջ կույտ թուզի, ցախ և օձի չորացած կաշի հավաքեցին, բայց Չիպուլինոյի և նրա բարեկամների հետքն էլ չգտան:

— Անվորդներ, — կատաղեց իշխանը, — միայն կարողացար փոցխերը ջարդել և բոլոր մատները թողնել անտառում: Իրա համար արժեք ձեր մասները մեկ-մեկ ջարդել:

Չինվորները դողում էին և փախից ատամները խփում իրար: Մի քանի րոպե անընդհատ լավում էր. «չը՛խկ-չը՛խկ», կարծես կարկուտ էր գալիս:

— Ես կարծում եմ, որ պետք է հետախուզութեան մասնազետի ղեմել,—խորհուրդ տվեց պալատական Լիմոններից մեկը:

— Իսկ դա ի՞նչ բան է:

— Պարզ ասած՝ խուզարկու: Ասենք դուք, ձերդ մեծութուն, ճանապարհին կորցնում եք ձեր կոճակը, խնդրեմ, դիմեցեք խուզարկութեան բյուրոյին, և խուզարկուն խսկույն կդանի կտա: Նույն բանը կլինի, եթե ձերդ մեծութեան ղինսխորներից մի գումարտակ կորչի, կամ բանտից փախչեն ձերբակալվածները: Առկարկուն հերիք է, որ դնի իր հատուկ ակնոցը, խսկույն կդանի ինչ որ կսքել է:

— Որ այդպես է, խուզարկու կանչեցեք:

— Ես ճանաչում եմ շատ հարմար մի արտատահմանյան մասնազետի, որն այդ պործով է զբաղվում,—առաջարկեց պալատականը,— նրան միտար Գազարո են ասում:

Միտար Գազարոն... Ահա թե ով է այդ միտար Գազարոն: Քանի դեռ ամբողջ չի ընկել, ես ձեզ պատմեմ, թե նա ինչպես է հագնված և ինչ գույնի բեղեր ունի: Ասենք, բեղերի մասին ես ձեզ ոչինչ չեմ կարող ասել, այն պարզ պատճառով, որ նիհար, կարմրաչեկ Գազարոն բեղեր չունի: Իրա փոխարեն նա խուզարկող շուն ունի, որի անունն է Հասիր Բոնիր: Նա օգնում է Միտար Գազարոյին գործիքները աւղափոխելիս: Միտար Գազարոն երբեք ճանապարհ չի ընկնի առանց իր հետ տասնյակ ղիտախոդովակներ ու հեռադիտակներ, հարյուրավոր կողմնացույցներ ու տասնյակ ֆոտոսպարատներ վերցնելու: Բացի այդ, նա ամեն տեղ դնալիս իր հետ մանրադիտակ, թիթեռ բռնելու ցանց և մի տոպրակ աղ է վերցնում:

— Իսկ ինչի՞դ է պետք արդ,—հարցրեց նրան Իշխանը:

— Ձերդ ղերագանցութեան թույլտվութեամբ՝ ես աղբ լցնում եմ հետապնդվող սրսի պոչին և հետո նրան բռնում այս պործիքով, որը թիթեռ բռնելու հսկայական ցանցի է նման:

Իշխան Լիմոնը հռաչեց.

— Վախենում եմ, թե այս անգամ ձեզ աղ պետք չգա: Ինչքան ինձ հայտնի է, փախած կալանավորները պոչ չեն ունեցել:

— Շատ յուրջ բան է դա,—խստորեն նկատեց միտար Գազարոն:— Եթե նրանք պոչ չունեն, էլ ինչպե՞ս պիտի բռնեմ նրանց պոչից, որանց պիտի աղ լցնեմ: Ձերդ մեծութեան թույլտվութեամբ պետք է ասեմ, որ դուք բնդհանրապես պետք է կալանավորներին արվելիք բանտից փախչել: Կամ, ծայրահեղ դեպքում, հորկավոր էր

նախքան փախչելը բանտարկյալներին պոչ կպցնել, որպեսզի իմ շունը կարողանար նրանց բռնել:

— Ես կիներում տեսել եմ, որ երբեմն փախտակաճաններին բռնում են առանց ազի, — նորից միջամտեց նույն պալատականը, որը խորհուրդ էր տվել խուսարկու բերել:

— Գա հնացած սխտեմ է, — արհամարհանքով առարկեց միտոր Գազարոն:

Փա՛ստ է, փա՛ստ: Շ-շա՛տ, շ-շա՛տ հնացած սխտեմ է, — կրկնեց նրա շունը:

Այդ շունը մի առանձնահատկ թյուն ուներ. նա հաճախ էր կրկնում իր տիրոջ խոսքերը, ավելացնելով իր անձնական դատողութիւնները. որոնք սովորաբար արտահայտվում էին «Շ-շա՛տ, շ-շա՛տ», «անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ», կամ «փա՛ստ է, փա՛ստ» խոսքերով:

— Ի միջի ալոց, փախտակաճաններին բռնելու մի ուրիշ միջոց էլ գիտեմ, — ասաց միտոր Գազարոն:

— Փա՛ստ է, փա՛ստ: Մենք շ-շա՛տ, շ-շա՛տ միջոցներ ունենք, նպարտորեն պոչը շարժելով հաստատեց շունը:

— Կարելի է ազի փոխարեն պղպեղ օգտագործել:

— Ճի՛շտ է, ճի՛շտ, — հրճվանքով համանություն ասեց իշխան Լիմոնը, — պղպեղը ցանք նրանց աչքերի մեջ, և նրանք անմիջապես կհանձնվեն, ևս նույնիսկ չեմ կասկածում, որ այդպես կլինի:

— Ես էլ եմ այդպես կարծում, — զգուշորեն նկատարեց Գազարոն:

— Ես էլ եմ այդպես կարծում, — զգուշորեն նկատարեց Գազարոն:

տեղ ասպետ Պամիգորր,—բայց նախքան պղպեղն օգտագործելը, բոսեբերույթին, անհրաժեշտ կլինի փախստականներին գտնել, այդպես չէ՞:

— Իս մի քիչ դժվար է,—ասաց միսար Գազարոն,—բայց իմ դարձիքների օգնութեամբ ես կփորձեմ:

Միսար Գազարոն կրթված խուզարկու էր. նա առանց իր գործիքների ոչինչ չէր անում: Նույնիսկ, երբ քնելու էր գնում, գինձում էր երեք կողմնացույցով: Գրանցից մեկը՝ ամենամեծը, նրա համար էր, որպեսզի կարողանար աստիճանները գտնել, մյուսը՝ մի քիչ ավելի փոքրը, նրա համար էր, որպեսզի գտներ ննջարանի դուռը, իսկ ամենավոքորը՝ ննջարանում մահճակալը գտնելու համար էր:

Բալուկը իբր թե պատահմամբ անցավ միջանցքով, որպեսզի տեսնի նշանավոր խուզարկուին և նրա շանը: Եվ ինչքան զարմացավ, երբ տեսավ թե ինչպես միսար Գազարոն և շունը հասակին պառկած նայում էին մի կողմնացույցի:

— Ներեցեք, հարգելի սինյորներ,—հետաքրքրվեց Բալուկը,—ես կողի իմանալ, թե դուք ի՞նչ եք անում հասակին պառկած: Գուցե դուք ուղում եք գորգի վրա գտնել փախստականների հետքերը և կողմնացույցով որոշել, թե նրանք ո՞ր կողմն են փախել:

— Ոչ, սինյոր, ես ուղղակի իմ մահճակալն եմ փնտրում: Հասարակ աչքով ամեն մարդ կարող է մահճակալը տեսնել, բայց խուզարկու մասնագետը պետք է որոնումները գլխական ձևով կատարի, համապատասխան տեխնիկայի միջոցով: Ինչպես ձեզ հայտնի է, կողմնացույցի մագնիսացված սլաքը միշտ թեքվում է դեպի հյուսիս: Նրա այդ հատկությունն ինձ իմ մահճակալը անսխալ կերպով գտնելու ննարավորութուն է: ասվիս:

Սակայն, հետևելով իր կողմնացույցի սլաքին, նա շուտով գլուխը խփեց հայելուն, և քանի որ նա պնդաճակատների ցեղից էր՝ հայելին հազար կտոր եղավ: Ըստ որում ամենից շատ սուսուկ նրա շունը: Հայելու կտորներից մեկը կարեց նրա պոչի կետից ավելին, թողնելով ընդամենը մի խճուկ կտոր:

— Մեր հաշվումները, ինչպես երևում է, սխալ էին,—ասաց միսար Գազարոն:

— Փա՛ստ է, փո՛ստ. Շ-շատ, շ-շատ սխալ էին,—կտրված պոչը լիզելով համաձայնեց շունը:

— Ուրեմն հաքկավոր է ուրիշ ճանապարհ փնտրել,—ասաց խուզարկուն:

— Ուրիշ ճանապարհ վերադառնալ,— նորից հաշից շուներ։ — Քուցի մյուս ճանապարհները հայելիով չվերջանան։

Կողմնացույցը մի կողմ դնելով, միտար Գաղարոն գինովեց իր ծովային հզոր գիտախոզովակներէյ մեկով, որը դրեց աչքին և սկսեց աջ ու ձախ դառնալ։

— Ի՞նչ եք տեսնում, տեր իմ,— հարցրեց շուներ։

— Պաշտ հան եմ տեսնում, որք փակ է, վրան կարմիր վարագույրներ կան, և ամեն մի շրջանակում տասնչորս դունավոր ապակի։

— Շա՛տ, շա՛տ կարևոր հայտնագործում է,— բացազանչեց շուներ,— տասնչորս և տասնչորս կանխ քսանութ։ Եթե մենք գնանք այդ ուղիով թյամբ, մեր գլխին ամենաքիչը հիսուսովեց կտոր կընկնի։ Ի՞նչ վերաբերում է ինձ, ապա չգիտեմ, թե իմ պոչից ինչ կմնա։

Միտար Գաղարոն գիտախոզովակն ուրիշ կողմ ուղղեց։

— Իսկ հիմա՞ ինչ եք տեսնում,— մտահոգված հարցրեց շուներ։

— Մետաղի ինչ-որ կտուցվածք եմ տեսնում։ Շատ հետաքրքիր կոնստրուկցիա ունի։ Պատկերացրե՛ք՝ երեք սա, որոնք վերևում մետաղի օդակով մխացած են իրար, իսկ կտուցվածքի գազաթին սղիտակ կտոր կա, ըստ երևույթին էմպլաշատված է։

Շուներն իր տիրոջ հայտնագործություններից հնդկված էր։

— Սինյոր,— առաջ նա,— եթե ես չեմ սխալվում, մեզանից առաջ ոչ ոք էմպլաշատ կտուր չի դրել։ Այդպիս չէ՞։

— Այո,— պատասխանեց միտար Գաղարոն հպարտա թյամբ։ Իսկական իտալացիներն ամենասովորական պայմաններում կարող է շատ անսովոր իրեր հայտնաբերել։

Տերն ու շուներ սողալով մոտեցան սղիտակ կտուրով մետաղի կառուցվածքին։ Տասր քայլ անելով, նրանք մոտեցան կախարդական կառուցվածքին և այնքան անշնորհք կերպով մտան նրա տակ, որ սղիտակ կտուրը շուռ եկավ։

Պեռ ուղի չէին եկել և դեռ գլխի չէին բնկել, թե ինչ է կատարվում, երբ նրանց վրա հանկարծ սառ սնձրե տեղաց։

Սուղարկուն և շուներ կուչ եկան իրենց տեղում, վախենալով, թե մի նոր անսպասելի բան կարող է պատահել։ Նրանք վախենում էին շարժվել, մինչդեռ սառը ջուրը հոսում էր միտար Գաղարոյի գեմքի և նրա շան մուկի, իսկ հետո էլ երկուսի մեջքի, կողերի ու փոքի վրայով։

— Ես ենթադրում եմ, որ մենք սրբազան շուռ ենք ավել լվա-

ցարանի վրայի էժաբարաս տաշտակը, — մռթմռթաց մխտը Գագարոն.

— Ես կարծում եմ, — ավելացրեց շունը, — որ այդ տաշտակի մեջ առավոտյան լվացվելու համար շ-շա՛տ, շ-շա՛տ ջուր կար:

Այստեղ մխտը Գագարոնն ոտքի ելավ և անսպասելի դուշից հետո սկսեց իրեն թափ տալ: Նրա հավատարիմ ուղեկիցը հետևեց Գագարոյի օրինակին:

Իրանից հետ խուզարկուն առանց գժվարության մահճակալը գըտավ, որից ընդամենը երկու քայլ էր հեռու, և հանդիսավոր կերպով մտենալով նրան, շարունակեց այս կարգի խորմատու բաներ ասել.

— Ի՞նչ կարող ես անել, մեր մասնազխտությունը ոխակի հետ է կապված: Ծիշա է, մեր գլխին ստոր ջրի հեղեղ տեղաց, բայց մենք գտանք մեր փնարածը՝ մահճակալը:

— Փնտտ է, փնտտ, շատ ջուր թափվեց, — իր հերթին ավելացրեց շունը: Նրա բախան այդ օրը ինչ-որ չէր բերում: Թըջված, մըսած, կտրված պոչով նա քնեց հատակին, գլուխը դնելով իր տիրոջ թաց կոշիկներին:

Մխտը Գագարոնն ամբողջ գլշերը խումփացրեց և արևի տառջին շողերի հետ արթնացավ:

— Հասիր Բռնիր, աշխատանքն սկսում ենք, — ձայն տվեց նա:

— Տեր իմ, ես պատրաստ եմ, — վեր թռչելով և իր կարված պոչին նստելով, պատասխանեց շունը:

Այդ առավոտ մխտը Գագարոնն լվացվել չկարողացավ, քանի որ լվացվելու համար նախատեսված ամբողջ ջուրը թափել էին: Շունը բավարարվեց նրանով, որ լիզեց բեղերը, խակ հետո էլ տիրոջ դեմքը: Այսպես թարմանալով նրանք գնացին պարկ և սկսեցին որոնումները:

Նշանավոր խուզարկուն սկսեց այն բանից, որ պայուսակից հանեց մի փոքրիկ տոպրակ՝ մեջը համարակալված իննսուն տակառիկ, որոնցով լստտ են խողում:

Նա շանը խնդրեց որևէ համար հանել: Շունը թաթը մտցրեց տոպրակի մեջ և հանեց համար յոթը:

— Ուրեմն մենք պետք է յոթ մետր աջ գնանք, — սրոշեց մխտը Գագարոն:

Նրանք յոթ քայլ գնացին դեպի աջ և ընկան եղինջի մեջ:

Շան կարված պոչն այնպես գալվեց, որ կարծես կրակով այրեցին, իսկ մխտը Գագարոյի քիթը թյուրքական պղպեղի նման կարմրեց:

— Ըստ երևույթին մենք նորից սխալվեցինք, — ենթադրեց ուսումնական խուզարկուն:

— Փա՛ստ է, փա՛ստ, — տխրութեամբ հաստատեց շունը:

— Մի ուրիշ համար փորձենք:

— Փորձենք, — համաձայնեց շունը:

Այս անգամ դուրս եկավ համար քսանութը, և միտար Գաղարոն վճռեց, որ պե՜տք է քսանութ քայլ դեպի ձախ գնալ:

Քսանութ քայլ դեպի ձախ գնացին և ընկան ոսկի ձկնիկների ավազանը:

— Օգնեցե՛ք, խեղդվում եմ, — ջրի մեջ թարտալով և ոսկի ձկնիկներին վախեցնելով աղաղակեց միտար Գաղարոն:

Գուցե և նա խեղապես խեղդվեր, բայց հավատարիմ շունը ժամանակին ատամներով բռնեց նրա օձիքից և դուրս քաշեց:

Նրանք նստեցին ավազանի ափին: Մեկը շորերն էր չորացնում, մյուսը՝ բուրդը:

— Ես ավազանում շատ կարևոր հայտնագործութուն արեցի, — առանց քաշվելու ստաց միտար Գաղարոն:

— Շ-շա՛տ, շ-շա՛տ կարևոր, — հաստատեց շունը, — մենք հայտնագործեցինք, որ ջուրը շ-շա՛տ, շ-շա՛տ թաց է:

— Ձէ՛, այդ չէ: Ես եկա այն եզրակացութեան, որ մեր փնտրած գերիները սուղվել են այս ավազանի տակ, հատակին ստորանցք են փորել և այդպիսով խուսափել հետապնդողներից:

Միտար Գաղարոն կանչեց ասպետ Պամիդորին և առաջարկեց ներան ստորանցքը գտնելու համար ավազանի ջուրը ցամաքեցնել: Բայց սինյոր Պամիդորը կտրականապես հրամարվեց այդ առաջարկութունից: Նա հայտարարեց, թե իր կարծիքով փախստականներն ավելի հեշտ ու հասարակ ուղի ընտրած կլինեն, ու միտար Գաղարոյին առաջարկեց, որ իբր սրահումներն այլ ուղղութեամբ շարունակի:

Նշանավոր խուզարկուն հառաչելով գլուխը կախեց:

— Ահա թե մարդիկ ինչպես են շնորհակալ լինում, ստաց նա, — ես քրտինքը դեմքիս չարչարվում եմ, մի սառը վաննոն մյուսի հետակից եմ ընդունում, իսկ տեղական իշխանությունները փախանալ ինձ օգնելու, սմին քայլափոխում խանդարում են:

Բարեբախտաբար, կարծես թե պատահմամբ, այգտեղով անցնում էք Բալուիլը: Առաջարկուն կանգնեցրեց նրան և հարցրեց, թե ոսկի

ձկնփկիների ավազանի հատակին փախտականների փորած ստորանցքից բացի նա այդուժ ուրիշ ելք գիտե՞ թե չէ:

— Ին իհարկե՞ն դիտեմ,— պատասխանեց Բալուկը, — մի վանդակազուռ էլ կա:

Միստր Գաղարոն ջերմ շնորհակալություն հայտնեց ազային և շան ռդեկցությամբ, որ դեռ սառը վաննայից հետո փնջացնում էր ու իրեն թափ տալիս, դնաց վանդակազուռը փնտրելու, ի՞նչ խոսք, կողմնացույցի օգնությամբ, որից նա երբեք չէր բաժանվում:

Բալուկը, իբր թե հենց այնպես, հետաքրքրության համար, հետեկեց նրան: Երբ խուզարկուն վերջապես այդուց դուրս եկավ և գնաց անսառի կողմը, ազան երկու մատը բերանը գնելով ոժեղ սուրբ:

Միստր Գաղարոն արագ շուռ եկավ նրա կողմը.

— Այդ ո՞ւմն եք կանչում, երբտատարդ, երեի իմ շա՞նը:

— Ո՛չ, ո՛չ, միստր Գաղարոս, ևս մի ծանոթ ճնճղուկի լմաց ուղվեցի, որ իր համար լուռամուտի գողին հայրի փշրանք ևմ թափել:

— Դուք շատ բարի հողի ունեք, — սինյոր, — այս խոսքերն ատելով միստր Գաղարոն Բալուկին գլուխ ավեց և շարունակեց իր ճամփան:

Դուք, իհարկե, գլխի ընկաք, որ բալուկի սուրբին ինչ-որ մեկը շուտով նույնպես պատասխանեց, միայն ավելի ցածր ու խուլ: Իրանից հետո անսառի ծայրին, խուզարկուի աջ կողմում շարժվեցին թիտաթի ճյուղերը: Բալուկը ժպտաց. նրա բարեկամներն իրենց անդամն էին, և նա ժամանակին զգուշացրեց միստր Գաղարոյի ու նրա շան մասին:

Բայց խուզարկուն էլ նկատեց, որ թիտաթիները շարժվեցին: Նա ընկավ գետնին ու անշարժացավ: Շունը հետեկեց նրա օրինակին:

— Մեզ շրջապատել են, — բերանն ու քիթը լցված վաշին մաքրելով, շնջաց խուզարկուն:

— Փա՛ստ է, փա՛ստ, մեզ շրջապատել են:

— Մեր խնդիրը քանի՞ դնում ավելի դժվար ու վտանգավոր է դառնում, — շուռով շարունակեց միստր Գաղարոն: — Բայց ինչ էլ լինի, մենք պետք է փախստականներին բռնենք:

— Բռնե՛նք, բռնե՛նք, — կամաց արձագանքեց շունը:

Խուզարկուն իր լեռնային հեռագլխակն ուղեց թիտաթիների վրա և սկսեց ուշադիր նայել:

— Կարծես թե թիտաթիներում ոչ ոք չկա, շարագործները նահանջել են:

— Ի՞նչ չարագործներ, հարցրեց շունը:

— Նրանք, որ պահպի էին թփուտներում և օրորում էին ճյուղերը: Մենք պետք է դնանք նրանց հետքերով, իսկ այդ հետքերը մեզ կտանեն դեպի նրանց բունը:

Շունը հիանում էր իր տիրոջ հնարամտությամբ:

Այդ ժամանակ թփուտներում թաքնվածները բավական եռանդուն ճեղքելով մացառները, իրոք նահանջում էին: Ճիշտն ասած, ոչ ոք չէր երևում, միայն այնտեղ, որտեղից անցնում էին նրանք, թեթևակի շարժվում էին թփերի ճյուղերը: Բայց միտար Գաղարոն բոլորովին չէր կատկածում, թե փոխաստականները թաքնված են թփուտներում և հասաատ որոշել էր հետևել նրանց: Մտա հարյուր մետր դնալով խուզարկուն ու շունը հասան անտառ: Միտար Գաղարոն ու Հասիր-Բոնիրը մի քանի քայլ էլ արեցին և կանդ սուսն կադնու ստվիչում, որպեսզի հանդստանան ու որոշեն իրենց անելիքները:

Ուռղարկուն պարկից մանրադիտակը հանեց և սկսեց ուշադիր դիտել արահետի փոշին:

— Ոչ մի հետք չկա՞, տեր իմ,— անհամբեր հարցրեց շունը:

— Ոչ մի:

Այդ վայրկյանին նորից մի երկար սուլոց լավեց, իսկ հետո լավեցին խուլ բացական շուտաներ.

— Է՛, հե՛յ, հե՛, հե՛յ...

Միտար Գաղարոն և շունը նորից բնկան դետին: Ոչ մի կատկած չկար, որ խորհրդավոր մարդիկ ինչ-որ ազդանշան էին տալիս:

— Մենք վտանգի մեջ ենք,— հանդիսա արտատանեց միտար Գաղարոն, պարկից հանելով մի գործիք, որ թիթեռ որսալու ցանցի էր նման:

— Փա՛ստ է, փա՛ստ,— արձագանքեց շունը:

— Ոճրագործները կտրել են մեր նահանջի ճանապարհը և ուղում են մեզ վրա հարձակվել թիկունքից: Պղպեղի սմանը պատրաստ պահիր: Հենց որ նրանք երևան, մենք նրանց աչքերին պղպեղ կցանենք և ցանցով կծածկենք:

— Շատ համարձակ պլան է,— հաչեց շունը,— բայց ես լսել եմ, որ չարագործները երբեմն հրացաններ են ունենում... Ի՞նչ կլինի, եթե նրանք դերի ընկնելիս սկսեն կրակել:

— Անե՛ճք,— ասաց միտար Գաղարոն, — ճիշտն ասած, ես այդ մասին չէի մտածել:

Այդ պահին դեռևս դետնին կպած խուզարկուն և շունը իրենցից ոչ այնքան հեռու մի խեղդված ձայն լսեցին:

— Միտար Գազարո՞, միտար Գազարո՞:

— Կանացի ձայն է,— շուրջը նայելով ասաց խուզարկուն:

— Այստե՛ղ, միտար Գազարո՞, ինձ մոտ եկեք,— շարունակում էր կանչել նույն ձայնը:

Շունը համարձակվեց իր ենթադրությունն ասել:

— Իմ կարծիքով,— ասաց նա,— այստեղ մի ինչ-որ շատ հանելուկախեն բան է կատարվում: Այդ կնոջը լուրջ վատնոք է սպառնում: Գուցե նա բանդիտների ձեռքն է ընկել, որոնք ուզում են նրան իրենց պատանդը դարձնել: Ես կարծում եմ, որ ինչ էլ լինի, հարկավոր է այդ կնոջն օգտակար:

— Մենք չենք կարող զբաղվել կողմնակի բաներով, — իր ճարտիկ օգնականի անտեղի միջամտությունից նեղացած, ասաց միտար Գազարոն: — Մենք այստեղ եկել ենք բռնելու, բանտարկելու համար և ոչ թե ինչ-որ մեկին ազատելու: Մեր նպատակը պարզ է ու հասկանալի: Մենք չենք կարող անել ճիշտ հակառակն այն բանի, ինչի համար մեզ վճարում են: Հիշեցեք, որ ձեր անունը Հասիր-Բունիր է, և ձեր գործն արևք:

Թփերի միջից նորից լսվեց կանացի խղճալի, աղեկուուր ձայնը:

— Միտար Գազարո՞, աստված կսիրեք, օգնեցեք, օգնեցեք վերջապես...

Այդ ձայնն այնքան հուսահատական էր, որ նշանավոր խուզարկուն չգլխացավ:

«Մի կին իմ օգնությունն է խնդրում,— մտածեց նա,— և ես պիտի հրաժարվե՞մ նրան օգնելուց, սիրտ չունե՞մ, ի՞նչ է?»

Նա բաճկոնի տակ մտահոգ շոշափեց իր կրծքի ձախ կողմը և թեթևացած շունչ քաշեց: Պարզվեց, որ սիրտն իր տեղումն էր և սովորականից ավելի ուժգին էր բաբախում:

Իսկ ձայնն աստիճանաբար հեռանում էր դեպի հյուսիս, որտեղից սոնաձայներ և պայքարի խուլ աղմուկ էր լսվում:

Միտար Գազարոն ոտքի թռավ և աչքը կողմնացույցից չկարելով, շան ուղեկցությամբ վազեց դեպի հյուսիս:

Հանկարծ նրա հետեից մի զսպված ծիծաղի ձայն լսվեց:

Սուզարկուն ցատումով կանգ առավ և սկսեց փնտրել իր թիկունքում հանդսորեն ծիծաղողին: Թվումների մեջ ոչ ոքի չգտնելով, միտար Գազարոն աչքերը վայելցրեց և աչնիվ վերստին ամբողջովին դողալով, ճշաց:

— Միծաղի՛ր, ծիծաղի՛ր, ստոր ոճրագործ, լսով է ծիծաղում նա, սի ծիծաղում է վերջում:

«Ոճրագործը» նսրից փոթկաց, լսկ հետո հաղի հանկարծակի նսույայից շնչահեղձ եղավ:

Բանն այն է, որ Բողին այդ բուպինն ուժեղ խփեց նրա մեջքին, որպեսզի նա այլևս չծիծաղի: Այդ ծիծաղկոտ ազան հենց փոքրիկ Լորին էր, ձորձահավաք Լորու ազան: Երբ հազն անցավ, նա թաշկինակը կոխեց բերանն ու իր համար շարունակեց ծիծաղել, աւանց լուսթյունը խախտելու:

— Դու ուզում ես ամեն ինչ փչացնե՞լ,— բարկացած շնչաց Բողիլը,— անմիջապես վերջ տուր փոթկոցիդ:

— Դե ինչպե՞ս դրանց վրա չծիծաղես,— հաղիվ ծիծաղը գսպելով՝ ասաց Լորիլը:

— Միծաղելու ժամանակ կուսենաս, իսկ առայժմ դնանք, որ խուզարկուն աչքիցս չկորչի:

Միտար Գաղարոն և նրա շունն սոսաջվա նման վազում էին դեպի հյուսիս, այն կողմը, որտեղից հեռացող սանաձայների և կովի ազմուկ էր լսվում: Նրանք կարծում էին, թե չարագործների մի ամբողջ խմբի են հետապնդում, իսկ իրականում վազում էին երկու երեխաների հետևից: Դրանք Կարտոֆիլիկն ու Տոմատիկն էին, որ ցույց էին տալիս, թե կոլում են իրար հետ: Երբեմն աղջիկը կանգ էր աւնում և բարակ ձայնով կանչում:

— Օգնեցեք, օգնեցեք, սինյոր խուզարկու, ինձ բանգլխաները վախցրել են: Աղաչում եմ ձեզ, ազատեցեք ինձ:

Դուք երևի գլխի բնկաք, որ թիւումների միջով դնացող երեխաները մի նոյառակ ունեին՝ խուզարկուին և նրա շանն ինչքան հնարավոր է հեռացնել այն անձավից, որտեղ թաքնված էին Ձիպալինոն և նրա բարեկամները: Բայց այդ գեո բոլորը չէ:

Այն բուպին, երբ խուզարկուի շունն արդեն հասնում էր փախրստականներին և պատրաստվում էր բռնել նրանցից մեկի սոքը, նրա հետ շատ տարօրինակ բան կատարվից:

— Օ՛, երկինք, ես թուշում եմ, մնաք բարով, ի՞մ թանկագլին տեր,— հաղիվ կարողացավ վնգստայ նա:

Եվ նա, խեղապես, ուրազ վեր թռավ, պարանի օպակը սարսափահար շանը մինչև կալնու կասարը բարձրացրեց և ամուր կապեց մի հաստ ոստի:

Երբ խուզարկուեն, որ ընդամենը նրանից մի երկու քաղ էր ևս ընկել, թփուսների միջից շուշի եկավ, շան հետքն անդամ չկար:

— Հասիր-Ֆոնիր, Հասիր-Ֆոնիր, — կանչեց նա:

Պատասխան չկար:

— Երևի այդ սառը շունը նորից նապաստակի հետևից է ընկել: Տասը տարվա մեջ ևս չվարողացա նրա միջից այս հին սովորութիւնը հանել:

Եվ ոչ մի պատասխան չլսելով, նա նորից կանչեց.

— Հասիր-Ֆոնիր:

— Ես այստեղ եմ, տեր իմ, այստեղ, — հազիվ լավեց շան խեղդված ձայնը վերևից:

Խուզարկուեն նայեց վեր և կաղնու տերևների միջից վերևի ճյուղերի վրա տեսավ իր շանը:

— Ի՞նչ էս անում այդտեղ, — հարցրեց նա խստութեամբ, — ծառերի վրա ելնելու լավ ժամանակ էս դուել, խոսք չկատ Ի՞նչ է, կարծում ես, թե խա՞ղ ենք անում: Ցած իջիր անմիջապես Ալազակները մեզ չեն սպասի: Եթե նրանց հետքերը կորցնենք, էլ ո՞վ պիտի խեղճ կնոջը փրկի:

— Տե՛ր իմ, մի նեղացեք, ես հիմա ամեն ինչ ձեզ կբացատրեմ... — վնգստաց շունը, որ աշխատում էր մի կերպ ծուղակից ազատվել:

— Ես բացատրութեան կարիք չեմ գտում, — գայրացած շարունակեց միստր Գաղարոն: — Առանց քո փշոցի էլ շատ լավ հասկանում եմ, որ դու չես ուզում ավազակներին հետապնդել և զերաբասում ես ընկնել սկյուռների հետևից: Մենակ թե դա քեզ վրա էժան չի նստի: Ես Եվրոպայի և Ամերիկայի ամենանշանավոր խուզարկուեն եմ և չեմ կարող ինձ մոտ ծառայութեան պահել անբանի մեկին, որը ոչ մի ծառ բաց չի թողնի, առանց վրան բարձրանալու: Խոսք չկա, շատ հարմար է իմ օղնականի տեղը: Մնաս բարով, դու հեռացված ես:

— Տեր իմ, տեր իմ, թույլ տվեք գոնե մի խոսք ասեմ:

— Ի՞նչ ուզում ես ասա, միայն թե ևս քեզ լսելու մտադրութիւն չունիմ: Ես ավելի կարևոր դուրձ ունիմ: Ես պարտավոր եմ իմ պարտքը կատարել, և ոչինչ ինձ չի կանգնեցնի կես ճանապարհին: Իսկ դու ինչքան ուզում ես վազիր սկյուռների հետևից: Ցանկանում եմ, որ ճարես ավելի ուրախ պաշտոն և ոչ խստապահանջ տեր: Իսկ ես ինձ համար մի ավելի լուրջ օգնական կգտնեմ: Դեռ երեկ այդուամ Մասսիֆնո անունով մի հիմնալի շուն տեսա: Նա հենց իմ ուզածն է,

ազնիւմ, համեստ և արժանաւոր շուն է: Նրա մտքով անդամ չի անցնի կաղնիներէ վրա սրբեր վնարել... Այսպէս, ուրեմն, մնաս ըարով, թեթևասովիկ և անհավատարիմ շուն: Մենք այլևս իրար չենք տեսնի: Նման հանդիմանութիւններ ու վիրավորանքներ լսելով, լսեղձ շունն սկսեց աղի արտասուք թափել:

— Տեր իմ, ճանապարհին զգուշ եղեք, թե չէ ձեզ հետ էլ նույնը կպատահի, ինչ ինձ պատահեց:

— Թողեք ձեր հիմար կատակները, պառավ լուսնահաչ: Ես դեռ իմ ամբողջ կյանքում ոչ մի ծառ չեմ բարձրացել: Եվ, ի՞նչ խոսք, մտազրութիւն շունեմ թողնել իմ պարտականութիւններն ու հետեւել քո օրինակին...

Բայց հենց այն ժամանակ, երբ միտոր Գաղարոն վրդովված արտասանում էր իր ճառը, հանկարծ զգաց՝ մի բան այնպէս ուժգին գրկեց իր մարմինը, որ շունչը կտրվեց: Նա լսեց, թե ինչպէս զսպանակը չխկաց և զգաց, որ նույն կաղնու ակրեներէ միջով թռչում է վերև: Երբ այդ կարճատև թռիչքն ավարտվեց, խուզարկուն իր առջև տեսավ շան կտրված պոչը: Իր շան նման միտոր Գաղարոն էլ ամուր պարանով կապվեց կաղնու ճյուղերից:

— Ես ասում էի, ախր ասում էի ձեզ,— լալազին կրկնում էր շունը,— իսկ դուք ինձ չուզեցիք լսել...

Միտոր Գաղարոն շատ մեծ ջանքեր էր թափում, որպեսզի այդքան անհարմար դիրքում կարողանար պահպանել իր արժանապատվութիւնը:

— Գու ինձ ոչինչ, ոչ մի բան չասացիր,— ատամները կրճատցնելով ասաց նա,— քո պարտքն այն էր, որ ինձ ժամանակին ծուղակի մասին զգուշացնելը և սչ թե դատարկ խոսակցութեամբ ժամանակ կորցնելը:

Շունը լեզուն կծեց, որ անարդար հանդիմանութեամբ հանկարծ չպատասխանի: Նա լավ էր զգում, թե ինչ դրութեան մեջ է իր տերը, և չէր ուզում նրա հետ վեճի բռնվել:

— Այսպէս ուրեմն, ծուղակի մեջ ենք,— մտահոգ ասաց Գաղարոն:— Հիմա պետք է մտածենք, թե ինչպէ՞ս այստեղից դուրս պրծնենք:

— Այդ ձեզ համար այնքան էլ հեշտ չի լինի,— լավեց մի բարակ ձայն ներքևից:

Եւ ի՞նչ ծանոթ ձայն է,— մտածեց միտոր Գաղարոն,— հա՛, դա նա է, այն դերի կինը, որ ինձ օգնութեան էր կանչում ք:

Նա ներքև նայեց, կարծելով թե կտեսնի դանակները ատամների մեջ պահած սարսափելի ավազակների, իսկ նրանց մեջտեղում դերի դշխուհուն, բայց դրա փոխարեն նա տեսավ մի խումբ երեխաների, որոնք ծիծաղից թավայլում էին ծառի տակ:

Դրանք Բողլը, Կարտոֆիլը, Լոբիկն ու Տոմասիկն էին: Նրանք կաղնու ճյուղերի տակ ծիծաղում էին, գրկախառնվում և պար գալիս, երգելով հենց նոր հնարած մի երգ.

Դու՛ն-դու՛ն, դու՛ն-դու՛ն, դու՛ն-դու՛ն,
Ա՛լ քեզ ուրախ բան.
Կաղնու վրա հրկու շու՛ն,
Երկուսն էլ կծան:

— Սինյորնե՛ր,—հոնքերը կլիակելով ասաց նշանավոր խուզարկուն,—ևզեք բարի, ասացեք, թե ովքեր եք դուք և ինչի՛ համար եք այդպես ուրախանում:

— Մենք սինյորներ չենք, մենք ավազակներ ենք,—պատասխանեց Լոբիկը:

— Իսկ ես մի խեղճ գերի եմ:

— Անմիջապես օգնեցեք ինձ, որ ցած իջնեմ, թե չէ ստիպված ամենախիստ միջոցների կգիմեմ: Լսո՞ւմ եք:

— Փա՛ստ է, փա՛ստ, շշատ խիստ միջոցների կգիմենք,—լր կտրված պոչը կատաղորեն շարժելով, կաղկանձեց շունը:

— Ես կարծում եմ, քանի դեռ դուք այդ վիճակումն եք, դժվար թե կարողանաք խիտ միջոցների գլմեղ,—ասաց Բողկը:

— Իսկ մենք կաշխատենք, որ դուք երկար մնաք այդպես կախված,—ավելացրեց Տոմասիկը:

Միտոր Գաղարոն չիմանալով, թե ինչ պատասխանի, լռեց: Նա հասկացավ, որ բանը քանի դնում լրջանում է:

— Դրությունը պարզ է, բայց շատ անելանելի,—շնչաց նա իր շան ականջին:

— Փա՛ստ է, փա՛ստ է: Շշատ պարզ է, բայց միանգամայն անելանելի,—տխրությամբ հաստատեց շունը:

— Մենք գերի ենք ընկել երեխաների ավազակախմբի ձեռքը, ինչպիսի՛ խայտառակություն ինձ համար: Եվ, ըստ էության, այդ երեխաները խոսքները մեկ են արել փախստականների հետ՝ մեզ ծուղակը ղցելու համար, սրպեսզի կորցնենք նրանց հեռքը:

— Փա՛ստ է, փա՛ստ, խոսքները մեկ են արևը,—հաստատեց շուներ,—ես միտքս զարմանում եմ, թե ինչպե՞ս էին այսքան հաջող ծուղակ սարքել նրանք:

Սուղարկուի հավատարիմ օգնականը, իհարկե, ավելի կղարմանար, եթե լմանար, որ ծուղակը սարքել է Բալուկը իր սեփական ձեռքերով: Նա արկածային շատ զրքեր էր կարդացել և որսորդական շատ հնարքներ զիտեր: Եվ ահա նա էլ գտել էր, թե ինչպես ծուղակի մեջ գցի խուղարկուին և նրա շանը՝ այս անգամ առանց Չիպոլինոյի օգնության:

Ինչպես տեսնում եք, նրա մտադրությունը շատ լավ իրագործվեց: Թփուռների արանքից նայում էր նա ծուղակի մեջ ընկած երկու գիշատիչներին և իր հնարածից շատ գոհ էր:

«Ահա և մենք երկու վասնգավոր թշնամու ժամանակավորապես շարքից դուրս բերեցինք»,—մտածեց նա և, ձեռքերն ուրախ շփելով, գնաց տուն:

Բողին ու մյուս երեխաներն էլ գնացին անձավ, որ ամեն ինչ սլաոմեն Չիպոլինոյին: Բայց անձավը գատարկ էր, և այնտեղ ոչ ոք չկար, իսկ խարույկի կրակը հանդել էր արդեն: Հավանաբար արդեն երկու օր խարույկ չէին վառել:

Չիպույիևնի բարեկարգումն ու մի շատ
սիրունիկ Արջի հետ

Նշպէս զրքերումն են ասում, մի քիչ էս
դառնանք, ավելի ճիշտ մի երկու օրով էս
դառնանք, այլապէս մեզ չի հաջողվի խմանալ, թե ինչ է պատահել
անձավում:

Քավոր Դդումն ու քավոր Հավամբղին ոչ մի կերպ չէին կարող
դանում հաշտել տնակը կորցնելու մտքի հետ: Նրանք այնպէս էին
կապվել այդ հարշուր տասնութ աղյուսի հաս, որ կարծես հարշուր տասն-
ութ օրէի են կորցրել: Դժբախտութեանը նրանց մտերմացրել էր, և
նրանք սրտակից բարեկամներ էին դարձել:

— Եթե մեզ հաջողվի մեր տնակն ազատել, այնտեղ միասին կապ-
րենք, — վերջի վերջո խոստացավ Քավոր Դդումը:

Քավոր հավամբղին այդ խոսքերը լսելով նույնիսկ արտասովեց:
Ինչպէս տեսնում եք, քավոր Դդումն արգեն ասում էր ոչ թե իմ
«տնակը», այլ «մեր տնակը»: Քավոր Հավամբղին էլ էր այդպէս ասում,
թեև այդ տնակի պատճառով նա կորցրեց իր թանկագին մկրատի կե-
սը, իր ապուպապից ժառանգած ժանդոտ ածելին և մյուս գանձերը:

Մի անգամ նրանք սկսեցին վիճել, թե ով է տնակն ավելի շատ
սիրում, և քիչ մնաց կախին: Քավոր Դդումը պնդում էր, թե Հավա-
մբղին տնակը չի կարող իր չափ սիրել:

— Ես իմ ամբողջ կյանքում աշխատեցի, որ կարողանամ այդ տնակը շինել: Աղյուսները մեկ-մեկ եմ հավաքել:

— Ճիշտ է, բայց դուք այնքան քիչ ապրեցիք այդ տնակում: Իսկ ես այնտեղ դրեթե մի շաբաթ ապրեցի:

Բայց նման վեճերը շուտ էին վերջանում: Վրա էր հասնում երեկոն, իսկ երեկոյան ավելի կարևոր էր անձավը գայլերից պաշտպանել, քան թե կռվել:

Այդ անառուում գայլեր, արջեր և այլ վայրի գազաններ էին ապրում: Դրա համար էլ ամեն գիշեր անձավի շուրջը պեռք է խարույկ վառելին, որպեսզի գազանները չմոտենային: Իհարկե, վտանգ կար, որ ամբողջ կրակը կնկատեն, բայց ի՞նչ կարող էին անել, հս չէր կարելի գայլերի կեր դառնալ:

Պայլերը անձավին շատ էին մոտենում և ազահորեն նայում սանամեր Դդումի կլորիկ ու չաղլիկ մարմնին: Երեկ կարծում էին, թե նա առանձնապես համեղ կլինի:

— Ի դուր եք ինձ այդպես նայում, մատիս կեսն էլ չեք տեսնի, — գտում էր սանամեր Դդումը:

Պայլերն այնքան քաղցած էին, որ սկսում էին աղիտորմ ունալ:

— Սանամեր Դդում, — ձայն էին տալիս նրանք և աշխատում խորույկից հեռու մնալ, որպեսզի չվառվեին, — գոնե մեզ ձեր մի մասը տվեք: Ի՞նչ մեծ բան է ձեզ համար. ախր դուք տասը մատ ունեք ձեր ձեռքերին, տասն էլ ոտքերին, այսինքն՝ ընդամենը քսան մատ:

— Որպես վայրի գազաններ, դուք կարգին թվարանությա՛ն գիտեք, — պատասխանում էր սանամեր Դդումը, — բայց ձեզ այդ էլ չի օգնի:

Պայլերը մի քիչ սո՛հային, հետո հեռացան: Որպեսզի գոնե մի քիչ մխիթարվեն, նրանք սկսեցին հոշոտել անառուի նապաստակներին:

Հետո հայանալից մի Արջ և էլի սկսեց նայել սանամեր Դդումին:

— Դուք ինձ շատ եք դուր գալիս, սինյորա Դդում, — ասաց նա:

— Դուք էլ ինձ եք դուր գալիս, սինյոր Արջ, բայց ինձ ավելի շատ դուր կգար ձեր ազդրը:

— Ի՞նչ եք ասում, սինյորա Դդում, իսկ ես ձեզ մեծ հաճույքով ամբողջովին կուտեմ:

Ձիպոխնոն անկող հյուրի վրա մի հում կարտոֆիլ նեռեց:

— Փորձեցեք սրանով բավարարվել, — ասաց նա:

— Ես միշտ էլ ձեր ամբողջ ընտանիքը ասել եմ, Չիպուլինոն, —
կատարած պատասխանեց Արջը, — ձեր ներկայությունից արցունք է
թափվում, ես զարմանում եմ, թե ինչպես են ումանք սոխ սիրում:

— Լսեցեք, սինյոր արջ, — շարունակեց Չիպուլինոն, — իզուր եք
ամեր օր դարան մտնում: Ախր շատ լավ դիտեք, որ դրանից բան
դուրս չի գա:

Մենք լուցկի ինչքան ասես ունենք, իսկ անտառում ցախն այն-
քան շատ է, որ մենք ամեն օր կարող ենք խարույկ վառել և ձեզ հե-
ռու քշել անձալից: Փոխանակ թշնամիներ լինելու, չփորձե՞նք բարե-
կամներ գառնալ:

— Լաված բան է, — մռթմռթաց Արջը, — որ արջը բարեկամանա
Չիպուլինոյի, այսինքն սոխի գլխի հետ:

— Իսկ ի՞նչ կա որ, — առարկեց Չիպուլինոն, — այս աշխարհում
միանգամայն հնարավոր է խաղաղ ապրել: Բոլորի համար էլ աշխար-
հում սեղ կա՝ թե արջերի համար, թե սոխերի:

— Տեղ, իհարկե. բոլորի համար կա, դա ճիշտ է: Բայց ինչու՞ են
մարդիկ մեզ բռնում, դցում վանդակները: Պետք է ձեզ ասեմ, որ իմ
հայրն ու մայրը հիմա գերի են իշխանի կենդանաբանական այգում:

— Ուրեմն ես ու դու գժբախտության ընկերներ ենք, իմ հայրը
նույնպես իշխանի գերին է:

Արջը երբ լսեց, որ Չիպուլինոյի հայրը բանտարկված է, մեղմացավ.

— Վաղո՞ւց է նստած, — հարցրեց նա:

— Արդեն շատ ամիսներ են անցել: Նա դատապարտված է ցմահ
բանտարկության, բայց մահից հետո էլ չի կարող այնակվից դուրս
գալ, քանի որ իշխանի բանտերում գերեզմանոցներ կան:

— Իմ ծնողներին էլ վիճակված է ամբողջ կյանքում նստել վան-
դակի մեջ: Եվ, ինչպես կրեում է, նրանք էլ կալանքից չեն ազատվի
նույնիսկ մահից հետո, որովհետև կթաղվեն իշխանի այգում... — Ար-
ջը մի խոր հոգոց քաշեց: — Ի՞նչ կա որ, եթե ուզում եք, իսկապես բա-
րեկամներ կլինենք: Ծիշոն սասած, մենք թշնամիներ լինելու ոչ մի
պատճառ չունենք: Իմ աղուպաղը՝ նշանավոր Թուխ Արջը, պատմում
էր, որ ծերունիներից լսել է, թե ինչպես մի ժամանակ անտառում
բոլորը հաշա ու խաղաղ են ապրել: Մարդիկ և արջերը բարեկամներ
են եղել, և մեկը մյուսին վատ բան չի արել:

— Այդ ժամանակները կարող են վերադառնալ, — ասաց Չիպուլի-
նոն, — կգա մի օր, երբ բոլորս բարեկամներ կլինենք: Մարդիկ և ար-

Չէրք իրար հետ կսկսեն քաղաքավարի վարվել և իրար հանդիպելիս
գլխարկները կհանեն: Արջը կարծես թե դժգար դժուր թշուշ մեջ ընկավ:

— Ուրեմն ես պիտի գլխարկ գնեմ ինձ համար, — ասաց նա, —
գլխարկ չունեմ:

Չիպուխտն ծիծաղեց:

— Դե այդ հենց այնպես ասում են: Դուք կարող եք բարեկէլ ինչ-
պէս կարող եք՝ գլուխ կտաք կամ սիրալիր կթափահարեք ձեր թաթը:
Արջը խոնարհվեց և թաթը թափահարեց:

Վարպետ Սաղոյն այնքան դարձացավ դրանից, որ ընդհանուր
ու ծոծրակը քորեց:

— Կյանքումս այսքան բարեկիրթ արջ չեմ տեսել, — շփոթված
ասաց նա:

Սինյոր Սլետոիկն իր փաստաբանական սովորության համաձայն
այդ ամենին շատ կասկածամտությամբ էր վերաբերվում:

— Ես այնքան էլ չեմ վստահում արջի բարեկամութեանը, — նախազուշացրեց նա, — արջը կարող է նաև այդպես ձեռքնել Ծաս նենդ կենդանի է:

Բայց Չիպուլինոն փոստարանի հետ չհամաձայնեց: Նա խարույկի արանքում ճանապարհ բացեց և հնարավորութեամբ տվեց, որ Արջը առանց մորթին խանձելու մտնի անձամբ: Արջը մի անգամ էլ թաթր թափահարեց, իսկ Չիպուլինոն նրան որպես լավ ծանոթի ներկայացրեց իր բոլոր բարեկամներին:

Պրոֆեսոր Տանձը, որ հենց այդ ժամանակ տվարտել էր իր ջութակի վերանորոգումը, Արջի պատվին համերգ տվեց:

Արջը իր նոր բարեկամների համար հաճույքով սկսեց պարել, և այսպիսով անտառից եկած հյուրն ու անձամբ ընակելիները հիանալի երեկո անցկացրին:

Երբ Արջը հրամեշտ տվեց, որ գնա քնելու, Չիպուլինոն ցանկութեամբ հայանեց նրան մի քիչ ուղեկցելու:

Գիտե՞ր ինչ, Չիպուլինոն չէր սիրում իր ցավերի մասին խոսել, բայց նրա հոգին ճմլվում էր Այդ երեկո նորից հիշեց իր ծեր հորը, որ տանջվում էր բանտում, և ուզեց իր վիշտը կիսել Արջի հետ:

Երբ նրանք անձամբից դուրս եկան, Չիպուլինոն իր ըրդոտ բարեկամին ասաց.

— Տեսնես ի՞նչ են անում հիմա մեր ծնողները:

— Իմ ծնողների մասին ես որոշ բաներ լսել եմ, — պատասխանեց Արջը. — ճիշտ է, երբեք քաղաքում չեմ եղել, բայց իմ բարեկամ Սարյակը հաճախ է լուր բերում հորս ու մորս մասին: Ասում է, նրանք երբեք աչք չեն փակում և գիշեր-ցերեկ ազատություն են կրողում: Իսկ ես կարգին չգիտեմ էլ, թե ինչ բան է ազատությունը: Ես կգերադասեի, որ նրանք իմ մասին մտածեին. չէ՞ որ իրենց տղան եմ:

— Ազատ լինել, այդ նշանակում է Խիբոջ սարուկը շլինել, — պատասխանեց Չիպուլինոն:

— Բայց իշխանն այնքան էլ վատ մտրդ չէ: Սարյակը պատմում է, որ իմ հայրիկին ու մայրիկին կուշտ կերակրում են, և նրանք երբեմն նայում են իրենց վանդակների մտտով անցնող մարդկանց ու զվարճանում: Իշխանը նրանց այնպիսի տեղ է հասկացրել, որ տոն օրերին շատ մարդիկ են այցելում: Բայց էլի նրանք շատ են ուղում անտառ վերադառնալ: Միայն թե Սարյակն ասում է, այդ անհնար է, վանդակը շատ ամուր է, երկաթից է պատրաստած:

— Այն, կայանքից ազատվելն այնքան էլ հեշտ չէ — իր հերթին հառաչեց Չիպուլինոն, — երբ ես հորս այցելեցի, ուշադիր նայեցի բանտի պատերին: Այդ պատերը քանզև կամ դրանց մեջ անցք բացելն անհնար է: Բայց չնայած դրան, հորս խոսք ավեցի, որ իրեն կադատեմ, և երբ էլ լինի, խոսքս կկատարեմ:

— Դու, երևում է, քաջ աղա ես, — ասաց Արջը, — ես էլ կուզեմ նայի իմ ծնողներին ազատել, բայց քաղաքի ճամփան չգիտեմ և վախենում եմ կորչեմ:

— Լսի՛ր, — հանկարծ ասաց Չիպուլինոն, — մենք մի ամբողջ գիշեր ունենք մեր արամադրուձյան տակ: Նստեցրու ինձ ուսիդ, և կեսգիշերից առաջ կհասնենք քաղաք:

— Ի՞նչ ես ուզում անել, — դողացող ձայնով հարցրեց Արջը:

— Գնանք ծնողներիդ տեսնելու: Նրանց տեսնելն ավելի հեշտ է, քան իմ հորը:

Արջը չստիպեց, որ իրեն խնդրեն. մի թևիկ կռացավ, Չիպուլինոն արագ մագլցեց նրա մեջքի վրա, և նրանք սլացան դեպի քաղաք: Չիպուլինոն ճանապարհ էր ցույց տալիս:

— Դեպի աջ, — հրահանգ էր տալիս Արջին: — Դեպի ձախ: Ուղիդ: Նորից դեպի ձախ... Ահա, մենք արդեն քաղաքի դարբասների մոտ ենք: Կենդանարանական այգին, ա՛յ, այն կողմն է: Արագ գնանք, որ պատահական անցորդները մեզ չտեսնեն, և աշխատիր չմռնչալ:

Փոկ, որի լեզուն չափից դուրս երկար էր

Ենդանարանական այգում խոր լուծյուն էր ախրում: Պահակը բարձի տեղ փղի կնճիթը գլխի տակ գրած, քնել էր փղանոցում: Նա շատ խորն էր քնել, գրա համար էլ, երբ Չիպուլինոն ու Արջը փղանոցի դուռը կամաց բացեցին, չարթնացավ:

Փիղը պահակի գլուխն զուշորեն գրեց ծղոտի վրա, առանց անդից շարժվելու կնճիթը երկարացրեց և դուռը բացեց.

— Ներս մտեք, — փնթփնթաց նա:

Մեր երկու բարեկամները շուրջը նայելով ներս մտան:

— Բարի երեկո, սինյոր Փիղ, — ասաց Չիպուլինոն, — ներկեք, որ մենք ձեզ այս ուշ ժամին անհանդատացրինք:

— Օ՛, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, — պատասխանեց Փիղը: — Ես դեռ չէի քնել: Փորձում էի գուշակել, թե իմ պահակն ինչ է տեսնում երազում: Երազների միջոցով կարելի է իմանալ մտրդը վատն է, թե լավը:

Փիղը հնդկական ծեր փիլիսոփա էր, և միշտ նրա գլխում տարօրինակ մտքեր էին ծաղում:

— Մենք գիտենք, թե դուք ինչքան իմաստուն եք, — շարունակեց Չիպուլինոն, — դրա համար էլ ձեզանից օգնություն ենք խնդրում: Չէի՞ք կարող խորհուրդ տալ, թե ինչպես դերությունից ազատենք իմ բարեկամ Արջի ծնողներին:

— Ի՞նչ կա որ, — մասածկոտ մռթմռթաց ծեր փիղը, — երևակայե-

ցեք, ես կարող էի ձեզ խորհուրդ տալ, բայց ինչի՞ համար: Անտառը ավելի լավ չէ վանդակից, վանդակն էլ ավելի վատ չէ անտառից... Չգիտեմ, իրավացի եմ թե չեմ, միայն ինձ թվում է, որ ամեն ոք պետք է մնա իր տեղում... Ասենք, եթե շատ եք ուղում, — անսովա- սելիորեն ավելացրեց նա, — կարող եմ ասել, որ արջանոցի բանալին դանդում է, այ, այս քնած մարդու, իմ պահակի գրպանում: Կաշխա- տեմ առտնց արթնացնելու բանալին հանել: Նա շատ խորն է քնում, կարծում եմ, որ ոչինչ չի գրա:

Ճիշտն ասած, Չիպուլինոն և Արջը շատ էին կասկածում, թե այդ բարդ գործը գլուխ կգա, բայց փիղն իր ճկուն ու հնազանգ կնճիթով այնքան զգուշ ու ճարպիտորեն էր գործում, որ պահակն իրոք ոչինչ չգրացր:

— Ահա ձեզ բանալիները, — կնճիթի ծայրը պահակի գրպանից հա- նելով, ասաց փիղը, — միայն թե չմոռանաք վերադարձնել:

— Հանգիստ եղեք, — ասաց Չիպուլինոն, — և ընդունեցեք մեր ան- կեղծ շնորհակալությունը: Իսկ դուք չէի՞ք ուղենա մեզ հետ փախչել: — Եթե ես երբևիցե ուզենայի փախչել, ապա չէի սպասի ձեզ և ձեր օգնությանը: Ինչ, հաջողություն եմ ցանկանում:

Եվ պահակի գլուխը նորից գնելով կնճիթի վրայ սկսեց նրան օրո- րել, որպեսզի իր բանասպասը ավելի խորը քնի և ժամանակից շուտ չարթնանա:

Չիպուլինոն և Արջը փղանոցից դուրս սողացին ու գնացին դեպի այն վանդակը, որտեղ արջերն էին սպրում: Նրանք աշխատում էին որքան կարելի է զգուշ քայլել, բայց դեռ մի քանի քայլ չէին արել, երբ ինչ-որ մեկը նրանց կանչեց.

— Է՛յ, է՛յ, սինյոր:

— Ս-ս՛ս՛... — վախեցած շշմաց Չիպուլինոն, — այդ ո՞վ է ինձ կանչում:

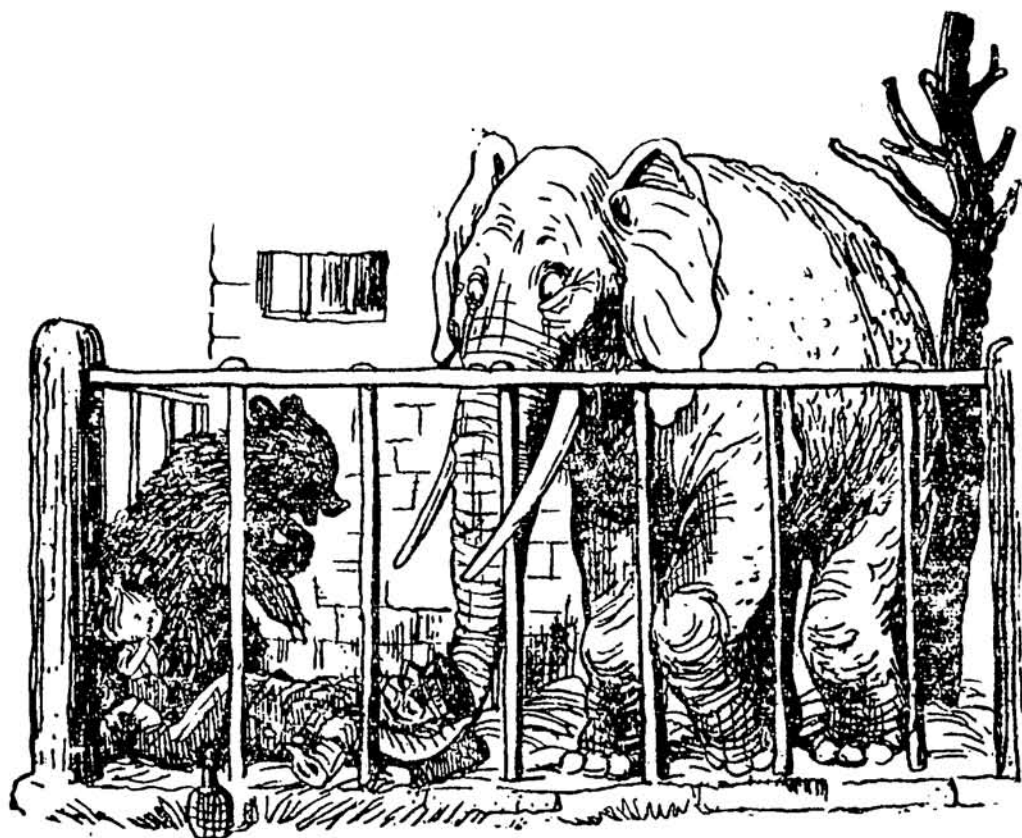
— Ս-ս՛ս՛... այդ ո՞վ է ինձ կանչում, — կրկնեց անձանոթ խզված ձայնը:

— Դե աղմուկ մի բարձրացնի, պահակը կարթնանա:

Չայնը կրկնեց.

— Պահակ մի՛ բարձրացնի, աղմուկը կարթնեցնու... Ախ՛, ես հիմ- մա՛ր եմ, հիմմա՛ր, ամեն ինչ խառնեցի:

— Սա հո թուխակն է, — շշմաց Չիպուլինոն Արջին: — Նա ինչ որ լսում է, կրկնում է: Բայց քանի որ իր լսածը չի հասկանում, դրա

համար էլ հաճախ շատ տված է խոսում: Բայց բարի տղա է, և ոչ ոքի վար չի ցանկանում:

Արջը քաղաքավարի զլուխ տվեց թու թակին ու հարցրեց.

— Սինյոր թու թակ, չէ՞լք ասի, թե որտեղ է զանվում արջերի վանդակը:

Թու թակը կրկնեց.

Սինյոր Արջ, չէ՞լք ասի, թե որտեղ է զանվում թու թակները վանդակը: Ա՛խ, ևս հիմմա՞ր եմ, հիմմա՞ր, նորից խառնեցի:

Տեսնելով, որ թու թակից կարգին բան չեն լսի, Չխալիճն ու Արջը սուս ու փուս հեռացան: Ճագերի հետևից նրանց ձայն տվեց մեկ պալիկ.

— Լսեցե՛ք, սինյոր, լսեցե՛ք...:

— Մենք ժամանակ չունենք, ասաց Արջը, — շատ ենք շտապում:

— Մի բազմ միայն ինձ լսեցեք. ահա արդեն երկու օր է, որ ուզում եմ այս ընկույզը շարդել, բայց չի հաջողվում ջ: Խնդրում եմ, օգնեցեք ինձ:

— Մի քիչ սպասեցեք, ես դառնալիս կօգնենք ձեզ, — ասաց Չիպուլինոն:

— Է՛ի, դուք այդպես ասում եք միայն, — գլուխը շարժելով ասաց Կապիկը, — ասենք ես հենց այնպես, խոսքի համար ասացի. ինչի՞ս է պետք այս ընկույզը, և ընդհանրապես աշխարհի բոլոր ընկույզները: Ես կուզեմ այն նորից իմ հարստացած անասուս լինել, թուշեկ ծառից ծառ և կոկոսի ընկույզով իսկի մի որնէ: անբան ճանապարհորդի գլխին: Էլ ինչի՞ համար են կոկոսի ընկույզներն անուս, որ նրանցով մարդու գլխին չլսիես: Ես ձեզ եմ հարցնում, էլ ինչի՞ համար են ճանապարհորդները, եթե մեկը չկա, որ նրանց գլխին կոկոսի ընկույզով խոխե: Ես արդեն չեմ հիշում, թե վերջին անգամ այն ե՞րբ էր, որ կոկոսի ընկույզով հասցրի մի անձանոթ ենթրի սափրված կարմիր գլխին... Այնքան հաճելի էր նրա մերկ գալաթիին նշան բռնելը: Ես հիշում եմ, թե...

Բայց Չիպուլինոն և Արջը հեռացել էին և նրա շագակրասանքը չէին լսում:

— Կապիկները, — ասաց Չիպուլինոն, — շատ թեթևամիտ և հիմար արարածներ են: Սկսում են խոսել մեկ այս մասին, մեկ այն, և երբեք չեն կարող սասել, թե ինչով կվերջանա նրանց շագակրատանքը: Չնայած զրան, ես անկեղծորեն ցավում եմ այդ խեղճի համար: Ինչու՞ չի քնում, կարծում ես այն պատճառով, որ չի՞ կարողանում ընկույզը շարդել: Ո՛չ, չի քնում, որովհետև կարոտել է իր հեռավոր հարավին, տաք արևին, կոկոսի ծառերին և բանաններին:

Առյուծը նույնպես քնած չէր: Նա աչքի տակով նայեց Չիպուլինոյին ու Արջին, բայց գլուխն էլ չշարժեց, որ տեսնի, թե ուր են գնում: Նա շատ ավելի ու հպարտ գազան էր, և նրան բոլորովին չէր հետաքրքրում, թե ով ինչ գործով է անցնում իր վանդակի մոտով: Վերջապես Չիպուլինոն և Արջը հասան արջերի վանդակին:

Խեղճ պառավներն իսկույն ճանաչեցին իրենց բռնուտ աղային և թաթերը մեկնելով, սկսեցին ճողերի արանքից համբուրել նրան:

Մինչ նրանք համբուրվում էին, Չիպուլինոն վանդակի դուռը բացեց և ասաց.

— Հերիք է լաց լինեք: Ձեր վանդակի դուռը բաց է, եթե հիմա

չօգտվեք այդ հետքովորտ թյուհից, պահակը կարթնանա, և ազատությունն այլևս չեք տեսնի:

Երբ, վերջապես, գերիները դուրս եկան վանդակից, նորից նեավեցին իրենց ծուռթաթ ազայի կողմը և գրկեցին նրան, որից իրենց այլևս չէին բաժանում վանդակի երկաթե ճաղերը: Նրանց բրգոտ այստեղի վրայով բարցունքի խոշոր կաթիլներ էին հոսում:

Զխարլինոն մինչև հոգու խորքը հուզվեց:

«Քեզ հայրիկ, — մտածում էր նա, — այն օքը, երբ լինձ հաջողվեք բանտի դռները բացել, ևս էլ քեզ անվերջ կհամբուրեմ»:

— Ժամանակն է, գնալու ժամանակն է, — ցածր, բայց լսելի ձայնով առաջ նա արջերին: — Ուշանալ չի կարելի:

Բայց պառտավներն ուղում էին հրաժեշտ տալ սպիտակ արջերի ընտանիքին, որ սպրում էին ավազանի մոտ: Հետո ուղեցին տեսնել ընծուդարին, որը այդ ժամանակ պինդ քնած էր: Մյուս գազաններն էլ էին քնած, բայց արջերի գնալը շուտով իմացավ կենդանաբանական ամբողջ այգին և արթնացրեց նրա բնակիչներին: Արջերին շատ էին սիրում: Ատենք, նրանք էլ թշնամիներ ունեին: Օրինակ, նրանց տանել չէր կարողանում Փոկը, որն արջերին սպիտակ արջերի մտախի ազդակիցներ էր համարում:

Իմանալով, որ արջերը վանդակից վախել են, Փոկն այնքան բարձր սկսեց ճչալ, որ արթնացրեց խոր քնած պահուկին:

— Ի՞նչ է պատահել, — հորանջելով հարցրեց նա Փղին:

— Ճիշտն ասած, չգիտեմ, — մտածկոտ պատասխանեց ծեր իմաստունը: — Եվ ի՞նչ կարող է պատահել: Աշխարհում այլևս ոչ մի նոր բան տեղի չի ունենում, ուրեմն այս գիշեր ևս ոչ մի նոր բան չի պատահել: Միայն կլինոյումն է ամեն տասը բոպելին մի նոր բան պատահում:

— Գուցե և դու իրավացի ես, — համաձայնեց պահուկը, — բայց էլի պետք է նայիր:

Հենց որ նա փղանոցից դուրս եկավ, հանդիարեց փախստականներին:

— Օգնեցե՛ք, օգնեցե՛ք, — ճչաց նա:

Նրա բոլոր օգնականներն արթնացան և մի բանի բոպետում կենդանաբանական ամբողջ այգին շրջապատեցին: Փախուստն անհնարին դարձավ:

Զխարլինոն և երեք արջերը նեավեցին ավազանի մեջ և, գլուխ-

ներք դուրս հանելով ջրից, թաքնիկցին այնտեղ: Դժբախտաբար, լնկել էին այն ավազանը, սրանց ապրում էր Փոկը:

— Հի՛, հի՛, հի՛, — նրանց հետեւից լավից ինչ-որ մեկի շարագուշակ ծիծաղը:

Դա հենց ինքը՝ Փոկն էր:

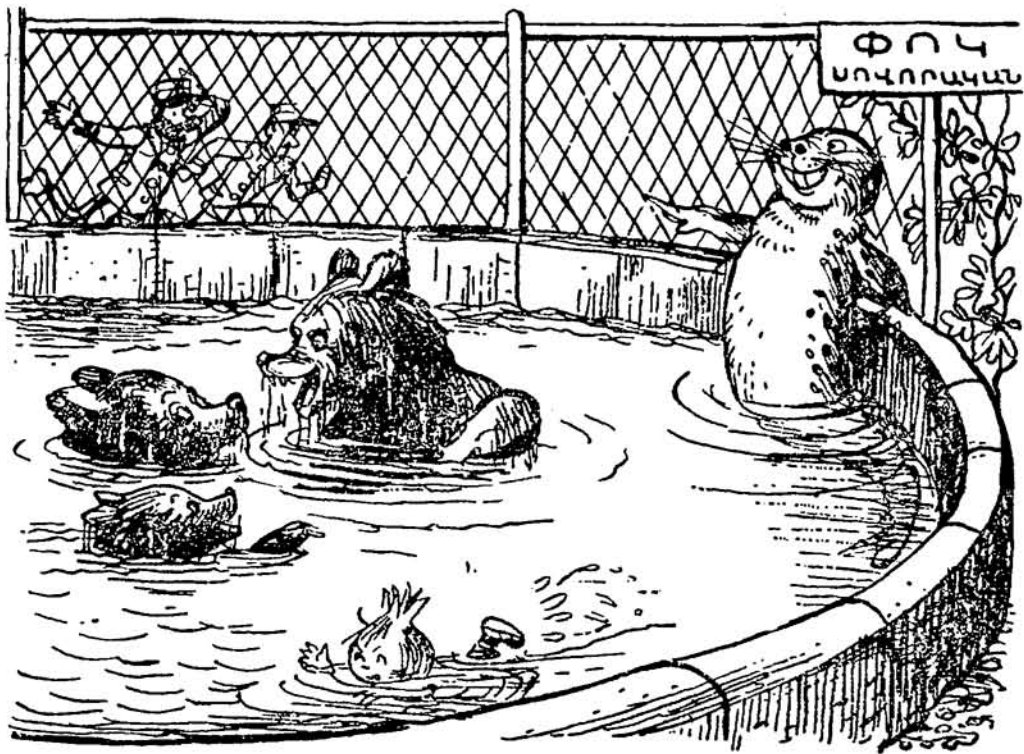
— Հույս ունեմ, որ սինյորներն ինձ թույլ-կտան մի փոքր ծիծաղել. այսօր շատ լավ է արամազրությունս:

— Սինյոր Փոկ, — ցրտից զողալով՝ լանդրեց Չիպոլինոն, — ես հասկանում եմ ձեզ, բայց մի՞թե դուք կարող եք ծիծաղել մեզ վրա այն ժամանակ, երբ մեզ փնտրում են:

— Ա՛յ, հենց այդ էլ ինձ ուրախացնում է: Ես հիմա կկանչեմ պահակին և կխնդրեմ, որ ձեզ ավազանից դուրս քաշեն: Չէ՞ որ դուք ջրային կենդանիներ չեք:

Եվ Փոկն իրոք դնաց ավազանի մյուս ափը՝ պահակներին ու նրա օգնականներին կանչելու:

Արջերին խսկույն դուրս հանեցին և այն էլ ոչ թե երկուսին, այլ երեքին: Դա պահակին շատ դարձացրեց: Բայց նա ավելի շատ զար-

մայսով, երբ արջերի մեջ նկատեց անհայտ ցեղի ինչ-որ մի արարած, որը, սակայն, մարդկային լիզվով սկսեց խոսել:

— Մինչոր պահակ, ինչպես անհում եք, սա բացարձակ թյուրիմացություն է: Ես արջ չեմ:

— Ես էլ եմ այդ անհում, բայց դու ի՞նչ էիր անում ավագանում:

— Լողանում էի:

— Այդ դեպքում քեզ կառաջանեմ, որովհետև հասարակական վայրերում լողանալը խստիվ արգելվում է:

— Ինձ մոտ փող չկա, բայց եթե այնքան սիրալիր կլինեք...

— Ես բոլորովին էլ սիրալիր չեմ, և քանի դեռ տուգանքը չես վճարել, կապիկները հետ կհստես վանդակում: Պիշերն այնպես կանցկացնես, իսկ առավոտյան կանսնենք, թե ինչ անենք:

Կապիկը հյուսիս հրձվանքով բնույտնեց և, դեռ Չիպոլինոն ու շքի չէր կկել, նա սկսեց առաջվա նման անկառ ու խառնաշփոթ շաղափրասել:

— Ես ձեզ պատմում էի կարմիր և սպիտակ գլխով ճանապարհորդի մասին: — Վանդակի տանիքի ճաղերից պոչով կախված, օրորվելով սկսեց խոսել նա, — եթե ես ստում եմ, որ նրա գլուխը կարճ միր էր և սպիտակ, ուրեմն այդպես էլ կզիլ է: Ես երբեք չեմ ստում, ավելի ճիշտ՝ ստում եմ միայն ծայրահեղ դեպքում: Սակայն, դիտե՛ք, ես երբեմն սիրում եմ սուս ստել: Այո՛, այո՛... ստելու մեջ ինչ-որ հատուկ հաճելի համ կա... երբեմն...

— Լսեցեք, — խնդրեց Չիպոլինոն, — չէի՞ք կարող ձեր խոստովանությունը հետաձգել մինչև ատվոտ: Ես շատ եմ ուզում քնել:

— Գուցե ձեզ օրո՞ր ասեմ, — առաջարկեց կապիկը, — նանի՛, նանի՛:

— Մ՛չ, շնորհակալ եմ: Առանց դրա էլ կքնեմ:

— Ուզու՞մ եք ձեզ վերմակով ծածկեմ:

— Բայց այստեղ վերմակ չկա:

— Իհարկե չկա, — փնթփնթաց կապիկը: — Ես բազմաթիվաբուժյան համար առաջարկեցի, բայց եթե ուզում եք, սր անքաղաքավարի լինեմ, խնդրեմ, դեմ չեմ:

Այս ասելով վիրավորված կապիկը երեսը շոռ տվեց և լռեց:

Չիպոլինոն, ի՞նչ խոսք, լուսթյունից օդովից ու քնեց: Կապիկն իդուր էր սպասում, թե Չիպոլինոն կխնդրի իր կողմը նայել: Տեսնելով, որ բան դուրս չի գալիս, նա որոշեց գայլանալու փոխարեն, նե-

բողոմբոս լինել և նոթից խոսել տղայի հետ: Սակայն երբ ետ դարձավ, Չիպոլինոն պինդ քնած էր:

Կապիկն ավելի վիրավորվեց և մի անկյունում կուչ դարձավ, սկզսեց նայել քնածփն:

Կապիկի վանդակում Չիպոլինոն ամբողջ երկու օր մնաց: Մայրերի ու գայակների հետ կենդանաբանական այգի եկած երեխաները հիանում էին: Նրանք դեռևս չէին տեսել, որ կապիկը իրենց նման հագնվի:

Միայն երրորդ օրը կապիկի ձեռքին տանջված Չիպոլինոյին հաջողվեց Բալուկին գրոթյուն ուղարկել: Սա հենց առաջին գնացքով քաղաք եկավ, Չիպոլինոյի համար առհասարակ վճարեց և գերությունից ազատեց նրան:

Փողերը հաշվելով, պահակը ջերմորեն հրածեշտ տվեց իր բանտարկյալին և նույնիսկ առաջարկեց, որ սա հաճախ դա կենդանաբանական այգի:

— Կա՛մ, լա՛վ, — պատասխանեց Չիպոլինոն և շտապեց, որ գնացքին հասնի:

Ճանապարհին նա Բալուկին նախ հարցուփորձ արեց իր բարեկամների մասին և, նրանց անհայտացումն իմանալով, շատ անհանդրատացավ:

— Չեմ հասկանում, — ուսերը թոթվելով տաց նա, — այդ ապաստարանում նրանք լիակատար անվաանդության մեջ էին: Ի՞նչն է ստիպել, որ անձավից հեռանան:

Ճանապարհորդություն ուրախ գնացքով

Ենդանարանական այգուց դուրս դալով, Չիպուլինոն և Բալուկը նստեցին գնացք:

Այդ գնացքի մասին ես դեռ ոչինչ չեմ պատմել ձեզ: Դա շատ գարմանալի գնացք էր: Միայն մի վագոն ուներ, և այդ վագոնում նստելու բոլոր տեղերը պատուհանների մոտ էին, այնպես որ բոլոր կողմերից լավ երևում էին դաշտերն ու անտառները, լեռները, կայարաններն ու հանդիպակաց գնացքները:

Դե գիտեք, թե այդ ինչքան կարևոր է գնացքով ճանապարհորդող երեխաների համար: Նստիք քեզ համար պատուհանի մոտ, և ինչքան սիրտով ուզում է, նայիք դուրս:

Գնացքում դեր ուղևորների համար հատուկ սարքավորում կար: Իրանք փոս ընկած թարեքներ էին, որոնց վրա հաստ մարդիկ իրենց փորն էին դնում: Այդպես շատ հարմար էր գնալը, և նրանք ոչ ոքի չէին խանգարում:

Երբ Չիպուլինոն և Բալուկը գնացք էին նստում, հանկարծ լսեցին ձորձահավաք խորու ձայնը:

— Մի վախեցեք, սինյոր Բարոն, ուժ տվեք, մի քիչ էլ որ հուպ տաք, մենք արգեն վագոնում կլինենք:

Պարզվեց, որ գնացք էր նստում Բարոն Նարինջը: Դե հասկանալի է, որ հաստ փորի պատճառով գնացք նստելը նրա համար այնքան էլ հեշտ բան չէր: Խեղճ ձորձահավաքը ոչ մի կերպ չէր կարողանում

Բարոնին վազոն հրել: Երկու բճճնակիր օգնության հասան, բայց երեքով էլ չկարողացան Բարոնին ներս աանել վազոնի դռնով: Վերջապես վազելով եկավ կայարանապետը և սկսեց Բարոնի մեջքից հրել: Դժբախտաբար կայարանապետը մոռացել էր, որ սուլիչը բերանին է, և պատահաբար սուլեց:

Մեքենավարը կարծեց, թե դա մեկնելու ազդանշան է, և բռնակը քաշեց: Գնացքը շարժվեց:

— Կանգնի՛ր, կանգնի՛ր,—ամբողջ ձայնով գոռաց կայարանապետը:

— Օգնեցե՛ք,—վախից շառագուռնելով ճչաց Բարոն Նարինջը:

Բայց նրա բախար բանեց: Երբ դնացքը շարժվեց, այնքան ուժեղ ցնցում առաջացավ; որ Բարոնը վերջապես ներս խցկվեց: Հաստափորը թեթևացած շունչ քաշեց և, փորը դնելով թարեքի փոսի մեջ, անմիջապես բաց արեց իր կապոցը, որի մեջ տասպակած մի ամբողջ դառ կար:

Այս բոլոր խառնաշփոթութունից օգտվելով, Չիպոլինոն և Բալուկը աննկատելի խցկվեցին վազոն:

Ուղևորության ժամանակ Բարոնն այնքան էր զբաղված ուտելով, որ տղաների վրա ուշադրութուն չէր դարձնում: Ճիշտ է, լոբին խակույն նկատեց նրանց, բայց Բալուկը մատը շրթունքներին մոտեցնելով հասկացրեց, որ վերջինս լռի: Չորձահավաքը նշաններով իմաց տվեց, որ ամեն ինչ հասկացել է և բերանը չի բացի:

Բայց առայժմ թողնենք մեր երկու բարեկամներին, որոնք բավական հարմար տեղավորվեցին վազոնում՝ տասպակած դառան հոտից հարբած բարոն Նարինջի քթի տակ, և տեմենեք, թե մյուս սեղերում ինչ է կատարվում:

Հենց այն ժամանակ, երբ դնացքն անցնում էր մեղ ծանոթ տնտառի մոտով, մի ինչ-որ վայտահատ օգնության հասավ խուզարկուին ու շանը, իջեցրեց նրանց այն կաղնուց, որից սրանք համարյա երկու օր կախված էին մնացել: Խուզարկուն և նրա շունը մի փոքր վազվրդեցին, որ ոտները բացվեն, և սլացան որոնումները շարունակելու:

Փայտահատը զարմանքով նրանց ճանապարհ գրեց, և արգեն պատրաստվում էր կաղնին կտրել, երբ Լիմոն սպայի գլխավորությամբ հայտնվեց Լիմոնուկների մի ամբողջ դասակ:

— Զյա՛ստ,—հրամայեց սպան,— ձեռքերը դա՛ծ պահել։
Փայտահատը կացինը պցելով ցած, ձեռքերը հպած կողքերին մը-
նաց կանգնած։

— Այստեղ մի շուն իր տիրոջ հետ չե՛ս տեսել։

Բանն այն է, որ ամբողջում շատ անհանգստացած էին միտոր
Դագարոյի ու նրա շան անհայտացման պատճառով և սրոշել էին ոս-
տիկանների մի ամբողջ դասակ ու դարկել նրանց փնտրելու։ Փայտա-
հատը բոլոր ազքատների նման ոստիկաններին այնքան էլ չէր վատա-
հում։ Այն մարդն ու շունը, որոնց նա ապատեց, շատ տարօրինակ էին
իրենց պահում։ Դեռ ծառից չիջած նրանք պառկեցին, ականջները
կպցրին դեմքին և հետո վեր կենալով՝ խելագարների պես սկսեցին
վազել։ Փայտահատին իսկապես թվաց, թե դրանք խելագարներ են, և
ոչ մի դեռով նա դրանց չէր հանձնի ոստիկանների ձեռքը, որոնք հա-
վանաբար ուղում էին ձերբակալել ուս փնտրում էին։

— Մի մարդ ու մի շուն քիչ առաջ այստեղ էին և գնացին, ա՛յ,
այնտեղ,—ասաց նա և հակառակ կողմը ցույց տվեց։

— Այ, հրաշալի է,— բացազանչեց Լիմոն-սպան: Ուրեմն հիմա կհասնենք: Չգա՛սա...

Փայտահատը նորից ձեռքերը կպցրեց կողերին, իսկ հետո ճակատի քրտինքը սրբելով՝ սկսեց իր կաղնին կտրել, առանց աչքը կտրելու Լիմոնից ու Լիմոնուկներից, որոնք ավելի աւ ավելի էին հեռանում նրանցից, ում փնտրում էին:

Քառորդ ժամ էլ չէր անցել, երբ փայտահատը նորից ոտնաձայներ լսեց: Նրա առաջ դուրս եկան հոգնած ու քրտնած վարպետ Սաղոյր, քավար Դգուժը, քավոր Հավամբղին, փոստաբան Սիսուկը, ջութակահար Տանձը և սանամեր Դգուժը: Մի փոքր շունչ քաշելով, նրանք հարցրին, թե փայտահատը չի՞ տեսել Չիպոլինոս անունով մի սղալի:

— Ես ձեր Չիպոլինոյին չեմ ճանաչում,— ասաց փայտահատը,— բայց այտուղից ոչ մի սղա չի անցել:

— Եթե Չիպոլինոն այտուղ երևա, խնդրում եմ հայտնեք, որ մենք արդեն երկու օր է իրեն ենք փնտրում, — ասաց վարպետ Սաղոյր, սրն, ըստ երևույթին, արշավախմբի պետն էր:

Այս խումբն էլ հեռացավ այնպես արագ, ինչպես նախորդը:

Անցավ մոտ մի ժամ, և համարյա կտրած ծառն արդեն ցած էր ընկնում, երբ ծառերի միջևից դուրս եկան Չիպոլինոն և Բայուկը: Բայուկը սրտել էր տուն չվերադառնալ, քանի գեռ Չիպոլինոն կտրած ընկերներին չէր դտել: Փայտահատն իմանալով, որ սղաներից մեկի անունը Չիպոլինո է, վարպետ Սաղոյր ասածը ճշտորեն հագրվեց նրան: Այտուղ միայն սղաները հատկացան, որ փախստականներն անձալից հեռացել են կտրած Չիպոլինոյին գանելու համար:

Այսպիսով նրանց անհայտացման գաղտնիքը բացվեց:

Տղաները հրաժեշտ ավելցին փայտահատին, և սա նորից մենակ մնաց: Բայց մինչև երեկո նրան վրձակված էր դեռ շատ հանդիպումներ ու արկածներ ունենալ:

Նախ՝ նրա մոտ եկան Բոզկն ու մյուս երեխաները, որ նույնպես Չիպոլինոյին էին փնտրում: Հետո հայտնվեց ոչ այլ ոք, եթե ոչ սինյոր Մաղդանոսի ուղեկցութեամբ՝ ինքը ասպետ Պամբուրը իր սեփական անձով: Նրանք Բայուկին էին փնտրում և հավատացած էին, որ նրան անտատում թաքնված փախստականներն են տարել:

Վերջապես, արևը մանկուլաց ասած, փայտահատը զանգակներից կազմված մի սմբուղջ նվազախմբի ձայն լսեց: Սկզբում կարծեց, թե

այդ առավոտյան իրեն հարցաքննող ոստիկաններն են վերադառնում: Բայց այս անդամ անասու էր եկել ինքր իշխան Լիմոնը:

Մտածողված այն բանից, որ իր հավատարիմ սահակախումբն այդքան ևրկար ժամանակ չէր վերադարձել, ինքն էր դուրս եկել ընդառաջ: Միևնույն կառքով իշխանի հետ գնում էին նաև կոմսուհիները: Շոյված այն բանից, որ իշխանին ուղեկցելու հնարավորություն են ստացել, նրանք ամբողջ ճանապարհին ուրախ շաղակրատում էին, կարծես որսի էին գնում:

Փայտահատն աշխատեց թաքնվել ծառերի հետևում. նա գիտեր, որ ազգատները չպետք է իշխանի աչքին երևան, որովհետև այդ վնասակար է նորին մեծության ստամոքսին ու լյարդին, բայց պալատականներից մեկը, ծերացած, կնճռոտված մի Լիմոն, որ նստած էր նորին մեծության կողքին, նկատեց փայտահատին ու կանչեց.

— Հի՛յ, գջլո՛ւ:

— Ի՞նչ եք կամենում, ձերդ ողորմածություն, — թոթովեց փայտահատը:

— Այտանդով ոստիկանների մի դասակ չի՞ անցել:

Փայտահատը, ինչպիսի գիտեք, այդ օրը ոչ միայն ոստիկանների, այլև ուրիշ շատ մարդկանց էր տեսել: Սակայն, երբ իշխանի հետ ետ խոսում, ավելի լավ է ասել, թե ոչինչ և ոչ ոքի չես տեսել:

Փայտահատն այդպես էլ սրտասխանեց. «Ոչ մարդ եմ տեսել, ոչ էլ որևէ բան գիտեմ»: Եթե ասեր. «Այո, տեսել եմ», իհարկե, ուրիշ շատ հարցեր կտային, և դուցե վերջ ի վերջ՝ անմեղ տեղը բանտ նստեցնեին: Իսկ «չէ» ասաց՝ պրծավ:

Իշխանը և նրա շքախումբը դնացին այն կողմը, որ կողմը ոստիկաններն էին գնացել:

Երեկոն վրա հասավ: Որպեսզի չերկարացնենք և պատմությունն ավելի հետաքրքրական լինի, ուղղակի ասենք, մութն ընկավ: Մթության մեջ ավելի հետաքրքիր արկածներ են լինում, մանավանդ, երբ խոսքը վերաբերում է փախուսաներին, որսնումներին ու հետապնդողումներին:

Ձէ՞ որ հենց այն ժամանակ, երբ անտառի վրա իջնում է խավարը, մեր վիպակի հերոսները հենց սրոնումներով ու հետապնդումներով են զբաղված: Խուզարկուն և նրա շունը փախստականներին են փնտրում, ոստիկանները՝ խուզարկուին, Իշխանը՝ ոստիկաններին: Վարպետ Խաղողը և նրա բարեկամները գնացել են Չիպոլինոյին որո-

նելու, Չիպոլինոն և Բալուկը որոնում են վարպետ Խաղողին, Բողկը Չիպոլինոյին, ասպետ Պամիդորն ու սինյոր Մաղդանոսն էլ՝ Բալուկին:

Իսկ գետնի տակ (դուք երեխ այո մասին խկի չեք էլ մտածել) ծերուկ Խլուրդը բոլորին էլ փնտրում է: Նախօրյակին նա այցելեց փախստականներին ունձավը և այնտեղ աշպիտի մի դրուժյուն գտավ. «Չիպոլինոն անհայտացել է: Գնում ենք նրան սրոնելու: Եթե որևէ բան իմանաք, հայտնեցեք մեզ»:

Խլուրդն հենց որ այս խոսքերը կարգադ, եռանդով սկսեց բոլոր կողմերի վրա գետնուղիներ վարել: Աշխատելու լսում էր, թե ինչպես վերևում, գետնի վրա անընդհատ քայլում էին մարդիկ կամ մեկ-մեկ, կամ ամբողջ շողատներով: Բայց նրանք այնքան արագ էին գնում, որ Խլուրդը երբ գետնի երևա էր դուրս գալիս, ոչ ոքի չէր գտնում: Միայն գայլերի ձայնը այդ երեկո չէր լսվում: Գայլերը կարծում էին, թե մարդիկ իրենց են շրջապատում և թաքնվել էին անառու լոտքում:

Հերցոգ Մանդարինը եւ դեղին շիշը

ըր կամսուհիները իշխանի հետ արդեն գնացել էին, բարոն Նարինջն ու հերցոգ Մանդարինը դարձան ամբողջ լիբրով տերերը: Այդ միանգամայն հարգելի անձնավորութեաններից բացի, սենյակներում ոչ մի շունչ արարած չկար, չհաշված, իհարկե, ծառաներին:

Հերցոգն առաջինը նկատեց, որ ամբողջ բոլոր բնակիչները լքել են իրենց նա, իր սովորութեան համաձայն, բարձրացավ պատուհանի գոգը և սկսեց սպառնալ, թե իրեն ցած կնետի, ջարդ ու փշուր կլինի, եթե... Բայց ոչ ոք չկար, որ նրա սպառնալիքները լսեր:

«Տարօրինակ է,— մտաւ ճակատին գնելով մտածեց հերցոգը,— երկու կամսուհին էլ վաղուց պետք է ձայնս լսած լինեին և վաղեին օգնութեանս Ինչո՞ւ ոչ ոք չի դալիս: Գուցե այնքան էլ բարձր չե՞մ ճշում:

Հերցոգը մի քանի անգամ էլ ճղճոյաց, հետո պուշուր լսած սամուռի գողից իջնելով, դնաց բարոնի մոտ:

— Թանկագին ազգակից... — ներս մտնելով ասաց նա:

— Բը՛-ը՛-ը՛... — կոկորդին գեմ առած հավի ճախի թիւր բերանից դուրս հանելով, բառաչեց բարոնը:

— Նորութեան գիտե՞ք:

— Հավանոյք նոր հավե՞ր են բերել,— հարցրեց բարոն Նարինջը,

նա միայն այդ օրը համոզվեց, որ ամբողջի և զյուզի բոլոր թևավոր-
ներին արդեն սննչացրել է և ահա վերջին նիհար ճուսն էր ուսուսմ:

— Է, ի՞նչ հավեր, — պատասխանեց հերցոգը, — մենք մենակ
ենք մնացել, մենակ... մեզ լքել են. ամբողջը բալտը հեռացել են:
Բարոնն անհանդուստացավ:

— Իսկ քի մեզ համար բնթրիք կպարստոխ:

— Դուք հենց միայն բնթրիքի համար եք անհանդուստանում: Իսկ
ինչ կլինի, եթե մենք օգտվենք մեր թանկագին տանտիրուհիները
բացակայության թշուշից և ուսումնասիրենք ամբողջ նկուղները: Ես լսել
եմ, որ այնտեղ շատ բնախր գինիներ կան:

— Ձի՛ կարող պատահել, — բացազանչեց բարոնը, ճաշին միշտ մեզ
մատուցում են անպետք գինիներ, որոնցից կսկսեցս միշտ կսկծում
է, ստամոքսս խանդարվում:

— Բանն էլ հենց այդ է, — ասաց հերցոգը, — նրանք վատ գինին
մեզ են սուլիս, իսկ լավը թաքցնում են իրենց նկուղներում: Հենց որ
այստեղից գնանք, լավ գինին մենակ կլսմեն:

Ճիշտն ասած, հերցոգի համար գինին աշխարհ էլ կարևոր չէր: Նա
ուզում էր, քանի մարդ չկար, նկուղները մի լավ ուսումնասիրել. ըր-
սել էր, որ նկուղի պատերից մեկը մեջ կտասս հիները թաքցրել են
ձերուհի կամ Բայից մասնուղտ թյուն ստացած դանձիրը:

— Եթե բանն այնպես է, ինչպես դուք հավատացնում եք, — վրձ-
ուց Բարոնը, — մնում է, որ իջնենք նկուղ և համոզվելու համար
սեփական աչքերով ստուգենք: Մեր ազգականուհիները լավ գինին
մեզանից թաքցնելու ծանր մեղք են գործում: Մեր պարտքն է՝ գի-
նու սակտոները բացել, որպեսզի նրանց հողիները փրկվեն:

— Բայց, — բարոնի սկանջին շնչաց հերցոգը, — լավ կլինի այսօր
ձեր այդ... ինչպե՞ս էր տնունը, Լորի է, ինչ է... ավելի լավ է նկուղ
իջնենք ստանց նրա: Ես ինքս քո սայլակը կքաշեմ:

Բարոնն անմիջապես համաձայնեց, և Լորին մի ամբողջ երեկո
արձակուրդ ստացավ:

Բայց դուք կհարցնեք, թե ինչո՞ւ հերցոգը մենակ չէր գնում
նկուղ, եթե ուզում էր գտնել այնտեղ թաքցրած պանձիրը: Պատ-
ճառն այն էր, որ եթե հանկարծ վրա հասնեին, ամբողջ մեղքը կցցեր
բարոնի՛ վրա: Նա իսկույն նախապես արդեն պատասխան էր հնարել.
Են իմ կամքից անկախ ստիպված էի բարոնին ուղևորել: Նա իր
ծարավն հաղեցնելու համար ուզում էր մի շիջ գլինի ճարել:

Այս բոլորը հերցոզը նախապես մտածել էր, բայց նկուղ իջնելն այնքան էլ հեշտ չէր ոչ իր, ոչ էլ բարոնի համար: Բարոնը ծանր էր շնչում, իսկ հերցոզը քրտինքի մեջ կորած հրում էր սալակը, որի վրա գրված էր բարոնի փորը: Սայակը ծանր էր. դեռ լավ էր, որ պիտի իջնեին ցած, ոչ թե վեր բարձրանային, և աստիճաններն էլ աչնքան շատ չէին: Իսկ նկուղից վերադառնալու մասին առայժմ հերցոզը չէր մտածում: «Մի կերպ դուրս կգամ»,—մտածում էր նա:

Բարոնի փորի ծանրությունից սայակն աստիճաններով այնպես արագ սլացավ ցած, որ եթե նկուղի պղնձապատ դուռը փակ լիներ, բարոնն ու հերցոզը հարվածից լավաշի նման կտափակեին: Բայց նրանց բախտից ներսի դուռը բաց էր: Սայակը ցած քաշեց հերցոզին ու բարոնին, որոնք սանդուղքից դուրս թռան և շարունակեցին առաջ մղվել լայն միջանցքով, երկարք գրված հսկայական տակառները արանքով, որոնց վրա փոշոտ պիտակներով հազարավոր շներ կային:

— Սպասե՛ք, սպասե՛ք,—ճչում էր բարոնը,—տեսե՛ք թե աչտեսդ ինչքան կա այդ աստվածային շնորհից:

— Առա՛ջ, առա՛ջ, գնա՛նք,—պատասխանում էր հերցոզը,—ներսի գինիին ավելի լավն է:

Բարոնը տեսնելով թե ինչպես են իր կողքով տակառների ամբողջ բանակներ, աակառիկների, շների, տափաշների ամբողջ գումարտակներ սյանում, անցնում, ծանր հառաչում էր:

— Մնաք բարձր, մնաք բարձր, խեղճեր,—շներին աչքերով ուղեկցելով ասում էր նա,—մնաք բարձր, ինձ վիճակված չէ՛ ձեր լոցանները հանել:

Վերջապես հերցոզն դադարեց, որ սայակն ավելի դանդաղ է գործում, և վերջապես կարեզլի է կանդ առնել: Հենց այդ բույնին էլ նա տակառների ձախ շարքի մեջ մի նեղ անցք տեսավ, իսկ այդ անցքի խորքում՝ մի փոքրիկ դռնակ:

Բարոնը գետնին հարժար նստած, ձեռքը մեկ աջ, մեկ ձախ էր մեկնում, և ոչ մի բույն լուրջ չկորցնելով, երկուական, երեքական շիշ էր վերցնում ու մարզված, երկաթից էլ ամուր դարձած ատամներով հանում էր խցաններն ու շների պարունակությունը լցնում բերանը: Նա այդ գրադմունքն ընդհատում էր միայն նրա համար, որպեսզի բավականության ու հաճույքի ձայներ արձակի: Հերցոզը երկար նայում էր նրան, իսկ հետո ձեռքը թափահարեց և անցքի խորքը մտալի:

Թանկաղին ազգականս, ո՛ւր եք զնում, ինչո՞ւ դուք էլ չեք օգտը-
վում այս աստվածային շնորհից:

— Ես մի հազվագյուտ տեսակի զինի եմ վնարում, կարծես թե
այնտեղ՝ խորքում տեսնում եմ այդ զինու. շիշո:

— Երկինքը ձեր հոգատարության համար ձեզ կվարձատրի,—խը-
մելը չընդհատելով ու բխկացնելով ասում էր բարոնը,—դուք հազեցրիք
մի ծարավածի, դրա համար էլ ինքներդ երբեք ծարավից չեք մեռնի:
Բայց հերցոգը նրա խոսքերը չէր լսում, շատ անհանդիսա էր:

Պահն վրա ոչ վատիան կար, ոչ սողնակ և ոչ էլ բանարու անցք:

— Տարօրինակ է... — քթի տակ փնթփնթում էր հերցոգը: — Գուցե այստեղ մի գաղտնի զսպանակ կա:

Նա գաղտնի փականը դանակու հույսով սկսեց մատնելով շոշափել դռան յուրաքանչյուր սանտիմետրը: Բայց ինչքան էլ շոշափում էր, ինչքան էլ սեղմում էր, դռնակը մնում էր փակ:

Այդ ժամանակ բարոնը մոտերքում եղած շների հետ հաշիվը մաքրելով, մտավ տակառների միջանցքը և հայտնվեց հերցոգի կողքին, որը եղունգներով մեկ ճանկատում էր դռնակը, մեկ ըռունցքներով հարվածում՝ ավելի ու ավելի կատաղելով:

— Այդ ի՞նչ էք անում, ամենաթանկագին ազգականս:

— Ուզում եմ այս դռնակը բացել, ինձ թվում է, թե սրա հետևում ամենաթանկագին գինիներն են պահված: Այդ գինիները եթե խմեք, շատ գոհ կմնաք:

— Արժե՞ արդյոք անհանդստանալ, — պատասխանեց հարբած բարոնը: — Ավելի լավ է ինձ տվեք այդ դեղին պիտակով շիշը: Դա երևի չինական գինի է, որից ես երբեք չեմ խմել:

Հերցոգն սկսեց շուրջը նայել, որպեսզի բարոնի ցույց տված շիշը գտնի: Վերջապես տեսավ: Դա մի սովորական չափի շիշ էր և մյուսներից տարբերվում էր միայն պիտակով: Մնացած շների պիտակները կարմիր էին, իսկ այդ մեկինը՝ դեղին: Հերցոգը բարոնի ագահությունն անիծելով, անփութորեն ձեռքը մեկնեց, որպեսզի շիշը վերցնի:

Այ գեղ զարմանք, շիշը կարծես թե կպել էր թարեքին. հերցոգը ոչ մի կերպ չէր կարողանում այն տեղից շարժել:

— Կարծես թե մեջը արճիճ է լցված, — զարմացած ասաց նա և ամբողջ ուժով շիշը ձգեց:

Բայց նա նոր էր շիշը տեղից պտկել, երբ խորհրդավոր դռնակն սկսեց կամաց ու անաղմուկ բացվել: Բարոնն ապշած նայում էր դռնակին:

— Ազգականս, թանկագին ազգականս, — ճշտեց նա, — այդ շիշ չէ, դա բանալի է, նայեցեք, դուք դռնակը բացեցիք:

«Ահա թե որտեղ էր փականի գաղտնիքը, իսկ ես չէի էլ գլխի ընկնում», — ինքն իրեն հանդիմանում էր հերցոգը:

Բայց նա դեռ այդքանը չէր մտածել, երբ դռնակը կրնկի վրա բացվեց, շեմքին հայտնվեց մի տղա, որը քաղաքավարի, դուխ տվեց հերցոգին ու բարոնին և բարակ, արծաթահունչ ձայնով բացականչեց.

— Բարի օր, սիրտյո՞ւնք: Ծն շատ շնորհակալ եմ ձեզնից, որ այս լավությունն արեցիք: Արդեն երեք ժամ է ինչ չարչարվում էի

դռնակը բացելու համար: Այդ ինչպե՞ս գլխի ընկաք, որ ես հենց այս-
տեղից կգամ:

— Բալուկ, — միաբերան բացականչեցին հերցոգն ու բարոնը:

— Իմ թանկագին Բալուկ... — ավելացրեց բարոնը, որ զինուց
շատ բարի ու քնքշասիրտ էր դարձել, — արի ինձ մտա, ես ուղում եմ
քեզ համբուրել:

Հերցոգը հրճվանքի ոչ մի նշան ցույց չէր տալիս:

«Ի՞նչ է անում այստեղ այս փոքրիկ գատարկապորտը» — տհաճու-
թյամբ մտածում էր նա: Բայց չուզեցնալով ցույց տալ, թե դժգոհ է
հանդիսման համար, բարձրաձայն ասաց.

— Թանկագին Բալուկ, մեզ համար մեծ ուրախություն է քո
բոլոր ցանկությունները:

Բայց Բալուկն հանկարծ հոնքերը կխտեց և ստոն ու կտրուկ ասաց.

— Քանի որ, թանկագին սպրականներ, ես ձեզ չէի զգուշացրել,
թե այս դպրոնի դռնով պիտի դամ, և ամբողջում հիմա բացի ձեզա-
նից ուրիշ մարդ չկա, ես կարծում եմ, որ դուք այստեղ լավ մտա-
դրությամբ չեք եկել: Ուղղակի ասած, ինչ-որ խարդախ բան եք մտա-
ծել: Բայց այդ մասին մենք հետո կխոսենք... Իսկ առայժմ թույլ
տվեք ձեզ ներկայացնել իմ բարեկամներին:

Եվ մի կողմ քաշվելով, Բալուկը ճանապարհ տվեց իր բոլոր բա-
րեկամներին՝ Չիտլինոյին, Բոդկին, վարպետ Սադոգին, քավոր Դոլու-
մին, փաստաբանին և մյուս բոլորին:

— Բայց սա իսկական ներխուժում է, — շվարած բացականչեց
հերցոգը:

Եվ իսկապես դա ներխուժում էր, որ կազմակերպել էր Բալուկը:
Անտառում թափառելով, Չիտլինոն և Բալուկը վերջապես հանդիպե-
ցին իրենց բարեկամներին և շուտով իմացան, որ իրենց բոլոր հա-
կատակորդները՝ բացառությամբ բարոնի և հերցոգի, ամբողջ հեռա-
ցել են: Բալուկը պիտեք անտառից նկուղ տանող գաղանի մուտքի
տեղը և առաջարկեց այդ ճանապարհով գրավել թշնամու ամբոցը:

Ինչպես տեսաք, այդ բանը փայլուն կերպով հաջողվեց: Հերցոգին փա-
կեցին իր սենյակում, ձորձահալաք Լորուն էլ պահակ կանգնեցրին դռանը:

Իսկ բարոնին թողեցին նկուղում, որովհետև ոչ ոք նրա ծանր
մարմինը սանդուղքով վեր հանելու ցանկություն չունեք:

Միտր Գազարուն արտասանական
գիևիորական խորհրդատու է նշանակվում

բբ վրա հասավ երեկոն, և ամբողջ թաղ-
վեց խավարի մեջ, բարեկամներից տմանք

սկսեցին տնհանդստանալ:

Հետո ինչ պիտի անենք մենք,— հարցնում էր սանամեր Դդու-
մը:— Մենք հո չենք կարող ընդմիշտ մնալ այստեղ: Սա մեր տունը
չէ: Մենք տուն ու տեղ ունենք, մեր աշխատանքն ու հոգսերը:

— Մենք միտք էլ չունենք ընդմիշտ մնալու այստեղ,— պատաս-
խանեց Ջիպոլինոն:— Թշնամիների հետ բանակցություններ կսկսենք
և միայն կպահանջենք, որ մեր բոլորին տղատություն տան: Երբ հա-
մողվենք, որ մեզանից ոչ ոքի վնաս չեն պատճառի, անմիջապես
կղնանք այստեղից:

— Իսկ ինչպե՞ս կպաշտպանվենք,— միջամտեց սինյոր Սիսեոի-
կը,— չէ՞ որ ամբողջ պաշտպանությունը ռազմական բավականին բարդ
գործողություն է: Հարկավոր է սարստեգիա, տակտիկա և բալլիստի-
կա իմանալ:

— Իսկ ի՞նչ բան է բալլիստիկան,— հարցրեց սանամեր Դդու-
մը:— Խնդրում եմ, սինյոր փաստաբան, անձանոթ բառերով մեզ չը-
զարմացնեք:

— Ես ուզում եմ միայն հիշեցնել,— կարմրելով լայատեց Սի-

սևոխիլը, — որ մեր մեջ ոչ մի գեններալ չկաւ Իսկ ինչպէս կովեւ, երբ քանակի գլխին գեններալ չի կանգնած:

— Անտառում հիմա ամենաքիչը քառասուն գեններալ կա, — սասայ Ձիպոլինոն, — չնայած դրան, նրանք մեզ բռնել չկարողացան:

— Կապրենք՝ կտեսնենք, — ծանր հառաչելով քրթմնջաց Միսեռիլը: Նա այլևս չէր ուզում վիճել, բայց չէր էլ հավատում, թե հնարավոր կլինի երկար ժամանակ ամբողջ պաշտպանել առանց ստրատեզիա, տակտիկա և բալլիստիկա լիմացող գեններալի:

— Թնդանոթ չունենք, — երկչոտութեամբ միջամտեց սահամեր Դդումը:

— Գնդացիը չունենք, — փնթփնթաց Սոխ Պրասը:

— Հրացաններ չունենք, — ավելացրեց վարպետ Սաղոզը:

— Ամեն ինչ էլ կունենանք, մի անհանդստացեք: — Իսկ հիմա հարկավոր է քնել:

Բոլորը գնացին քնելու:

Յոթ հողի պառկեցին բարոն Նաբնջի լաչն մահճակալին և դեռ ութերորդի համար էլ տեղ կար: Իսկ քավոր Դդումն աւ քավոր Հավամըզին գնացին այդուստ գտնվող իրենց անակը:

Մասալինոն, որին դրանից մի քանի օր առաջ նորից տեղավորել էին այդ տնակում, այնքան էլ սիրալիբ չընդունեց նրանց: Բարերախտաբար այդ կատաղած շունը միշտ էլ օրենքը հարդում էր: Ներկայացրած փաստաթղթերին նայելով, նա համոզվեց, որ իրոք անակն իրեն չի պատկանում և գնաց իր հին բուխը:

Քավոր Դդումը հարմար նստեց անակում և դուլսը պատուհանից դուրս հանեց, իսկ քավոր Հավամըզին պառկեց նրա ոտների մոտ:

— Ինչ հրտալի գիշեր է, — ասում էր քավոր Հավամըզին, — ի՞նչ պայծառ երկինք է: Տեսեք, այդ ի՞նչ է այնտեղ թռչում վեր... մի՞թե հրթիռներ են:

Իրոք, իշխան Լիմոնն անտառում հրավառութուն էր սարքել, որպեսզի կոմսուհիներին գվարճացնի: Նա իր գինվոր Լիմոնուկներին գույգ-գույգ կապում էր և հրթիռի փոխարեն թնդանոթից կրակում: Դա նրան շատ գվարճալի տեսարան էր թվում:

Վերջ ի վերջո սինյոր Պամիպորը մոտեցավ իշխանին և ափանջին շնջաց:

— Ձերդ մեծութուն, ներեցեք, բայց դուք այդպես ձեր ամբողջ քանակը կկստորեք:

— Ափսոս, — հառաչելով ասաց իշխանը և կարգադրեց զվարճությունը դադարեցնել:

— Ահա, հրավառությունը վերջացավ, — պատուհանից դուրս նայելով ասաց քավոր Դդումը:

Իշխանն սկսեց հաշվել կենդանի մնացած զինվորներին, որ տեսնի կարելի՞ է շարունակել փախտապահներին հետապնդելը թե ոչ: Պարզվեց, որ այդ նպատակի համար դեռ բավականաչափ զինվոր կա: Չնայած դրան, որոշեցին հետապնդումը թողնել առավոտյան:

Առայժմ իշխանը հրամայեց անտառում կոմսուհիներին համար մի շքեղ վրան խփել: Նրանց անզավորեցին շատ փափուկ անկողնում, բայց հուզմունքից ու հետաքրքրասիրությունից նրանք երկար ժամանակ չէին կարողանում քնել:

Կես-դիշերը մոտ էր, երբ ասպետ Պամիդորը զնաց անտառում գրոսնելու, որ նյարդերը հանգստանան: (Հա՛, ես ձեզ չեմ ասել, որ հրավառությունից հետո բարկությունից ու չարությունից նրա մոտ ջղածգություն սկսվեց):

«Ինչպիսի հիմարություն, — մտածում էր ասպետը, — հրթիռները պատճառով այդքան առողջ զինվոր փչացնել»:

Նա մի բարձր բլուր կլավ, այն հույսով, որ եթե փախստապահները խարույկ վառած լինեն, տեսնի: Բայց դրա փոխարեն նա գարմանքով տեսավ, որ ամբողջ պատուհանները ուժեղ լուսավորված են:

«Երևի բարոնն ու հերցոգը առանց մեզ զվարճանում են, — վրդովմունքով մտածեց նա, — լավ, հենց որ փախստապահներին բռնենք ու Ձիպոլինոյի հախիցը գանք, հարկ կլինի այդ երկու ձրիակներներից էլ ազատվել»:

Նա շարունակում էր ամբողջին նայել, և նրա չարությունը քանի գնում աճում էր:

«Դատարկապորանե՛ր, — գայրացած մտածում էր նա, — ավազակներ, նրանք այս պառավ, հիմար կոմսուհիներին կանանկացնեն, իսկ ինձ միայն դատարկ շներ և հորթի ու ճախի ոսկորների կույակը կմրհան»:

Աստիճանաբար ամբողջ բոլոր լույսերը հանդան և միայն մի պատուհանից էր դեռևս լույս երևում:

— Ասացե՛ք խնդրեմ, հերցոգ Մանդարինն առանց լույսի չի՞ կարող քնել, — ասամները արանքից Փշշում էր սինյոր Պամիդորը: — Մի դրան տեսեք, վախենում է մթության մեջ մնալ: Բայց այդ ի՞նչ է

անում: Բոլորովին ցնդել է: Զվարճանում է լույսը հանդիմանելով ու վառելով: Այդպես անջատիչը կփշացնի, կարճ միացում կտա, և ամբողջը կայրվի: Թո՛ղ, թո՛ղ անմիջապես, լսո՛ւմ ես, թե ինչ եմ ասում:

Սինյոր Պամիդորը ինքն էլ չնկատեց, թե ինչպես է ամբողջ ձայնով մեկ զոռում:

«Եսկ եթե սա մի որեէ զազանի ազգանշան է,— հանկարծ մտածեց նա, տեսնելով, որ այդ հիմար իսկը համառորեն կրկնվում է,— ազգանշան: Բայց ի՞նչ ազգանշան, ի՞նչ նպատակով, ո՞ւմն է ուղղված: Ես մի ոսկի կտայի, եթե իմանայի, թե դա ի՞նչ է նշանակում: Երեք կարճ բռնկում... երեք երկար... նորից երեք կարճ: Մթուժյուն: Բայց ահա ամեն ինչ նորից է կրկնվում: Հերցոգը երևի սաղիտով երածը սու թյուն է լսում և լույսը հանդիմանելով-վառելով ձայնակցում է սաղիտին: Գրազ կգամ, որ այդպես է: Ա՛յ, թե ինչով է զբաղված անբանը»:

Սինյոր Պամիդորը վերադարձավ ճամբար և, հանդիպելով պայասականներից մեկին, սրին հասկացող մարդ էր համարում, հարցրեց, թե սա ազգանշանային այբուբենն ի՞նչն արդյոք:

— Իհա՛րկե, — պատասխանեց կիմոնը, — ես ազգանշանային դակտոր-պրոֆեսոր եմ, նույնիսկ հատուկ ֆակուլտետ եմ ավարտել:

— Որ այդպես է, չէի՞ք ասի ինձ, թե ինչ է նշանակում ահա այս ազգանշանը:

Եվ սինյոր Պամիդորը պրոֆեսորին հայանեց, թե ինչպիսի ազգանշաններ էր հաղորդում հերցոգը ամբողջից:

— Ս... Օ... Ս... Այդ հո դժբախտության ազգանշան է, օդնության կանչ:

«Օդնության», — սաղնապով մտածեց սինյոր Պամիդորը: — Ուրեմն դա խաղ չէ: Հերցոգն ազգանշանի միջոցով ուզում է ինչ-որ բանի մասին մեզ տեղյակ պահել: Նշանակում է նա վտանգի մեջ է, եթե այդպիսի ազգանշան է տալիս»:

Եվ առանց երկար մտածելու, ասպետը շտապեց ամբողջ:

Այդի մտնելով, նա սուլեց, որ Մասալինոյին իր մոտ կանչի: Սինյոր Պամիդորն սպասում էր, թե շունը դուրս կլվռչի իր բարեհարմար սնակից, բայց զարմանքով տեսավ, որ Մասալինոն դուրս է սողում իր հին բնից:

— Ի՞նչ է պատահել, — հարցրեց ասպետ Պամիդորը:

— Ես օրենք չեմ սիրում, — տհաճությամբ պատասխանեց շունը: —

Իսկական տերերն ինձ ներկայացրին միանգամայն անլիճելի փաստաթղթեր, և ես ստիպված՝ անակը նրանց ղիջեցի:

— Այդ ի՞նչ իսկական տերեր են:

— Ոմն Դդոււմ և ոմն Հավամբզի:

— Իսկ նրանք որտե՞ղ են հիմա:

— Քրտած են իրենց աանր: Գոնե այդպես եմ ենթադրում, թեև չեմ հասկանում, թե ինչպես կարելի է այդքան անհարմար ղիբքով քնել: Բայց, ըստ երևույթի, ամբողջում նրանց համար սեղ չի եղել:

— Իսկ ո՞վ է ղիջերում ամբողջում:

— Օ, շատ եկլորներ: Ամենաստորին կարգի ժողովուրդ, ինչպես օբինակ, կոշկակարներ, երածիշտներ, բողկեր, սոխեր և այլ խաժամուժ:

— Ուրեմն Չիպուլինոն է՞լ այնտեղ է:

— Այո՛, ինձ թվում է, թե նրանցից մեկի անունն այդպես էր: Ինչքան ևս հասկացա, հերցոզը շատ վերավորվել էր այդ կարգի հասարակության ներկայությունից: Նա փակվեց իր սենյակներում և ամբողջ օրը չեբեաց:

«Նշանակում է նա դերության մեջ է, — վճռեց Պամիդորը: — Քանի գնում, գործերը վատանում են»:

— Ինչ վերաբերում է բարոն Նարնջին, — շարունակեց շունը, — ապա նա էլ է փակվել, միայն ոչ թե իր սենյակում, այլ չգիտես ինչու, մառանում: Արդեն մի քանի ժամ է, ինչ լսում եմ, թե ինչպես են այնտեղ խցանները կրակում:

— Ո՛ւ, ո՛ւ, անխճված հարբեցող, — ինքն իրեն քրթմնջաց սինյոր Պամիդորը:

— Բայց ես չեմ կարող հասկանալ, թե ինչպես մեր Բալուկը մոռանալով իր կոմսական տիտղոսը, շվվում է այդքան ստոր ծագում ունեցող մարդկանց հետ:

Սինյոր Պամիդորն անմիջապես սլացավ անտառ, արթնացրեց իշխանին ու կոմսուհիներին և պատմեց սոսկալի նորությունները: Կոմսուհիներն ուզում էին իսկույն վերադառնալ ամբոց, բայց իշխանը խորհուրդ տվեց չշտապել:

— Մեր երեկոյան ղվարճալիքից հետո մենք բավական քանակությամբ ղինլորներ չուսենք, որպեսզի գրոհն սկսենք գիշերը: Սպասենք լուսաբացին, դա ավելի խելացի կլինի:

Նա կանչեց սինյոր Մադդանոսին, որը թվաբանությունից

ուժեղ էր, և կարգադրեց նորից հաշվել նորին մեծութեան տրամա-
դրութեան տակ մնացած ուժերը:

Սինյոր Մազզանոսը զինվելով մի կտոր կավճով ու քարետախ-
տակով, շրջեց բոլոր վրանները և ումեն մի զինվորի զիմաց տախտա-
կի վրա մի խաչ քաշեց, իսկ գեներալներն զիմաց՝ երկուսական խաչ:
Պարզվեց, որ իշխանը դեռևս տասնութ Լիմոնուկ-զինվոր և քառասուն
Լիմոն-գեներալ ունի: Ընդամենը հիսունութ մարդ, չհաշված սինյոր
Պամիդորին, սինյոր Մազզանոսին, իրեն՝ իշխանին, կոմսուհիներին,
խուզարկուին, նրա շանն ու մի քանի ձիերի:

Ասպետ Պամիդորը ձիերից օգուտ չէր սպասում, բայց սինյոր
Մազզանոսը եռանդով սկսեց ասպացուցել, որ ամբոցներ զբավելիս
հեծելագոր ունենալը շատ օգտակար է, երբեմն նույնիսկ անհրաժեշտ:
Ստրաստեղիական երկար վիճաբանութուն սկսվեց, և վերջ ի վերջո իշ-
խան Լիմոնը համաձայնեց սինյոր Մազզանոսի բերած փաստերի
հետ ու նրան նշանակեց հեծյալ ջոկատի հրամանատար:

Ճակատամարտի սլանը մշակվեց միտար Գազարոյի մասնակցու-
թյամբ, որին այդ առիթով արտասահմանյան զինվորական խորհրդա-
տուր կոչում շնորհեցին:

Զինվորական խորհրդատուն անմիջապես անցավ իր պորտակա-
նությունների կատարմանը: Առաջին հերթին բոլոր զինվորներին ու
գեներալներին խորհուրդ տվեց, որ սրանք իրենց դեմքերին ածուխ
կամ մուր քսեն՝ պաշարման մեջ գանվողներին վախեցնելու նպատա-
կով: Իշխանին այդ միտքը շատ դուր եկավ: Նա հրամայեց մի քանի
շիշ գինի բացել և, իր գեներալներին շարք կանգնեցնելով, սկսեց վա-
ռած խցանով անձամբ ներկել նրանց դեմքերը:

Այն գեներալները, որ արժանացել էին այդ սլատիին, իրենց շատ
շոյված էին զգում:

Մինչև արևածագ բոլոր գեներալներն զեմքերն արդեն սևացել
էին: Բայց իշխանը դրանով չբավարարվեց: Նրա մոտ գեռ շատ այր-
ված խցան կար և պահանջեց, որ կոմսուհիներն ու սինյոր Պամիդորն
էլ զեմքերը սևացնեն:

Կոմսուհիները չհամարձակվեցին իշխանին առարկել և արցունք-
ներն աչքերին՝ ենթարկվեցին հրամանին:

Ուղիղ ժամը յոթին հարձակումն սկսվեց:

Այն մասին, թե ի՛նչպես բարոնը անկախ
իր կամքից քսան գեներալ սպանեց

տրատեգիական պլանի առաջին մասը հետևյալն էր ասում, խուզարկուի շունն օդորվելով կոմսուհիների շան հետ ունեցած իր բարեկամությունից, պետք է համոզեր նրան, որ սա այգու դարբասները բացերտ Այտտեղից պետք է այգի ներխուժեր սինյոր Մադգանոսի հեծյալ էսկադրոնը:

Մակայն պլանի այդ մասը ձախողվեց, քանի որ այգու դարբասը բնավ էլ փակ չէր: Գարբասի մոտ ձգված կանգնել էր Մաստինոն և պոչով պատվի էր անում:

Սուզարկուի շունը վախեցած ետ դարձավ և գեկուցեց այդ տարօրինակ իրադրության մասին:

— Հենց այստեղ էլ թաղված է շան գլուխը, — ասաց միտոր Գազարոն, օգտագործելով արտասահմանյան գինյութական խորհրդատուների մեջ շատ տարածված այս արտահայտությունը:

— Փնստ է, փնստ: Հենց այստեղ էլ թաղված է, — իր տիրոջ ասածը հաստատեց շունը:

— Այդ ի՛նչ շան գլուխ է և որտեղ է թաղված, — հարցրեց իշխանը:

— Ձերդ մեծություն, այստեղ շունը գործ չունի: Եթե խուճաբարները դարբասը բաց են թողել, նշանակում է մեզ համար ինչ-որ ծուղակ են պատրաստել:

— Այդ դեպքում եկեք այդի մանկնք հետևի դռնով, — առաջարկեց իշխանը:

— Բայց հետևի դռնն էլ բաց է:

Լիմոնի բանակի զինվորները լուրջ մտառանջության մեջ ընկան: Ավելի ճիշտ՝ չզիտեին, թե ինչ մտածեն: Իսկ իշխանին այս պատերազմն արդեն սկսեց ձանձրացնել:

— Ինչ-որ շատ է երկարում, — գանգատվեց նա ասպետ Պամիրորբին: — Այսքան էլ ձգձգվող ու դժվար պատերազմ: Նթե սկզբից լմանայի, թե այսպես կլինեք, այս պատերազմը չէի էլ սկսի:

Գործն արագացնելու համար իշխանը որոշեց անձամբ մասնակցել գործողություններին: Նա իր քառասուն զեներալներին շարք կանգնեցրեց և հրամայեց.

— Զգաստ...

Քառասուն զեներալներն էլ տեղներում քարայան:

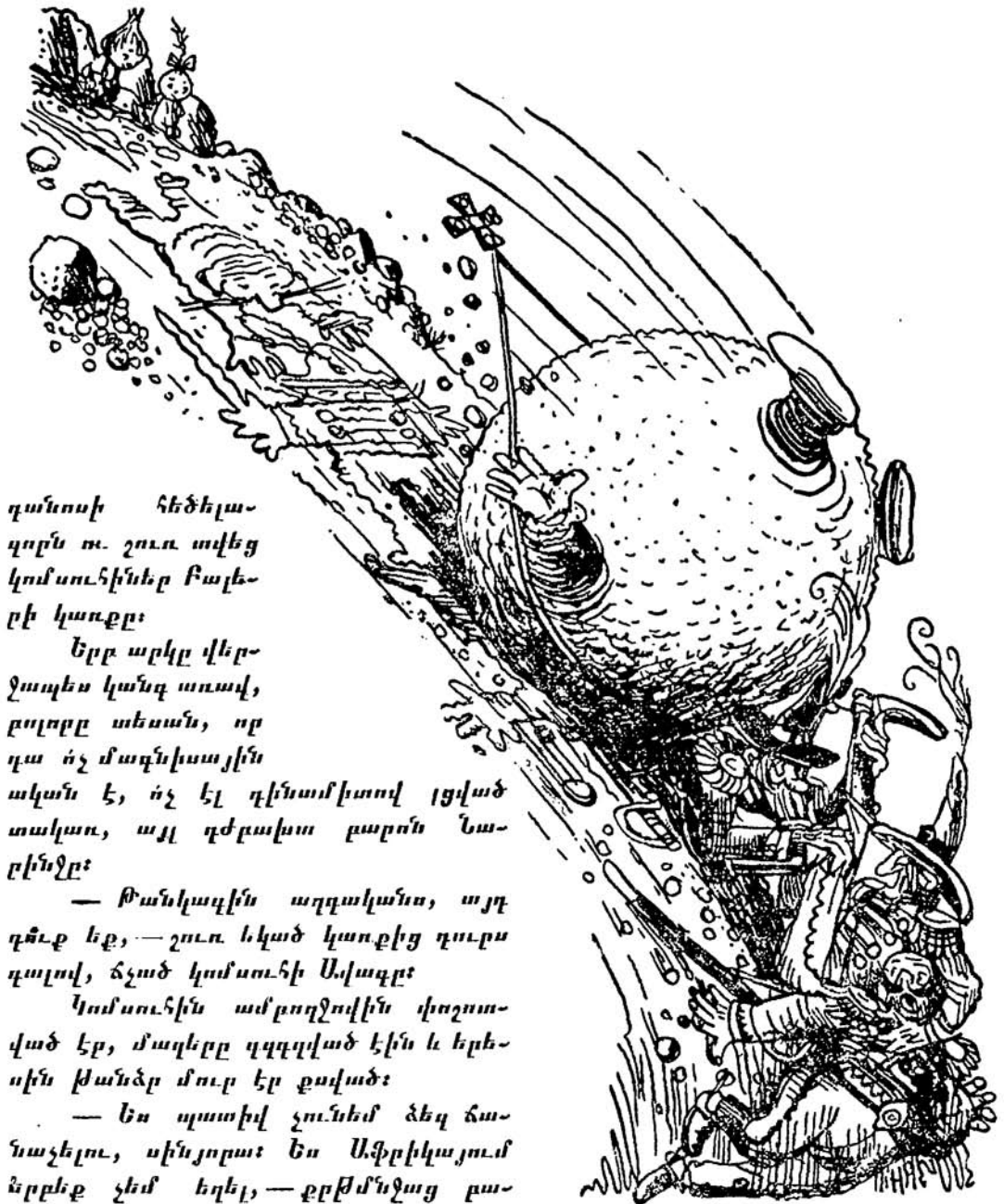
— Քայլով-մարշ: Մեկ, երկու, մեկ, երկու:

Հերոսական ջոկատը այդու դարբասից մտավ ներս և քայլեց դեպի ամրոցը, սրբ, ինչպես զիտեք, գտնվում էր փոքրիկ բլրի դազաթին: Վերելքը իշխանին շատ դժվար թվաց: Նա սկսեց շնչահատվել, բութանել և որոշեց հրամանատարությունը հանձնել առաջին կարգի մի Լիմոնի ու ետ դառնալ:

— Շարունակեցեք հարձակվել, — սուսց նա, — ևս զնում եմ ընդհանուր դրոհի պլանը մշակելու. իմ անձնական մասնակցության շնորհիվ պաշտպանության առաջին զիծը զրավված է: Ձեզ եմ հանձնարարում ամրոցի գրավումը:

Առաջին կարգի Լիմոնը պատիվ տվեց իշխանին և հրամանատարությունը ստանձնեց: Հինգ մետր զնալով, նա հինգ բոպետով հանդիսատեց ջոկատին: Այնտեղից մինչև ամրոց ընդամենը մի հարյուր քայլ էր մնում, և հրամանատարն արդեն սլաքաստվում էր տալ վերջին դրոհի հրամանը, երբ հանկարծ մի սարսափելի թնդյուն լավեց, և բլրի դազաթից դեպի զեներալները սլացավ մի շտեմնված մեծությամբ արի: Քառասուն զեներալն էլ, չսպասելով առաջին կարգի Լիմոնի հրամանին, միանգամից շուռ եկան և ինչքան կաբող էին՝ արագ նետվեցին ցած: Սակայն արագությամբ նրանք չէին կարող համեմատվել խորհրդավոր արկի հետ, սրբ մի քանի վայրկյանով հասավ նրանց և մի երկու ասանյակ զեներալ հասած սալորի նման ճղմելով, գլորվեց մինչև դարբասն ու դուրս եկավ: Ճանապարհին նա ջնջեց սինքր Մադ-

դանոսի հեծելա-
զորն ու շուռ տվեց
կոմսուհիներ Բալե-
րի կառքը:

Երբ արկը վեր-
ջապես կանգ առավ,
բոլորը աեսան, որ
դա ոչ մագնխաային
ական է, ոչ էլ դինամիտով լցված
տակառ, այլ դժբախտ բարոն Նա-
րինջը:

— Թանկագին աղբականո, այդ
դճւք եք, — շուռ եկած կառքից դուրս
դալով, ճչած կոմսուհի Ալազը:

Կոմսուհին ամբողջովին փոշոտ-
ված էր, մազերը զզգրված էին և երե-
սին թանձր մուր էր քսված:

— Ես սրաօվ շունեմ ձեզ ճա-
նաչելու, սինյորա: Ես Աֆրիկայում
նրբեք չեմ եղել, — քրթմնջաց բա-
րոնը:

— Բայց այդ էս եմ, կոմսուհի Ալազը:

— Յ՛, Երկիրնք, ինչ է փչել ձեր խելքին, որ այդպես մտաւել եք:

— Սա սարաակազիական նշանակութեան ունի... ավելի լավ է ասել, թե այդ ինչպէս փուլ եկաք մեզ վրա:

Ես եկա ձեզ օգնութեան: Ճիշտ է, մի քիչ տարօրինակ ձևով, բայց ուրիշ ճար չունելի: Ես ամբողջ գիշեր աշխատում էի դուքս պրծնել գինու մառանից, որտեղ այդ ավազակները փակել էին ինձ: Կարող եք պատկերացնել, ստիպւած էի մառանի դուռը ատամներով կրծել:

— Օ՛, այո՛, դուք կարող եք կրծել նույնիսկ կես սաանյակ տակաւները տախտակները, — փնթփնթաց սինյոր Պամիդորը, որը գեոսարսափից դողում էր:

— Մառանից դուքս դալով, բլրից ուղղակի ցած գլորվեցի և կարծեմ ճանապարհին ճգմեցի նեղրերի մի ամբողջ շնկատ, որն, անշուշտ, օգնութեան էր գնում այն ավազակներին, որոնք խլել են ձեր ամբողջը:

Երբ կոմսուհի Ավագը ազգականին լացատրեց, որ դրանք բոլորովին էլ նեղրեր չեն եղել, այլ քառասուն լիմոն գեներալ, խեղճ բարձր շատ հուզվեց, բայց էլի հուռ խորքում հպարտանում էր իր ծանրութեամբ և ուժով: Իշխան Լիմոնն այդ բոլորին իբ վրանում լողանք էր ընդունում: Իմանալով իր առաջապահ զորամասերի կործանման մասին, նա սկզբում կարծեց, թե թշնամին անսպասելիորեն դուքս է եկել ամբողջից և գրոհով ցրել ջոկատը: Երբ նորին մեծութեանը վեհուցեցին, թե մեղավորը եղել է ամենաբարի մասդրութեաններ ունեցող իր գաշնակիցը, նա կատաղեց:

— Ես ոչ մի գաշնակից էլ չունեմ: Ես պատերազմներ մղում եմ ինքս ինձ և իմ խելքով, — ասաց նա վրդովմունքով: Եվ հափաքելով մնացած զորքը՝ գեներալներին, զինվորներին և օժանդակ կազմին, ընդամենը երեսուն մարդ, նա մի ճառ արտասանեց, որ ավարտեց հակալ խոսքերով:

— Աստված, փրկիր ինձ իմ բարեկամներից, իսկ թշնամիներից ես ինքս մի կերպ կազատվեմ:

Իշխան Լիմոնը փաստորեն իրավացի էր: Իշխանների բարեկամները միշտ էլ թշնամիներից վտանգավոր են լինում, և իշխաններին մնում է միայն մխիթարվել հնացած, մոռցված ու լավական անհաջող առածներով:

Ուղիղ քառորդ ժամ հետո, Լիմոնը ստբի ելավ ու հրամայեց նոր գրոհ սկսել: Տասը հոգի վաչքենի ազգակներով վազեցին գեպի բլրի զագաթը, որպեսզի գոնե սլաշարման մեջ գանդուները երեխաներին

ու կանանց վախեցնեն: Գրոհողներին սերտալիք ընդունեցին: Ես կասի՛ շատ սիրալիք ընդունեցին: Ձիպոլինոն հրշիջ պամպեր էր հարմարեցրել զինու ափնամեծ տակառներին: Հենց որ Լիմոնները բավականաչափ մոտեցան, նա հրամայեց.

— Գինով՝ թշնամուն իսխիր:

(Օրենքով պիտի հրամայեր «կրակ»), բայց նրա տրամադրու թյան տակ միայն պոմպեր կային, սրոնցով կրակը հանդցնում են և ոչ թե վառում):

Բուրավեա, հարբեցնող կարմիր հեղուկով սղողեցին պաշարողներին: Գինին լցվում էր նրանց աչքերը, բերանը, քիթը և ականջները: Լիմոնուկները անպայման կխեղդվեին կամ ուշագնաց լինելու չափ կհարբեին, եթե ժամանակին չհանանջեին: Ոմանք սողալով, ոմանք վազելով, վախճում էին զինու հետապնդող շիթերից:

Երբ հասան ըլրի ստորոտը, նրանց մեջ ոչ մի զգաստ Լիմոն չըկար: Այս բանը շատ վայրացրեց կոմսուհիներին:

Կարող եք պատկերացնել, թե ինչպես էր իշխան Լիմոնը կատաղիլ:

— Խայտառակություն է, ձեր բոլորին հարկավոր է փայտով ծեծել: Միթե կարելի է սոված փորով կարմիր զինի իսխել: Կարգին մարդիկ այդպես չեն վարվում: Տեսնե՞մ եք, էլի սասը հոգի շարքից դուրս եկան:

Եվ իրոք, Լիմոնի բանակից սասը ռազմիկ մեկը մյուսի հետևից ընկան նորին մեծության ոտների մոտ և իսկույն, ասես ըստ հրամանի, խոմփացրին:

Գրուկյունը քանի գնում սաղնապալից ու վասնպալսը էր դառնում:

Սինյոր Պամփուրը մագերն էր փետում և խնդրում միտար Գապարոյին.

— Դե մի խորհուրդ տվեք վերջապես, չէ՞ որ արտասահմանյան զինվորական խորհրդատու եք, սատանան ձեզ տանի:

Իսկ ամբողջում, հասկանալի է, այդ բոսլին ցնծություն էր աիրում:

Թշնամու կեսը շարքից հանված էր: Շուտով, շուտով այնտեղ, ցածում, դարբասի երկու կարմիր սյուների մեջտեղում սպիտակ դրոշակ կծածանվի:

Զիպոլիևոն ծախորսնում և փոստատար Սարգի հետ

Նայ, ևս ձեզ չեմ խաբի, դարբասի սյուների միջև ոչ մի դրոշակ էլ չծածանվեց: Դրա փոխարեն կռվի դաշտ ժամանեց Լիմոնուկների մի ամբողջ գիվիզիա, որոնց շտապ ուղարկել էին մայրաքաղաքից, և մեր բարեկամներին մ'նում էր կամ հանձնվել, կամ փախչել:

Զիպոլիևոն փորձեց մատանի դռնակով փախչել, բայց ընդհատակյա անցքը թշնամին գրավել էր:

Իսկ սի գաղտնի անցքի մասին հայանեց Լիմոնուկներին, որոնք այդ մասին գաղտփար չունեին:

Այդ էլ ձեզնից չեմ թաքցնի: Պարզվեց, որ դավաճանը սինյոր Սիսեռին էր:

Երբ Զիպոլիևոյի ու նրա կողմնակիցների գործերը վատացան, փաստաբանը վախենալով, թե իրեն երկրորդ անգամ կկախեն, խելույն անցավ թշնամու կողմը:

Սինյոր Պամիլոբը Զիպոլիևոյին բռնելով այնքան ուրախացավ, որ մնացած գերիներին ազատ արձակեց: Միայն Բալուկին, որպես պատիժ, փակեցին ձեղնահարկում:

Իսկ Զիպոլիևոյին մի ամբողջ վաշտ Լիմոնուկների ուղեկցութեամբ տարան բանտ և փակեցին նկուղային խցում:

Օրսկան երկու անգամ բանտապահ Լիմոնուկը սղոյնձի չեչոտ ամանով նրան հացից ու ջրից պատրաստած ապուր էր բերում: Չիպուլինոն ուտում էր առանց նայելու, նախ այն պատճառով, որ սաստիկ քաղցած էր, և ապա այն պատճառով, որ նրա խցում երբեք լույս չէր լինում:

Մնացած ժամանակ Չիպուլինոն պտուկում էր մտնակալին ու մրտածում. «Միայն թե հաջողվեր հորս տեսնել: Գոնե կարողանայի նրան իմաց տալ, որ ես էլ իր հետ եմ, միևնույն բանտում»:

Գիշեր-ցերեկ Լիմոնուկ ժամապահը ծանր կրունկներով թխկացնելով, անց ու դարձ էր անում խցի դռան մոտ:

— Գոնե ռետինե կրունկներ խփեք, — գոռում էր Չիպուլինոն, որին Լիմոնուկի ոտնաձայները չէին թողնում քնի:

Բայց բանտապահները նույնիսկ շուռ չէին գալիս նրա կողմը:

Մի շաբաթ հետո եկան նրան տանելու:

— Ո՛ւր եք ինձ տանում, — հարցրեց Չիպուլինոն:

Նա կարծում էր, թե իրեն տանում են կախապան հանելու: Բայց բնագամենը բակ էին դուրս բերում՝ զբոսանքի: Երկար միջանցքով դեպի դուռը գնալով, Չիպուլինոն գայրանում էր իր ստեբրի վրա, որոնց համար քայլերն անսովոր էր դարձել, աչքերի վրա, որոնք արդեն լույսի սովոր չէին և արցունքոտվում էին:

Բակը կտր էր: Կալանավորները, որոնք բանտարկյալի միասեսակ, սպիտակ ու սև գույներով շորեր էին հագել, իրար հետևից քայլում էին շրջանաձև:

Սոսկը խստիվ արգելված էր: Շրջանի կենտրոնում մի Լիմոնուկ էր կանգնած և թմբուկին խփելով չափ էր տալիս.

— Մեկ, երկու, մեկ, երկու...

Չիպուլինոն մտավ շրջանի մեջ: Նրա առջևից մի ծեր, կորամեջք ու ալեհեր կալանավոր էր քայլում: Երբեմն նա խուլ հագում էր, և դրանից նրա ուսերը ցնցվում էին:

«Սեղձ ծերուկ, — մտածեց Չիպուլինոն, — եթե այսօրան ծեր չլինեիր, նման կլինեիր իմ հորը»:

Էլի մի քիչ քայլելով ծերուկն այնպես հողաց, որ ստիպված դուրս եկավ շարքից և հենվեց սյանը, որ վայր չբնկնի: Չիպուլինոն նեավեց օդնելու և միայն այստեղ տեսավ նրա դեմքը, որի վրա խոր կնճիռներ էին ակոսված: Կալանավորը հանգած աչքերով նայեց սղային և հանկարծ բռնեց նրա ուսերից.

— Չիպուլինո, որդիս:

— Հայրիկ, այս ինչքան էս
ձերացի...

Հայր ու որդի լուրջ գրկա-
խառնվեցին:

Լաց մի լինի, սիրելիս, — փրկի՞-
փրկի՞աց ձերուկը: — Գաջ եղբ, Չի-
պուլինո:

— Ես չեմ լավիս, հայրիկը
Մլաշն թե ինձ համար շատ ցավա-
լի է քեզ աչդպես հիվանդ ու թուշ
տեսնել: Իսկ էս դեռ խոստանում
էի քեզ ազատել լանտից:

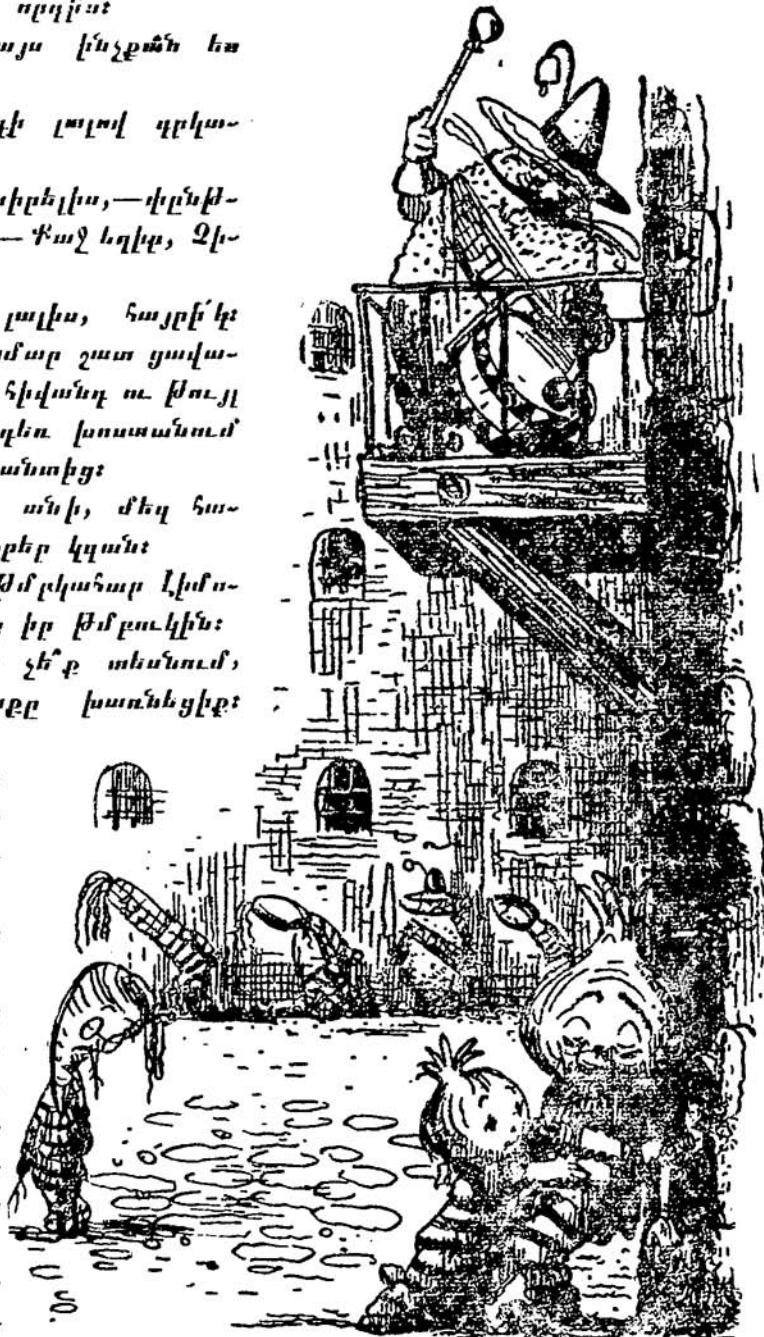
— Դարդ մի՛ անի, մեզ հա-
մար էլ երջանիկ օրեր կզան:

Այդ բոլորին թմրկահար կիսո-
նուկը ուժեղ խփեց իր թմբուկին:

— Է՛յ, մի՞թե չե՛ք տեսնում,
որ ամբողջ շարքը խառնեցիք:
Առանջ ընկեք:

Ծեր Չիպուլ-
նեն շատ ազատան-
վեց ազալից և կա-
լանավորների շար-
քում գրավեց իր
տեղը: Նրանք էլի
մի քանի պոռույտ
կատարեցին ըս-
կում, իսկ հետո
նույն կարգով շար-
ժքվեցին դեպի խը-
ցերը ամանող երկար
միջանցքը:

— Ես քեզ լուր
կուզարկեմ, — շշմե-
ջաց ձեր Չիպուլնեն
հրաժեշտ տալիս:

— Բայց ինչպե՞ս:

— Կտեսնես: Պի՛նդ կայ, Ձիպոլի՛նո:

— Գնաս բարով, հայրի՛կ:

Ծերուկը մտավ իր խուցը: Ձիպոլինոյի խուցը երկու հարկով ցածր էր նկուղում: Հիմա, երբ Ձիպոլինոն հանդիպեց հորը, խուցը նրան այլևս այնքան մոռթ չէր թվում: Վերջին հաշվով մի քիչ լույս թափանցում էր միջանցքի վրա բացվող փոքրիկ սլառահանից: Բայց լույսը այնքան քիչ էր, որ միայն կարելի էր տեսնել Լիմոնուկի աննըկատելիորեն փայլատակող սուսերը, որ ետ ու առաջ էր դառնում միջանցքում:

Հաջորդ օրը, երբ Ձիպոլինոն ժամանակին սպանելու համար հաշվում էր, թե ժամապահի սուսերը քանի՛ անգամ կփայլատակի սլառահանի հետևում, հանկարծ լսեց, որ ինչ-որ մի տարօրինակ, հազիվ լսուկի ձայն կանչում է իրեն:

— Ո՞վ է ինձ կանչում, — դարձուցած հարցրեց նա:

— Նայիր պատին:

— Նայում եմ աչքերս լայն լացած, բայց պատն էլ չեմ տեսնում:

— Իսկ ես, ա՛յ, այտակ եմ, սլառահանի մոտ:

— Ա՛, հիմա տեսնում եմ, դու Սարդ ես Իսկ ի՞նչ ես անում այտակ, չէ՞ որ այտակ ճանճեր էլ չկան:

— Ես կաղիկ Սարդն եմ: Իմ սարդոստայնը վերին հարկի խրցումն է: Երբ ես ուտել եմ ուզում, իմ ցանցի մեջ միշտ էլ ուտելու բան ճարվում է:

Ի՞նչ որ Լիմոնուկ կոպտորեն խփեց դռանը:

— Է՛յ, ձայնդ կտրիր, սե՛ւ հեա ես այդտեղ խոսում:

— Ես աղոթք եմ կարդում, որ ինձ մայրս է սովորեցրել, — պատասխանեց Ձիպոլինոն:

— Մի քիչ կամաց աղոթիր, մեկ շփոթության մեջ ես գցում: Լիմոնուկներն այնքան բռն չեն, որ ամենաթեթիկ ազմուկի դեպքում քայլերը թառնում էին:

Կաղիկ Սարդն ավելի ցած իջավ և իր սարդոստայնի նման բարակ ձայնով շշնջաց.

— Հորիցդ քեզ նամակ եմ բերել:

Եվ իրոք, նա մեկնեց մի գրություն, որին սարդոստայնի բարակ թեկեր էին կարծ: Ձիպոլինոն երկատու լսեց և անմիջապես սկսեց կարդալ: Այնտեղ ասված էր.

«Միբիլի Չիպուլինո, ես քո բոլոր արկածների մասին գիտեմ: Մի՛ մտածիր, որ գործերդ ավելի վատ դնացին, քան դու սպասում էիր: Քո անզը որ ես լինեի, ես էլ քեզ նման կվարվեի: Ի՞նչ խոսք, բանաս նստելը շատ տհաճ բան է, բայց կարծում եմ, որ այստեղ շատ բան կսովորես և մամանակ կունենաս մտածելու այն մասին, ինչ որ գըլխովդ անցավ: Նա, ով քեզ կրեի այս նամակը, մեր բանտի փոստատարն է: Նրան ամեն բան կարող ես վստահել: Նրա միջոցով ինձ մի լուր ուղարկիր: Ջերմորեն գրկում եմ քեզ: Քո հայր՝ Չիպուլինոն:»

— Միչև վերջը կարգացվե՛ր, — հարցրեց Կազլիկը:

— Այո, կարգացի:

— Լա՛վ, իսկ հիմա նամակը գիր բերանդ, ծամիր ու կուլ տուր, որ պահակի ձեռքը չընկնի:

— Եղո՛վ, -- ասաց Չիպուլինոն նամակը ծամելով:

— Առայժմ ցտեսություն, — ասաց Կազլիկը:

— Ո՛ւր ես գնում:

— Նամակներ բաժանելու:

Չիպուլինոն միայն հիմա նկատեց, որ սարդի վզից սարդոստայնից հյուսած մի պայուսակ կա, որ լեփ-լեցուն է նամակներով:

— Դու այս նամակները իցե՛րն ես տանում:

— Արդեն հի՛նդ տարի է, ինչ այս գործով եմ զբաղվում: Ամեն առավոտ խցից խուց եմ անցնում և նամակներ հավաքում, իսկ հետո բաժանում եմ: Պահակները դեռ ոչ մի անգամ ինձ չեն բռնել և ոչ մի նամակ չեն գտել: Այսպիսով կալանավորները առանց վախնախառնության, թե իրենց նամակները կբռնեն, կարողանում են միմյանց հետ կապ պաշտպանել:

— Իսկ որանդից են նրանք թուղթ ճարում:

— Նրանք բոլորովին էլ թղթի վրա չեն գրում, այլ շապիկներից կտրած լաթերի վրա:

— Հիմա եմ հասկանում, թե ինչու նամակն այդքան սարօրինակ համ ունի, — ասաց Չիպուլինոն:

— Իսկ թանաք շինում են բանտային աղուրից, որի մեջ մանրած աղյուս են լցնում:

— Իսկ աղյուսը որտեղից են վերցնում:

— Ձե՛՞ որ բանախ պատերն աղյուսից են:

— Հասկանալի է, — ասաց Չիպուլինոն, — վաղն արի իմ խուցը, ես քեզ նամակ կտամ:

— Անուլայման կգամ, — խոստացավ փոստատարը և մի փոքր կադաբով շարունակեց իր ճամփան:

— Այդ ի՞նչ է, ուրդք քարի՞ ես կպցրել:

— Ձէ՛, հոգացավ ունեմ: Հասկանո՞ւմ ես, ինձ խոնով տեղում ապրել չի կարելի: Ես ծեր եմ, ինձ հարկավոր է գյուղ տեղափոխվել: Այնտեղ մի եղբայր ունեմ, որ եզրիսացորենի դաշաուժն է ապրում: Ամեն օր նա իր ոսաայնը գցում է եզրիսացորենի ցողուններին և ամբողջ օրը մաքուր օդ ու արև է վայելում: Նա շատ անգամ է ինձ իր մտա հրավիրել, բայց ես հո չեմ կարող լամ աշխատանքը թողնել: Եթե մի գործ սկսում ես, ապա պետք է վերջացնես: Բացի այդ, իշխան Լիմոնի հետ ես լամ հաշիվներն ունեմ: Նրա պալատական ծառան սպանել է լամ հորը: Խեղճ ծերուկին խփեց ուղղակի խոհանոցում: Այնտեղ պատի վրա մինչև հիմա հազիվ նկատելի մի բիծ է մնում: Նրբեմն գնում եմ ինձ հաժար թանկ այդ հետքը տեսնելու և ինքս ինձ ասում եմ. «Կգա ժամանակ, երբ իշխան Լիմոնին էլ կխփեն, բայց այնպես, որ իսկի հետքն էլ չի մնա»: Ճիշտ եմ ասում:

— Ես երբեք քեզ նման ազնիվ սարդ չեմ տեսել, — հիացմունքով ասաց Չիպոլինոն:

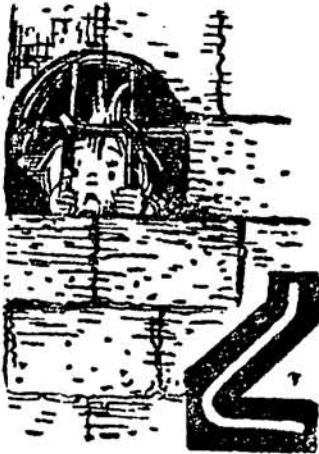
— Ամեն մարդ իր ուժի չափով է գործ բռնում, — համեստորեն պատասխանեց փոստատարը:

Կաղալով նա հասավ լուսամուտին և ինչ-որ մի Լիմոնուկի հենց քթի տակով սողաց դեպի միջանցք: Իսկ Լիմոնուկն այդ բոպելին գուան կլոր անցքից նայում էր ներս, սր տեսնի ամեն ինչ կարգի՞ն է թե ոչ:

Խցից դուրս գալով, Կաղլիկը սարդոստայնով իջավ ցած և գնաց իր գործին:

Չիպոլինոն հույսը բոլորովին կտրում է

Ենց նույն օրը Չիպոլինոն իր շապկից մի կտոր կարեց և բաժանեց մի քանի մասի:

«Ահա և նամակի թուղթ, — հաճույքով մտածեց նա: Սպասենք մինչև թանաք բերեն»:

Երբ Լիմոնուկը նրան ընթրիքի համար ապուր բերեց, Չիպոլինոն չկերտավ: Գլալով նա պատի աղյուսից մի քիչ քերեց և, լցնելով ապուրի մեջ, լավ խառնեց: Հետո գլալի պոչով մի քանի նամակ դրեց:

«Քանկադին հայրի՛կ, — ասվում էր առաջին նամակում, — դու հիշում ես, թե ես ինչ եմ խոստացել քեզ: Ահա՛, այդ բոպեն մոռանում է: Ես ամեն ինչ լավ մտածել եմ: Համբույրներով քո՛ Չիպոլինո»:

Երկրորդ նամակում, որ հասցեագրված էր Թլուրդին, ասվում էր.

«Սիրելի ծերուկ Թլուրդ, չկարծես, թե ես քեզ մոռացել եմ: Բանտում անելիք չունեմ և անընդհատ մտածում եմ իմ հին բարեկամների մասին: Շատ մտածեցի, մտածեցի և տեսա, որ դու երևի կկարողանաս ինձ ու իմ հորը օգնել: Գիտեմ, որ դա այնքան էլ հեշտ չէ: Բայց եթե քեզ հաջողվի մի հարյուր խլուրդ հավաքել, ապա ընդհանուր ուժերով հնարավոր կլինի բոլոր գժվարություններն հաղթահարել: Սպասում եմ քո պատասխանին, ավելի ճիշտ՝ սպասում եմ քեզ իմ խցում: Այսպես, ուրեմն, ցանուկյուն: Քո վաղեմի բարեկամ՝ Չիպոլինո»:

Հետպրուսթյունս. «Այստեղ քո աչքերն ալիս չեն ցավիլ: Իմ նկուզում ավելի մութ է, քան թանաքամանի մեջ»:

Եբրորդ նամակում ասվում էր.

«Թանկագին Բալուկ, քո մասին ոչինչ չգիտեմ, բայց հավատացած եմ, որ դու մեր անհաջողությունից չես վհատվել: Խոսք եմ տալիս քեզ, որ մենք շուտով ասպետ Պամիդորի հաշիվը լրիվ կմաքրենք: Այստեղ ես շատ բաների մասին խորհեցի, որոնց մասին դրսում մտածելու ժամանակ չկար: Ապաստում եմ քո օգնութեանը: Մի նամակ էլ ուղարկում եմ քեզ՝ Խլուրդի համար: Ի՞նչ պայմանավորված սեղը: Շուտով էլի կգրեմ: Բարեկիր բոլորին. Չիպոլինոս»:

Նամակները նա պահեց բարձի տակ, մնացած թանաքը թափեց մահճակալի տակի փոսը, դատարկ մամանը ավեց Լիմոնուկին և պահեց քնեյու:

Հետևյալ օրը նույն փոստատարը Չիպոլինոսյի հորից մի ուրիշ նամակ բերեց: Ծեր Չիպոլինոսն զրուցում էր, որ շատ ուրախ է աղայից լսւր ստանալու համար և խորհուրդ էր տալիս շապիկը խնայողաբար օգտագործել:

Չիպոլինոսն գրեթե ամբողջ շապիկի կեսը կտրեց, վռեց հասակին, մատը թաթախեց թանաքի մեջ և սկսեց գրել:

— Այդ ի՞նչ ես անում, բնդհատեց նրան փոստատարը, — եթե դու ամեն մի նամակի վրա այդքան մեծ կտոր օգտագործես, մի շաբաթ հետո էլ ինչի՞ վրա պիտի գրես:

— Մի՛ վախեցիր, — պատասխանեց Չիպոլինոսն, — մի շաբաթ՝ հետո ես այլևս այստեղ չեմ լինի:

— Տղա՛ս, վախենում եմ սխալվես:

— Հնարավոր է: Բայց ինձ գիտողություն անելու փոխարեն, չէ՛ր կարող արդյոք օգնել ինձ:

— Իմ ութ ոտներն էլ քո տրամադրութեան տակ են: Ի՞նչ ևս ուզում անել:

Ես ուզում եմ մանրամասն դժադրել բանախի հատակագիծը: Ճշրտութեամբ նշել բոլոր հարկերը, արտաքին պատը, բակը և այլն:

— Այդ արդեն զժվար չէ. ես բանախի ամեն մի սանախմեաբը գիտեմ:

Կաղ սարդի օգնութեամբ Չիպոլինոսն դժադրեց բանախի հատակագիծը և բակի տեղը մի խաչ դրեց:

— Ինչո՞ւ ևս այստեղ խաչ դնում, — հարցրեց Սարգը:

— Մի ուրիշ անգամ կրացատրեմ, — խուռափելով պատասխանեց Չիպուլինսն, — իսկ առայժմ քեզ երեք նամակ կառամ: Մեկը կառա հորըս, իսկ այս երկուսը և հաստերպղիճը հարկավոր է տանել իմ ընկերոջը:

— Բանալից դժուրտ

— Այո՛, երիտասարդ կոմս Բալուկին:

— Իսկ հեռու է ապրում նա:

— Կոմսի ամբողջում, բլրի վրա:

— Հա՛, գիտեմ սրտեզ: Հարեցորս տղան ծառայում է այդ ամբողջի ձեզնանարկում: Ինչքան է ինձ իր մոտ հրավիրել, բայց այդպես էլ ես ազատ ժամանակ չունեցա: Ասում են, այնտեղ շատ զեղեցիկ է: Ի՞նչ կա որ, կգնամ, միայն ո՞վ պիտի իմ փոխարեն փոստը բաժանի:

— Թեև դու մի ոտքով կազում ես, բայց գնալ-դալու համար քեզ երկու օր է պետք: Ես կարծում եմ, որ երկու օր կարելի է առանց նամակի յուր գնալ:

— Ես ոչ մի օր էլ չէի ուզենա ըացակայել, բայց եթե հարկավոր է, այդ նամակները շտապ տեղ հասցնել...

— Շա՛տ շտապ, — ընդհասեց Չիպուլինսն, — խոսքը վերաբերում է

չափողանց կարևոր մի գործի, որից կախված է կալուստավորների ազատագրութ յաւեր:

— Բոլոր կալուստավորները

— Այո՛, բոլոր, — պատասխանեց Չիպուլինոն:

— Այդ գեւաբում, հենց սր աջօրվա փոսար լաժանեմ, ճանապարհ կընկնեմ:

— Սիրելի բարեկամ, չգիտեմ, թե ինչպես շնորհակալ լինեմ քեզանից:

— Սա շնորհակալութ յան համար չեմ անում, — պատասխանեց կառ փոստատարը, — եթե բանալը դատարկվի, ևս վերջապես կկարողանամ բնակվել գյուղում:

Նամակները նա գրեց պայտասակի մեջ և կաղտով գնաց դեպի պատուհանը:

— Տուեսութ յուն, հաջողութ յուն քեզ, — շննջաց Չիպուլինոն, հայտքով ուղեկցելով փոստատարին, որն այս անգամ անվտանգութ յան համար մագլցում էր առաստաղով:

Այն վայրկյանից, երբ Սարգս կտրով պատուհանի հեռում, Չիպուլինոն սկսեց հաշվել ժամերն ու բապենները: Ժամանակը շատ դանդաղ էր անցնում:

Երբ մի օր անցավ, Չիպուլինոն մտածեց. «Հիմա նա ամբողջի մոտերքում կլինի: Բայց ճանապարհը կգտնի: Ինչ խոսք, որ կդանի. ամբողջի մոտերքում շատ սարդեր կան և եթե իմանան, սր փոստատարը կոմսի ձեղնահարկում ապրող նշանավոր սարդի բարեկամն է, մեկն ու մեկը երևի կուղեկցի նրան»:

Եվ Չիպուլինոն պատկերացրեց, թե ինչպես է փոքրիկ, պառաված ու սպիտակած սարդիկը կաղտով մագլցում ձեղնահարկ, ինչպես է իր հորեղբոր աղոյից իմանում Բալսակի սենյակի սեղը, ապա իջնում նրա մոտ և, կամաց արթնացնելով՝ նամակները տալիս նրան:

Չիպուլինոն ուղղակի չգիտեր, թե ինչ անի. ամեն ժամ, ամեն րոպե ուզատում էր փոստատարի վերադարձին: Սակայն երկրորդ, երրորդ օրն էլ անցավ, բայց հարկվի Սարգս այնպես էլ չէր երևում: Կալուստավորները նամակ չստանալով, շատ անհանգստանում էին: Գնալիս փոստատարը ո՛չ ոքի չէր հայանել իր գաղտնի հանձնարարութ յան մասին, միայն ասել էր, թե երկու օրով արձակուրդ է վերցրնում: Իսկ ինչո՞ւ չէր վերադառնում: Չիպուլինոն սրտել էր այլևս բանտ չվերադառնալ և գնալ գյուղ, որի մասին նա այնքան երազում էր:

Կայանավորները չդիտեին, թե ինչ ենթադրեն: Սակայն բռնակց շատ
Զիպուլինոն էր տնհանգստացել:

Չորրորդ օրը կալանավորներին գրասանքի համեցին: Զիպուլինոն
սկսեց աչքերով փնտրել հորը: Բայց սա բակում չէր, և ոչ ոք չէր կա-
րողանում ասել, թե ինչ է պատահել: Մի քանի անգամ շրջանցելով
բակը, Զիպուլինոն վերադարձավ իր խուցը և հուսահատված նետվեց
մահճակալի վրա: Նա գրեթե իր ամբողջ հույսը կորցրել էր:

Կաղնիկ Սարդի ու Յոթ ու կեսի արկածները

սկ ի՞նչ եղավ փոստատար սարդը?
Հիմա ձեզ կպատմեմ:

Բանտից դուրս գալով, նա դնաց փողոցով, աշխատելով որքան կարելի է մոտ լինել մայթին, որպեսզի սայլերի, սայլակների ու կառքերի տակ չընկնի: Բայց քիչ էր մնացել ընկներ հեծանվի տակ: Եթե ժամանակին մի կողմ չփախչեր, տեղն ու տեղը կճզմվեր:

«Աստված իմ, — մտածեց նա, — իմ ճանապարհորդութունը քիչ մնաց վերջանար առանց սկսվելու»:

Բարեբախտաբար իրենից քիչ հեռու նկատեց անձրևաջրի խողովակի բաց անցքը և ներս մտավ: Նոր էր մտել, երբ մեկը նրան ձայն տվեց: Իր անունը լսելով, կաղնիկը շուտ նկավ և տեսավ իր հեռավոր ազգականներից մեկին: Այդ ազգականը մի ժամանակ ապրում էր կոմսի խոհանոցում: Սրա անունը Յոթ ու կես էր, որովհետև յոթ ու կես ոտ ուներ միայն: Ութերորդ սաքի կեսը կորցրել էր մի դժբախտ դեպքի հետևանքով, երբ անհաջող ընդհարում էր ունեցել ավելի հետ:

Կաղնիկը քաղաքավարի բարենց իր հին բարեկամին, և Յոթ ու կեսն ուրախ շաղակրատելով ամեն ինչի մասին, իսկ ամենից շատ այն մասին, թե ինչպես կորցրեց իր ութերորդ ոտը կեսը, քայլեց նրա հետ:

Յոթ ու կեսը հաճախ կանդ էր առնում, սրտեպի ավելի մանրամասն պատմի շարաքատտիկ ավելի հետ ունեցած իր ճակատապրական

հանդիպման մասին, բայց կազմակերպողները չէր ատնում և, Յոթ ու կեսին հետևից պցած, տոաջ էր գնում, վախենալով, թե կարող է դաժխակղղել և իր ուղեկցի հետ երկար ու սրաատուչ զրույցի բռնվել:

— Ո՞ւր ևս այդպես շատալում, — վերջապես հարցրեց Յոթ ու կեսը:

— Գնում եմ հորեզրորս սղոյլի մաս, — խուսափելով պատասխանեց կազմակերպողը:

Բանտում նա զաղանապահություն էր սովորել, դրա համար էլ լուց այն մասին, թե Չխոյրինոյից Բայուկին ու Քյուրդին նամակ է տանում:

— Հորեզրորդ սղոյլն, հարցրեց Յոթ ու կեսը, — նա, որ ապրում է ամբոցո՞ւմ: Նա ինձ վազուց է կանչում իր ձեղնահարկը: Գիտե՞ս ինչ, ես կգամ քեզ հետ, մանավանդ որ հիմա ոչ մի շտապ գործ չունեմ:

— կազմակերպողներս չղիտեր դրա համար ուրախանա՞ր թե տիրեր: Բայց հետո որոշեց, որ երկուսով ավելի ուրախ կլինի. բացի այդ, եթե ճանապարհին իր հետ մի բան պատահեր, սա կարող էր իրեն օգնել:

— Ի՞նչ կա որ, գնանք, — սիրալիբ ասաց նա, — միայն թե չէի՞ր կարող մի քիչ արտոք քայլել Բանն այն է, որ ես շտապ հանձնարարություն ունեմ, և չէի ուղենա ուշանալ:

— Գու գեռ բանտում փոստատանը ես, — հարցրեց Յոթ ու կեսը:

— Ո՞չ, ազատվել եմ, — պատասխանեց կազմակերպողը:

Թեև Յոթ ու կեսը նրա բարեկամն էր և նույնիսկ ազգականը, բայց որոշ բաներ կան, որոնց մասին պետք չէ, ասել նույնիսկ ամենամտերիմներին:

Հանգիստ գրուցելով, նրանք քայլեցին, մինչև բաղաբը վերջացավ: Այստեղ որոշեցին անձրեաջրի խողովակից դուրս գալ: կազմակերպողները թեթև-վաղած շունչ քաշեց, որովհետև խողովակի մեջ օդը շատ ծանր էր, և նրա զրուխր պտավում էր:

Շուտով դաշտ դուրս եկան: Հրաշալի օր էր, քամին օրորում էր բուրավետ խոտը: Յոթ ու կեսը այնպես ազահորեն էր բերանը բացել, կարծես ուզում էր ամբողջ օդը կուլ տալ:

— Ինչքան լավ է այստեղ, — բացականչեց նա: — Ահա արդեն երեք տարի է, որ իմ անձրեաջրի խողովակից քիթս դուրս չեմ հանել: Իսկ հիմա արդեն ինձ թվում է, թե ես ոչ մի գնով այնտեղ չեմ վերադառնա: Չտեղավտխլի՞մ այս խաղաղ ու անմարդաբնակ գյուղական վայրը:

— Կարծեմ այստեղ շատ խիտ է բնակչութիւնը, — առարկեց Կաղիկը, ցույց սալով մըջուկներէ երկար շարքը, սրտնք մի թրթուր էին քարը տալիս մըջնաբունս:

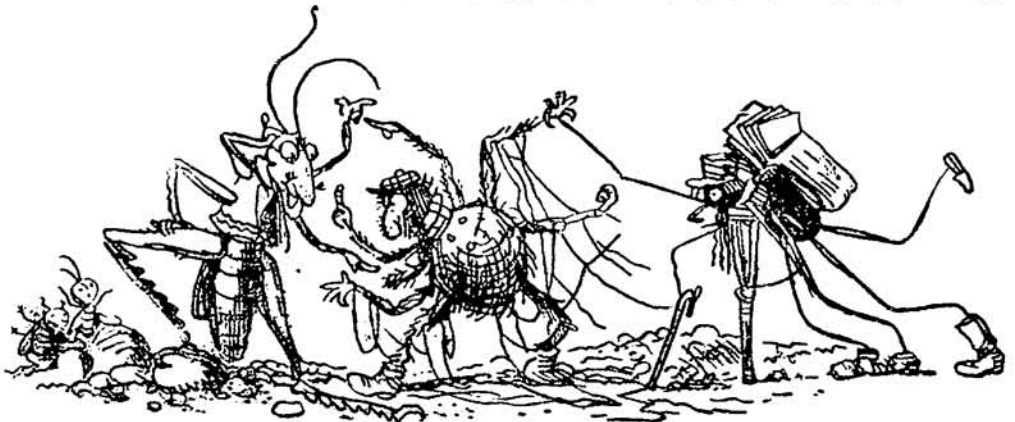
— Քաղաքացի սինյորներին երևի դուր չեն գալիս մեր գյուղական վայրերը, — չարությամբ ասաց իր բնի շեմքին նստած ծղրիզը:

Յոթ ու կեսը որոշեց ինչ գնով էլ լինի կանգնել և բացատրել ծղրիզին, թե ինքը ինչ կարծիք ունի գյուղական հասարակութեան մասին: Ծղրիզը պատասխանեց: Յոթ ու կեսն առարկեց: Ծղրիզն ինչոր բան ծղրատաց: Յոթ ու կեսը չհամաձայնեց նրա հետ:

Մի խոսքով՝ խոսակցութիւնը երկարեց, իսկ ժամանակը առաջ էր գնում ու ոչ մի բոլոր կանգ չէր առնում:

Վիճարանողների շուրջը մեծ բազմութիւն հովաքիւնք՝ ծղրիկներ, բղեղներ, զատիկներ ու նույնիսկ մի քանի մժղուկ, սրտնք զրույցին մասնակցում էին որոշ հեռավորութիւնից:

Ճնճուկը, որ մինչ այդ ցույց էր տալիս, թե կարգավորում է փողոցային երթևեկութիւնը, ուշադրութիւն գտնաբերեց հովաքիւնքների

վրա և թռալ եկալ, որպեսզի ցրի նրանց: Այստեղ նա անմիջապէս նկատեց Յոթ ու կեսին: Ծիւղ-ծիրիբի՛: Վաս պատուա չի իմ ծիւղիկների համար, — ծիծիկաց նա:

Լսալ էր, որ մի մժղուկը ժամանակին տաղնառ լաւբարացրեց.

— Փախեք, վախեք, տասիկա՛նր:

Մի ակնթարթում բոլոր բղեղներն ու զատիկները չքիւցին, կարծես դեռնի ասիկ անցան: Յոթ ու կեսը և Կաղիկը թաքնվեցին ծղրիզի բնում, սրը դուռն շատալ փակեց ու շեմքին պահակ կանգնեց:

Յոթ ու կեսը ստորսփից ամբողջովին դողում էր, իսկ կաղիվեր սկսեց արգեն գոջալ, որ իր հետ վերցրել է մի շատախոսի, որն առաջին պատահածի հետ վեճի բռնվեց և դրավեց ոստիկանութեան ուշադրութեանը:

«Ահա և ինձ նկատի ունեցան, — մտածում էր ծեր փոստատարը — ճնճողուկը անպարտան իր մատյանում գրեց իմ մասին: Իսկ այլ ընկնի այդ մատյանը, ոչ մի լավ բան թող չսպասի»:

Նա դարձավ Յոթ ու կեսին և ասաց.

— Լսի՛ր, քաղօր, ինչպես տեսնում եմ, մեր ճանապարհորդութեանը քանի դնում վտանգավոր է դառնում: Գուցե կբաժանվե՞նք իրարից:

— Ճիշտն ասած, դու ինձ դարմացնում ես, — բացականչեց Յոթ ու կեսը, — սկզբում ինքդ համոզեցիր, որ հետզ գամ, իսկ հիմա լքում ես դժբախտութեան մեջ: Խոսք չկան, լավ ընկեր ես:

— Բայց դու ինձ առաջարկեցիր միասին գնալ: Առենք, ոչինչ, այդ չէ կարևորը: Ես ամբողջ եմ գնում կարևոր հանձնագարութեամբ և այստեղ նստելու միտք չունեմ, թեև հյուրասիրութեան համար շատ շնորհակալ եմ ծղրիդից:

— Լավ, ես քեզ հետ կգամ. — համաձայնեց Յոթ ու կեսը, — հորեղբորդ սղոյին խոստացել եմ այցելել իրեն և խաքիտ անքր կլինեմ:

— Դե ուրեմն դնանք, — ասաց կաղիվեր:

— Մինյորներ, մի բուլե սպասեք, ես նայեմ դուրս, տեսնեմ ոստիկանը սրտեղ է, — առաջուրից գլուխ ծղրիդը:

Պարզվեց, որ ճնճողուկը դեռ իր պոստումն է: Նա ցածր թռչելով, ուշադիր նայում է խոտերին:

Յոթ ու կեսը մտահոգ հառաչեց և ասաց, որ նման պայմաններում ոչ մի քայլ չի անի:

— Որ տղայես է, ես մենակ կգնամ, — վճռականորեն ասաց կաղ Սարգը:

— Ի՞նչ ես ասում, ես ոչ մի կերպ քեզ թույլ չեմ տա, որ կյանքդ վանդի ենթարկես, — գայրացավ Յոթ ու կեսը: — Ես ճանաչում էի հանդուցյալ հորդ և ի սեր նրա հիշատակի պարտավոր եմ թույլ չսալ, որ դու գնաս գեպի անխուսափելի կործանում:

Մտում էր նստել աւ սպասել: Եվ քանի որ ճնճողուկը չէր հողնում և միտք չունեցր դնալ հանդատանույն, ամբողջ օրն անցավ սպասագա-

կան ծանր դրուժյան մեջ: Մայրամուտին ոտտիկանը վերջապես գնաց իր գորանոցը՝ զերեզմանոցի մտտակա սոսիները, և մեր ճանապարհորդները սիրա արեցին նորից ճանապարհ ընկնել:

Կազլիկը շատ էր վշտացած, որ մի ամբողջ օր կորցրեց:

Գլշերը նրանք կարող էին ցերեկիս ակզը հանել և բավականաչափ հեռու դնալ, բայց Յոթ ու կեսը հանկարծ հայտարարեց, թե շատ հողնել է և ուզում է հանգստանալ:

— Դա հնարավոր չէ, — բողբեց Կազլիկը, — միանգամայն անհր-նարին է: Ես այլևս չեմ կարող կանոց առնել:

— Ուրեմն ուզում ես ինձ գլշերը թողնել կես ճանապարհին: Այդպե՞ս ես վարվում քո հոր հին ընկերոջ հետ: Շատ կողենայի, որ խեղճ ծերուկը հիմա կենդանի լիներ և ըտրեկամների հետ այնքան անպոթ վարվելու համար մի լավ հալվիցի գար:

Կազլիկը ստիպված էր այս անգամ էլ հնազանդիկը ձամփորդները ինչ-որ մի եկեղեցու ջրհորդանի հետևում հանգստանալու համար ակզ գտան:

Կարիք չկա սաելու, որ Կազլիկն ամբողջ գլշերը աչք չկպցրեց և կատաղությամբ նայում էր իր ձամփորդության ընկերոջը, որը վա-ռածեղ կերպով խոմփացնում էր:

«Եթե այս վախկանն ու շատախոտը չլիներ, ես հիմա ուեղ հասած կլինեի, դուցե նույնիսկ լինեի վերագործի ճանապարհին» — մտածում էր նա:

Լույսը բացվելուն պես նա առանց կրկար-բարակ մտածելու Յոթ ու կեսին արթնացրեց:

— Գնա՛նք, — հրամայեց նա:

Բայց Կազլիկը զեռ ստիպված էր սպասել, մինչև որ Յոթ ու կեսն իրեն կարգի բերեր: Անպիտան ծերուկը յոթ ու կես օրները խնամքով մաքրեց, վերջացրեց և միայն գրանից հետո ստաց, որ պտարաստ է ճանապարհը շարունակել:

Առավոտն անցավ առանց սրևի արկածի:

Կեսօրվա մոտ ձամփորդներն ընկան մի բաց ակզ, ուր բազմաթիվ անհասկանալի հետքեր կային:

— Տարօրինակ ակզ է, — ասաց Յոթ ու կեսը, — կարելի է կար-ծել, թե այստեղից մի ամբողջ բանակ է անցել:

Վե՛րում մի ցածրիկ շինություն էր երևում, որտեղից ինչ-որ բարձր, տաղնապալից ձախեր էին դալիս:

— Ես հետաքրքրասեր չեմ, — նորից քրթմնջաց Յոթ ու կեսը, — բայց իմ ութերորդ թաթի երկրորդ կեսն էլ կտայի, սրպետդ իմանայի, թե որտեղ ենք, և տղերք են բնակվում այնտեղ:

Բայց Կազիկին առանց շուրջը նայելու, արագ-արագ առաջ էր դնում: Նա սարսափելի հուզնել էր, որովհետև ամբողջ գիշեր չէր քնել: Բացի այդ, գլուխն էլ շողից ցավում էր: Նրան թվում էր, թե երբեք չի հասնի ամբողջին, և թվում էր ինչքան գնում են, ամբոցն այնքան հեռանում է: Ո՞վ գիտե, ճանապարհը չի՞ շփոթել: Ձէ՞ որ ամբոցի բարձր աշտարակները արդեն պետք է երևային... Դե, իհարկե, նրանք ճանապարհը կորցրել են: Ձէ՞ որ երկուսն էլ ծերացած են և ակնոցներ չունեն (որովհետև ոչ ոք դեռ ակնոցավոր սարգ չի տեսել): Դուքն անցել էին ամբոցի մոտով և չէին նկատել:

Կազիկին ամբողջովին տարված էր իր տխուր մաքերով, երբ մի փոքրիկ կանաչ սրգուկ ճշարով սլացավ նրա մոտով.

— Ով կարող է թող ազատվի, հավերժ...

— Կորանք, — սարսափահար ծվաց Յոթ ու կեսը, որը շատ էր լսել այդ մեծ ու ազան թռչունների մասին:

Իրեն կորցրած, նա արագ փոխելով իր յոթ ըարակ ու երկար ոտները և կախ գցելով ութերորդ խելված ոտքը, դիմեց փախուստի:

Նրա կազ ուղեկիցն այնքան ճարպիկ չէր. նախ այն պատճառով, որ նա շատ էր զբաղված իր մաքերով, երկրորդ՝ երբեք դեռ հավերի չէր հանդիպել և նույնիսկ չէր լսել նրանց մասին: Բայց երբ այդ սարսափելի թռչուններից մեկը կտույր բարձրացրեց, որ լսվի, նա այնքան սիրտ ունեցավ, որ նամակների պայուսակը նետեց ընկերոջն ու ճչաց.

— Տա՛ր...

Բայց նա այլևս մամանտի չուներ տակու, թե ումն են ուղղված այդ նամակները: Մի ակնթարթում հավը կուլ տվեց նրան:

Խե՛ղճ կազ փոստատար: Նա այլևս նամակներ չի տանի խցից խուց և կալանավորներին հետ չի շարակրտախ: Ո՛չ օք այլևս չի տանի թե ինչպես է նա կաղալով բարձրանում բանախ խոցավ ու մուսյլ պատերն ի վեր:

Ընկերաջ կործանումը Յոթ ու կեսին փրկեց: Նա կարողացավ անցնել հավանոցը հարթակից բաժանող ցանցի հետևը և դեռ հավը չէր դարձել նրա կողմը, երբ նա արդեն անվտանգ տեղումն էր: Իրանից հետո նա երկար ժամանակ գիտակցությունը կորցրեց:

Երբ Յոթ ու կեսն ուշքի եկալ, ոչ մի կերպ գլխի չէր ընկնում, թե որտեղ է գտնվում: Արևն արդեն մայր էր մտնում. ուրեմն՝ նա մի քանի ժամ ուշաթափված է եղել:

Իրենից մի երկու քառ հեռու նա տեսավ սարսափելի հավին, որն ամբողջ ժամանակ աչքը նրանից չէր կտրում և աշխատում էր երկաթաբարի ցանցի միջով կացել նրան:

Այդ սարսափելի կռուցր սարդին հիշեցրեց Կաղլիկի տխուր վախճանը: Յոթ ու կեսը ծանր հառաչեց իր մեռած ընկերոջ համար և փորձեց տեղից շարժվել: Եվ միայն այստեղ նկատեց, որ իր խեղված ութերորդ սաքի վրա ինչ-որ ծանրություն է ընկած: Դա այն փոստային պայուսակն է, որ Կաղլիկը մեռնելուց առաջ նետեց իր կողմը:

«Իմ քաջ ընկերը կտակեց՝ նամակները տանել ինչ-որ մեկին ապ, — մտածեց Յոթ ու կեսը, — բայց ո՞ւմ, ո՞ւմ... Լավ չի լինի այս պայուսակը նետել առաջին պատահած առուն և վերադառնալ անձրեաշրի խողովակը: Այնտեղ ոչ ճնճողուկ կա, ոչ էլ հավ: Ճիշտ է, խողովակի մեջ օդը շատ հեղձուցիչ է, բայց անվտանգությունը լրահատար է: Բայց թե աչքի անցկացնեմ պայուսակը, միայն հետաքրքրության համար»:

Նա սկսեց նամակները կարգալ: Կարգում ու արցունքները չէր կարողանում գտալ: Մի քանի անգամ արցունքները սրբեց, որ կարողանա ընթերցանությունը շարունակել:

— Եվ ինձ ոչի՞նչ չասաց իր հանձնարարութեան մասին: Ես էլ ոչինչ չիմանալով, անընդհատ իմ շատախոսութեամբ նրան ետ էի գրցում, այն ժամանակ, երբ նա պետք է շտապեր: Ո՛չ, ո՛չ, հիմա ինձ ամեն ինչ պարզ է, կաղիլին իմ մեղքով գոհվեց, և ես պարտավոր եմ կատարել նրա վերջին կամքը: Քեկուզ և մեռնեմ, գոնե հավատարիմ ընկերոջս հիշատակը հարգելու համար մի բան արած կլինեմ:

Յոթ ու կեսը ճանապարհ ընկավ նույնիսկ առանց քնելու և լուսարացին բարենաջող հասավ ամրոց: Նա հեշտութեամբ գտավ ձեղնահարկը, և նրան ջերմորեն ընդունեց ազգական սարդը: Եղածի մասին մի փոքր զրուցելուց հետո, նրանք նամակները տվեցին Բալուկին, որը խուսվութեամբ մասնակցելու համար պատժված լինելով, դեռևս նստած էր ձեղնահարկում: Հետո ամրոցում ապրող սարդը Յոթ ու կեսին առաջարկեց ամբողջ ամառն անցկացնել իր մոտ, և ծեր շաղակրատը սիրով համաձայնեց: Նրա համար շատ սարսափելի էր ետ վերադառնալը:

Որտեղ պատմվում է քվարանուրոյուն չիմացող
մի Լիմոնուկի մասին

ի անդամ առավոտյան Չիպուլինոյին ապուր
բերող Լիմոնուկը ամանը գետին գնելով,

խոստովյամբ ասաց.

— Քո ծերուկը վատ է դղում իրեն: Նա շատ հիվանդ է:

Չիպուլինոն ուզում էր հոր մասին ավելի շատ բան խմանալ,
բայց Լիմոնուկը խուսափելով միայն ասաց, որ ծեր Չիպուլինոն
խցից դուրս գալ չի կարող:

— Նայի՛ր, մարդու բան չասես, թե ես քեզ հետ խոսել եմ, —
ավելացրեց Լիմոնուկը, — թե չէ ինձ դուրս կանեն այստեղից, իսկ ես
ընտանիք եմ պահում:

Չիպուլինոն խոստացավ լռել: Ասենք, առանց խոսք տալու էլ նա
չէր ուզենա վտանգի ենթարկել այդ հասակն առած, ընտանիքավոր
մարդուն, որը Լիմոնի զգեստ էր հագել: Պարզ էր, նա բանտում ծա-
ռայում էր միայն այն պատճառով, որ երեխաներին կերակրելու հա-
մար ուրիշ աշխատանք չէր ճարել:

Զբոսանքի օր էր: Կալանավորները դուրս եկան բակ և շրջան կապ-
մած սկսեցին պտտվել: Լիմոնուկը աակտով թմբկահարում էր.

— Մեկ, երկու, մեկ, երկու:

«Մեկ, երկու» — ինքն իրեն կրկնում էր Չիպուլինոն: — Ի՞նչ փոս-

տատարն անհետ կորավ, կարծես գետնի տակն անցավ: Արդեն տասն օր է ինչ գնացել է, իսկ վերադարձի ոչ մի հույս չկա: Նա իմ նամակները ոչ ոքի չի տվել, այլապես Խլուրդն հիմա այստեղ կլիներ: Մեկ, երկու... Հայրս հիվանդ է, ուրեմն՝ վախճելու մասին չարժե մտածել: Հիվանդին ինչպե՞ս կարելի է բանտից դուրս տանել, ինչպե՞ս բուժել: Ո՞վ գիտե, թե ինչքան պիտի թաքնվենք անտառում կամ ճահճում՝ առանց օթևանի, առանց բժշկի ու դեղերի... Ա՛խ, Ջիպոլինո, ազատության մասին մտածելը թո՛ղ և պատրաստվիր երկար տարիներ, դուցե և ամբողջ կյանքդ, բանտում անցկացնելու... Եվ մահից հետո էլ մնալու այստեղ», — մտովի ավելացրեց նա, նայելով բանտի գերեզմանոցին, որ երևում էր բակը շրջապատող պարսպի փոքրիկ պատուհանից:

Այդ օրը զրոստանքը սովորականից ավելի տխուր էր անցնում: Կալանավորներն իրենց զուլավոր բաճկոններով ու վարտիքներով կուշ եկած շրջում էին բախում: Ոչ ոք չէր փորձում ամեն անդամվա նման գոնե մի քանի խոսք փոխանակել ընկերոջ հետ:

Բոլորը ազատություն էին երազում, բայց այդ օրը ազատությունը այնքա՞ն հեռու էր թվում: Ավելի հեռու, քան արևը, հրբ նա անձրևոտ օրերին թաքնվում է ամպերի հետևում: Եվ կարծես նրանց ջգրու, սկսեց բարակ սառը անձրև մաղել: Կալանավորները ցրտից ուսերը ցնցելով, շարունակում էին իրենց զրոստանքը, որը բանտի օրենքներով, ինչ եղանակ էլ լիներ, պետք է սեղի ունենար:

Հանկարծ Ջիպոլինոն լսեց, կամ գուցե նրան թվաց, թե մեկը կանչում է իրեն:

— Ջիպոլինո, — ավելի պարզ կրկնվեց ծանոթ ձայնը, — հետևյալ շրջանը կատարելիս այստեղ մի քիչ կանգ առ:

«Խլուրդն է, — մտածեց Ջիպոլինոն, և ուրախությունից ամբողջ արյունը լսից երեսին, — նա եկավ, նա այստե՛ղ է»:

Բայց ի՞նչպես վարվի հոր հետ, որը փակված է խցում:

Ջիպոլինոն այնքան էր ուղում շուտ հասնել այնտեղ, որտեղից լսեց ծանոթ ձայնը, որ տրորեց առջևից դնացող բանտարկյալի կրունկը: Սա ետ դարձավ և փնթփնթաց.

— Նայիր, թե ոտքդ ուր ես դնում:

— Մի նեղացիր, շնջաց Ջիպոլինոն, — հաղորդիր բոլորին, որ քառորդ ժամից բոլորս բանտից դուրս կգանք:

— Խելքդ ի՞նչըն՞ է ես, — վարմացավ բանտարկյալը:

— Արա, ինչ քեզ ասում են, հաղորդիր, որ բոլորը պատրաստ լինեն: Մենք զբոսանքը չլիքըջացրած՝ կփախչենք:

Բանասարկյալը մտածեց, եթե հաղորդի էլ, ոչ մի վատ բան չի լինի: Մարդիկ դեռ մի պատույթ չէին կատարել, երբ զգացվեց, որ նրանց քայլերն ավելի առույգ ու հստատա դարձան: Մեջքներն ուղղվեցին: Նույնիսկ թմբուկ խփող Լիմոնուկն այդ նկատեց և որոշեց այդ առթիվ գովել կալանավորներին:

— Ա՛յ, այդպես լավ է, — գոռաց նա, — ա՛յդ-պե՛ս, այդ-պե՛ս, կուրծքնեղդ դու՛րս, փորնեղդ նե՛րս: Ուսնեղդ ետ... մե՛կ, ե՛րկու, մե՛կ, ե՛րկու...

Այդ արդեն ոչ թե կալանավորների զրոսանքի էր նման, այլ ռազմական վարժության:

Երբ Զիպոլինոն հասավ այն տեղը, որակից Խլուրդը նրան կանչել էր, նա քայլերը դանդաղեցրեց և ականջ դրեց.

— Ընդհատակյա անցքը պատրաստ է, — դետնի տակից լսեց նա, — քեզ միայն պետք է մի քայլ դեպի ձախ թռչել և հողը քո ոտների տակ փուլ կդա: Մենք վերևում միայն մի բարակ շերտ ենք թողել...

— Լավ, բայց արի սպասենք մինչև մյուս պտույտը, — կամաց ասաց Զիպոլինոն:

Խլուրդն էլի ինչ-որ բան ասաց, բայց Զիպոլինոն արդեն անցել էր նա նորից տրորեց առջևից գնացող կալանավորի ոտքը և շնչաց.

— Հաջորդ պտույտին, երբ ես կխմեմ քո ոտքին, դու մի քայլ դնա դեպի ձախ և թոխ: Միայն թե ուժեղ կթռչես:

Կալանավորն ինչ-որ բան էր ուզում հարցնել, բայց այդ բոսիլին թմբկահարը նայեց նրանց կողմը:

Հարկավոր էր մի կերպ նրա ուշադրությունը շեղել: Ամբողջ շերջանով մեկ շուկներ պատվեցին, և լանասարկյալներից մեկը բարձր ճչաց.

— Ա՛յ...

— Ի՞նչ պատահեց, — նրա կողմը շուռ գալով, դուռաց Լիմոնուկը:

— Կոշտուկս արորեցին, — լացահումաց պատասխանեց կալանավորը:

Այն ժամանակ, երբ Լիմոնուկը սպասնազին նայում էր հակառակ կողմը, Զիպոլինոն մտանում էր այն տեղին, որտեղ գտնվում էր խլուրդների սատրանքի մուտքը: Նա ոտքի թաթը կպցրեց առջևից գնացող ընկերա՞ջ ոտքին: Սա թռավ ձախ ու տեղն ու անդը ան-

հայտացաւ: Գևորգին մնաց մի բավականաչափ լայն անցք, այնպէս որ մարդ հանդիսաւ կարող էր ընկնել այնտեղ: Չիպուլինոն շրջանով մեկ կարգադրութիւն հաղորդեց: Յուրաքանչյուր սլաույաին կէթուչի նա, որին ես ուրով կխփեմ:

Այդպէս էլ զնայ: Յուրաքանչյուր պատշաճ կատարելիս, մեկն ու մեկը թուշում էր դեպի ձախ և անհետ կորչում: Որպէսզի Լիմոնուկն այդ չնկատի, կալանավորներից որեւէ մեկը հակառակ կողմից ճշում էր.

— Ա՛յ, ա՛յ...

— Ի՞նչ սլաւահայ, — խտտութեան հարցնում էր Լիմոնուկը:

— Կոշտուկս արորեցին, — լսվում էր միշտ միմեկուրէն սլաւասլաւներ:

— Այսօր ձեր արածը մենտի այդ է, անընդհատ իրաւ ոտք եք արորում: Ուշագիբ եղեք:

Հինգ-վեց պտուքից հետո, Լիմոնուկն սկսեց մատնոգված նայել իր շուրջը պատվող կալանավորներին:

«Տարօրինակ է, — մտածում էր նա, — ես կարող եմ երգվել, որ մարդիկ քչացան»:

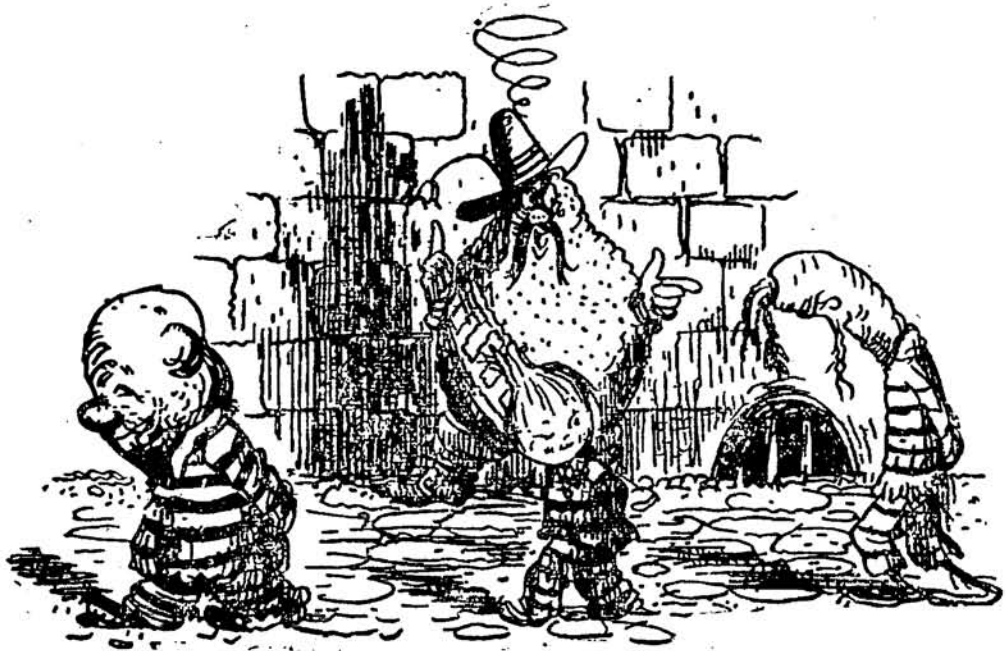
Բայց հետո մտածեց, որ միայն այդպէս թվում է իրեն: Թե՛ր կարող էին նրանք դճաւ: Դարբասը փոփ է, պատերը բարձր:

— Բայց էլ ի ինձ թվում է, թե քչացան, — մտթմախաց նա:

Ցանկանալով համոզվել, որ սխալվել է, Լիմոնուկը սկսեց կալանավորներին հաշիւել, բայց քանի որ նրանք պատվում էին շրջան կազմած, նա ոչ մի կերպ չէր կարողանում հիշել, թե ումից էր սկսել և մի քանիսին երկու անգամ էր հաշիւում: Հաշիւները երբեք չէին համընկնում: Ստացվում էր աշնակա, որ կալանավորները ոչ թե պակասել են, այլ ավելացել:

«Միթե՞ կարող է այդպէս լինել: Հո չե՞ն կարող մասնաքի բաժանուփել: Ի՞նչ հիմար բան է եղել թվարանութիւնը»:

Դուք երեւի արդեն հասկացաք, որ Լիմոնուկն այդ զիտութիւն մեջ ուժեղ չէր: Նորից նա սկսեց կալանավորներին հաշիւել, բայց նրանց թիւը մեկ ավելանում էր, մեկ պակասում: Չէր ջուրկէր նա սկսեց թողնել այդ դորժը, որպէսզի վերջնականապէս ամեն ինչ չխառնի: Եվ այստեղ նա նայեց շրջանին ու սարսափահար տեսեց աչքերը արորելի: Միթե՞ այդ հնարաւոր բան է: Կալանավորները համարյա երկու անգամ պակասել էին:

Նա աչքերը հառեց երկինք, որպեսզի տեսնի, թե կալանավորներից որեւէ մեկը այնտեղ չի՞ թռել, բայց հենց այդ ժամանակ մեկն էլ թռավ ստորանցքի մեջ և մի ակնթարթում անհետացավ:

Հիմա ընդամենը քսանութ հոգի էր մնացել: Նրանց մեջ էր նաև Չիպուլինոն, որը չէր դադարում հոր մասին մտածելուց: Ամեն անգամ, երբ նրա աչքի առաջ մի կալանավոր էր անհայտանում վտտի մեջ, նրա սիրտը ճմլվում էր. «Ա՛խ, եթե սա իմ հայրը լիներ»:

Բայց ծեր Չիպուլինոն փակված էր իր խցում, նրան ազատելու մասին մտածելն անգամ այնչափ էր:

Վերջապես Չիպուլինոն որոշեց այնպես անել, որ բոլոր կալանավորները փախչեն, իսկ ինքը հոր հետ մնա բանտում: Ազատություն պետք չէ իրեն, եթե չպետք է կարողանա ազատությունից օգտվել ծեր Չիպուլինոնի հետ միասին:

Արդեն ընդամենը տասնհինգ բանտարկյալ էր մնացել... տասը... ինը, ութ, յոթ...

Ապշած Լիմոնուկը շարունակում էր թմբուկը խփել:

«Այս ի՞նչ սատանայական խաղ է, — վախեցած մտածում է նա, — ամեն պտույտին մի հոգի կորչում է: Ի՞նչ պիտի անեմ: Մի՛նչև դրո-

սանքի վերջը դեռ յոթ ըոպե կաւ Կարգը՝ կարգ, իսկ եթե մինչև զըոսանքի վերջը ըտրորն անհետանա՞ն... քանի՞նք են մնացել... մե՛կ, երկու՛, երե՛ք, չո՛րս, հի՛նգ, վե՛ց... Ի՞նչ կե՛ մտում, միտայն հինգն են մնացելը:

Չիպոլինոն շատ հուզված էր: Նա փորձեց Խլուրդին կանչել, բայց պատասխան չլսեց: Իսկ նա այնպես էր ուզում իր բարի ընկերոջը բացատրել, թե ինչու չի կարող փախչել...

Հենց այդ ըոպելին Լիմոնուկը սրտեց վերջ տալ այդ կախարչանքին, որի պատճառով այդքան խորհրդավոր կերպով անհայտանում էին կալանավորները:

Նա ճշաց.

— Կանգնի՛ր, ո՛չ մի քայլ...

Չիպոլինոն և էլի չորս կալանավորներ կանգնեցին և նայեցին իրար:

— Շուտ փախեք, քանի դեռ Լիմոնուկը սաղնապ չի բարձրացրել, — բացազանչեց Չիպոլինոն:

Կալանավորներն է՛լ չսպասեցին, որ իրենց նորից ասեն, և մեկը մյուսի հետևից թռան փոսի մեջ:

Չիպոլինոն տխուր նայեց նրանց հետևից, բայց հանկարծ զգաց, որ իր սաքերից բնում են: Ընկերները գլխի ընկան, որ նա ուզում է մե՛տլ, և առանց երկար-բարակ մտածելու, քարշ տվեցին ստորանցքի մեջ:

— Հիմար մի՛ եղիր, — ստում էին նրանք, — եթե ազատ լինես, ավելի շուտ կօգնես հորդ: Փախչե՛նք, փախչե՛նք, քանի ուշ չէ:

— Սպասե՛ք, ես էլ եմ գալիս, — անսպասելի կերպով ձայն տվեց Լիմոնուկը, որը վերջապես հասկացավ ամեն ինչ:

— Ես էլ ձեզ հետ կգամ: Ինձ մի՛ թողեք, թե չէ իշխանը ձեր պատճառով ինձ կկախի:

— Կալ, նրան էլ մեզ հետ վերցնենք, — համաձայնեց Չիպոլինոն: — Ձե՞ որ մենք այս Լիմոնուկին էլ ենք պարտական, որ մեզ այսքան հեշտ հաջողից փախչել:

— Շտապեցեք, — լավից մի խուլ ձայն նրա հետևում, — այստեղ անտանելի լույս է, և ես ըտլըտվին չեմ ուզում կուրանալ կամ արե՛վահար լինել:

— Իմ բարի ծերուկ, Խլուրդ, — ասաց Չիպոլինոն, — մի ինքդ մտածիր, մե՛թե ես կարող եմ փախչել: Հայրս հիվանդ է, իր լսյում փախված: Խլուրդը ծոծրակը քորեց:

— Ես գիտեմ նրա խուցը. — առայ նա, — ես լավ ուսումնասիրել եմ բանտի հատակագիծը, որ դու ուզարկել էիր ինձ: Բայց մենք մի-թե ժամանակ ունենք. դու պիտի այդ մասին ինձ նախազգուշացնել: Նա ազդանշան տվեց, և անմիջապես մոտ հարյուր խլուրդ հավաքվեց: — Տղերք, մենք պիտի մի անցք էլ փորենք, այ, մինչև բանտի այն անկյունը, — ասաց ծեր Խլուրդը, — հը՛, փորենք թե չէ:

— Ի՞նչ հարց է դա, քառորդ ժամից պատրաստ կլինի:

Հաղիվ էին նրանք ծերուհուն ստորանցքով դուրս աարել, երբ Լիմոնուկները ներս մտան: Նրանք ոտքի տակ էին տալիս ամբողջ բանտը, փնտրում կալանավորներին ու չէին հասկանում, թե ինչպես կարող էին նրանք անհայտանալ:

Երբ վերջապես բանտապանները գլխի ընկան, թե ինչ է տեղի ունեցել, այնպես վախեցան իշխանի կողմից պատժվելուց, որ իրենց հերթին զենքերը թափելով նետվեցին խլուրդների փորած ստորանցքի մեջ:

Դաշտ դուրս գալով, նրանք թաքնվեցին գյուղացիների տներում, դեն դցեցին լիմոնական համազգեստը և բանվորական շորեր հագան: Ասում են, թե նրանք իրենց գլխարկների վրայի զանգակներն էլ դեն դցեցին: Եկեք հավաքենք այդ զանգակներն ու փոքրիկներին տանք: Թող ինչքան կուզեն զնդզնդացնեն:

Իսկ Չիպուլինո՞ն: Հետո թիչ եղավ նա:

Ծեր Խլուրդը և Չիպուլինոն, կարծելով, թե բանտից փախած Լիմոնուկները իրենց հետևից են ընկել, ուրիշ անցք փորեցին: Ահա թե ինչու Լիմոնուկներն այնպես էլ չհասան նրանց:

Հավա որտե՞ղ են նրանք հիմա:

Սպասեցե՛ք՝ կլիմանաք:

Մրցություն արգելակներով

Հիտանք մեծ տոնախմբություն կազմակերպեց:

— Ի՞՞մ հպատակներին զվարճալիքներ են պետք — վճռեց իշխան Լիմոնթ, — այդ դեպքում նրանք իրենց կարիքների և դժբախտությունների մասին մտածելու ժամանակ չեն ունենա:

Նա որոշեց ձեռքարկով կազմակերպել, որին պետք է մասնակցելին բոլոր առաջին, երկրորդ և երրորդ կարգի պալատական Լիմոնթները: Հասկանալի է, որպես հեծյալներ և ոչ թե ձիեր:

Դրանք առանձնահատուկ մրցումներ էին: Ձիերը պետք է քաշելին արգելակված անխիփներով կառքեր:

Մրցությունից առաջ ինքը իշխանը ստուգեց բոլոր արգելակները, որպեսզի տեսնի, գործում են գրանք թե չէ:

Արգելակները աչքքան լավ էին գործում, որ անխիփները բոլորովին չէին պտտվում: Այդ իսկ պատճառով կտուք քաշելը ձիերի համար հարյուրասպասիկ դժվարանում էր:

Երբ իշխանն ազդեանշան ավեց, ձիերը սփռակները խիսցլեն գետնին, սանձեքից փրփուր թափելով, բոլոր մկանները լարեցին, բայց կառքերը նույնիսկ տեղից չշարժվեցին: Այդ ժամանակ հեծյալ-Լիմոնթներն սկսեցին ձիերին հարվածել իրենց կրկար խարազաններով: Դա օգնեց: Կառքերը մի քանի սանտիմետր ստաջ գնացին, և իշխանը սկսեց ուրախ ծափահարել: Հետո ինքը գուրս կկավ հրատարակ ու

սկսեց ձիերին ամբողջ ուժով խփել: Բայտ երևույթին այդ գրադումունքը նրան մեծ հաճույք էր պատճառում:

Նրան հաճույք պատճառելու համար, Լիմոնները դռնում էին.

— Ձերդ մեծութուն, բարի եղևք իմ ձիերին էլ խփել:

Իշխան Լիմոնը ինչքան ուժ ուներ խարազանը շրջակացում էր: Կառքերի վրա կանգնած հեծյալները նույնպես սկսեցին հարվածներ տեղալ: Խարազանի ամեն մի հարված ձիու մեջքին սպիտակ, երկար շերտ էր բացում, բայց դա իշխանին բոլորովին չէր անհանգստացնում: Նա շատ հպարտ էր, որ այդքան զվարճալի բան է հնարել:

— Ամեն մի ձի, եթե նրան ոչինչ չի խանդարում, կարող է վազել, — ասում էր նա, — իսկ ես ուզում եմ տեսնել, կարո՞ղ են արդյոք վազել, եթե նրանց խանդարում են:

Խեղճ ձիերը, որ ցավից ու լարումից կատաղել էին, քիչ էր մնում ցած ընկնեին:

Հանդիսականները դայրանում էին, բայց ստիպված էին նայել այդ վայրենի մրցությանը, ավելի ճիշտ՝ տանջանքին, որովհետև եթե իշխանը որոշել էր, որ նրանք պետք է զվարճանային, ապա նրանց բռնությամբ էին զվարճացնում:

Բայց հանկարծ իշխանը՝ հարվածելու համար բարձրացրած խարազանը ձեռքին՝ քարայտով և աչքերն ափսոսանքով հռչակեց, որ քիչ էր մնացել տեղից դուրս թռչելին: Նրա ոտքերն սկսեցին դողալ, դեմքն ավելի

դեղնեց, և դեղին գլխարկի տակ մաղերը բիզ-բիզ կանսնեցին, այնպես որ ոսկե դանդակիկն սկսեց հուսահատ զնդզնդալ:

Իշխանը տեսավ, թե ինչպես ուղիւ իր ոտների մոտ հողը սկսեց քանդվել: Այո՛, այո՛, հողը քանդվեց:

Սկզբում մի ճեղք երևաց, հետո էլ ճեղքեր երևացին, ապա մի փոքրիկ բլրակ բարձրացավ՝ նրանցից, որ խլուրդներն են դաշտում շինում: Հետո բլրակի գագաթին մի անցք բացվեց: Այդ անցքը լայնացավ և այնտեղ սկսեց երևալ մի դուռխ, հետո ուսեր և ինչ-որ կենդանի էակ արմուկներով ու ծնկներով օգնութ՛յամբ հողի երես բարձրացավ: Դա Չխալոլինոն էր:

Անցքի միջից լավեց ծեր խլուրդի անհանգստացած ձայնը.

— Ե՛տ դարձիր, Չխալոլինո, մենք սխալվել ենք, սիրելիս, ե՛տ դարձիր.

Բայց Չխալոլինոն արդեն ոչինչ չէր լսում: Ուղիւ իր դիմաց տեսնելով խորագանը ձեռքին քարացած, աղև արձան դարձած իշխանի պուստ, քրտնակալած դեմքը, Չխալոլինոն կատաղութ՛յունից սկսեց դողալ:

Բոլորովին չմտածելով, թե ինչ է անում, տղան նետովեց իշխանի վրա և նրա ձեռքից խորագանը խլեց: Իշխանը դեռ ուշքի չէր եկել, երբ Չխալոլինոն, խորագանը օղում թափահարելով, ինչքան ուժ ուներ լսվեց նրա մեջքին: Իշխանն այնպես էր ապշել, որ փախչելու փորձ չէր անում:

— Օ՛, օ՛, օ՛, — ոտնաց նա:

Չխալոլինոն նորից խորագանը քաշեց և այս անգամ ավելի ուժգին հարվածեց:

Միայն դրանից հետո իշխանը շուռ եկավ և սրևկ, փախավ:

Դա ազդանշանն էր: Չխալոլինոյից հետո բանտից փախած մյուս կալանավորներն էլ դետնի տակից դուրս եկան:

Ժողովուրդը նրան գիմավորեց ուրախութ՛յան ճիչերով: Հայրերը տեսան որդիներին, կանայք տեսան ամուսիններին:

Մի ակնթարթում ոստիկանութ՛յան շղթան կարվեց, և ժողովուրդը լցվելով մրցահրապարակ, ազատագրված դերիներին ձեռքերը վրա առաջ տարավ:

Պալատական հեծյալները ուզում էին իրենց կառքերով փախչել. բայց ինչքան էլ մտրակում էին ձիերին, անխիղճները տեղից չէին շարժվում: Պալատականներին բռնեցին և ձեռքերն ու ոտները կապեցին:

Սակայն իշխանն այնուամենայնիվ կարողացավ բարձրանալ իր

կառքը, որը մրցումներին չէր մասնակցում և արգելակներ չուներ: Նա կարողացավ ժամանակին փախչել: Բայց վտխեցավ իբր պալատում թաքնվել և մուկին ճիչերով ձիերին քշելով, ուսցավ գաշա: Հնոզանդ ձիերը այնպես քառատրոտի սլացան, որ կառքը վերջ ի վերջո շուռ եկավ, և իշխանը գլխիվաչք ընկավ մի փխրուն կույտի մեջ, սքք գաշուերը պարարտացնելու համար էր նախատեսված:

— Ամենահարմար տեղն է նրա համար, — կասեր Չիպոլինոն, եթե տեսներ, թե ի՞նչ պատահեց իշխանի հետ:

Մինչոր Պամիրորը ևդանակի հարկ է նշանակում

յն ժամանակ, երբ քաղաքում տեղի էին ունենում այս դեպքերը, կոմսուհի Բալերի դահլիճում, որը երբեմն դատական դահլիճի էր վերածվում, սինյոր Պամիրորը հավաքել էր գյուղի բոլոր ընակիչներին, սրպեսպի նրանց մի շատ կարևոր սրոշում հայտնի:

Դատարանի նախագահը, իհարկե, էլի նույն ասպետ Պամիրորն էր, փաստաբանը՝ սինյոր Սիսեռիկը, իսկ քարտուղարը՝ սինյոր Մադդանոսը: Չախ ձեռքով նա արձանագրում էր կողմերի ճառերը և դատարանի վճիռը, իսկ աջ ձեռքում բռնել էր իր վանդակավոր թաշկի-նակը, որ նա գործածում էր գրեթե ամեն բուրգ: Ժողովուրդը լրջորեն անհանգստացած էր, սրովհետև ամեն մի դատական նիստի միայն տնաճուժյուններ էին հաջորդում:

Անցյալ նիստին տրվեցին որոշել էր, որ գյուղում ոչ միայն հողը, այլև օդը պատկանում է կոմսուհի Բալերին, դրա համար էլ բոլոր նրանք, ովքեր շնչում էին, պետք է օդի վարձակալության համար փող վճարեին: Ամիսը մեկ անգամ ասպետ Պամիրորը շրջում էր գյուղի տներն ու գյուղացիներին ստիպում, որ իր ներկայությամբ խոր շնչեին: Ծնչելիս և արտաշնչելիս նա հերթով չափում էր նրանց կրծքի ծավալը, հետո հաշվում էր և սրոշում, թե ամեն մի սպառող

ինչքան պիտի վճարի Վավոր Պոստը, ինչպես հայտնի է, շատ էր հառաչում, դրա համար էլ բոլորից շատ էր վճարում:

Իսկ հիմա տեսնես ամբողջ տերերը ինչ են պահանջելու գյուղացիներից:

Ասպետ Պամիդորն առաջինը խոսք վերցրեց և խոր լուսթյան մեջ արտասանեց.

— Վերջին ժամանակներս ամբողջի եկամուտները նկատելիորեն պակասել են: Իսկ դուք պիտեք, որ մեր խեղճ կոմսո հիները, որ այրի են և լրիվ սրբեր, ապրում են միայն իրենց պատկանող հողերի եկամուտով ու, բացի իրենցից, ստիպված են պահել նաև իրենց ազգականներին՝ հերցոգ Մանդարինին և բարոն Նարնջին, որպեսզի նրանք սովից չմեռնեն...

Վարպետ Խաղողը թափուն նոսրեց Բարոնին, որն անկյունում նըստած, աչքերը համեատորեն խոնարհած՝ իր քաղցր հագեցնում էր սապակած նապաստակով ու ճնճող կիների խավարսով:

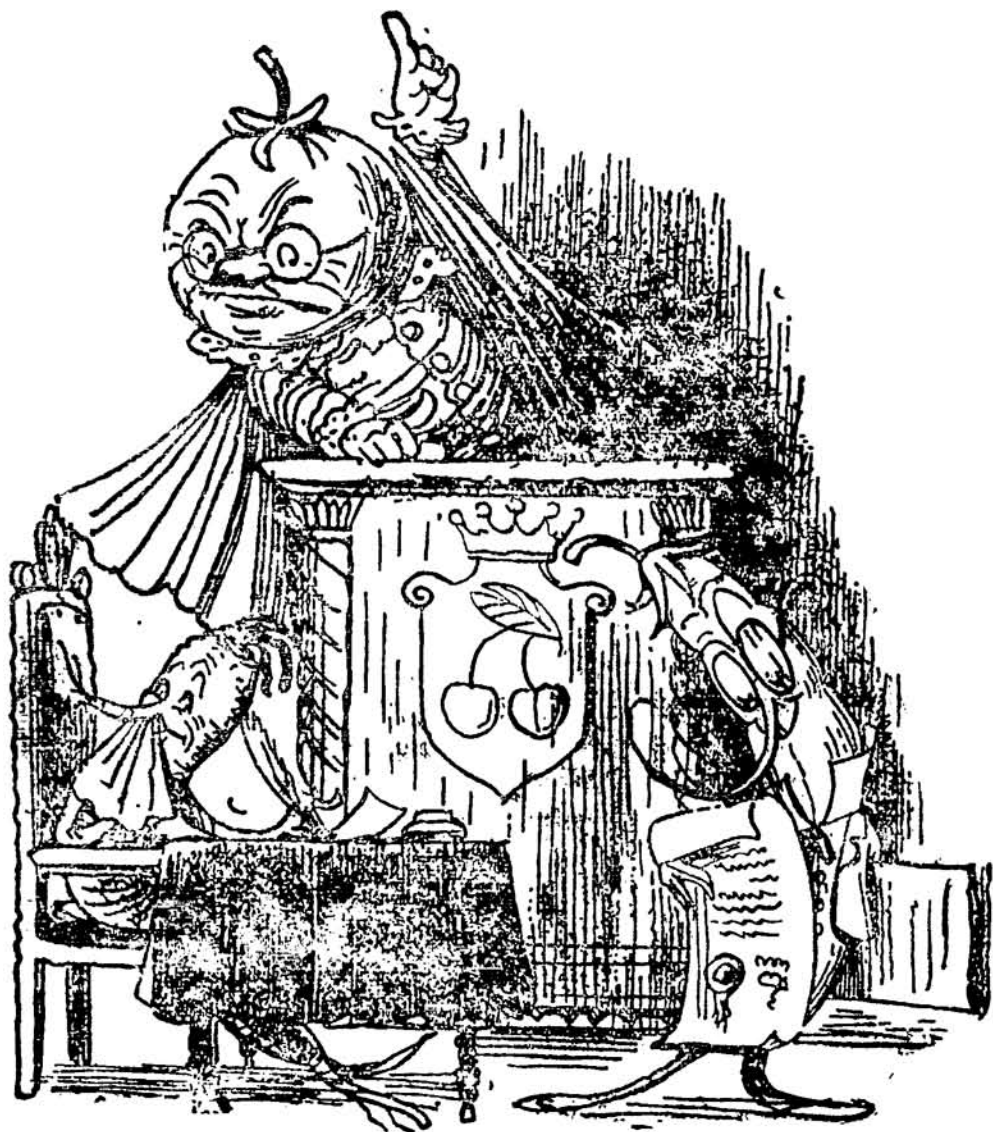
— Այս ու այն կողմ նայելու կարիք չկա, — խստաթյամբ գոռաց ասպետ Պամիդորը: — Եթե դուք պիտի գլուխներդ շարժեք, ևս կհրամայեմ շենքն ագասել:

Վարպետ Խաղողն շտապեց հայացքն ուղղել սեփական կոշիկների քթերին:

— Մեր ազնիվ կոմսուհիները, մեր մեծագուտիվ տիրուհիները, դատարանին մի խնդրանք են ներկայացրել, գրված, ինչպես օրենքն է պահանջում, դրոշմաթղթի վրա, որպեսզի պահանջեն ճանաչել իրենց անկասկածելի իրավունքներից մեկը... Փաստաբան, փաստաթուղթը կարդացեք:

Սինյոր Սիսեռիկը ոտքի ելավ, հագաց, թոքերը լցրեց օդով և դանդաղ ու ազդեցիկ տոնով սկսեց կարդալ.

— Շնեքո ստորագրյալ կոմսուհի Ավաբը և կոմսուհի Կրոսերը, որոնք սերում են Բալբրի հարգելի սոնմից, հաստատում են, որ լինելով իրենց դատակերտի օգի սերերը, նրանք պետք է ճանաչվեն նաև սարվա ընթացքում տեղացող միջնորդային տեղումների տերերը: Այս պատճառով էլ նրանք դատարանից պահանջում են հաստատել, որ գյուղի ամեն մի բնակիչ պարտավոր է վճարել հասարակ անձրերի համար՝ հարյուր լիբր, ամպրոպախառն ու կայծակնախառն տեղատարափ անձրերի համար՝ երկու հարյուր լիբր, երեք հարյուր լիբր՝ ձյան և չորս հարյուր լիբր կարկտի համար: Ստորագրութուններ՝ «կոմսուհի Բալ Ավաբ, կոմսուհի Բալ Կրոսեր»:

Մինյոր Միսեոիկը հասեց.

Նախագահը հարցրեց.

— Դուք ասում եք, որ խնդրադիրը զբյւժն է գրողմաթղթի վրա՞:

— Այո՛, սինյոր նախագահ, — նորից ոտքի թռչելով պատասխանեց սինյոր Միսեոիկը, — գրողմաթղթի:

— Երկու կոմսուհիների սատրազբություններէ իսկությունը հաստատուած է:

— Հաստատուած է:

— Հրաշալի է, — հայտարարեց տինյոք Պամիդորը, — եթէ ինդրադիրը պրկած է դրոշմաթիթի վրտ և սատրազբություններն իսկական են, ապա ամեն ինչ պարզ է:

Դասարանը գնում է խորհրդակցելու:

Ապետը ոտքի ելավ, փաթաթվեց սե թիկնոցի մեջ, որն անընդհատ ընկնում էր նրա ուսերից, և գնաց հարևան սինյակը վճիռ կայացնելու:

Ջութակահար Տանձը հրեց իր հարևան Սոխ Պրասին և շշուկով հարցւեց.

— Քո կարծիքով արդարացի՞ է, որ մենք կարկոթի համար էլ պետք է վճարենք: Ին անձրևի, ձյան համար հասկանում եմ, դրանք ցանքերին օգուտ են բերում: Բայց կարկուտն առանց այն էլ մեծ վրձարխառություն է, իսկ դրա համար ամենից շատ են պահանջում:

Սախ Պրասը չպատասխանեց, նա մտախօհ հարդարում էր իր երկար բեպերը:

Վարպետ Խաղոզը շփոթված՝ դրպաններն էր քրքրում: Նա բիզն էր փնտրում, որպեսզի ծածրակը քորի, բայց հոնկարծ հիշեց, որ նախքան դահլիճ մտնելը վշուղի բնակիչները պետք է հրազենը և սառը գենքը հանձնեին: Հրազեն նրանց մոտ չկար, բայց բիզը սառը գենք համարեցին:

Սպասելով դատավճռին, սինյոք Մաղդանոսը աչքը չէր կտրում նեքվա եղողներից և մասյանում գրում էր.

«Տանձը փափսում էր: Սոխ Պրասը ընդերն էր հարդարում: Սանսոմեք Իդումը անընդհատ շարժվում էր: Քավոր Իվումը երկու անգամ խոր հատաչեց»:

Այդպես իր ընկերների անուններն է գրում այն դպրոցականը, որին ուսուցչուհին հանձնարարել է մինչեւ իր վալը հսկել դասարանին: «Վարպտականները» սյունակում տինյոք Մաղդանոսը գրեց.

«Հերցոգ Մ. իրեն հիանալի է պահում: Բարոն Ն. շատ լավ է նա տեղից չի շարժվում, ձայն չի հանում և երեսունչորսերորդ ճնճուկն է ուտում»:

«Է՛խ, — բիզ չունենալու պատճառով եղունգներով ծածրակը քորում ու մասժում էր վարպետ Խաղոզը, — եթե մեր Զիլովինսոն այս-

տեղ լիներ, այս ամբողջ այլանդակությունը չէր լինի: Այն օրվանից, ինչ Չիպոլինոն բանտումն է, մեզ հետ վարվում են ինչպես ստրուկներ: Մենք չենք կարող շարժվել առանց սինյոր Մադդանոսի մատ-
յանն ընկնելու»:

Բանն այն է, որ բոլորը, ովքեր ընկնում էին սինյոր Մադդանոսի «մեղանշածները» սյունակը, պիտի տուգանք վճարեին: Վարպետ Խաղողը գրեթե ամեն օր տուգանք էր վճարում, իսկ երբեմն էլ օրական երկու տուգանք:

Վերջապես դատարանը, այսինքն՝ ասպետ Պամիլոբը, վերադարձավ նիստերի գահին:

— Ուտքի՛, — հրամայեց սինյոր Մադդանոսը, բայց ինքը մնաց նստած:

— Ուշադրություն, հիմա կհայտնեմ դատավճիռը, — ասաց ասպետը, — լսելով կոմսուհի Բալերի խնդրանքը, դատարանը որոշեց հաստատել, որ վերոնշյալ կոմսուհիները անձրևի, ձյան և կարկուտի, ինչպես նաև երկնքի կողմից ուղարկված ամեն տեսակ լավ ու վատ եղանակների համար հարկ հավաքելու իրավունք ունեն: Այդ պատճառով էլ դատարանը հաստատում է հետևյալը. Բալերին պատկանող գյուղի ամեն մի բնակիչ պարտավոր է եղանակի համար վճարել կոմսուհիների պահանջած գումարից երկու անգամ ավելի...:

Դանյիճում տրտունջներ լսվեցին:

— Լո՛ւ, — ճշաց ասպետ Պամիլոբը, — թե չէ անմիջապես կհրամայեմ շենքը ազատել: Ես դեռ չեմ ավարտել. «Դատարանը վճռեց, որ վերոնշյալ քաղաքացիները պարտավոր են նաև հարկ վճարել ցողի, եղյամի, մառախուղի և խոնալուծյան մյուս տեսակները՝ համար: Վճիռը ուժի մեջ է մտնում այսօրվանից»:

Բոլորը վախեցած նայեցին պատուհաններին, հույս ունենալով, թե պարզ երկինք կտեսնեն: Սակայն պարզվեց, որ երկինքը սև, ամպերոպային ամպերով է պատած: Պատուհանների ապակիներին մի քանի կարկուտ կպավ:

«Աստված իմ», — ծոծրակը քորելով մտածեց վարպետ Խաղողը, — արի և ութ հարյուր լիր վճարիր: Անիծված ամպեր»:

Սինյոր Պամիլոբըն էլ պատուհանից դուրս նայեց, և նրա կարմիր ու լայն դեմքը ուրախությունից փայլասակեց:

— Չերդ սղորմածություն, — ասաց սինյոր Սիսեռիլը, — շնորհա-

36

վորում եմ ձեզ: Ձեր բախտը բերեց, բարոմեարը լիջնում է, ուժեղ անձրև է լինելու:

Բոլորը ատելությամբ նայեցին փաստարանին: Սինյոր Մադդա-նոսը արագ նայեց ներկա եղողներին և մատյանում գրանցեց նրանց, ում աչքերում կարելի էր հանդիմանություն կարգալ:

Երբ իրոք կայծակով, ամպրոպով և կարկտով անձրևն սկսվեց, սինյոր Միսեռիլը սինյոր Մադդանոսին ուրախացած աչքով արեց, իսկ վարպետ Սադոդը կատաղությունից հագիվ էր շնչում և ստիպված էր ավելի սենեուն նայել իր կոշիկներին, որպեսզի տուգանքի չենթարկվի:

Գյուղի ընակիչները նայում էին տեղատարափին, ինչպես մի կատարյալ դժբախտության: Նրանց թվում էր, թե որտան ավելի սառ-սափելի է, քան թնդանոթաձողությունը, իսկ կայծակները կարծես խփում էին ուղիղ նրանց սրտին:

Սինյոր Մադդանոսը քիմիական մատիտը թքոտելով, սկսեց սարագ հաշվել, թե այդ աստվածային ողորմածությունից ամբողջի սե-բերն ինչքա՛ն կշահեն: Բավական ազդեցիկ թիվ ստացվեց, իսկ տու-գանքների հետ հաշված՝ ավելի ազդեցիկ:

Սանամեր Դդոմբը լաց եղավ: Սոխ Պրասի կինը ընկնելով ամուս-նու ուսին և նրա բեզբերով արցունքները սրբելով, հեռուեց սանամեր Դդոմբի օբինակին:

Սապետ Պամբոլորը սարսափելի կատաղեց և սոսները հատակին խփելով, բոլորին դահլիճից դուրս արեց:

Գյուղացիները դուրս եկան կարկատառն անձրևի տակ և դան-դաղ գնացին գյուղ: Ձէին էլ շտապում: Կարկուտը զարնվում էր գեմ-քերին, անձրևի շիթերը հոսում էին շորերի տակ, բայց նրանք կար-ծես դա չէին էլ զգում: Երբ մարդ մեծ վիշտ է ունենում, մանր բա-ներն արդեն չի տեսնում:

Գյուղ հասնելու համար հարկավոր էր կտրել անցնել երկաթուղին: Գյուղացիները ուղեփակողի մոտ կանգ առան, քանի որ մի բոպեից հետո գնացք պիտի անցներ: Ուղեփակողի մոտ գնացքին նայելը միշտ էլ հետաքրքիր է: Տեսնում ես, թե ինչպես է փնչալով ու ծուխ արձա-կելով անցնում շոգեքարը, որի պատուհանից նայում է մեքենա-վարը: Վազոնների պատուհաններից նայում են ուղևորները՝ թիկնո-ցավոր գյուղացիներ, կանայք, երեխաներ, որոնք տոնավաճառից են վերադառնում...

Ահա սև շալով մի գյուղացի կին, իսկ վերջին վազոնում...

— Օ, երկինք, — բացականչեց սանամեր Գրումը, — հլա նայեք վերջին վագոնին:

— Կարծես թե, — երկչոտ սաաց քավոր Գրումը, — կարծես թե արջեր են այնտեղ...

Եվ իրոք, վագոնի պատուհանի մոտ երեք արջ էին կանգնած և հետաքրքրությամբ նայում էին դուրս:

— Չտեսնված բան, — ծոր սվեց Սոխ Պրասը: Չարմաքից նրա բեղերը ցցվել էին:

Հանկարծ երեք արջերից մեկը պլսոլ ու թաթով արեց, կարծես ողջունում էր ուղեւորացի մոտ կանգած անձրևի տակ թրջվող մարդկանց:

— Ի՞նչ է ատամները ցցում, — փնթփնթաց վարպետ Խաղողը, — մի սրան տես, արջ է, բայց էլի ձեռ է առնում մեզ:

Բայց արջը շարունակում էր պլսոլ անել, և երբ գնացքն անցավ, նա գլուխը դուրս հանեց և թաթն այնպես թափահարեց, որ քիչ էր մնում ցած ընկնի: Լավ էր, որ մյուս արջերը ժամանակին բռնեցին ու ետ քաշեցին նրան:

Մեր բարեկամները կայարան հասան հենց այն ժամանակ, երբ գնացքը կանգ առավ: Արջերն առանց շտապելու վագոնից դուրս եկան, և երեքից ամենամեծը սոմսերը ցույց տվեց հակիչին:

— Սրանք երևի կրկեսի աղբորատ արջեր են, — սաաց վարպետ Խաղողը, — երևի ներկայացում պիտի տան: Հիմա փայտի սուլիչը ձեռքին՝ կերևա նրանց սանձահարող ծերուկը:

Սանձահարողն իսկապես հայտնվեց, բայց ոչ թե ծերուկ, այլ կանաչ գլխարկով, ծունկը կարկատած կապույտ շալվարով մի սղա: Նրա գեմքը աշխույժ էր, ուրախ և կարծես պյուզի բնակիչներին բողբոլին էլ շատ ծանոթ:

— Չիպոլինո, — նրա կողմը նեավելով, բացազանչեց Խաղողը:

Այո՛, դա իրոք Չիպոլինոն էր: Գյուղ վերագառնալուց առաջ նա կենդանաբանական այգի գնաց և արջերին աղատեց: Այս անգամ պահակն այնքան խոր էր քնել, որ կարելի էր ոչ միայն արջերին, այլև Փղին տանել, եթե նա համաձայներ կենդանաբանական այգուց փախչել:

Բայց ծեր Փղը չէր հավատում, թե հասել է ազատության ժամը, և մնաց փղանոցում՝ իր հուշերը գրելու...

Ինչքան դրկախառնություն, համբույրներ, հարցուփորձ ու պատմություններ եղան: Եվ այս բոլորը անդամաբափ անձրևի տակ: Զէ՞

որ երբ ուրախանում ես, մասնը բաները չես նկատում, նույնիսկ մըսելուց չես վախենում:

Ձութակահար Տանձը անընդհատ սեղմում էր ջահել արջի թաթը: Հիշում եք, ինչպես էիք պարում իմ նվազի տակ, — ուրախ արջով անելով հարցնում էք նա:

Արջը շատ լավ էր հիշում և անմիջապես, չսպասելով երստժտության, նորից սկսեց պարել. երեխաները ուրախացած ծափ ավիճին:

Պարզ է, Չիպոլինոյի վերադարձի մասին անմիջապես հայտնեցին Բալուկին: Պատկերացրեք, թե հանդիպելիս ինչպիսի ջերմությամբ նրանք գրկախառնվեցին:

— Դե՛, իսկ հիմա գործից խոսենք, — ասաց Չիպոլինոն, — ևս պետք է ձեզ հայտնեմ, թե ի՞նչ եմ մտադիր անել:

Քանի գեռ Չիպոլինոն բարեկամներին պատմում է, թե ի՞նչ է մտադիր անել, զնանք սեռնենք, ի՞նչ է անում իշխան Լիմոնը:

Անպրոպ, որ ոչ մի կերպ չի վերջանում

ենք իշխանին գոմաղբի կույտի մեջ այսքան
'երկար պահեցինք, որովհետև այդ ապաստա-
րանում նա իրեն ավելի անվտանգ էր զգում, քան իր մայրաքաղաքում:

«Այստեղ խաղաղ է, տաք է և հանգիստ, — թքոտելով մտածում
էր նա, — ես այստեղ այնքան կմնամ, մինչև իմ գորգերը քարաքում
կարգ ու կանոն ստեղծեն»:

Այս այգ գուռոյ, գաժան, բայց վախկոտ իշխանը մարտազաշտից
ճողոպրեց առանց ետ նայելու և չդիտելու, որ իր գորգերը անցել են ժողո-
վրդի կողմը, որ պալատականները բանա են ընկել, և որ երկրում
ազատ ռեսպուբլիկա է ստեղծվել:

Բայց երբ ուժեղ անձրև սկսվեց, և նրա սառը շիթերը ներծծվե-
ցին գոմաղբի մեջ, իշխանը միաքը փոխեց:

«Այստեղ խոնավ է, — վճռեց նա, — հարկավոր է չոր տեղ փնտրել»:
Նա շուռ ու մուռ եկավ, թափ տվեց ոտքերը և վերջապես կարողա-
ցավ գոմաղբի միջից դուրս գալ:

Այստեղ միայն նա նկատեց, որ կամսունի Բալերի ամբոցի մո-
տերքումն է գտնվում:

Մինչ հիմարն եմ, — ցեխտալած աչքերը արտրելով մտածեց նա, —
պառկել եմ այս անիծված գոմաղբի մեջ և չեմ էլ խմացել, որ այս-
տեղից երկու քալ է մինչև կամսի ամբոցը, որտեղ այնքան տաք է
ու հարմար»:

Իշխանը թափ ավելց շորերը և գնաց զեպի դարբասը, բայց հանկարծ խոսակցութեան ձայներ լսեց: Նա թաքնովեց խոտի դեզի հետեր, որի կողքից աղմկելով մի խումբ մարդիկ անցան: (Դուք գիտե՞ք, թե ովքեր էին նրանք): Հետո իշխանը բարձրացավ ամբողջի մասիճանաներով և զանգահարեց: Դուռը բաց արեց Մորին:

— Ներեցե՞ք, պարոն, մեր տանտիրուհիները աղքատներին ոչինչ չեն տալիս, — ասաց աղջիկը և դուռը ծածկեց ուղիղ նրա երեսին: Իշխանը բռնեց քներով խփեց դռանը:

— Բնց արա, ես ի՞նչ աղքատ եմ: Ես իշխան եմ, իշխան Ախմոնը: Մորին նորից դուռը բաց արեց և կարեկցանքով նայեց նրան:

— Խեղճ մարդ, հառաչելով ասաց նա, — դու երևի կարիքից խելքդ թուցրել ես:

— Ի՞նչ կարիք, ես հարուստ եմ, շատ հարուստ:

— Նայելով քեզ, այդ չի կարելի ասել, — գլուխն օրորելով ասաց Մորին:

— Ավել-պակաս մի՛ խոսիր, զնա իմ մասին կոմսուհիներին գեկուցիր:

— Ի՞նչ է կատարվում այստեղ, — հարցրեց սինյոր Մադդանոսը, որն իր վանդակավոր թաշկինակով կատաղաբար մաքրելով քիթը, անցնում էր այդտեղից:

— Ի՞նչ պեսք է լինի, այս աղքատը հավատացնում է, թե ինքը իշխան է: Երևի խելագար է:

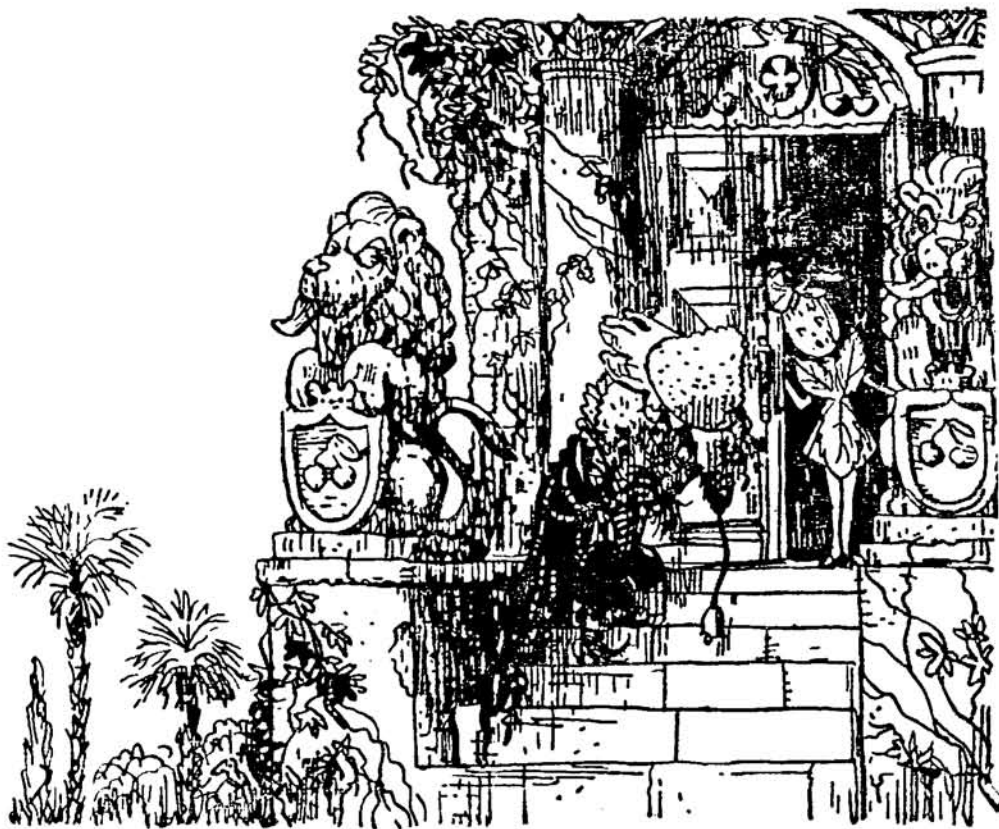
Սինյոր Մադդանոսը անմիջապես իշխանին ճանաչեց, թեև նրան ճանաչելն ախքան էլ հեշտ բան չէր:

— Ես գիտամք եմ շորերս փոխել, որ ավելի մոտիկից ճանաչեմ իմ փողովըդին, — երևի իր անսովոր տեսքն արդարացնելու համար, ասաց իշխան Ախմոնը:

— Խնդրե՛մ, խնդրե՛մ, ձերդ մեծություն, մենք այնքան երջանիկ ենք, որ տեսնում ենք ձեզ, — բացազանչեց սինյոր Մադդանոսը և փորձեց իշխանի կեղտոտ ձեռքը համբուրել:

Մի անեղ հայացք նետելով Մորու վրա, իշխանը մտավ ներս: Կոմսուհիները տարօրինակ հյուրին տեսնելով, սարսափեցին, բայց երբ իմացան նրա ով լինելը, իրար լսանգարելով սկսեցին գովել նրան իր հսկասակների նկատմամբ ունեցած հոգատարութեան համար:

— Օ՛, ձերդ մեծություն, դուք բոլորովին թրջվել եք: Աշխարհում ո՛չ մի իշխան այսպիսի եզանակին փողոց դուրս չէր գա:

— Ես ուզում էի խմանալ, թե ինչպես է իմ ժողովուրդն ապրում, — պատասխանեց իշխանն առանց կարմրելու. չէ՞ որ Լիմոնները երբեք չեն կարմրում:

— Ձերդ մեծություն, իսկ ի՞նչ տպավորություն ասացաք, — հարցրեց կոմսուհի Ավագը:

— Իմ ժողովուրդը միանգամայն երջանիկ է ու գոհ, — հայտարարեց իշխանը, — իմ ժողովրդից երջանիկ ժողովուրդ չկա: Այ, քիչ առաջ իմ մտտով մի շատ ուրախ խումբ անցավ... նրանց համար նույնիսկ անձրևը դատարկ բան էր:

Իշխանը չէր էլ իմանում, որ իսկական ճշմարտություն է ասում. այդ օրն իսկապես նրա ժողովուրդն երջանիկ էր, որովհետև իշխանից ազատվել էր:

— Ձերդ մեծությունը չե՞ ուզում ձիեր պահանջել, սրբիսպի պալատ վերապառնա, — հարցրեց սինյոր Պամիլյարը:

— Ո՛հ, ո՛հ, ոչ մի դեպքում, — տազնապով պտտասխանեց իշխանը, — ես կապտեմ մի՛նչև այլ սարսափելի ամպրոպը վերջանա՛:

— Ես թույլ եմ տալիս ինձ թոր հարզանքով նշել, — մի վոքը մտահոգված ասաց սինյոր Պամիդորը, — որ ամպրոպը վաղուց արդեն անցել է, և դրսում նորից արև է:

— Արև՞, — ցասկոտ հարցրեց իշխանը, — դուք համարձակվում եք ինձ հակաճառե՞լ:

— Ես ուղղակի չեմ հասկանում, թե դուք ինչպե՞ս եք հանդըհնում, — միջամտեց բարոն Նարինջր: — Եթե նորին մեծա թյունը զբառնում է որ ամպրոպ է, ուրեմն այդպես էլ կառ Միթի անձրևի ձայնը չեք լսում:

Բոլորն շտապեցին բարոնի հետ համաձայնել:

— Ա՛խ, այդ ամպրոպը վերջ չունի, — ասաց կոմսուհի Ավագր և նայեց պտտահանից դուրս, որտեղ արևից անձրևի կաթիլները շոշոփում էին ծաղկաբաժակներում:

— Սարսափելի անզատարափ է, նայե՛ք, ուղղակի խշշում է, — նայելով, թե ինչպես են ոսկի ձկնիկները ավազանում լսալում ամպի տակից դուրս եկած արևի շողի հետ, հաստատեց կոմսուհի Կրասերը:

— Լսու՞մ եք, թե ինչպես է որոտը ճայթում, — կեղծ սարսափով ծածկելով ականջները և աչքերը փակելով, մեջ մտալ նաև հերցոգ Մանդարինը:

— Մորի, Մորի՛, որտե՞ղ ես, — նվազած ձայնով կանչեց կոմսուհի Ավագը, անմիջապես բոլոր տախտակափեղկերը ծածկիլը, բոլորը Մորին տաղտակափեղկերը ծածկեց, և սենյակը նկուղի նման մի՛նեց: Շուտով մոմերը վառեցին, և պատերի վրա սկսեցին թրթռալ հակայական ստիերները:

Սինյոր Կոմսուհի ավագը հառաչեց.

— Ախ, ի՛նչ սարսափելի գիշերային ամպրոպ է:

Իշխան Լիմոնը իսկապես սարսափեց:

Սարսափելի գիշեր է, — ատամները կափկափելով ատոց նառ Մնացած բոլորը քաղաքավարության համար սկսեցին գողալ, կարծես անդի մեջ լինելին:

Սինյոր Պամիդորը դադանի մոտեցավ պտտահանին և, տախտակափեղկերը փոքր-ինչ բացելով, համարձակվեց զեկուցել.

— Ներողություն եմ խնդրում ձերդ մեծությունից, լայց ինձ թվում է, թե ամպրոպը վերջանում է:

— Ո՛չ, ո՛չ, ի՞նչ եք ասում, — նկատելով արևի թեք ճառագայթը, որ փորձում էր թափանցել սենյակի, ճչաց իշխանը:

Ասպետ Պամիդորը ապառախարկեց շատուով վակից և հաստատեց, որ իրօք առաջիտ նման անդատարափ անձրե է գալիս:

Ձերդ մեծոթյուն, — երկչոտ առաջարկեց ըստն նարինջը, որն ազում էր որքան կարելի է շուտ սեղան նստել. — չէի՞ք ուզենա ճաշել... այսինքն, ներողություն, ընթրել:

Բայց նորին մեծությունը ոչ ճաշել է ուզում և ոչ էլ ընթրել:

Բարոնը չէր կարողանում հասկանալ, թե եղանակը ի՞նչ գործ ունի ախորժակի հետ, բայց քանի որ ըստը իշխանի հետ համաձայնեցին, ինքն էլ համաձայնեց:

— Ձերդ մեծոթյուն, ևս հենց այնպես առաջարկեցիք ի՞նչ ուտելու ժամանակ է: Կա՞յձակից ու որտեղից կոկորդս այնպես է խեղդվում, որ հովի ճուռն էլ հիմա չեմ կարող կուլ սալ:

Բայց իրականում նա այնքան քաղցած էր, որ եթե նորին մեծոթյունից չվախենար, հաճույքով երկու աթոռ կկրճեր:

Վերջապես իշխանն այդ օրվա սանձանքներից ու հուզումներից հողնած, հենց աթոռի վրա էլ պլինդ քնեց: Մնացածները նրան վերմակով ծածկեցին և զնոցին ճաշասենյակ ընթրելու: Այդ ժամանակ արդեն խակահանից սկսել էր մթնել:

Ընթրելիս ասպետ Պամիդորը շատ քիչ կերավ, իսկ հետո քանի որ քունը ասնում էր, կոմսուհիներից թուլյովություն խնդրեց հեռանալու:

Բայց սինյոր Պամիդորը քնելու չգնաց. նա թաքուն մտավ այգի և այնտեղից գնաց գյուղ:

«Ի՞նչ է պատահել, քայլերով մտածում էր նա, — իշխանը կարծես անհանգստացած է: Դա շատ կասկածելի է: Ես իսկի չեմ զարմանա, եթե պարզվի, որ սևույտուցիա է սեղի ունեցել»:

Այդ բառից նա ամբողջովին վշաքաղվեց: Նա իրենից այդ միտքը վանեց, բայց նորից ու նորից սկսեց վերադառնալ այդ անհանգստացնող մտքին: Այդ ահեղ բառը ուղղակի թռչկոտում էր նրա աչքի առաջ, իր ամեն մի տառով վախեցնում Պամիդորին: Ռ-Ն-Վ-Ո-Լ-Յ-Ո-Յ-Ի-Ա. Ռ-Ռուր, Ե-Նվրոպա, Վ-Վենետիկ... և այլն... Ռեուլյուցիա...

Հանկուրծ նրան թվաց, թե ինչ-որ մեկը գալիս է իր հետևից: Նա թաքնվեց ցանկապատի հետևը և սկսեց սպասել: Մի ըստից հետո, հեռվում երևաց սինյոր Սիսեռիկը, որ այնքան զգույշ էր քայլում, կարծես ոտքերը գնում էր հում ձվերի վրա:

Ասպետ Պամիրորի վարմունքը դեռևս ճաշասենյակում փաստաբանին տարօրինակ թվաց: Տեսնելով, որ Պամիրորը սենյակից դուրս է դալիս, Սիսեռիկը շտապ հետևեց նրան:

«Այստեղ ի՞նչ-որ բան կա, — մտածում էր նա, — հարկավոր է սուպետին աչքից չկորցնել»:

Սինյոր Պամիրորն ուզում էր արդեն իր թաքստոցից դուրս գալ, երբ հեռվում մի ուրիշ սավեր երևաց:

Ասպետը նորից թաքնվեց ցանկապատի հետևը, որ սա էլ անցնի:

Սինյոր Սիսեռիկի հետևից գնացող մարդը սինյոր Մադդանոսն էր: Նա նկատել էր, թե ինչպես փաստաբանը ճաշասենյակից ծլկեց, և որոշեց գնալ նրա հետևից: Բալուկի դաստիարակը իր անսահման մեծ և զգոն քթով հոտոտեց, որ ինչ-որ լուրջ բան է կատարվում, և չուզեց անտեղյակ մնալ:

Բայց սինյոր Մադդանոսի մտքով էլ չէր անցնում, որ իրեն նույնպես հետևում են: Նրան կրնկակոխ հետևում էր հերցոգ Մանդարինը:

— Ես իսկի չեմ զարմանա, եթե հիմա բարոն Նարինջն էլ հայտնելի, — ինքն իրեն ասաց սինյոր Պամիրորն ու իրեն չմատնելու համար շունչը պահեց:

Իրոք, շուտով լավեց սայլակի ձայնը, և բարոնը երևաց: Տեսնելով, որ հերցոգը անդ է գնում, բարոնը ենթադրեց, թե իր մեծագարմ ազգականը որևէ հրավերքի է շտապում և, ինչ լուռք, որոշեց միանալ նրան: Խեղճ ձորձահավաքը սայլակը քաշելով՝ ծանրությունից փնջում էր և մթության մեջ ոչ ճանապարհի փոսերն էր տեսնում, ոչ էլ քարերը: Ճոճռան սայլակը, որի վրա զրված էր բարոնի փորը, մեկ վեր էր թռչում, մեկ անգուռն գնկնում: Յուրաքանչյուր թռիչքի ժամանակ կամ ընկնելիս բարոնի շունչը կտրվում էր, բայց նա ատամները սեղմում էր, որ պատահական ճիշով ու անքոցով հանկարծ իրեն չմատնի:

Պարզվեց, որ բարոնը այդ տարօրինակ թավաբում վերջինն է: «Հետաքրքիր է իմանալ, թե ու՞ր են սրանք գնում», — մտածեց սինյոր Պամիրորն ու թաքստոցից դուրս եկավ:

Այդպես էլ ամբողջ գիշերը նրանք գնում էին իրար հետևից, սինյոր Սիսեռիկը իզուր անդը մթության մեջ փնարում էր սինյոր Պամիրորին, որ իրականում ամենքից վերջումն էր. Սինյոր Մադդանոսը կրնկակոխ հետևում էր փաստաբանին, հերցոգը գնում էր սինյոր Մադդանոսի հետևից, բարոնը աչքը չէր կտրում հերցոգից, իսկ Պամիրորը գնում էր բարոնի հետքերով: Բոլորն էլ ուշադիր հետևում էին

առջևից գնացողի շարժումներին, չկասկածելով, որ իրենց էլ են լըրտեսում:

Մի քանի անգամ Սիսեռիկն ու Մաղբանոսը տեղերը փոխեցին: Մերթ սինյոր Մաղբանոսն էր ճարպկորեն շրջանցելով ընկնում Սիսեռիկից առաջ, մերթ Սիսեռիկն էր անցնում Մաղբանոսից: Այդպես իրար հետևից պտավելով, նրանք, հասկանալի է, որ ոչինչ էլ չիմացան, այլ միայն հալից ընկան:

Առավոտյան դեմ, այդ բոլոր պարոններն էլ որոշեցին վերադառնալ ամբոց: Այգու ծառուղում հանդիպելով, նրանք քաղաքավարի դուռն էին տալիս իրար և հարցնում միմյանց առողջութունը: Իրենց գիշերային արկածների մասին նրանք որոշեցին լռել և անամոթաբար խաբում էին իրար:

— Որտե՞ղ էիք, — սինյոր Սիսեռիկին հարցրեց սինյոր Պամիդորը:

— Եղբորս կնուռնքն էր, գնացել էի այնտեղ:

— Այ քեզ զարմանալի բան. մի՞թե գիշերը կնուռնք է լինում:

— Եղբայրս ցերեկը ավելի կարևոր գործ ունեւր, — պատասխանեց փատտարանը:

Ասպես Պամիդորը քմծիծաղ տվեց: Բանն այն է, որ սինյոր Սիսեռիկը ոչ մի եղբայր էլ չուներ և երբեք չէր ունեցել:

Մաղբանոսն ասաց, թե գնացել էր փոստ՝ վաղուց արդեն գոյութուն չուներցող իր ծնողներին նամակ ուղարկելու: Հերցոգն ու բարոնը սուանց միմյանց հետ պայմանավորվելու ասացին, որ գնացել էին կարթով ձուկ բռնելու, թեև ոչ մեկի և ոչ էլ մյուսի մոտ կարթ չկար:

— Այդ ինչպե՞ս է, որ մենք ափին չհանդիպեցինք, — հարցրեց բարոնը:

— Չարմանալի է, — ասաց հերցոգը:

Բոլորն այնքան էին հոգնած, որ քայլում էին փակ աչքերով, զրա համար էլ նրանցից միայն մեկը նկատեց, որ ամբոցի աշտարակին ծածանվում է ապաստության դրոշը:

Դրոշը Բալուկն ու Ջրպուլինոն էին գիշերը կախել և հիմա, աշտարակին նստած, նրանք սպասում էին, թե ինչ կլինի հետո:

Որտեղ Պամիդորը երկրորդ անգամն է լաչիս

ա, ով աշտարակի վրա առաջինը տեսավ ազատութեան դրոշը, սկզբում կարծեց, թե դա Բալուկի սարքած խաղը կլինի: Նա կատաղած սրտեց անմիջապես պոկել այդ սարսափելի դրոշը, իսկ հետո ինչպես հարկն է դնքսել պատանի կոմսին, որն այս անգամ արդեն «ամեն չափ ու սահման անցավ»:

Եվ ահա այդ սինյորը զայրույթից շնչահատվելով վազում է սասիճաններն ի վեր: Նա փնչում է, հագիլ է շնչում, ամեն մի քայն անելիս չարությունից ավելի է կարմրում և սառչում: Ես վախենում եմ, թե վերև հասնելով, այլևս չկարողանա անցնել հարթակ սանոդ դռնակից: Ահա լսում եմ նրա սոսնձայները, որոնք լուսթյան մեջ կարծես մուրճի հարվածներ լինեն: Շուտով նա կլինի ամենաբարձր անդամ: Կկարողանա դռնակից անցնել թե չի կարողանա: Դուք ի՞նչ եք կարծում:

Ահա նա հասավ հարթակին... Դե ձեզնից ո՞վ ճիշտ գուշակեց:

Լավ, ես ձեզ կտեսմ՝ ճիշտ գուշակեցին նրանք, ովքեր կարծում են, թե չի անցնի: Եվ խիստպես, ասպետ Պամիդորը (չէ՞ որ նա էր սասիճաններով բարձրացողը, մի՞թե չճանաչեցիք) չարությունից այնպես էր ուռել, որ դռնակը նրա մարմնից երկու անգամ նեղ էր:

Եվ ահա նա կանգնած է վերևում, քամուց ծածանվող սարսափելի դրոշից միայն երկու քայլ հեռու ու չի կարողանում պոկել այն,

նույնիսկ ձևաքը չի հասնում: Իսկ դրոշի կաթի մոտ, Բազուկի կողքին, որ այդ բոսիկին շատապ-շատապ սկիսոցն էր սրբում, էլի մի հոգի կար...

Էլ ս՞՛վ կլինի դա, եթե ոչ Չիպուլինոն, առողեսի առեկը, երգվյալ թշնամին, որ մի անգամ արդեն նրան, սինյոր Պամիլոսին լայացրել էր:

— Բարի օր, սինյոր աստեա, — քաղաքավարությամբ դուռնիս տալով, ասաց Չիպուլինոն:

— Չուլ՛յ, Չիպուլինո, քս այդ անասնեկի քաղաքավարությամբ դու գլուխդ վասնդի տակ ես դնում: Այն բողեին, երբ դու ասպես Պամիլոսին դուռնիս ես տալիս, բա՛վահան է, որ նա ձևաք մեկնի, որդեպի բռնի քս մաղերից, ինչպես մի անգամ գյուղում արեց...

Սինյոր Պամիլոսն այնպես է կասաղած, որ չի մտածում, թե ինչ է իրեն սպառնում: Ահա նա բռնեց Չիպուլինոյի մազերից և այնպիսի ուժով ձգեց, որ Մսիսի մազերից մի փունջ նորից մնաց նրա ձևաքին:

Նա դեռ ուշքի չէր եկել, երբ աչքերը կակծացին, և բնկույզի մեծությամբ արտասուքները աչքերից գլորվեցին ու չփչփալով ընկան քարե հատակին:

Բայց այս անգամ աստեա Պամիլոսին լայու պատճառը մլայն Չիպուլինոյից պոկած մազափունջը չէր: Նա լայիս էր կատարությունից, որովհետև դբում էր իր ամբողջ անպարությունը...

«Այս ի՞նչ է, վե՛րջ, մի՞թե վերջն է սա, — կասաղությունից ու արցունքներից խեղդվելով, մտածում էր նա:

Ես հաճույքով նրան թույլ կտայի, որ արցունքներից խեղդվեր, կամ աստիճաններից թեթև հրումով գլորվեր ցած, բայց Չիպուլինոն այնքան մեծահոգի էր, որ խնայեց, և սարսափահար սինյոր Պամիլոսն ինրը աշտարակից փախավ: Նա նեղքե էր վազում չորսական, երբեմն էլ վեցական աստիճան թռչելով, իսկ ներքև հասնելով, ծլկեց իր սենյակը, որտեղ նրան ոչ ոք չէր խանդարի, որ մի կուշտ լա:

Իսկ ի՞նչ կղավ հետո, երեխաներ: Ա՛խ, ի՞նչ եղանակ...

Իշխանը վերջապես արթնացավ, մի քիչ թավառեց ամբոցի սենյակներում և գուրս եկավ մաքուր օդ շնչեղու: Եվ համեմարժ նա էլ աշտարակի դրոշը սուսավ: Մարտիից աչքերը փակելով, ինչքան ուժ ուներ ոտքերում՝ փախավ: Այս կողմ այն կողմ վազելուց հետո, նորից պարբասից գուրս եկավ, մտավ իր հուսալի ապաստարանը՝ փափուկ գոմաղբի մեջ, մտածելով, որ այնտեղ իրեն ոչ ոք չի գտնի:

Բարոն Նարինջն էլ արթնացաւ: Նա նույնպէս ցանկացաւ մաքուր օդ շնչել և հրեց սայլակի մօտ քնած ծառային: Առանց աչքերը բացելու, քնած Լորին ծանր սայլակը քաշեց դուրս:

Մտնոցի բակում արևի կուրացուցիչ ճառագայթներն արթնացրին նրան: Բայց միայն արևի կուրացուցիչ շողերը չէին կարծարը: Լորին աչքերը բարձրացրեց և տեսավ ամբողջ վրա ծածանվող դրոշը: Կարծես թե նրա մասների միջով էլեկտրական հոսանք անցավ...

— Բռնիր, բռնիր սայլակը, — ճշաց սարսափահար բարոն Նարինջը:

Բայց ո՛ւր... Լորին մատները բացեց, թողեց իր հին սայլակի բռնակը, և բարոնը մեջքի վրա ընկնելով, այնպէս ուժեղ գլորվեց, ինչպէս այն անդամ, երբ նա մի երկու տասնյակ գեներալ ճգմեց: Վերջապէս նա շրմփաց ոսկի ձկնիկների ավազանի մեջ և մինչև կողորպը թաղվեց ջրի մեջ: Քիչ աշխատանք չթափեցին նրան այնտեղից հանելու համար:

Բակից բարոնի մոլեգին ճիչերը լսելով, հերցոգ Մանդարինը նետովեց դեպի ավազանը, թռավ մարմարե հրեշտակիկի վրա, որի բերանից շատրվան էր ցայտում, և օտարոտի ձայնով գոռաց.

— Է՛յ, հեռացրեք աշտարակի դրոշը, թե չէ ես ինձ ջուրը կնետեմ,

— Տեսնե՛նք, — ասաց Լորին և նրան հրեց ջրի մեջ:

Երբ հերցոգին ջրից հանեցին, նրա բերանում մի սօկի ձկնիկ կար: Խեղճ ձուկ. երևի կարծում էր, թե ինչ-որ քարայրի մեջ է մըտնում, այնինչ սոված բերան էր ընկել... Խաղաղություն նրա ոսկե լուղակներին:

Այդ օրվանից իրադրությունները փոխվում էին շտեմնված արագությամբ, իրար հետևից: Մենք էլ շտապենք. օրերը թռչում են օրացույցից պոկված թերթերի նման, անցնում են շաբաթները, և մենք հազիվ ենք հասցնում որևէ բան տեսնել: Այդպէս երբեմն կինոյումն է լինում. մեխանիկը ժապավենը չափից գուրս արագ է պտտեցնում: Ձեր աչքերը հազիվ են նշմարում աները, մարդկանց, ձիերին, լակ երբ ժապավենը վերջապէս դանդաղում է և պտտվում սովորական արագությամբ, պարզվում է, որ շատ բան արդեն անցել է, և էկրանի վրա ամեն ինչ փոխված է...

Իշխանն ու կոմսուհիներն հեռացան իրենց նախկին կավածքներից: Ինչ վերաբերում է իշխանին, ապա այդ միանգամայն հասկանալի է: Իսկ ինչու՞ կոմսուհիները գնացին: Ձէ՞ որ սչ սք միաք չուներ պառավ կանանց ձեռք տալու կամ մի կտոր հացից զրկելու, կամ

նրանցից օգլի վարձ պահանջելու: Բայց, վերջ ի վերջս, եթե նրանք իրենք են դնացել, ավելի լավ, բարի ճանապարհ:

Բարոնը նիհարեց, դարձավ իսկական այն մարակը, որով նա մի ժամանակ քշում էր իր ծառային:

Սկզբնական շրջանում նա ստիպված էր բավական սոված մնալ: Քանի որ սայլակը քաշող չկար, անդից չէր շարժվում: Այդ պատճառով էլ ստիպված էր սեփական ճարտի պաշարներով սնվել:

Բարոնը մոմի նման օրեցօր հալչում էր: Երկու շաբաթում կորցրեց իր քաշի կեսը, իսկ այդ կեսը սովորական մարդուց երեք անգամ ծանր էր: Երբ բարոնը կարողացավ առանց ուրիշի օգնութեան անդից շարժվել, սկսեց փոզոցներում սղորմութուն խնդրել: Բայց անցորդները ոչինչ չէին տալիս:

— Ա՛յ-ա՛յ-ա՛յ, — ասում էին, — այդքան առողջ մարդ ես և մուրացկանութուն ես անում: Քնա աշխատի՛ր...

— Ախր ոչինչ անել չգիտեմ:

— Քնա կայարանում իրեր կրիր:

Բարոնն այդպես էլ արեց, և ծանրութուն կրելուց նիհարեց, ճարտի նման ուղղվեց: Իր հին կոստյումներից մեկից նա կես դյուլետին նոր կոստյում կարել ավեց: Սակայն հին կոստյումներից մի ձեռք նա այնուամենայնիվ պահեց: Եթե դուք երբևէ այցելեք նրան, նա ձեզ թաքուն ցույց կտա այդ կոստյումը և հառաչելով կասի.

— Տեսե՛ք, դեռ վերջերս ես այսքան հաստ էի:

— Չի կարող պատահել, — կղարմանաք դուք:

— Ի՞նչ է, չե՞ք հավատում, հա՞, — դառնությամբ կծիծաղի բարոնը, — հարցրեք մարդկանց, նրանք ձեզ կասեն: Ա՛խ, ի՞նչ հիանալի ժամանակներ էին... Մի օրում ես այնքան էի ուռում, ինչքան ինձ հիմա երեք ամիս կբավարարի: Նայեք, թե ի՞նչ կուրծք ունեի, ի՞նչ փոր, ի՞նչ քամակ: Իսկ հերցոգը: Նա իսկի մասը մտաին չի տալիս, որ մի կտոր հաց վաստակի, և աղբում է բարոնի հաշվին: Ամեն անգամ, երբ ազդականը հրաժարվում է նրան ուտելիք տալուց, հնցցողը բարձրանում է լսարանի վրա և խնդրում է հայտնել կոմսուհիներին, որ նա ինքնասպանութուն գործեց: Եվ բարոնը, որ դեռ տոտում չալ ժամանակներից մնացած բարութուն ունեի, ճաշը կամ ընթացքը կիսում, ապիս էր հերցոգին ու հառաչում:

Իսկ քավոր Դոնումը, ա՛յ, էլ չէ հառաչում: Նա ամբողջ գլխավոր այդպանն է դարձել, իսկ նախկին ասպետ Պամիրսըրը նրա օգնականն է:

Ձեզ դուք չի՞ դալիս, որ սինյոր Պամիրոբին ազատ են թողել: Իե, նա ինչքան պետք էր՝ բանտ նստեց, հետո ազատ արձակեցին:

Հիմա Պամիրոբը կազամբ է ցանում և խոտ հնձում: Երբեմն դանդաղում է իր բախախց, բայց միայն այն ժամանակ, երբ հանդիպում է սինյոր Մադգանոսին, սրբ ծառայում է ամբոցում որպես պահակ:

Ամբոցն այլևս ամբոց չէ, այլ Մանուկների պալատ: Այնտեղ և՛ նկարչության սենյակ կա, և՛ Բուրատինոյի արկնիկային թատրոն, և՛ պինգ-պոնգ, և՛ շատ ուրիշ խաղեր: Հասկանալի է, որ այնտեղ կա ամենաշատ, երեխաների համար ամենաօգտակար խաղը՝ դպրոց: Չիպուլինոն ու Բալուկը իրար հետ մի նստարանի են նստում և սովորում են թվաբանություն, քերականություն, աշխարհագրություն, պատմություն և մնացած բոլոր առարկաները, որ հարկավոր է լավ իմանալ՝ ամեն տեսակի խաբեբաներից, ճնշողներից պաշտպանվելու և հայրենի երկրից նրանց հեռու պահելու համար:

— Չմոռանաս, բարեկամս, — հաճախ ծեր Չիպուլինոն ասում է իր տղային, Չիպուլինոյին, — սրիկաներ շատ կան աշխարհում, և նրանք, սրոնց դուք զշեցիք, դեռ կարող են վերադառնալ:

Բայց ես հավատացած եմ, որ նրանք այլևս չեն վերադառնա: Փաստարան սինյոր Միսեռիկն էլ չի վերադառնա, որն շտապեց թաքնվել, քանի որ շատ մեղքեր ուներ:

Ասում են, թե նա ինչ-որ մի օտար երկրում նորից իր արհեստն է բանեցնում: Իհարկե, այնտեղ էլ նրա տեղը չէ, բայց լավ է, որ նա մեր այս պատմությունից հեռացավ վերջանալուց առաջ: Ճիշտն ասած, ես էլ հոգնեցի այդ կաշուն, անհանգիստ ստանալի հետ քարշ վալուց:

— Հա՛, մոռացա ձեզ ասել, որ դյուղի ավագ դարձավ վարպետ Սազոլը: Որպեսզի իր հեղինակությունը չզցի, նա բոլորովին թողել է ծոծրակը բոլոր քորելու իր սովորությունը: Միայն երբեմն բզի փոխարեն օգտագործում է լավ սրած մատիս, բայց այդ հագվադեպ է լինում:

Մի անգամ դյուղի բնակիչները իրենց աների վրա այսպիսի մակագրություն տեսան. «Կեցցե մեր ավագը»:

Սանամեր Դգումը դյուղում լուր տարածեց, թե իբր այդ մակագրությունները կոշիկ ներկով ինքը վարպետ Սազոլն է անում:

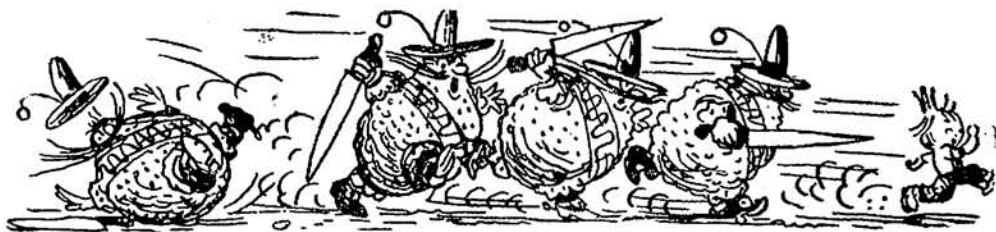
— Լավ ավագ է, — ասում էր փնթփնթան սանամերը: — Ի՛նչերները ման է գալիս և ինքն իր մասին «կեցցե» գրում:

Բայց դա միանգամայն իզուր էր: Տները վրայի բոլոր մակագրությունները Սոխ Պրասն էր անում, այն էլ ոչ թե ձեռքով, այլ բեղի-րը թանաքի մեջ թաթախելով: Այո՛, այո՛, Սոխ Պրասը: Ես առանց վախենալու ձեզ ասում եմ այս գաղանիքը, սրովհետև դուք բեղեր չունեք և նրա օրինակին չեք հետևի:

Այստեղ էլ հենց մեր պատմությունն իսկապես ավարտվեց: Ճիշտ է, աշխարհում դեռ ուրիշ ամբոցներ կան, և իշխան կիմսնից ու սինյոր Պամիդորից բացի ուրիշ ձրիակերներ կան, բայց այդ պարոններին էլ մի օր դուրս կանեն, ու նրանց այգիներումն էլ երեխաները կխաղան:

Թող այդպե՛ս լինի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Երկնագուլին նետի ճանապարհորդութիւնը.</i> Եկ. Ն. Աճառկոյսկայա	էջ 3
<i>Անտեսանելի Տոնինոյի արկածները.</i> Եկ. Ա. Բրեյ	129
<i>Զիպոլինոյի արկածները.</i> Եկ. Վ. Սուաեկ	169

95262407.

